

8806

అనువాదం
నందూరి రామమోహనరావు

వెల రూ. 1-8-0
పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకం

వికరాలకు

ఆంధ్రగ్రంథమాల
మద్రాసు, 1.

భారతి

[నదిక మాసపత్రిక]

సంపాదకుడు
ప్రతిభలేంద్ర శంకర ప్రసాద్

ఆంధ్రప్రదేశ్ ముద్రాలయము
మదరాసు.

సంపుటము 20

భాగం, 1958

సంచిక 6

ప్రచురించినది నెల ఒకరూపాయి.

బాదకుండగనే బట్టలను తెల్లగాను ప్రకాశవంతముగాను ఉరుకును.

విషయానుక్రమణిక

జూన్- 1952

మస్తీష్కంతో లేబారేటరీ- "దేశరథి"	...	488
ఇవాన్ ఇలియిచ్ మ్యూరి, టాలెస్టాయినుండి అనువాదం— పి. గణపతి శాస్త్రిగారు	...	489
రాయనం పెంకన్న—గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిగారు	...	507
కొండవాసు—నూరంపూడి భాస్కరరావుగారు	..	522
"ఊర్వశి-ప్రవాసము"—పొట్లపల్లి నీలారామారావుగారు	...	528
శుభగ్రహం—సింగరాజు లింగమూర్తిగారు	..	531
దళవాయి రామప్పయ్య—చల్లా రాధాకృష్ణ శర్మగారు	...	589
విరిహి—వేడూరి ఉమామహేశ్వరంగారు	...	543
తమన్యలో తపస్యులు—మనిపల్లె రాజుగారు	..	548
నత్యాగ్రహం—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు	..	549
చంద్రశైల శుక్ర—శ్రీనివాస శిరోమణిగారు	...	554
వనంతగీతము—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	562
సాధన విధానాలు—వేటూరి సహజానందంగారు	...	568
దిష్టికల్ప—"వనశ్రీ"	..	567
కలగూరగంప—	...	572
గంధవిమర్శనము	...	577

త్రివర్ణ చిత్రము—'విశ్రాంతి' సి. యస్. యన్: చట్టాయర్ గారు

పక్షిరాజా వారి కాంచనా

లలిత ..... పద్మిని
కె ఆర్. రామస్వామి
దొరైరాజ్
రుష్మంద్రమణి
రామ శర్మ
కుమారి
దొరైస్వామి నటించినది..

మాటలు పాటలు
తెల్లటి
డైరెక్టర్
S.M శ్రీరాములు నాయుడు

జూన్ 12 వ తేదీన ఆంధ్రదేశములో ముఖ్యకేంద్రాలలో విడుదల

భారతి, ఇరువది తొమ్మిదవ సంపుటము

(1952 : జనవరి - జూన్)

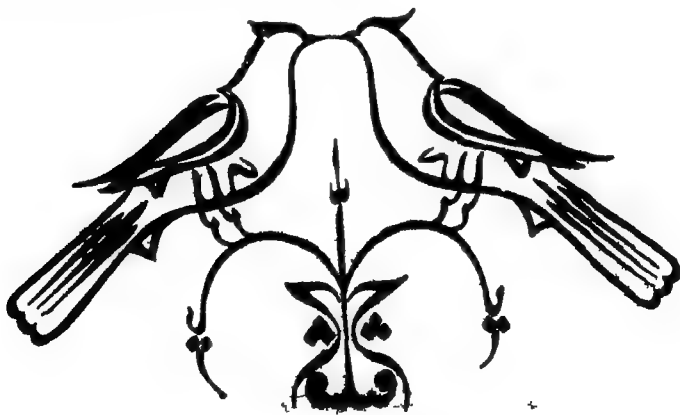
—————(★)—————

అకారాది విషయసూచిక

	సం.	పుట.
అంతస్తులు (క) — పశ్చాత్యుల రంగవార్తారావుగారు	2	147
అఖండయోగి (ప) — నేయుల పెంకట అప్పారావుగారు	2	145
అనువాదన భాంతులు చిత్రకళ (కల) — ఎ. వి. రామన్ గారు	4	877
అనుబంధాంగీకరణము — నివేదితల సంకలనరావుగారు	5	487
అవతరణము (ప) — అప్పల — వీరవెంకటేశ్వరయ్యగారి గారు	1	388
అవనిందపాదపాదానంద — పరిచయం — (రాధ) శ్రీ శ్రీ మూర్తుల శ్రీవరాధిగారు	1	19
అవనిందపాదపాదానంద (ప) — మొక్కపాటి కృష్ణయ్యగారు	2	99
అబోధన (శ్రీ చి) — ఎ. వైద్యరాజుగారు	5	—
అభ్యుదయ (క) — పశ్చాత్యుల రంగవార్తారావుగారు	5	406
అంగీకరణము ఎక కథావృత్తి గృహీతులు — శివరామ్ కృష్ణగారి గారు	1	47
అంగీకరణము అనుభవము — అంగీకరణము — అంగీకరణము	5	461
అంగీకరణము అంగీకరణము — అంగీకరణము	4	819
ఇవాళ ఇరియన్ మృతి — అంగీకరణము — ఎ. గణపతిగారి గారు	6	489
ఉగాది (ప) — కన్నకంటి వీరభద్రరావుగారు	4	391
ఉగాదివందనము (ప) — ఎ. గణపతిగారి గారు	4	880
ఉదయగిరి వనానందపాదానంద — అంగీకరణము	5	458
ఉదయగిరి వనానందపాదానంద — అంగీకరణము	6	538
ఉదయగిరి వనానందపాదానంద — అంగీకరణము	4	859
ఎ. గణపతిగారి గారు	4	885
కవితావందనము (క) — ఎ. గణపతిగారి గారు	5	45
కలకలము (క) — శ్రీమతి	1	67
కవిత (ప) — మొక్కపాటి కృష్ణయ్యగారు	5	30
కవితావందన (ప) — మొక్కపాటి కృష్ణయ్యగారు	5	486
కవి, మానవుడు — చింతామణి శివరామ్ కృష్ణగారి గారు	1	8.
కవిసభాసమ (పా) — అనుభవము — వి. రామకృష్ణగారు	2	18
కవిసభాసమము భావనము — ఈ. వి. వీరభద్రరావుగారు	2	141
కవితలు (ప) — చింతామణి శివరామ్ కృష్ణగారు	5	486
కాశ్యపు సమగ్రపాదానంద — అంగీకరణము	1	8
కాశ్యపు సమగ్రపాదానంద — అంగీకరణము	2	161
కాశ్యపు సమగ్రపాదానంద — అంగీకరణము	3	210
కృష్ణయ్యగారి గారు	5	418
కృష్ణయ్యగారి గారు	6	832
కృష్ణయ్యగారి గారు	1	38
కృష్ణయ్యగారి గారు	5	442
గణపతిగారి గారు	1	88
గణపతిగారి గారు	2	88

	పం	పుట.
ఓం ప్రణామః (క) — శ్రీనివాస శిరోమణి గారు	6	554
జగన్నాథ పండితరాయలు — శ్రీ పంకజరాయశర్మగారు	4	351
తమిళులో తిపన్నులు (క) — మునిపల్లె రాజుగారు	6	548
త్యాగరాజ (ప) — దండిపల్లి వెంకట సుబ్బాశాస్త్రిగారు	1	85
తెప్పతిక వాక్కు (ప) — కంగుమూరి రామభద్రరావుగారు	౨	226
దశబాయి రామప్పయ్య — చల్ల రాధాకృష్ణశర్మగారు	6	589
దివ్యకళ (క) — శవనశ్రీ	6	567
దెంగుమూరి శిథిలశిల్పసంపద — శ్రీ రాఘవాచారి గారు	3	260
ధరం తిరువల — యస్ ప్రకాశరావుగారు	4	298
నన్నెనోడ కవికాలము (కల) పి వెం సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు	3	188
నవయోగోదయం (ప) దండిపల్లి వెంకటసుబ్బాశాస్త్రిగారు	3	211
నావధూ (ప) — తెప్పూరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు	8	218
నాగిరెవారి గంధులు — వి వి యస్ మూర్తిగారు	8	274
నిరంతరశ్లోక (నా) — వేలూరి సమానానందం గారు	4	841
నైజాములో కొన్ని అంధసామంతరాజ్యములు (కల) — శ్రీ వారణాసి యశోదాదేవిగారు	6	778
పక్షరాజ (ప) — కంగుమూరి రామభద్రరావుగారు	4	871
ప్రపంచ కథా బహుళమితి, పాలనమ్మి వద్దిరాజా — శాస్త్రిగారు	4	297
ప్రయాణకర్తి (క) — రామ్మి పెడిపల్లి మారాధరావుగారు	4	871
ప్రాచీనభారతిము రాజమూత్యకర్త (కల) — వి యస్ శర్మగారు	4	880
వీరవృందయం (సామంతంకుడు గారి) (తె చి) — మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	4	—
పుట్టునుచ్చ (క) — దండేటి సచ్చిదానందశర్మగారు	1	71
పొయినపులు — (క) అంగరి వెంకటకృష్ణారావుగారు	3	288
బసవనిఘాట — అయ్యచితుల పామసుచ్చాశ్రమిగారు	1	9
భారతీయసంస్కృతి (కల) — య వద్దిరాజాశాస్త్రిగారు	1	86
బెసిల్ నాంగ్ —	3	205
భారతీవాని (క) — శ్రీమతి వట్టికొండ వికలాక్షి గారు	2	189
భారతీయ (ప్రాచీనక్రియలు (కల) — తిలకపల్లి మారాధరాజుగారు	3	252
భారతీయం - ఆ శిరీషవాణి — బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులగారు	3	279
భారతీ యాధ్యాత్మికభావాలు, పాశ్చాత్యులనవలలు — డాక్టర్ రామారావుగారు	3	189
భౌతికశాస్త్రము - తత్త్వజ్ఞానము — విశ్వా అన్నారావుగారు	3	182
మరొకపదకవి — కంగలసినయ్య — తిమ్మకర్ణులశ్రీదండరామయ్యగారు	2	101
మనప్రాచీన వాద్యయంత్రములు (కల) — తిలకపల్లి మారాధరాజుగారు	2	107
మన్మథులలో తెహాకలీ — చాళికి	2	187
“మహాప్రస్థానము” — పొట్లపల్లి సీతారామారావుగారు	6	486
మహాభి నిష్క్రమణము (ప) — బొమ్మకంటి రామారాజుగారు	3	248
మా సంకాంతి (ప) — బోలేటి పార్వతీశంకరగారు	3	218
యజ్ఞశాలము — భానుని ప్రతిభానిశములు — బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు	2	101
యజ్ఞశాలము (భానుశాలము) బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు	5	855
“ ” “ ”	2	130
“ ” “ ”	3	227
“ ” “ ”	4	299
“యమునా తీరం” (తె చి) — యం ఎ రమణగారు	2	—
రక్తమాల (క) — శ్రీ పంకజరాయశర్మగారు	1	41
రాయలవారి ఋతువర్ణనలు — దివాకర్త వెంకటాచార్యగారు	2	485
రాయసం వెంకన్న (నా) — గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిగారు	6	570

	శం.	పుట.
తల్లిరాజుల ఆంధ్రవాక్యముబోధన—వివక్షబోలు వెంకటరావుగారు	1	11
రేడియో నాటికలు—అమరేంద్రగారు	5	899
తనంతిగీతము (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	6	551
తర్జుమిరచనప్రాచీనసంపుటాయములు (10)—కొమటూరి పత్రికాచాయకవర్యుగారు	6	772
విజ్ఞానకాస్త్ర పరిశోధనసమితి—తనంతిరావు వెంకటరావుగారు	1	85
విపరీతాయము (ప)—బూడరాజు రాధాకృష్ణగారు	4	152
విమలకోసం (క)—మజ్జల రామవరసింహంగారు	1	35
“తల్లిదిత హృదయము” (10 చి)—ఆర్. కె. కేశవగారు	1	—
వియోగాగ్ని (ప)—బిఠ్ఠి	5	478
వింపి—మేడూరి తిరుమలపాశ్చర్యంగారు	6	248
విశ్రాంతి—శ్రీ సి. జి. యస్ పట్నాయక్ (10 చి)—	6	—
వెన్నెల విన్నవారు—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	1	52
కాస్త్రపరిశోధనా సమితి—విశ్వా అశ్వరావుగారు	8	189
కృంగారకంఠము (ప)—అగస్త్యుల మునుమాస్వామిగారు	8	197
శిథిలాశ్రయం (ప) చిత్రము శ్రీ సీతారామస్వామిగారు	1	23
సంధ్యాసం—సింగరాజు లింగమూర్తిగారు	6	581
కూనానికి—భట్ల బోలు కృష్ణమూర్తిగారు	4	364
నంకల్పనీధుడు (క)—పంతుల శ్రీరామకృష్ణగారు	1	171
సంగంనారికి (క)—ఇటూరి కామేశ్వరరావుగారు	5	427
సంహారితములు—బొగుమంచి సుబ్రహ్మణ్యకృష్ణగారు	1	68
సంహారం (క)—పుర్రాం గుర్రాచార్యగారు	4	323
సత్యగ్రహణ—భట్ల బోలు కృష్ణమూర్తిగారు	6	249
సహన యని (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	1	30
సమద్రభగవ (ప)—బెల్లంకోనేటి చంద్రమూర్తికృష్ణగారు	1	46
సర్వసంపత్తి (క)—అమమల వెంకటేశ్వరగారు	5	446
పాస్త్రీకృతములు—బొగుమంచి సుబ్రహ్మణ్యకృష్ణగారు	4	316
పాప నిర్ధారాలు—బేలూరి సత్యభావనసంగారు	6	568
ప్రాయోజనములు—బొగుమంచి సుబ్రహ్మణ్యకృష్ణగారు	8	219
పామంతిము (ప)—రామకేదం బాపరామకర్తగారు	2	159

జూన్ 6 న విడుదల

పూర్ణ రిలీజ్

గురు

‘విక్రంత’

జూన్, ౧౯౫౨

—సి. యస్. యస్. పూర్ణిమా

నందన
శ్రీకృష్ణము

భారతి

నంపుటము 29
వందిక 6

మన్తిష్కంలో లేబొరేటరీ

శ్రీ దాశరథి

★

మొహంజోదారో శిథిలాలు లోతుల లోకి—

కతాబ్దాల మట్టి పొరల్కింద పూగైపోయిన పురాతన

నాగరికతా గర్భంలోకి—

సూర్యుడు ఆ నైమిదివ జాడల్లోకి

వొకదారి;

మరోదారి

మన్తిష్కంలోని మాయింటికి

మా యింటి పెనుకగా—

తాజమహల్ అందాల్లో మెరిసిన హజరత్ కీర్తి,

అ ఇ ట్టలతో

ఋతుక్కులతో కట్టిన వైయాకరణ సమాధి,

లోకాన్ని అడక్కుండా ఎవడో దుష్ట స్పృహ తి రదియించిన

కఠిన శాసనాల రాసులు—

మరి, మాయింటి ముందుగా— లేబొరేటరీ

బేదాకు దొరికి నా పెన్నిల్ ముక్కులో—

జగత్తుకు ప్రాణం ప్రసాదించిన కార్పూ పరమాంబువు,
అందులో సెంట్రల్ న్యూక్లియస్ చుట్టూ చాందాయణం చేసే
ఆరు ఎలెక్ట్రాన్లు—

సూర్య తేజోరాశిచుట్టూ శనీ గురువూ మరోడు మరోడు
వాళ్ళవంటి భూమి తల్లి ప్రదక్షిణం చేసినట్లు

మరి అనాటి పాఠగంటం కంటిలో—

రాక్షసీ వికటాట్ట హాసం,

రంభోర్వశీ నాకవాసం,

రాజుల పాదాల క్రిందుగా పరచిన

రైతుల రథనాల బ్రతుకుల తివానీలు

పాతకాలం పసిడి రంగుల బరువు లోర్పిన

పట్న వానపు మ్యూజియంలో—

పనందైన శ్యామాకమలాల మెత్తదనం వొత్తుకున్న చిత్తరువులు

శిలా విగ్రహాల సీతార్కరం

అలం కారాల బలాత్కారం

మరి నాలో లోపలి చిత్రకాలలో

చిత్రించరాని

శిల్పంకూర్చలేని వేదన

చిరికిన ఆటం వంటి బతుకులో ప్రణయం కదాచిత్ !

శిశిరంలో గుడ్డబూడిన,

రహస్యాలు లేని, దెయ్యాల అడవిడ్డలవంటి

పెద్ద పెద్ద మోడుగు వృక్షాలకు

నిప్పు బట్ట కట్టించిన రీతిని—

నా వేదనలో జన్మించిన ఊహింపులు

తొడగడానికీ వ్యాకరణ సూత్రపు రెడీమెడ్ దుస్తులు లేక

దినములల్లో తిరుగుతున్నాయి లోకాన పక్షి ;

దండించనా,

రండి రండని పిలిచి నా కవిత్వపు

పండు పెరుపు చేలా లందించనా !

కటికరాతిగోడలతో కట్టిన కారాగృహంలో

గత కాలపు కావనాల

కట్టుబడిన ఖైదీవలె

భయం భయంగా, అప్రమత్త అప్రమత్తగా
 గాలి పీల్చుకుంటా వేం భాయీ !
 ఊపిరితిత్తుల్ని కొలిమి తిత్తులుగా
 నొక్కినొక్కి ఊది ఊది మండించవోయ్ మానవతా బ్యాబావళి.
 కదలేని వృక్షం వలె
 కాలం అక్కడక్కడే పెరగలదా !
 'నయాగరా' జలపాతం వలె
 నడుం విరిగేట్టు దూకండి తప్పదు గదా !
 తిరగనీ కాలాన్ని సుట్లు సుట్లుగా ,
 వదనీ బ్రతుకు నిండా చిక్కులు ముట్లు ముట్లుగా.
 దొక్కకు బాగా ఆకలిదుచి దొరకనీ—
 చలి పీణలు నరాలలో చొరబడి
 చక్కని పాటనొకటి వాయిచనీ—
 ప్రక్కలు గొలుసులు గొలుసులుగా
 బంధింపనీ మన మేధను—
 దూకి దూకి ఈ జలపాతం
 ప్రాచీననీ పైపై విద్యుద్వల్లీ మతల్లి కలను—
 సన్నని ఇసుక కణం పరీక్షించి
 జగజ్జాతకం వ్రాయనీ కామ్రజ్జలను—
 ఏడిగ్రీలో వేడి నిలిస్తే
 ఏరకం ప్రాణికోటి పుడుతుందో—
 ఏడిగ్రీ వేడి జారితే
 ఈ విశ్వ మహాగోళం మృత్యుజలధి అంతస్సున
 తన్నుకులాడి నశిస్తుందో—
 ఏ ఇల్లా గోడనీడ
 ఏ మహారాజ వంశాన్ని ఎంతకాలం కాపాడిందో ,
 ఏ రకం ఎత్తుగడల్లో పెత్తనం
 ఎవడెవడి చేతిలో ఎన్నెన్ని నాళ్లుంటుందో
 పరిశోధించు ఈ రేఖారేఖరీలో.
 అజంతాలోను హులంత భావలోను
 శిలా సుందిరికి లేని
 యుద్వాధా సంచలనం
 పల్లెపడుచు కున్నాడని గమనించుకో భాయీ !

నిశ్శబ్దంగా నిద్రపోయే
 నిరవరాధి పరమానుభవు
 డొక్కచించి డోలుకట్టి
 ప్రమాదాలు తేబోకు.
 ముప్పెట్లనుండి రైసిళ్ల దాకా వడచిన దేశం
 కొడవళ్ల నుండి* కోత యంత్రం దాకా సాగలేదు

 చల్లని పాలుతాగే పిల్లలవంటి
 రసిక శిఖామణుల నాల్కలు
 వేడి వేడి కవిత్యం చురుకుదనం నహించేదాకా రాలేదు.
 ఇంకా అక్కడక్కడా ఎచ్చైన గడి గోడ నీడలు
 చిన్ని చిన్ని గుడిపెల్ని పెరగ నీయడం లేదు—
 ఇంకా భయంతో తలవంచుకుని
 తన నీడనే తాను చూసుకుంటో
 బరువుగా బరువుగా నడుస్తున్నాడు తానినీడు.

 ఇంకిపోయిన పెద్ద పెద్ద నమ్ముద్రాల వలె
 జీవం చచ్చిన పాత వాతుల నోళ్లలో
 ఒకపెద్ద ప్రళయ కలధరాన్ని పట్టుకువచ్చి
 కట్టివేసి ఉరిమించి ఉల్కలు కురిపించి కరగించి
 జీవనం ప్రసాదించే శుభిక్షకాలం ఇంకా రాలేదు. *

 ఇన్ని శతాబ్దాలు ప్రయాణం చేసినా
 ఇక్కడేవున్నాం ఈపూరి పాలిమేర పక్కన
 దార్విన్ బయాలజీలో పరిణామాల సట్టిక
 పది యోజనాలంత వున్నా
 మానవుడు మానవుడయ్యే కాలాన్ని
 నిర్దేశించగల ప్రదేశం కావరాదు !

 గతంలోంచి కొంత నేర్చుకోబోయి
 గతానికి తాకట్టు పడుతున్నారు కవులు
 ఈ లెహోరేటరీలో కూచుని
 లోకంనిండా విరివిగా కాంతి పండే రీతిని
 కొత్తరకం విత్తినాల్సి
 కనిపెట్టే పీలున్నది.

ఈ లేబారేటరీలో కూచుని
 కలం పాళి కొనలోంచి
 ఎంత బలంగల కవిత్వం సృష్టించ వచ్చో—
 చుడాడి స్వదం లోంచి ఎంతగా
 దేశానికి జీవం ప్రసాదించ వచ్చో---
 నిరాశతో ఏదో దరిద్రాంగన
 కన్నీటి చుక్కలకు
 ఎంత దూరాన నవ్వు పువ్వులున్నాయో—
 హృదయంలో ఏ పూరలో దయ
 వ్యతేకలో నిర్దయ
 ఏ దిక్కున త్యాగం
 ఏ దిక్కున రాగం చాక్కుని పెల వేస్తాయో—
 కనిపెట్టే అవకాశం
 ప్రసాదించి నా నిదిగో !
 పని సాగించుము భాయీ!
 బ్రతుకు నాగజముడు కూడ
 పూలు పూయనీవయ్యా !
 మెతుకులలో ప్రోటీనులు
 మిక్కిలిగా రానీవయ్యా !
 బక్కచడిన దేహానికి
 పొండు పొండు మాంసానికి
 ఎంత తిండి కావాలో
 ఎంత హాయి కావాలో
 అవి అన్నీ కల్పించే
 ఆమృత ఘటికలోనరమై
 నిరీక్షించు మానవునికి
 త్వరగా ఫల మందించే
 మూర్ఖా న్న న్యపించు !
 మస్తష్కంలో వెలిగే
 మా యింటికి ముందుండిన
 లేబారేటరీ తెరచి వుంది.
 మధనపడే మేధావుల
 శిథిలాశలు చివురించే
 రసరాజ్యం, లేబారేటరీ!

ఇవాన్ ఇలియిచ్ మృతి

మూలం :
రియో టాల్స్టాయ్

★

అనువాదం :
శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి

టాల్స్టాయ్ 'ఇవాన్ ఇలియిచ్ మృతి' (The Death of Ivan Ilych) అనే ఈ చిన్న నవల 1886లో రచించాడు. ఈనవలారచన బహుళ: 1882 లోనే ప్రారంభమై ఉండవచ్చునని విమర్శకు లూహిస్తున్నారు. అంటే ఇది ముగించేనరికి ఇంచుమించుగా నాలుగు సంవత్సరాలు పట్టించన్నమాట.

ఈ చిన్న నవల ముగించేనరికి టాల్స్టాయ్కి 58 ఏళ్లు సుండాయి. అప్పటి కప్పుడే ఇతడు 'ఎన్నాకెరెనినా' మొదలైన గొప్ప గొప్ప నవలలు రచించి ప్రపంచవిఖ్యాతుడైనాడు. ఈ కాలంలో టాల్స్టాయ్ రచించిన రచనలన్నిటిలోను ఇది ఉత్తమోత్తమమైనదని విమర్శకులందరు ప్రశంసించారు. ప్రకటించిన కొద్దిరోజుల్లోనే ఇది రష్యాలోను, మిగిలిన యూరపులోను ఒక పెద్ద సంచలనం కలిగించింది. రోమా, రోలా, వంటి విఖ్యాతనవలారచయిత ప్రాస్టులో అంతటా ఇది పాఠకుల మన్ననలందుకొన్నదనీ, పాశ్చాత్యధనిక వర్గాల జీవితాని కిది ప్రతిబింబమనీ ప్రశంసించాడు.

టాల్స్టాయ్, సునిశితమైన నైతికదృక్పథంలో వాఙ్మయవృష్టి చేసిన మహాశిల్పి 'ఇవాన్ ఇలియిచ్ మృతి'లో ఈదృక్పథం ఒక పరమావధికి పెల్లి నట్టుకనిపిస్తుంది. ఇంచుమించుగా ఇది టాల్స్టాయ్ స్వీయ చరిత్రవంటిదే అని ఒక ప్రసిద్ధవిమర్శకుడు వ్రాశాడు.

1

మొరొవెన్స్కి కేసు విచారణ కొంతవరకు సదిచవరకాక పట్టి ప్రాకిశ్యాటరు, మిగిలిన వ్యాయాధిపతులు అంతాకలిపి విక్రాంతి సమయంలో ఎగిరిపోయి గదిలో కూర్చుని కయిల్లు చెప్పకుంటున్నాడు క్రమంగా వారందరు క్రమే విస్కీ కేసునుగురించి మాట్లాడుకోవడం మొదలుపెట్టారు. అది చాలా గొప్పకేసు. అకోర్టుకు ఆకేసు విచారణ చేసే అధికారంలేదని వాకిలోనివ్ గట్టిగా చాచి మూంటే ఆ అధికారం ఉండితీరినదని ఇగిరిపోయిపోయి చెప్పాడు.

ఈ వాదోపవాదాలు ఇలాగ పొసకున్నా మొదటిదింటి ఉలక్కుండా పలక్కుండా ఒకటోట కూర్చున్న టాల్స్ ఇవాన్ ఇలియిచ్ అప్పుడే కచ్చిన గజెట్ చేట్టుకొనిగతేస్తూ "ఇవాన్ ఇలియిచ్ దర్పి పొయ్కుకొన్నాడు."

"నిజంగా?"

"ఇదిగో! దూకే యవనాడె" అని ఇవాన్ ఇలియిచ్ వాకిలినివ్ ఆ గజెట్ అందించాడు అది అప్పుడే అయ్యదనింది. అందుచేత ఇంకా తడితడిగానే

1000 1000 1000

ఉంది చుట్టూరా అన్యులేనీవ నల్లని అంచుల మధ్యన ఆ గజెట్ ప్రకటన ఇలాగ ఉన్నది "శోభలో వ్యాయాధిపతిగా ఉండిన తన భర్త, ఇవాళ ఇరియన్ 1882 డిసెంబరు 4 తేదీన మరణించి వారని బంధుమిత్రులకు తెలుపుతుంటున్నాడని! ప్రెస్ బ్యూరోపేషెంట్ వ్యా మిక్రీలి విచారిస్తున్నది కుక్రవారంనాడు మధ్యాహ్నం ఓంటింగంటకు అంతర్జాతీయం జరుగుతుంది"

అక్కడ ఉన్నవారి అందరితో రాజీ ఇవాళ ఇరియన్ కూడా ఆ శోభలో వ్యాయాధిపతిగా ఉండేవాడు అందరూ అతన్ని ఎంతో ఆప్యాయంగా చూసేవాడు. కొన్ని వారాలనిండి అతని వాక్ వ్యాయాధిపతిగా భావించుకుంటే వాడు అంత అది గడ్డువ్యాధి అని అనుకునేవాడు. ఇప్పుడు ఉన్నవాన్ని అతని పదవి అలాగే భారీగా ఉంచాడు. కాని అతను చని పోవడం జరిగితే అతని పదవి భారీలో చేపారనీ, అతని భారీలో నివ్వకొనడమని, పూర్వోపాధిని వెన్నుకమ్మపడి ఉండేవాడని అయిందేరాయి అయితే ఇరియన్ మరణవార్త వినిగానే అక్కడ ఉన్నవారందరికీ, అతని మృతివల్ల తమకు, తమ బంధుమిత్రులకు ఆయా ఉద్యోగాల్లో రాబోయే మాన్యులు, అధికారాలు మూలకమే మొట్టమొదటగా స్ఫురించాయి

పూర్వోపాధి పదవిగాని, నివ్వకొన ఉద్యోగం గాని తప్పకుండా తనకు దొరికి తీరుతుందనీ, ఆ ఉద్యోగం తనకిస్తామని అధికారులు చాలకాలం క్రితమే వాగ్దానం చేశారనీ, దానివల్ల ఆలవెంపులు అవ్వకాక సంవత్సరానికే ఇంకా ఎనిమిదివందల చాకొతన ఆదాయం పెరుగుతుందనీ వాసిరివిన్ అనుకున్నాడు.

టేటర్ ఇవానోవిచ్ ఇలాగ అనుకున్నాడు "నే నివ్వకు మారాకమరిదిని కులుగానించి బదిలీ చేయించే ప్రయత్నంలో పడారీ ఇది జరిగితే మా ఆదిన ఎగిరిగంతులేస్తుంది ఇక నామీద తనవాళ్లకు నే నేమీ పహాయం చెయ్యడం లేదనీ నింద వెల్లువల పూని లేస్తుంది"

"ఇక ఇరియన్ లేచితిరుగుతాడన నేననుకోలే లేదు. పాపం ఎంతదని జరిగింది?" అని టేటర్ ఇవానోవిచ్ గట్టిగా అన్నాడు

"అయితే ఇంతకీ ఆ వ్యాధిమీదే తెలిసిందా?"

"డాక్టర్లకే వీరి అంతు దొరకలేదు చివరికి ఏదో చేయవల్సివచ్చింది, అందరినీ తలో చారీ అయింది వాక నే నతన్ని చూసినపుడు కొంతెం నయంగానే ఉండమన్నాడు"

"నెలపు రిచ్చినప్పటినించి, నేనతన్ని చూడ నేలేదు ఎప్పటికప్పుడు ఒక సారి వెళ్లిచూడాలని అనుకుంటూ ఉండేవాణ్ణి"

"ఇరియన్! ఏమన్నా లనీ ఉందా?" "అతని భార్య నేనో కొంత ఉన్నదని అనుకుంటాను. కాని అంతగా చెప్పడం ఉత్తమాదు"

"మనమంత ఒకసారి ఆనినీ చూసిరావారి కాని ఆ ఇల్లు చాలామందే!"

"అంటే మీ యింటికి వచ్చిల్లు చాలా మంద అన్నమాట! ఆ మాటకొస్తే మీయింటికి అమ్మి దూరమే"

పెరెకె అన్న ఈ మాట విని ఇవానోవిచ్ ఒక చిరువత్సన వల్ల ఇలా అన్నాడు "నేను ఏటికకతల ఎక్కడో ఉన్నానని ఇవాన్ ఇరియన్ ఎప్పుడూ వానినొక ఒక నింద చేస్తూనే వాడు."

ఆపై వారందరూ ఆ పట్టణంలో ఒక చోటికి, మరొకచోటికి ఉన్న దూరభారాలను సరించి కబుర్లు చెప్పకుంటూ తిప్పుగా శోభలోకి వెళ్లిపోయారు.

ఇవాన్ ఇరియన్ మృతివల్ల ఇంచుమించుగా ఏర్పడే భారీలను సరించి బడలాంతులను సూచిస్తూ, రాబోయే పెద్ద పదవులను సరించి తల్లిదండ్రులతో బాటు సామాన్యంగా అందరి ముందే వారికి నూదా "అన్యుయ్య! ఆ చచ్చిపోయింది అతనిగాని నేను మాత్రం కాదు" అనే ఆలోచనలనూ కలిగింది

ప్రతివాడు తన మనస్సులో "సరే! ఇరియన్ చచ్చిపోయాడనిగాని నేను మాత్రం బతికే ఉన్నాను కాబూ!" అనుకున్నాడు అయితే ఇవాళ ఇరియన్ దగ్గర బంధువులు, అతని స్నేహితులవలన వాళ్ళు, అంతర్జాతీయం క్లికే నయమని! వావా అభ్యుపాసన అక్కడే నేనూ వాలనీ, ఇరియన్ భార్యని ఒకసారి కలవాలి అనిచేసిన పెద్ద బంధువు తనమీద నిరుణ్ణున కదించిన భావనలను.

వారిలోనిది, ఇవానోవిచ్ ఇవాన్ ఇలియిచ్! చాలా దగ్గర పరిచితులు ఇవానోవిచ్, ఇలియిచ్ స్వామికాశాలలో కలిసి చదువుకున్నారు. అందుచేత ఇవానోవిచ్ ఇలియిచ్, తనకు బాగా సన్నిహితత్వమున్నదని భావించుకున్నాడు ఇవానోవిచ్ ఇలియిచ్! రాగానే భోజనాలనే భార్యతో ఇలియిచ్ చనిపోయినవిషయం చెప్పాడు ఆమె తన బావమరిది తమకు దగ్గరగా బదిలీ చేయించునే అతనికా యిష్టమని కూడా భరతనా ఇచ్చాడు ఆ నిమిషం సామాన్యంగా మధ్యాహ్నంనే అనుభవించే నిద్రా సాన్న్యకాగ్రహించే, సాయంత్రం చుట్టుల వేసుకుని, గుర్రపు బగ్గీవాడ ఇవాన్ ఇలియిచ్ భవనానికి బయలుదేరాడు

ఆ భవనానికి ముందుగా ఒక గుర్రపు బగ్గీ, ఇంతా మురిండు ఇతర బల్ల నిలబడిఉన్నాయి లోపలికి పోగానే కిందిపొయలో గోపవద్దగ్గరగా పరిగించు పట్టుకున్నాలోతో కప్పిన కవచానికి కవచించి అప్పుడే మెరుపుపెట్టిన ఆ పెట్టెనొది బంగారు బందులు, మేకులు తిక్కతా మెరుపున్నాయి అక్కడ నిలబడిఉన్న శ్రీ రిద్దరు తమ ఉన్నకొంటులు నిద్రిస్తున్నారు వారిలో ఒక శ్రీ ఇవానోవిచ్ పరిచితురాలే. ఆమె ఇవాన్ ఇలియిచ్ పెల్లెలు కొని రెండు శ్రీ ఎకలో ఇవానోవిచ్ తెలియలేదు ఇవానోవిచ్ సహస్యాచారిత్రా మ్యూజ్ అప్పుడే పేదరికి కిందిపోలో! వస్తున్నాడు ఇవానోవిచ్ మాడగానే అతడు ఒక్కసారిగా నిలబడిపోయి అరిచిన మాట కన్నుగొలుడు "మాదావా! ఇలియిచ్ తనవ్యవహారాన్ని అడ్డావ్వపు అడివిలో విడిచి పెట్టి పోయాడు! నేనుగాని మత్స్యగాని అయితే ఇలాగ బరగనివాడు!" అన్న భావం ఆ కన్నుగొలుడు మెరిసింది

ఆ బుగ్గివాడలు, సహానుభూతి అతని కేరిరము, ఆ సాయంత్రం చుట్టుల మాత్రం మ్యూజ్ హండాగా మారిగింపుకున్నట్లున్నాడు కాని అతడు చాలా సరదాగా సందరించే వ్యక్తి అందుచేత అత నివ్వకు ఇక్కడ నిలబడింది ప్రత్యేకంగా ఈ పరిస్థితుల్లో ఎట్టెట్టుగానే ఉండి. లేకపోతే, ఇవానోవిచ్ కా అలాగ అనిపించిందని చెప్పాలి.

ఆ శ్రీ రిద్దరు బయలుదేరిన తరువాత ఇవానోవిచ్ కూడా వారివంట పడిచి, మేమిందా! ఇక్కడు మ్యూజ్ కింది దిగమందా అలాగే ఆ ఉన్నతోనే చిలబడిపోయాడు. అతడు ఆ సాయంత్రంనే రిద్ది ఆడుకోవడాని! చెయ్యవలసిన కంపాయిం పంతా చేస్తున్నాడని ఇవానోవిచ్ తెలిసిపోయింది ఆ శ్రీ రిద్దరు ఆ మేడవాడ ఇలియిచ్ భార్యఉన్న గదిలో ప్రవేశించారు మ్యూజ్ ఒక్కసారి మారిగించి, కనుబొమ్మలు కుంచించి, ఆ శ్రీ రిద్దరికి ఇలియిచ్ మృతకేరం ఉన్న గది చూపించాడు అయినా అతని కళ్ళలో ఆ ఖువానా భావం అలాగే మెరుస్తున్నది

అందరికీమల్లనే ఆ సమయంలో ఏం చెయ్యాలో తోచక ఇవానోవిచ్ మెరిమెల్లిగా లోపలికి వెళ్లాడు అలాంటి సమయాల్లో నిలువకూడదుగా చేతులు కట్టుకోవడం మంచిదనకు సంగతి ఒక్కటే అతనికి తెలిసిన విషయం అయితే ఆ పని ననుష్కారపూర్వకంగా చెయ్యాలనే విషయంలో అతనికి కొంత సందేహం కలిగింది కనుక అతని విషయంలో మధ్యేమార్గం అవలంబించాడు ఆ గదిలో! ప్రవేశించగానే కంపమార్గముగా చేతులుకట్టి, ననుష్కారభోరణిలో కొంచెం ముందుకు వంగి పడిచాడు ఆ వంగిన సమయంలోనే చిరైవంతవరకు ఆ గది అంతా నాలుగువైపులా పరికిరించాడు ఇద్దరు యువకులు నిలువకూడదుగా చేతులు కట్టుకుని ఆ గదిలోంచి ఇతరికి వచ్చేస్తున్నారు. భోరణిపట్టి చూస్తే ఇద్దరూ ఇలియిచ్ మేడవాళ్ళయి ఉండాలి వారిలో ఒక యువకుడు హైస్కూలలో చదువుకుంటున్నాడు అక్కడ ఒక వృద్ధశ్రీ స్వయంగా నిలబడి ఉన్నది చిత్రంగా వంగిన కనుబొమ్మలుగల గురిఒక శ్రీ అతిరహస్యంగా ఆ ముసలానిడ తెలిలో ఏదో ఉడుతున్నది ఇవాన్ ఇలియిచ్ నిట్టా నిలబడ్డై ప్రతి మతిమెత్తుకోక ఆ దగ్గరగా నిలబడి ఏదో గట్టిగా చదివి వినిపిస్తున్నాడు అతని భోరణిపట్టి ఆ చదివే విషయానికి తెలుసుండదాని! చిరైవన్నట్లుండి. భంటుమిది దగ్గర పడిచే జరావీడు ఇవానోవిచ్! ఎదురుగా నిలబడి నేలమీద ఏదో పొడి చల్లుతున్నాడు. అది చూడగానే ఇవానోవిచ్! ఆ మృతకేరం కొట్టికొట్టిగా నానకొట్టడం మొదలుపెట్టింది.

వెనక ఒకపాద ముదాదాని వచ్చినప్పుడు ఇవానోవి అక్కడ జరాసిమ మూడు ఇవాన్ ఇరియన్ అతనంటే ఎంతో ఇష్టం జరాసిమ అతని! ఇకలోపచారాలు చేస్తూ ఒక సర్దులా ముడుగుంటూ ఉంటేవాడు ఆ కిరీటికను, క్రైస్తవ విగ్రహాలను, క్రైస్తవమతగురువును ముగ్ధుగా నిలబడిన ఇవానోవి అప్పుడప్పుడు నిలువ మారిగా చేతులు ముడుచుకుని చావుకూతే ఉన్నాడు, ముగ్ధుడువలన తల కొంచెం వంచుకూతే ఉన్నాడు కాని చేతులు పొడుగుగా చావడము, ముడుచుకోవడము కొంచెం ఇబ్బందికావడంతో అవ్వనీ మనినేని ఆమృతశీరం పరిశీలించడం ప్రారంభించాడు

అన్ని కవాల మారిగానే ఇరియన్ కేవల కూడా కిరీటికలోపరిచిన పరువుపొడ బరువుగా మాలవడినట్లుండి ఆ కిరీట్ల పమస్కారం చేస్తూ స్వట్టు అల్లాగే తలగదాలో మారుమరీయింది

ఇరియన్ కళ్ళ లోలోపరికి దించుకుపోయాయి చాటివూడి కనుబొమ్మలు పచ్చని మైనముద్దల మారి పోయాయి చాటిమధ్యమధ్యన కనునెట్టుక యాడిపోయిన ప్రదేశాలు మచ్చలా కనబడుతున్నాయి మరణించినవారికందరికి సామాన్యం జరిగినట్లుగానే అతని కనుబొమ్మలు కూడా బాగా ముందుకు చూపుకుపోయాయి ముక్కు పెదవులమీదిమీదికి పోతున్నట్లు బాగా ముందుకు వంగిపోయింది. ఇవానోవి వెనక చూసినప్పటికంటే ఇప్పుడా కిరీరంలో ఎక్కువ మార్పులు కనబడుతున్నాయి ఇరియన్ ఇప్పుడు బాగా చిక్కిపోయాడు. అయితే మరణించినవారందరిలాగే అతని ముఖం పూర్వంకన్న బాగా అందంగా కనిపించింది అతని ముఖంలో బ్రతికి ఉన్నప్పటికంటే ఇప్పుడే ఎక్కువ చూపావతనం కనబడుతున్నది. ముఖ కవళికినిబట్టి చూస్తే పొడిచినవలెననన అనుకున్నట్లుగాపొడిచినదే జరిగిపోయిందనే భావం గోచరిస్తున్నది ఇదిగాక, బ్రతికిఉన్న వారందరికీ అతని ముఖంలో ఒకరకం హెచ్చరిక, మందలింపు కూడా కనిపిస్తున్నాయి. ఇవానోవికి ఈ హెచ్చరిక కేవల అర్థంలేదని అనిపించింది. ఒకతే ఉన్నా అది తనకు సంబంధించినది కాదని అనుకున్నాడు. అక్కడ ఉన్నంతవరకు అతనికి దీనిరూపక పూరించింది. మరీకే వెంటనే ఒకపాద నిలువ మార్పుగా

చేతులు కట్టుకుని, తనమట్టున తనకే అనుకూలం అని పించివా, అదేమీ లక్ష్యపెట్టకుండా ఒక్క అంగలో ఆ గది చాటి ఇతరం పడ్డాడు

మ్యురెక్ కళ్ళు బాగా బారబావుటోని రెండు చేతులతోను బోపి ఎగర వేసా ఆ పక్క గదిలో అతని కోసం కనిపెట్టుకుని మార్పున్నాడు మంచి హుసాదుగా వేషం వేసుకుని ఖులాసాగా మార్పున్న మ్యురెక్ ను చూడగానే ఇవానోవికి అయ్యుప్రాణాలు లేచివచ్చాయి ఇల్లాంటి వివాద సంఘటనల విషయం మ్యురెక్ ఎంతమాత్రము పట్టించుకోవనీ, ఒక రివాజ విశ్వాసమైనా తనకు పోకకుండా బాగ్రుద్రవే వ్యక్తి అనీ ఇవానోవి గ్రహించిపోవాడు మ్యురెక్ శోరణీహస్తే ఇరియన్ కోసం జరగజోయే ప్రార్థనలు మొదలైన వేరీ అతను తలపెట్టిన ములాసాకార్యక్రమాని! ఎంతమాత్రము అడ్డుపడలేకని తేలిపోయింది అతగావేళ పొందాయంత్రం ఒక కొత్తకేళ కొని నలుగురు స్నేహితులతోను పోయిగా కాలక్షేపం చెయ్యాలని నిశ్చయించాడు వివాని! ప్రార్థనాధికం అతని కార్యక్రమం అడ్డగల వడదాని! ఆస్కారమే కనబడలేదు ఇవానోవితో అతని విషయం అప్పుడే రహస్యంగా ప్రస్తావించి, స్నేహితులందరు వాని లోని ఇంటికిగర్ల చతుర్యపు పురాణం వేసుకోవా అని చెప్పిపోయాడు అయితే ఇవానోవికి అదృష్టం పట్టిట్టు కనబడలేదు ఇంతలో వ్రెస్కోవ్యా ఫెడరోవ్నా నఖశిఖ పర్యంతము నల్లని దుస్తులు ధరించి, తన గదిలోనించి ఇతరలికి వచ్చి అక్కడ నిలబడిఉన్న స్త్రీలందరినీ కేవల ఉంచిన గదిదగ్గరకు తీసుకువెళ్లి ప్రార్థన ఇప్పుడే జరుగుతుంది. దయచేసి లోపలికి వెళ్ళండి అన్నది.

ఫెడరోవ్నా పొట్టిగా లావుగా ఉంటుంది ఎంత ప్రయత్నించినా ఆమె స్థూల్యం తగ్గలేదు, సరికా భుజాలకు దిగుతపోగంట ఆమె క్రమక్రమంగా విస్తరించడం మితిమీరిపోయింది. వెనక చీరొక్కన్న స్త్రీ కనుబొమ్మలూ ఆమె కనుబొమ్మలు సూడా ధమరాకారంలో కిందికి వంగిపోయాయి. ఫెడరోవ్నా కిరీటుమీద కేవలం మేలిముసుగు కప్పుకున్నది

మ్యురెక్ అంటే అంటున్నట్లుగా ఆమెకు నమస్కారం చేసి, ఆమె ఆహ్వానం అంగీకరించడమనే మోవడమా? అన్న ఆందోళనలో అల్లాగే నిలబడినా

యాడు 'ఫెడరల్' ఇవానోవిచ్ చూసి, వెంటనే గుర్తించి ఒక నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టింది అటువంటి అతనికి దగ్గరగా వెళ్లి, చెయ్యి పట్టుకుని 'మీరు ఇవాన్ ఇలియన్! చాలా ఆత్మీయులు నాకా సంకలి తెలుసుకు' అని అతని ప్రత్యుత్తరం కోసం ఎదురుచూస్తూ నిలబడింది తన ఇలియన్ ఉన్న గదిలో వీలవలసినంతగా చేతులు చూచి ముడుచుకున్నట్లే, ఇక్కడ నూతన యాధారంగా ఏదో పిచ్చాల్ని చూచు అవాల్ని విడదం ఇవానోవిచ్! తెలుసుకు అందుచేత అత నామె చేయి అదిమవట్టి, ఒక నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టి 'ఎంత చూట!' అన్నాడు అతడవకున్నట్లే జరిగింది ఇద్దరికీ కళ్లు చెప్పుగొలిపనైంది అటువంటి అత 'ఒక పూరి ఇలాగ రండి! ప్రార్థన మొదలుపెట్టే ముందు మీతో ఒక విడదం మాట్లాడాలని అనుకుంటున్నాను మీ చెయ్యి ఇలాగ అందివ్వండి' అన్నది ఇవానోవిచ్ ఆమెకు చేయి అందిచ్చాడు వాటిద్దరు లోపలి గదిలో! 'దుకూం' అని దోతలో 'మ్యూజిక్' కనబడి ఇవానోవిచ్ 'నేనీ! మునిగి, అరిచానా! అరిచి' నీ చూడడు

ఇవానోవిచ్ దిక్కులేనిమనిషిలాగ మరంత బారిగా నిట్టూర్పుకు 'ఫెడరల్' కృతజ్ఞతా నూతనలో మరీ అతనిచెయ్యి అదిమవట్టుకుని, పెర్లిగా లోపలి నడిచిపోయి వారిద్దరు ఒకటిన్న పోయిలో ప్రవేశించారు అక్కడ దీపాలన్నీ కొంచెం మందగించిగా వెలుగుతున్నాయి ఆ గదినిండా రక రకాల పోఫాలు, వాటిమీద రంగురంగులదిండ్లు అను ర్పవడితున్నాయి ఆమె ఒక బల్లపక్కన అను ర్ప పోఫామీద కూర్చుంది అతవాదక్కనే పట్టు దిండు అమర్చి మరొక పుర్వమీద కూర్చున్నాడు అతడు కూర్చున్నాడే ఆ దిండు తమియ లోపలికి దిగబడిపోయింది అంతకు పూర్వమే ఇంకొకపుర్వలో కూర్చున్నది ఆమె అతనితో చెప్పాలని అను కొన్నదిగాని తన ప్రస్తుతపరిస్థితులనుబట్టి ఆవిధంగా అనడం కానుండదని మున్నాడనుకుంటుంది ఆ పుర్వమీద కూర్చున్నాడే ఇవానోవిచ్! ఇలియన్ ఆ గదిలో ప్రత్యేకంగాచేసిన ఏర్పాట్లలో ఆదర్శమైతల అల్లకరించడంలో తనతో చేసిన సంతోషం తెలుపడంపై భావకలరావాయి ఆ గది అంతటా పోఫాలు పుర్వలు అమర్చబడి ఉన్నాయి పోఫా మీద కూర్చున్నాడని పూర్వం, 'ఫెడరల్' వన్న నన్న నల్లని కొండా అందు లేకుండా ఒక పుర్వ కొనకు తనకుమని చిక్కులు పడతాయి ఇవానోవిచ్ ఆ చిక్కులు విశదీకరించి వేరొచ్చాడు తాను

కూర్చున్న పుర్వమీదలో అమర్చిన స్క్రింగు లొక్క పూరిగా అతన్నిచేత పెట్టితీశాయి ఇంకలా 'నే ఫెడ రల్' వన్న లేచి స్వయంగా ఆ తన చిక్కులు విడ దీయడానికి మొదలుపెట్టింది అందుచేత ఇవానోవిచ్ మరీ పుర్వలో కూలబడి ఆ దోతలో స్క్రింగు లన్నింటినీ కింది అదిమవేశాడు. తాను 'ఫెడరల్' వన్న ఎంత ప్రయత్నించినా ఆ తనకుచిక్కు విప్పలేక పోయింది అటువంటి ఇవానోవిచ్ మరీ లేచి విడుచున్నాడు. తిరిగి స్క్రింగులన్నీ ఉన్నట్లుగా చేతిలేస్తూ గట్టిగా చప్పుడు చేశాయి ఎల్లాగో ఆ చిక్కులన్నీ తొలగించేవీలవలసినంతగా 'ఫెడ రల్' వన్న ఒక తెల్లని చేతిరచుకుంటే మొహం కుడు చుకుంటూ పన్నుగా విడదడం ప్రారంభించింది. ఆకాలవా తనకు చిక్కుల గొడవలపై ఇవానోవిచ్ లోలోపల కొంచెం క్షియతపడి, దిగాలుపడితే మొహంతో ఎల్లాగో కూర్చుంది పోయాడు.

పోలోలోన అక్కడికి రావడంవల్ల ఈ దుర్భరపరిస్థితి కొంత విమోచిత కలిగింది అతడు ఇలియన్ దగ్గర పనిచేసే వెలుపాడు. పోలోలోన అక్కడికి తనతో ఇలియన్ కిరణం సమాధి చెయ్యి దానికి ఏర్పాటుచేసిన సలహా అతను రెండువందల అత్రు తుంచని చెప్పాడు. వానితో 'ఫెడరల్' వన్న నాగా తమియించి, అంత అతడుపెట్టి ఆ సలహా కొనసం తన తలనాటిపోయిన తర్వాతవరమని నాగా వాస్తవం తన్ను వర్తిల్లాగ, ప్రేమింభావనలో ఇవానోవిచ్ తో ఆ విడదం ప్రస్తావించింది ఇవానోవిచ్ అదంతా వాగ్రత్తగా విని, అందులో అనుచూడతేమీ లేక పట్టు తల వంగించాడు.

అటువంటి అత ఎంతో కిదిగా 'ఇదిగో! ఈ దిగరెట్టు చూడండి' అని చెప్పింది తాను ఆ కంక స్వరం నాగా దిగులుపడితట్లు విడదడింది. వెంటనే పోలోలోన తో కృతజ్ఞతా సమాధి అనువైన ప్రతే కాన్ని గురించి పర్వవడం ప్రారంభించింది

ఇవానోవిచ్ దిగరెట్టు వలిగించి ఆ యద్దరికి మళ్ళీ నడిచే సంభాషణ అంతా వింటూ కూర్చు న్నాడు ఆమె ఆ సమాధిచేత ప్రవేశించే సమయంలో ఉన్న తెక్కలధ్వజరసాన్ని అదిగి, చివరికి ఏదో ఒకటి విశ్లేషించాలని అనుకుంటున్నది ఆ తలవార పర్వలో ఇంకే ప్రార్థనకు కొనసాగిన సరం బాం అంతా ఏర్పాటుచేసింది. వెంటనే పోలో లోన అక్కడికించి పర్వించాడు.

దిక్కులు 'ఫెడరల్' వన్న అక్కడ పడివున్న పోలోలోన కనిపిస్తూ తన ఏర్పాటుచేసి 'నే

స్వయంగానే చేసుకుంటున్నాడు అన్నది తరవాత ఇవానోవిచ్ కాల్వ నీగర్లుబూడిత బలబాదవడి బలంతా పొడవుకొన్నదని గ్రహించి, అతని కొక ప్రేమి అందిస్తూ మెల్లిగా ఇలా అన్నది. “వుచ్చెతు దుఖంతో మునిగి ఉన్నావని అంటూ, ఇల్లాంటి చిన్న చిన్న విషయాలు గమనించకపోవడం—కా కొక కటవలా కనబడుతుంది ఆయన వస్తువులన్నీ కాగి త్రొక్కువెంటూలావ—కా కేవలం పైదాన్ను కలుసుకుందని చెప్పలేనుగాని,—కొంత కొంతవేరం మాత్రం జరుగుతుంది” ఇంతలో మళ్ళీ ఆమె ఒక సారి చేతి దుమాయతో కళ్లు ఒత్తుకుంటూ విచారించడం మొదలుపెట్టిందిగాని, చూడటాని తనంతట కానే చూడగోరకనుకనే చేసుకుని, ఎంతమాత్రము పోకవండా, “అయితే నీ నివృత్తు మీకో ఒక వ్యవహారం మూలాడా బనకుంటున్నాను” అంది

ఇవానోవిచ్ మళ్ళీ ఏమంకడలకుండా అదిమి పట్టి అతివినయంగా చూపున్నాడుగాని ద్వివింసలు మళ్ళీ కొంచెం గంధనకోణం చేశాయి

“చివరలోకాల్గో ఆయన ఆ బబ్బుతో తీసుకుంటూ చాలా బాధపడ్డాడు”

“నిజంగా?” అన్నాడు ఇవానోవిచ్.

“అయ్యో! ఇంత అంతాకా! గంటలకంటే చాలా దీర్ఘంగా గాత్రకోణం పెట్టేవాడు! నీకా కేకలుచూడా విలేజ్ బాయేదానిని అదంతా తలుచుకుంటే ఆ బాధలన్నీ ఎలాగ భరించానా! అని విన్నాంది ఆయన అరుపులు విధిగా! చూడా నివసలేని అల్పా! ఎంత యాతన అనుభవించాడు!”

“అయితే, అలాగ అరుస్తుంటేనేత్ర అతని! ఒంటిమీద ప్యాదకం ఉంచాకే అని నా అనుమానం”

“లేకేం! చివరి ముగిండా కా ప్యాదకం కట్టి పోలేడు” అని ఆమె మెల్లిగా సమాధానం మొదలు పెట్టింది “ఒక పాత్రగంట! ప్రాణంపోతుందనగా ఆయన చూ ఆందరిదగ్గర నెలవు తీసుకున్నాడు చివరికి చిన్నపిల్లవాడే దూరంగా తీసుకుపోవ్వని నూదా అన్నాడు”

ఇవానోవిచ్ చిన్నప్పటినుండి ఇలియన్తో కలిసి మెలిసి తిరిగినవాడే అందుచేత చిన్నతనంలో ఆనకుంటూన్న ఆ ఇలియన్ మూర్తి మొట్టమొదటగా అతని కళ్ళకు కనబడింది ఆ తరవాత ఇలియన్ బంగ్ల చదువుకుంటున్నట్టు, పెద్దవాడై ఉద్యోగం చేస్తూన్నట్టు కనిపించాడు ఫెడోర్ వ్యా, తన కలిసి లేచిదుఖం ఎంత తేల్చి పేటుచున్నా, ఇలియన్ బాధ

చూచి విలేజ్! ఇవానోవిచ్ నుండే అగిపోయినంత భయంతోనీది మళ్ళీ అతని! ఆ ఇలియన్ కనబడు, ఆ కనబావ్వులు, ఆ పెదవులమీదికి దిగబారిన యుక్త వానికం విచ్చి సఖిభవద్దంతం చూచేసుకుంటూ పోయాయి

“మూడురోజులపాటు యమయంతన అనుభవించి చచ్చిపోయాడు! ఏం? అల్లాంటిది ఎన్నడో అన్నాడు వాడు రావచ్చును” అని అనుకుని ఇవానోవిచ్ లోలోపల గజగజ నవ్విపోయాడు అయితే మళ్ళీ అందరికీ సామాన్యంగాతేల్చి ఆ ఆలోచన చూడటాని తన కలగా తట్టింపా అతని! తెలియదు మళ్ళీ ఆచచ్చిపోయింది ఇలియన్ వ్యాని కానుమాత్రం కాదనీ, అల్లాంటి దురదృష్టం ఎన్నడూ తనకు పట్టదానీ! విలేజ్! అనుకున్నాడు అతని అల్లాంటి విచార చ్చాయలు లోలోపల రానివ్వకుండా తరిమిచయ్యా లనీ, దాని! మళ్ళీకే కాకులా అనీ పీడపడుకున్నాడు ఈ ఆలోచనలన్నీ లోలోపల తిరిగిన తరవాత ఇవానోవిచ్ మళ్ళీ కొంచెం సుఖం వచ్చింది అటు విన్నట్టు ఇలియన్ చచ్చిపోవడం అతినశానంగా జరిగిపోవడవ వ్యవహారమనీ, తనకుమాత్రం అటు నంటి దుర్ఘటి పట్టకలవన అతకొంత ఏమాత్రమూ కనబడనీ విశ్వయందుకుని, ఇలియన్ మృతి! సంబంధించిన వివరాలన్నీ ఇంతా నుచ్చినచ్చి అడిగి తెలుసుకున్నాడు

ఇలియన్ అవిధంగా దుర్ఘరయాతనలన్నీ అనుభవించిన వివరాలన్నీ చెప్పినతరవాత, ఫెడోర్ వ్యా మళ్ళీ యదాప్రకారంగా తన స్వంతవ్యక్త వారం ప్రస్తావన తెచ్చేటట్లు కనబడింది అసలు ఆ ఇలియన్ బాధలన్నీ ఫెడోర్ వ్యా ఎలాగ భరించినా తెలుసుకోదానీ ఇవానోవిచ్ ఈ వివరాలన్నీ తెలుసుకున్నాడు

ఫెడోర్ వ్యా మళ్ళీ “ఇవానోవిచ్! నీకు ఎన్నెన్నో అత్యంత వ్యధలు అంతటి యమయంతన ఎన్నడూ ఎరగను” అని చెప్పి, తిరిగి ఏవనడం ప్రారంభించింది ఇవానోవిచ్ ఒక నిట్టూర్పు విడిచి పెట్టి, ఆమె ముహూం తుడుచుకునేదాకా అగి, ఆ పని జరిగిన తరవాత “వోనాకు! ఏం కేస్తుం” అన్నాడు మళ్ళీ ఫెడోర్ వ్యా మూలాపటం మొదలు పెట్టి అసలు తనా ప్రస్తావించదలచుకున్న ఆతిరుణ్ణి పైక వ్యవహారంలోకి దికింది తన భర్త చనిపోవడం వల్ల ప్రభుత్వంబిగ్గరించి గ్రాంటు సంపాదించడం ఎలాగా అన్నాడే ఆమె ప్రస్తావించదలచుకున్న ఆతిరుణ్ణి వ్యవహారం. ఆమె తనకు భావోచ

వీలవడం గానీ అదగలోతున్నట్లు కనబడింది. కాని ఆ విషయాలన్నీ తనకంటే పదిరెట్లు బాగా తుల్యంగా ఆమె కింతకు పూర్వమే తెలుసుకుని ఇవానోవిచ్ గ్రహించుకున్నాడు. తన భర్త మరణానంతరం తనకు ముట్టవలసిన వీలవడం విషయం అంతా ఆమె కింతకు పూర్వమే గళగ్రాహిగా ఉన్నది గాని 'ప్రభుత్వం దగ్గరనుంచి ఏమైనా ఇంకా ఎక్కువగా వందదాని! వీలుంటుందా?' అనే ఆమె ఆశయం తన విషయం కదిలించింది. ఇవానోవిచ్ ఎక్కువగా డబ్బురాబట్టి ఉపాయాలు కొన్ని చెప్పాడు గాని మళ్ళీ కొంతసేపు పస్తాయించి, కేవలం మర్యాద కోసం ప్రభుత్వకర్తల లోభిత్వం బాగా దుయ్యబట్టి, ఇక అంతకంటే రాబట్టడం కష్టమని చెప్పి తనకు అటుపిమ్మట ఆమె ఒక నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టి అతన్ని పంటనే పాగనంపడానికే తగిన ఉపాయాలు చెప్పడం మొదలుపెట్టింది ఇవానోవిచ్ పంటనే తనంగరి గ్రహించి సిగరెట్ ముట్టించి, మళ్ళీ పాదరంగా కరచాలనం చేసి, నెమ్మదిగా పక్కగదిలోకి తప్పుకున్నాడు.

ఆ భవనం భోజనాలగది గోడవూడ ఒకగదియారం కనబడుతుంది ఆగదియారం అంటే ఇలియిచ్ కెంతో ఇష్టం అతని పది ఒక ప్రాచీనకవ్యపుట దుకాణంలో కొని ఆ గోడకు తగిలించాడు ఇవానోవిచ్ కిక్కడ ఒక మతగురువు, కొంతమంది పసిరులు కనిపించారు వారందరూ ప్రార్థనకోసం అక్కడికి చేరుకున్నారు అతనికి వారిలో ఇలియిచ్ మహానై మహా కనబడింది ఆమె చక్కని చుక్క పన్నగా నళామగా ఉన్న ఆమెకేరం నలవి దుస్తులకల మరంత నాణామగా చూసింది ఆమె తన దుస్తులుగా ఉంది ఎవరినైనా కోపగిస్తున్నట్లు, ఏదో ఒక పని చెయ్యాలని నిశ్చయించుకున్న కనబడింది ఇవానోవిచ్ ని చూడగానే అతనే తన తండ్రి మృత్యువుకు కారణం అన్నట్లుగా విషయంగా అతని చైత్ర తిరిగి నడుపుకుంటుంది

ఆమెనకొంత ఇంచుమించుగా ఇలాంటిదోరణి లోనే, ఉన్నామరీ ఒక యాజకుడు కనిపించాడు అతను బాగా భవనంతుడు. ప్రస్తుతం మెట్టిట్టు ఉద్యోగం - ఇవానోవిచ్ అతను పరిచితుడే ఇలియిచ్ మహానైకు, అతని! నివాసం సేదపడింది ఇవానోవిచ్ విచారంగా బానిసరికి నడుపుకుంటుంది, ఇలియిచ్ కేరం ఉంచిన గదిలోకి వెళ్ళిపోతూంటే మళ్ళీ ఇంకొక పిల్లవాడు కనిపించాడు అతను ఇలియిచ్ మహానైకు. ముక్కులో చతువుకుంటు

న్నాడు ఆ ముగ్ధవాడు ముమ్మాదల్లా ఇలియిచ్ ని బోధిస్తాడు అతనికేని చూస్తూంటే ముగ్ధ ఇలియిచ్చే చివ్వువలెవాడై తిరుగుతున్నాడా అనిపించింది తన చివ్వుతనంలో ఇలియిచ్ అదృష్టం ఆలాగే ఉండేవాడని ఇవానోవిచ్ అనుకున్నాడు పది పన్నాలుల పిల్ల వచ్చేసరికే పిల్లల కళ్ళలో ఒక విభ్రమైన అపరిచిత కనిపిస్తుంది. కన్నీళ్లు చారికలుగట్టిన ఇలియిచ్ మహానై కళ్ళలో నూదా అలాంటికవళికే కనిపించింది ఇవానోవిచ్ ని చూడగానే ఆ ముగ్ధవాడు మూతి బిగించుకొని మొహం తిప్పిచేసుకున్నాడు ఇవానోవిచ్ అతన్ని పలకరించినట్లుగా తలపంకించి మృతకేరం ఉంచిన గదిలోకి వెళ్ళి పోయాడు అతను వెళ్ళి వెళ్ళిపోతే ప్రార్థన ప్రారంభంఅయింది ఆ గదిలో కొన్ని కొవ్వొత్తిదీపాలు వెలుగుతున్నాయి పాంబ్రానీహాగ గది వాలుగుమాలూ వ్యాపిస్తున్నది ప్రార్థనల మధ్యన మూలులలు, మిడి మిడిదీర్లులు, ఏడుపులు, వినిపిస్తున్నాయి దిగులుగా తన పాదాలకేని చూస్తూ ఇవానోవిచ్ అలాగే నిలబడిపోయాడు అంతేగాని ముగ్ధ ఇలియిచ్ కేరంపై పు మడచేడు, తరచాతీ చీమి, చింతా మువ్వలలో ప్రవేశించకుండా నిల్వరంగా ఉండి, అందరికంటే ముందుగానే ఆ గదిలోనుంచి ఇకతరికి వచ్చేవాడు ఆ పక్కగదిలో ఎవ్వరు లేరు. కాని జరగమీ ఆ ఇలియిచ్ కేరం ఉంచిన గదిలోనుంచి పంటనే ఇకతరికి వచ్చి, తన మూలుచేతులతో అక్కడ తగిలించిన ఉన్నికొటులన్నీ తడిసుచూసి, అందులో ఇవానోవిచ్ కొటు పట్టమని, అతనా కొటు తోడుకుంటూంటే నవక నిలబడి పోయండేవాడు

ఏదో ఒక మాట అవారిగదా అని ఇవానోవిచ్ అతనితో ఇలాగ అన్నాడు "నేనైతే! చూశానా! పాపం! ఎంత అపర్యవచ్చిందో!"

జరాసెన్ "అది అంతా నగమంతుడి నయ బాబూ! పోయాలో నేనో ముసవంతా అక్కడి కెళ్ళాని గండా బాబూ!" అన్నాడు జరాసెన్ ఆ మాటలంటూంటే అతని తెల్లని పళ్ళెవరన తెలుపడింది అది ఆకోగల్గంగా జరిగిందే తెల్లని పళ్ళెవరన. తన మాటలన్నీ తరచాత జరాసెన్ సుఖిరాడని పనితో కొట్టుకుంటూన్నవాడిలాగ అపమరుగా నిలబడిన పైడి బండి తలుపులు తెరిచి, ఇవానోవిచ్ ని అందులో ప్రవేశపెట్టి, ఏదో ఇంకొక తొందరపనికోసం వెళ్ళిపోయి లాగ నువ్వందాటి లోపలికి ఒక్క గంతుచేళాడు.

ఆ పాంబ్రానీహాగ, ఆ భవనం, ఆ నానన, మొదలైన వాటినుంచి తప్పించుకుని ఇకతలవచ్చే తర

వార దీనిగారి పోకగానే ఇవానోవిచ్ పంప
ప్రాచారలు లేచివచ్చాయి

బండివాడు ఎక్కడికి తోలమన్నాడు
బాబూ! అది అడిగాడు

ఇవానోవిచ్ ఇప్పుడు రేణిం! మంచిపోయిం
దేవీ! లేచులే! పెడరహసిలోని ఇంటివైపు
వచ్చిండు! నన్నాడు

బండి ఎక్కడికి వెళ్లి ఆగింది ఇవానోవిచ్
లోపల మువ్వతోనేనరి! దిద్దితల ఒక ఘట్టం
అయింది వెంటనే ఇవానోవిచ్ ఒక అనూహని బట్ట
పట్టుకుని లేచింది ఆ ఆటలో పడ్డాడు

2

ఇవాన్ ఇరియన్ బ్రతుకంతా చాలా సంపాద
పతనంగాను, సరళంగాను గడిచిపోయింది కనకనే
అది అత్యంత భయంకరమైన జీవితం

అతడు కొద్దిలో బడిగా పనిచేసేవాడు, తరచు
ఏట పనిపోయాడు అతని తల్లిడి ఒక పెద్దఉద్యోగం
లో అంతేవాడు మీర్స్ ఫర్లో అనేకమైన
ప్రభుత్వకాఖలూ చాలాకాలం పనిచేసిన తరవాత
అతనికోక పెద్ద హోదావచ్చింది సామాన్యంగా
చాలాకాలం ఉద్యోగాలుచేసి గొప్ప హోదాలోకి
వచ్చిన మునుషుల్ని - ఇలాంటి పనివులు నిర్వహించ
డానికి ఏ రెండు అసమర్థులుయినా—రలుకున్న
బర్రర్స్ వెయ్యడం చాలా కష్టం అందుచేత ఇలాంటి
జవాబాకోసం కొత్తగా కొన్ని ఉద్యోగాలు సృష్టి
స్తారు. ఏటికి అయితారు వేలదాకా శతాలుభాయి
ఈ ఉద్యోగాలు కేవలం ఆ సామాన్య ఉద్యోగాలే
కాకమునుగాని, ఈ ఉద్యోగులు స్వీకరించే,
శతాలుకూత్రం చాలా గట్టిని ఇలాంటి శతాలు
కేవలూ నేనుకుంటూ వీరింకా చిరకాలంపాటు
జీవిస్తారు

ఇలాంటి పెద్దపెద్ద ఆహూదీ ఉద్యోగా
లన్నీ చేసేచేసి, చివరికి (మీర్స్ ఫర్లో) ఇలా
ఎవరూనివ గోర్నిన్ జీవితగానే అంతింది!

అతని మునుకుమరులు వీరిలో ఇవాన్
ఇరియన్ రెండవవాడు పెద్దవాడు ఇంకొక ప్రభుత్వ
కాఖలో కేవలం రెండ్రే అయినాసాధ్యమే నడిచి
పోకున్నాడు; అప్పుడే అతను కూడా రెండ్రే
సూక్ష్మంగానే పనిపాలేసి పెద్దఉద్యోగం ఒకటి
అందుకోపోకున్నాడు మూడోమూడుటికి ఎక్కడికి
వెళ్ళినా పెద్దమట్ట ప్రత్యక్షమయింది ఎన్నో పెద్ద
ఉద్యోగాలు చేకూడుగాని చివరికి అన్నింటిలోను

కటిచేతగానివా దడిసిండుకున్నాడు; ప్రభుతం
రైల్వలోపని చేస్తున్నాడు అతని తండ్రి, పోదరులు
వారి భార్యలు—అతనిని చూస్తూనే దూరదూరంగా
తప్పకుపోవడమేకాక, ఏదో అత్యంతానరంక స్త్రీ
తప్ప అతడు బతికిఉన్నాడన్నమాటే మరచిపోయే
వారు అతని పోదరి భార్యగ్రాఫ్ అనే మీర్స్ ఫర్
ఉద్యోగిని వివాహంచేసుకున్నది ఇతడు కూడా
ఈమెరెండ్రీతో సమానమైన హోదాలోఉన్న ఉద్యోగి
గతుడే ఇక మన ఇవాన్ ఇరియన్ కుటుంబానికి
పదువు ప్రతివల తీసుకువస్తాడని అందరూ అంటూనే
వారు ఇతడు అన్నగారిలాగ అందరికీ దూర
దూరంగాను ఉండిలేడు, తమ్ముడిలాగ అయినవాళ్ళ
తోను, కానివాళ్ళతోను కలిసి తిరిగివెళ్ళు కాని
ఇద్దరికీ మత్స్యకూర్గంలో మనులుకుంటూ ఉంటే
వాడు తమ్ముడితో కలిసి న్యాయకళాశాలలో లా
దనివాడు తమ్ముడు చదువు తూర్తివెయ్యలేక
పోయాడు రెవ సంవత్సరంలో కళాశాలలోకాదు
లరిన్ని బర్రర్స్ చేసి బయటికి పంపించి చేకారు ఇరి
యన్ బాగా చదివి, పరీక్షలన్నీ గడిచి గట్టెక్కాడు
ఆ తరవాత ఆజ్ఞాపాతము కడచిన ఆ ధోరణి
అంతా అతనికి ఆ చదువుకునే రోజుల్లోనే అలవా
టయింది ఇరియన్ సమర్థుడు అందరితో కలిసి
మెరిసి తిరుగుతూ మంచి ఉత్సాహంగా ఉంటే
వాడు తన ఉద్యోగవర్తకహారన్నీ బాగా
నిక్కచ్చిగా నడిపిస్తూ మునుకు ముటిగా వెళ్లి
పోతూంటేవాడు తన విధులన్నీ స్రేష్టంగా నిర్వ
హించేవాడు, అయితే పె అధికారులంతా ఇది
వ్యాయం అనుకుంటే ఇతను కూడా గిరిగిసినట్టుగా
అలాగే నడిచిపోయేవాడు చివరకాలంలోగాని, పెద్ద
తనంలోగాని అతనికి ఇద్దరకాలమట్లానే అలవాటు
ఉండేదికాదుగాని, దీపంచుట్టూ పురుగులు చేరినట్లు
పెద్దపెద్ద ఉద్యోగగ్రులంటే బాగా ఆహ్లా
యిత కనబడుస్తూంటేవాడు వారి జీవిత దృక్పథాలు,
ఆచారవర్తకహారాలు మొదలైనవన్నీ బాగా ఆకళించు
కుంటూ వారితో స్నేహంచేస్తూంటేవాడు చివర్
తనంలోను ఆ తరవాత కయములూను ఉంటే
అదర్పాయ, ఉత్సాహాలు మొదలైనవన్నీ అన
వాలైనా లేకుండా వారిచిహ్నాయాను క్రమంగా
క్రమీ వర్ణనానికి, దామదర్పాలకు వాసుడై
పోయాడు బాగా పెద్దఉద్యోగగ్రులతో కలిసి
తిరిగిబుచ్చుకు ఏది పడితే అది చేయవచ్చుననే మని
శాల దృక్పథంతో మట్లాడుతూంటేవాడు. కాని
సహజంగా తన వృద్ధియానికి న్యాయమని ముగిం
చిన పరిమితుల్లోనే వర్తకహారన్నీ, ఎవ్వరూ
బాగ్రాగా మనులుకుంటూంటేవాడు.

వదుల్లకానేకోలలో తాను చేసిన పనులు తలుచుకుంటే ఆ తోటలో అతని కళ్ళన్నీ చాలా తక్కువ పనులు చేశాడంటే కిరిగడి కానీ, తరవాత పెద్దవదల్లలో ఉండేవారే అలాంటి పనులు చేయడమే, అది తక్కువ పనులు కావని అందరూ అనుకోవడమే మానసిక తరవాత ఇలియన్ తాను చేసిన పని మంచిపనులేవడమే కాక, ఇంకా మరలాను వాటిని గురించి ఆలోచించడమే మునిగేరాదు కొంతకాలాని క్రితం వాటి గోత్ర మరచిపోయాడు.

లాడిగ్రి సంపాదించిన తరవాత సివిల్ సర్వీస్ లో ఒక చిన్న ఉద్యోగానికి తగిన ఆర్డర్ సంపాదించుకున్నాడు ఆ సంవత్సరంలో కెండి ఆతని కిరిగడినంటే డబ్బు కూడా సంపాదించాడు నెలకు ఒక పెద్ద తరవాత దగ్గిరికి వెళ్లి కావాలని నవ్వి ముగ్గులు వట్టించుకున్నాడు ఆ పైకిన ప్రాధే సర్ దగ్గిరికి, తన మూలకు పోషకులుగా ఉంటున్న జమీందారు దగ్గిరికి వెళ్లి, ఎంతో మర్యాదగా నెలపు పుచ్చుకున్నాడు ఒక పెద్ద హోటలులో. వెళ్లి ఆర్కాటం గా తన ప్రిహితులందరికి విందుభోజనం ఏర్పాటుచేసి వారిదగ్గర కూడా నెలపు తీసుకున్నాడు. తన ప్రయాణానికి అతని సరైన సామానాన్ని పెద్ద పెద్ద మెల్లగా ఖరీదుచేసి, వాటితో ఇంకొక రాష్ట్రానికి తరలి వెళ్లిపోయాడు అక్కడ తన కెండికి ఉన్న పలుకుబడివల్ల అక్కడి గవర్నరుదగ్గర ఒక ప్రత్యేక ఉద్యోగాని పుదురుకున్నాడు.

ఇలియన్ అక్కడ కూడా, మూల్లో మోస్తరుగానే ముగుసుకున్నాడు క్రమంగా ముఖంగా పోగిపోయే ఒక మంచి ఉద్యోగం సంపాదించి అందులో పుదురుకున్నాడు తన ఉద్యోగిని పులన్నీ సక్రమంగా నిర్వహించుకుంటూ, కొంతకాలానికి ఇంకొక పెద్ద పదవిలో ప్రవేశించాడు ఇల్లూగ పైపైకి వస్తూన్నా, ఖులాసాగాను, ముఖంగాను కూడా కాలక్షేపం చేస్తూ మంచి పొందాగా ఉండేవాడు.

అప్పుడప్పుడు వల్లెమూక్తిలో కూడా మరొకములు చేస్తూనే ఉద్యోగిని పులన్నా, కింది ఉద్యోగిని పులన్నా ఎంతో మర్యాదతో క్షుణ్ణుకరిస్తూ, మితి కమితు సంబంధించిన లావాదేవీలన్నీ కూడా తప్పని నిబద్ధతను నిశాంకితో పరిష్కరిస్తూ, గొప్ప గౌరవం సంపాదించాడు అతని వాత తనివెడలులన్నీ తలచుకోన్న వ్యవహారాలలో అతనిలోని పరిమితమైనా ఉండేవాడు.

తాను వయస్సులో ఉండడంవల్ల సరేగా అతనిగాని ఇతర ఉన్నా, ఉద్యోగ క్షుణ్ణుకరించాలి

మృతం వాగా మరొకం కనబడక, ప్రతి చిన్న విషయమే పరిశీలిస్తూ ఉండేవాడు. అప్పుడప్పుడు క్రితం గా క్షుణ్ణుకరిస్తూ ఉండేవాడు కానీ పలుగురిలోకి వచ్చినప్పుడు మృతం చాలా సరేగా కలుగుతుంటే, పలుగురితోను కే.కా.కా.కా.లాడుతూ, మర్యాదగా ఉండి, పెద్దమనిషిలా కాలం వెళ్ళుచున్నాడు గతర్నరు దంపతులద్వారా అతన్ని తమ పుటుంబంలోకి కర్మకా పరిగణిస్తూ, ఇలియన్ అంటే ఎంతో మర్యాదగాను, ఆ స్థాయింగాను మూలకు ఉండేవాడు.

ఇలియన్ పల్లెవట్టులో మరొకనే ఉన్నప్పుడు ఒకానొక ఇతర ఆర్కాటం అదీ చూసి, కొంతకాలం పాటు పోటీ కలిపింది ఆ తరవాత టోటలుకుంటే మరీ ఒక ప్రత్యేక కలపవడింది అటుపిమ్మట మరీ ఒక కర్మకా టోటరికి పరిచయం ముదిరింది క్రమక్రమంగా అతడు మర్యాదపూరితంగా మారి సంచుగొందులో కూడా వెళుతూ ఉండేవాడు ఒకప్పుడు అధికారులదగ్గర కలవం మరొకరిని పరిశీలిత కూడా వచ్చింది అయితే అదంతా కొంత గతించి గాను, దర్బాగాను పోగిపోవడంవల్ల అతనిగా పెద్ద పేరేమీ రాలేదు ఒక క్రాంతి పాక్షిక డోమిలో అదంతా 'పశుమదనం' కింద జమ అయిపోయింది అతనిని గోరి కర్మకారాలన్నీ పెద్ద పుటుంబాలతోను, ఆ పుటుంబాల అధికారిగా రాంతోను, అతని మర్యాదగాను, వల్ల వల్లగాను పోగిపోయాడు.

కేంద్రంగా అయి చేతులు గగనిచివరవాత ఇలియన్ ఉద్యోగంలో ఒక మాన్యువల్ ఇచ్చి, వ్యాఖ్య కాఖలో కొత్త మాన్యువల్ ఇచ్చి చేశాడు, అందుచేత కొత్త మనుషులు కావలసివచ్చాయి. అలాగ కావాలి వచ్చిన కర్మకరలో ఇలియన్ ఒకడు ఇతని. మేజిస్ట్రేటుపదవి ఇచ్చాడు దీనివల్ల తన వాత క్షుణ్ణుకరించుకుంటే సీమనడం మిది మిక్కిలి కొత్తవారి తో కలసి పని అతనిరం ఏర్పడినా, ఉన్నచోటు వదిలి మరొకచోటికి వెళ్లి కావలసివచ్చినా లెక్క పెట్టక ఇలియన్ ఈ ఉద్యోగానికి నిద్రపడ్డాడు ఈ సంగతి తెలిసి ప్రిహితులంతా అతనికి విడ్డూరిచ్చారు వారందరితోను కలిసి అతనికప్పుడో తియించుకున్నాడు. అనంతరంలో ప్రిహితులంతా కలిసి అతనికొక నంది నీగ లెక్క కేసు పంపామని చేశాడు.

మేజిస్ట్రేటుగా ఉన్నప్పుడు గూడా ఇలియన్ తూర్పుం మందిగానే ఉంటూ అతని మర్యాదగా అందరి ముక్కుపూ అందుకుంటూ ఉద్యోగ క్షుణ్ణుకరించాలి, స్వంత క్షుణ్ణుకరించాలి, ప్రత్యేకంగా తన తోట

నిలచెట్టువంటూ బాగలేకా - కాంతేనం చేసి
వాడు ఇలియిన్ వెనక ఉద్యోగంకన్న ఈ ఉద్యోగ
గమే బాగా వచ్చింది జనకటి ఉద్యోగంలో పెద్ద
పెద్ద దీర్ఘ కుట్టిన విలువైనదవుతున్నామని గతర్పణ
దర్పణార్థం చేచి ఉన్న వందలకొలది అర్థిదారుల
మధ్యనుంచి సడిచిపోతూండడం చాలా దిద్దగా
ఉండేదో కీర్తిగా సడిచిపోతూ మధ్య మధ్య
గతర్పణలో కలిసి నీగరెట్లు, డి సీ వి మ్మా
ఖులాసాగా కలుగు చెయ్యతూ అధికారం చెల్లా
యించే అరిమ్మి మానీ అర్థిదారులందరూ అనూయ
పడుతూ ఉండేవారు అయితే ఎవరో
పోరీసు ఉద్యోగ నిలబడు, కులకక్షులనివారాలు
తీర్చి మరికొంతమందికి మార్తచే అరిచి ఆసరా
కొనరికన్నే ఇలియిన్ వారి పంపిణీ చాలా
మార్గాలదగానే ఆదరిస్తూ ఉండేవాడు తిలయమంటే
కారీలిండ్ పెట్టి మట్టి చెయ్యగల కీర్తిసామర్థ్యాలన్నా
'మిమ్మల్ని అందరినీ ఎంతో మార్గాలదగా గౌరవిస్తు
న్నామే కనుక' అన్నట్లుగా అతి నా ఆర్థిదారు
లందరితోను వ్యవహరిస్తూ ఉండేవాడు అయితే
ఎంత మానీవా అలాంటి మనుష్యులూ కోస్తాలో
చాలా తక్కువగానే ఉండేవారు కానీ మేజ
స్ట్రీటు గిరి వచ్చిన తరువాత కొమ్మలు తిరిగి పెద్ద
పెద్ద అధికారులంతా అరిచి గుప్పిట్లో ఉన్నట్లుం
డేది ఒక కౌగిరింమీద నాలుగు గిరిలు గీడిరికి
ఎంతరింటి అధికారులైనా ముక్తాయాలో, సాక్షిల
అయి, చేతులు కట్టుకుని అరిచి ఎగడుతూ హాజరు
కాకలసంక ఆ - హాజరై, అరిమ కూర్చున్నానే
దాకా అలా నిలబడి ఉండి, అర సడిగిన ప్రశ్నలకు
సమాధానా లివ్వకలసిందే అయితే ఇలియిన్ మాత్రం
తన అధికారం దుర్వినియోగపరచలేదు ప్రెమెయ్య
చాలా చలగానే కలుగు చెయ్యతూ ఉండేవాడు
అందుచేత అతని కచేరీ అంటే అందరు అనౌకంఠికగా
వెళ్ళుకునే వారు కేసులు విచారణ చేసే సందర్భాలలో
కూడా అవసరమయిన బాధపంది అంతా తీసివేసి,
తన ఇష్టానిష్టా లొకపక్కకువేటి, కేవలం లా
ప్రకారం ముక్కుకు కూటిగా పర్చిపోతూ ఉండే
వాడు 1864 లో కొత్తగా మారిన వ్యాయామత్రా
లములలో కచ్చాయ అ పనింకా కొత్తగా
ఉన్నా, ఇలియిన్నే అవ్వన్నీ ఆమెలలో పెట్టి సడి
సింతుకుపోయాడు

ఇలా మేజస్ట్రీటు గిరి చెల్లాయించడగా
అరిమ్మి ఇంకొక పట్టణానికీ పదిల చేశారు. అక్కడ
అరిమ కొత్తకొత్తవారితో పరిధయో రర్పణమనవి,
కొత్త బంధుత్వాలు కలుపుకున్నాడు ఇవ్వకు ఒక
రకం కొత్తగిరి అవలంబించి, హార్యత్వ ధోరణిఅంతా
చాలాతరకు తగ్గించితోడు. ఆ ప్రాంతంలో ఇది

కార తర్వాత కొంతవరకు మారదూరంగా ఉంటూ,
వారంపదియేవల ఒకరకమైన దర్పణ కనబడుతూ
ఉండేవాడ వేదపెద్ద వ్యాయామదలతోను
పెట్టున్న వారితోను తోడ్కొని కలిసి మెరిసి తిరుగుతూ,
అప్పుడప్పుడు ప్రభుత్వం వ్యవహారాలు సరియైన
వారీలో సడతనంలేదని విమర్శించేవాడు
ప్రజలకు పొంపొక్కలంత్రాలు, హక్కులు ఇంకా
కొంచెం ఎక్కువచెయ్యాలని అంటూండేవాడు
ఇది ఇలాగ సాగుతున్నా రివ కేవలంలేమీ తెలు
వెదరనియలేదు, కొంచెం హుజురకొనమని గడ్డం
కూడా పోగగా వెగనిచ్చాడు

ఇలియిన్ ఈ కొత్తపట్టణానికీ వచ్చిన తరువాత
కొంతకాలానికీ ముఖంగా తన ఉద్యోగంలో వుదురు
కున్నాడు ఆ పట్టణంలో పెద్దపెద్ద ఉద్యోగిగ్గు
లందరికీ అక్కడి గతర్పణంటే అంతగా వేదే
కాదు, అందుచేత వారందరు ఇతరంలే ఎంతో
ఆహ్లాదంతో కనబడేవారు ఆ పైవే కీరం కూడా
పెద్దయింది ఈ కోస్తాలో ఇలియిన్ ఒక కొత్తరకం
ప్రెస్టిజ్ అలా ఆడుతూండేవాడు దీనితో అరిచి మరీ
ముఖంగా కాలక్షేపం అయిపోతూఉండేది పైకి
ఖులాసాగా ఆడుతున్నట్లున్నా, ప్రత్యేక
సామర్థ్యం అంతంకల్ప క్షణాలలో బాగలేకా
రెక్కలకట్టి సామర్థ్యంగా ఆ ఆటలన్నీ తన
గయమకుపోతూ ఉండేవాడు

ఈ పట్టణంలో గెండ్ల సంవత్సరాలన్న తిర
వార ఇవానీ ఇలియిన్ ముమ్మందు వివాహ మాడ
బోయే యువతితో పరిధయో కలిగింది ఆమె
వూర్తికేట (పెన్నా)వ్యా ఫెడరోవా మిఖేల్
అరిచి పరిధయో అయిన అమ్మాయి లందరిలోను
ఆమె చాలా అందగత్తె మంచి తెలివితేటలున్నాయి,
మరుకెనవిల్ల తీరకనమయ్యలో ఆమెతో తోడ్కొని
తిరుగుతూండే-ఇవ్వ దిరివి ఇతరవ్యా వ్యక్తులతో
బాటాక వ్యావృత్తిగా తయారయింది తూర్పు
గతర్పణ దగ్గర ప్రత్యేకఉద్యోగిగా పనిచేసేటవ్వ
దిరివి అవహతవిషా వ్యర్థం చేసే అలవాటుండేది
ఇవ్వదయితే ఏవో ప్రత్యేకసమయంలో తప్ప అది
జరగదనిలేదు అధికారపక్షంలో సరికొత్తదాన్ని
వచ్చినా, పెద్దపెద్ద అధికారాల్లో అయిదో అంక
కులో ఉన్నా, అతనిరంపన్నే అందరికన్నా కానీ
బాగా వ్యర్థం చెయ్యగలవని అనిపించుకోవడం
కొనమే, అదిదీప్తదీ వ్యర్థంబోవారో పొగ్గోనా
దు అందుచేతనే అప్పుడప్పుడు వ్యర్థాది విరోధాల
చివరకునాల్లో పెన్నావ్యా ఫెడరోవాతో కలిసి
వ్యర్థం చేస్తుండేవాడు ఈ సంవత్సరంలోనే పెద
కొన్నా కన్న అరిచివాడ పట్టణం ఆమె అరిమ్మి

శ్రీమం దిందె. ముద్రా కో ఇవాన్ ఇలియన్ ఈ విషయంలో కట్టిగా ఏమి అనుకోలేదు గాని, సైదకోత్పా శ్రమిం దిన తరవాత తమలో తాము "ఏం? ఎందుకు చెప్పి దేవుకోహుడను?" అనుకున్నాడు

(పెన్నెన్ న్యా పెడెన్ న్యా పువు పురావడి
 దన్ను ముంబంబులోంచి వచ్చివ వచ్చి, అనాకొరి
 కాదు, కొడొ గొబ్బు అప్రిహా ఉండి ఇరియన్
 ఇంతకాన్నా ముంచి నంబంధం క్తే రావమునగాని,
 ఈ నంబంధమునా ముంచి న్న సరే, అతని నేరం
 ఉండకే ఉండినదా! అమె ఆప్రిహా దీనిలో సరి
 సమానమునదే పెడెన్ న్యా బంధువులతో పెద్ద
 పెద్ద ఇచ్చొగ్గాల్లో ఉన్నాడు అమె వక్రగ్ని
 పెద్ద మంచి డిలిక్రెగ్గొ పెద్ద నంబంధు లంత
 కిలువాచాని గాని, లేకవచ్చురము! నంబంధుగోవం
 జరిగిందని గాని అత డీ వివాహం స్థిరపరచలేదు
 మొర్రెంబాడు ఈ రెండు విషయాలు ఈ వివాహం
 స్థిరపరచడానికే కారణాలే అన్ని విధాలు అతని !
 నంబంధం వచ్చింది ఇంతా పెద్ద పెద్ద పదవుల్లో
 ఉన్న బంధువులతో ఇది మంచి నంబంధ మే
 అన్నాడు.

కనుకనే ఇదనా ఇలియన్ నెంటుకే దినానా
 నేడనుకొన్నాడు పెట్టిప్రయత్నాలు, కొత్తకావరం
 రోజుల్లా ఉంటే సరికాదు, కొత్త బట్టలు, గును
 గునులు, నాగనామానులు, బహుమతులు మొదలైన
 గాడిదే ఇలియన్ జూనియర్ కలిం అంతా పెట్టి
 రోన్నా గర్భవతి అయ్యే పర్యంతము.....మీయగా
 నాగివేయండి లేవ పరవాలో, మర్యాదలను, మూ
 నా కాలక్షేపాలను ఈ దినానం అప్పు కలియ
 మొదలు అంతరకల్పమృత ఆత్మను ఆరీ మనోదీక్షలేదు
 కను పాత్రలేనీ అంతా సహజమైన అనుభవమీ
 ఉంటేనాడు దీక్షి సుఖంకూడా జోనాసని కలి
 దీనింది అందుచేత ఈ దినానం మూలాన మరల
 మీయగా కాలక్షేపం చెయ్యకద్దుమనీ ఇలియన్
 ఆశించాడు అయితే ఫెడెరిక్ గర్భవతి అయిన
 కొద్ది కాలం క్రితములలాగే కొనాడు, చిరంజీవి,
 ఎడమచూం పెడమచూం పెట్టొకదాని మొదల
 యైన వన్నీ ప్రారంభమైనా ఇక ఈ ఇల్లుండు
 లోనాది ఇకకలింకే దాగ్గమే కనుపరేదు ఇది
 ఇలా పరిగెడుతుందని అతడు కలలోనూ ఆశించి
 ఉండేవరే

పదకోన్నా కురిత క ర్తవ్యానిః కుంబం
కూర్కాది, హిక్కుమ ముంకగిరి శేషమ్మ దిరి ఇరియన్
ఇరుకున్నాడు. అది అ కారణంగా అమూలకము
మూలము: హిక్కుమమ ముంకగి శేషమ్మ దిరి ఇరియన్
మూర్త్యాలు శివుని శివుని. అయితే, కారణం,

[illegible]

ఇంతలో కొంతమంది ఇరియన్ల సంతకం
 కలిగించి ఆటలకు పాటపాట్లుచూపిని షెడ్యూల్ను
 ప్రతిరోజు ఒక షెడ్యూలదశగోళం లేవదీయాలి
 అనేక కేసుల మీద, ఉన్నది లేదని కొన్ని జిల్లాల
 ఏకైక ఇన్స్ పెక్టివ్ అని అసాధ్యం ఆర్గ్యుమెంట్లను
 ప్రతిర్థించే అయితే ఇరియన్ల ఆలోచన
 గోత్రం లేవదీయకు. ఆ గోత్రముల అరే
 అయిపోయేది పారిపోయి ఎక్కడైనా తిరుగు
 తలచిన గట్టిఅవసరం ఏర్పడదు. కార్యక్రమమున
 తెచ్చు విశేషం అరే ఇరియన్లను చూడవలె

మానసి ఆ అస్థిమత అంటిపెట్టుకుని ఉండిపోయేవాడు అనినంగా అస్థిమత అంటేనే అతనికి ప్రాణాలు లేవడమే అందుచేత ఆపని అంటే చెవికోసుకుంటూ, అందులోనే గాలి పేదల కట్టుకుంటూ ఉండేవాడు

కొద్దిరోజు రింపంగా గడిచిపోయేసరికి, నివాసశీరిలో కొన్ని నల్లపూళ్ళాలున్నా, ఈ రింపంగా సంపారం తీవ్రమైన చాలా ప్రయాసతో మాకున్న పని అనీ, పలుగురిలోను మర్యాదగా కాలక్షేపంచేమా సంపారం సాగించాలంటే అస్థిమతవహారాల్లో అంటి వ్యవహారంలో కూడా ఒక ప్రత్యేక దృక్పథం అవలభయతోనా అనీ అతి తొక్ నిశ్చయమిది వచ్చేవాడు

ఆ రింపమైన దృక్పథానికి ఆలవాటుపడ్డాక ఇప్పుడతని కింటిదగ్గర కొనసరిగి కొన్ని పాపాన్ని పూర్వము మాత్రమే మధ్యాహ్నం వేళ గుళుంగా ఇంటివల్లన భోజనము, ఇంటికివచ్చేసరికి ఏ పూళ్ళానికీ లోటురాకుండా అనుక్షణము కనిపెట్టుకుని ఉండే ఇల్లాలు—ఇక్కడ అతనికి కావనినవి ఆ రింపనలుగురిలోను గౌరవమురావలసి లోటులేకుండా చేసికొంటే చల్లగా సాగిపోకుండాదిగదా! ఇరియింకీ ఈ సంపారపూళ్ళాలన్నీ అనుక్షణమే ఉన్నాయి అతనికి మిగిలిన అన్ని విషయాలలోను మర్యాదలలోలేకుండా ఖులాసాగా కాలక్షేపంచేస్తూ, నల్లపూళ్ళ పలుకులు ఉండేవాడు దీనికి ఇంటిలో కూడా తగినంత ఆసరా ఉంటే సరసరి లేక దీనినలు, సాధింపులు ప్రారంభించియినట్లు కనబడితే అస్థిమత అనే ఒక ప్రత్యేక ప్రపంచంలో ప్రవేశించి, తలుపులు దిగిండుకోని మార్పు గుళుంగా కాలం గడిచేవాడు

ఇవాన్ ఇరియిన్ ఆ ప్రాంతంలో అంతలా చాలా మంచివాడనే చెప్ప సంపాదించాడు ఇల్లాగ మాత్రమే గడిచిన తరువాత ఇరియిన్ అనీ పెంటు పర్లి ప్రాణిహృదయ అయ్యింది దీనితో అస్థిమత పని ఎక్కడ ఉంది; ఇలా చూడగా బాగా పెరిగింది ఇప్పుడు ఎలాంటి అధికారాలైనా తన ఎదుట నిలబడేటట్లు చేయగల అధికారం అతనికి మార్గతంత్రం అయింది ఇరియిన్ ఇప్పుడే విషయాన్ని గురించి మాట్లాడినా పెంటు అనీ పెర్లి పెర్లి అతని రాలతో సేవల్లో అయ్యేవారు అతనితోను ప్రత్యాగతులు బాగా వ్యాపించాయి. ఇలా జరుగుతున్న కొద్దీ అతని కాలక్షేపవ్యవహారమైన మిగిలిన బాగా చూపిస్తోంది.

తనలోగా ఇంకా కొంతమంది పిల్లలు బయలుదేరారు దీనితోబాటు భార్య దీనినలు, సాధింపులు కూడా క్రిమియించిపోయాయి. ఇంటి వ్యవహారాల విషయంలో అతి దశబంధించిన వైఖరివలన ఆమె సాధింపులు అస్థి అతని చెవిని పడడమే మాని పోయింది

ఇలాగ ఏదేమైనా పని ప్రాణిహృదయమని చేసిన తరువాత అతని ఇంకొకటి: బదిలీ చేయాలంటే అంతా కొత్తకోటి: ఇల్లాలుగాని ఆ రోజులో ఇరియిన్! బాగా నమ్మనిక్కచ్చి పట్టుకుంది అనీ గాక పెడకోవాల్సి! కొత్తకోటి: బదిలీ కావడం మరలాము ఇష్టంలేదు తీరం పెరిగినా సంపారం ఖచ్చితమైనా అంతకంటే పదిరెట్లు పెరిగిపోయాయి ఇరి ఇలాగ ఉండగా ఇక్కడికి వచ్చిన తరువాత ఇంకొక ఇదిగద పిల్లలకు చాలా బాగావు. చాలాదీనా ఇరియిన్! సంపారం మరీ దుర్భరం అయిపోయింది

ఇక్కడ కొత్తఇంటికి: మరీతరువాత పెడకోవాల్సి! ప్రతి చిన్న ఇల్లంకి: ఇరియిన్! కానీ మని అతని మరీతరువాత: భార్యధర్మం ఏదైనా సంపాదన ప్రారంభించేసరికి క్రమంగా అది పిల్లలచదువులోకి దిగుతుండేది ఆ ప్రస్తావనలో వారి మార్గపు తగాదాల విషయాలకు చాలా దొడ్డుకుండేది ఇంక ఆ తగాదాలకు ఎంతో ఎక్కువ అక్కడ మాత్రమే ఆ ఇద్దరిమధ్యా అంటుకోవడం తప్పవన్నమాట! ఇక పడకగదిలో ప్రవేశించిన తరువాత మాత్రం ఇద్దరూ ఆహ్లాదంగా మాట్లాడతారు. అయితే, ఆ సమయంలో ఆమె కాలం ఉండేది కావు అదేపా తడపా ఒక దీర్ఘమైన అన్నట్లు ప్రకారంగా ఉండేది, మరీ మరుక్షణంలోనే వారిద్దరు ఆ భయంకర శీతసాగరయాత్ర సాగిస్తూ నిత్యము ఎడమము పెడమెదమ పెట్టుకుంటూ ఉండేవారు ఇల్లాగ ఉండడం తప్ప అని తోచే ఇరియిన్ బాగా గాఢపడి ఉండేవాడే కాని అతనిది సహజమే అవుతున్నాడు మరీకొంతకాలానికి సంపారం ఇల్లాగే పడిపోయినా కూడా నిశ్చయించుకున్నాడు క్రమంగా తనా సంపారపు గొడవలను మరలగా ఉండాలనీ, పైపై మర్యాదలకు భంగం రాకుండా ఉంటే చాలావరే పరిపెట్టుకున్నాడు అందుచేత ఇరియిన్ తన కాలం అంతా చాలావరే అస్థిమత లోనే గడిపేవారు అనీ, ఇక ఇంటికి రావడం తప్పనిసరి అయినప్పుడు ఎవరైనా వెంటపెట్టుకోని వచ్చి, వాళ్ళు ఇంటిలో ఉండడంవల్ల తన తరుపు మర్యాదలకు భంగం రాకుండా కాపాడుకోవాలి. ఏదైనా ఎంతోమేళన అతని దృష్టికి అతని వ్యవహారాల

హిందూ ఉండేది చివరికి అతనికి ఆ ఆసక్తి లోకమంతా
యింది కాకితంబగ్గా ఆసక్తిపరిచి మునుగుతూ
తెలుకూ ఉండేది అతనికి మునుగుతూ ఉండి ఇప్పు
డతని కాక గొప్ప అధికారికి భావం కాగా
పాతుకుపోయింది ఎలాంటి కష్టమైనా ఇలియన్
ఇప్పుడు ఒక్కటే గుంట్లో అభివృద్ధి కావాలి తోక్కి
మొదలగుతూ కోర్టులో ప్రవేశించేటప్పుడు అతని
కీర్తి పాతా పాపాలు, ప్రత్యేక మర్యాదలు, తన
కంటే తక్కువతరహా ఉన్నవారితో మాట్లాడేటప్పుడు
వారు మానీ చేసినది నిశ్చయించి, పెద్ద అధికారియి,
నిన్న అధికారియి కాదు చెప్పినదానికల్లా తల బాపు
కూడదేమో, తేమలు పరిష్కరించడంలో కనపరిచే
కీర్తి పాతుకొని, తోటివారితో భాతాభావం,
నిండులు, పేటలు మొదలైన సమస్త విషయాల
తోడ అతనికాసేరితం అంతా పోయిగా గడిచి
పోతున్నట్లుగా ఉంది మొత్తంమీద ఇలియన్ కోరు
కున్నట్లుగా ఉంది అంతా అలాగే సరదాగాను,
మర్యాదగాను గడిచిపోతుండేది

ఈ మొత్తంగా ఇలియన్ జీవితం ఏడు సంవ
త్సరాలకంటే సాగిపోయింది అతని పెద్దకుమార్తె
కప్పుతే 18 వ ఏడు వచ్చింది తోటివారితో ఇంకొక
కుమారుడు జరిగిపోయాడు ఇక మిగిలిన వాడే
క్రీడే ఇతని విషయంలో భార్యగర్భ రిద్దరి మాట
కలగలేదు ఇలియన్ ఈ కుమార్తె లాన్సన్లో
తేర్చాలని అనుకున్నాడు కానీ, పెన్సిల్వేనియా కేసులం
అతని మాట కాదనడానికి వాణ్ణి ప్రాన్స్మాలో
తేర్చించింది. ఆఫీసులో ఇంటికిగిరి ఇరువురూ చెప్పిం
చారు ఆ సీల్ చదువు కాగానే సాగింది మొత్తం
మీద ఆ సీల్ వాడి చదువు కూడా కాగానే సాగిందని
చెప్పవచ్చును

3

నివాసం తరం 17 ఏళ్ళవరకు ఇవాన్ ఇలి
యన్ జీవితం అంతా తొలిదానిగా గడిచిపోయింది
అతని దేవుడే చాలాకాలంబింది పరిగ్గ (సావీత్రి)
టరుగా పనిచేస్తున్నాడు అధికారికమైన అతని
సార్లు ఇదిగో చేస్తామన్నాడు కానీ ఉన్నదానికంటే
మరొక సుందరి ఉన్నాడని కాకలడనే ఆశతో ఇలి
యన్ దానికి ఇష్టపడలేదు ఇంకలా ఒక కష్టంకల్పి,
పోయిగా గడిచిపోయే అతని జీవితం అంతా కాదు
మారు చేసినదే విశ్వవిద్యాలయం ఉన్న
ఒక కట్టడంలో ప్రధానమైనా అధికారి ఉన్నాడని
తెలిపేస్తానని ఇలియన్ చాలాచాలా ఉత్సాహం
గలవాడు కానీ, చివరికి వాణ్ణి అతని కష్టమే ముందుకు
తోసుకుంటున్నాడు, ఆ ఉన్నాడని కాకలడనే ఆశతో

పోయాడు దీనితో ఇలియన్ కాగా చివరవచ్చి,
సావీత్రి, తన పెద్ద అధికారిని కావాలంటున్నానని
చెప్పాలంటే మునుగుతూ వానితో ఆ అధికారి
లితన్ని ఒక మాటతో పెట్టివేయాలి. ఇలాంటిదే
ఇంకొక భారీ వచ్చింది కానీ ఆ అధికారి లిదీ కూడా
ఇంకొకరికి ఇచ్చివేయాలి

ఇది 1880 లో జరిగింది ఇలియన్ జీవితంలో
ఇలాంటి పాడునంతుకర్తం ఎన్నడూ రాలేదు
తనకిచ్చేతం చాలావేదన్న విషయం ఆ విషయం
అతనికి మాటి మాటికి మురిస్తూనే ఉండేది ఆ సమ
అధికారియి తనమాటే, మరచిపోయారన్నది కూడా
స్పష్టపడిపోయింది ఇంతే గాదు; తన జీవితం అంత
టిలోను ఇంతటి భూగర్భమైన అన్యాయం జరగ
లేదని అతను భావపడుతుంటే, మిగిలిన వారందరూ
అది సర్వసామాన్యంగా జరిగిపోయేదని ఆ గోత్ర
పటిండుకోవడం మానివేయాలి అతనికి తెలిసినదా
అతనికి సహాయం చేయాలి అతని తల పెట్టలేదు
ఇవాన్ ఇలియన్ ఇక తన మాటంటే ఎక్కువ
చెంది పెట్టడమే మానుకున్నాడు అనుకున్నాడు
ఇది ఇలాగ ఉండగా కలెక్టరు ముందుకే అయిదు
వందలీస్తాంటే చాలాదా! అనీ, నిజంగా ఇలియన్
అప్పుడతడు తన సేవ అంటూంటే వాడు తనకు
భూగర్భమైన అన్యాయం జరిగిందని ఇలియన్ ఎప్పుడు
లోలోపల మునుగుతూంటే వాడు; అతని ప్రతి
రోజు భార్య సాధించిపోతూనే ఉంది, దానిమీద
ఇలియన్ కూడా తనకు మించిన అవ్వలుచేస్తూ దురా
రాగా ఖర్చుచేస్తూంటే వాడు, వీటి అన్నిటికల్లా అతని
నించేయాలనే ఇలియన్ తప్ప ఇంకెవరికీ తెలుసుంది?

ఎలాగైనా కొంత డబ్బు అలాచెయ్యాలనే
ఉద్దేశంతో ఇలియన్ ఆ సంవత్సరం తనదిలో
పెట్టుకెట్టి, భార్యతో సహా కావలసినది ఇంటికి
చెల్లడం ఆక్కడకి నిశ్చయించుకున్నాడని మొట్ట
మొదటగా అతనికి నిస్సంగ, నిశుగడల అంటే
నిమిటా తెలియ ఇంతే గాదు; ఇంకా కొన్ని
రోజులయ్యేసరికి అతనికి దిగులు, కేంక కూడా పట్టు
కున్నాయి ఆ తరువాత ఇంక తొలిదానిగా జీవితం
సాగిందనే సార్వజనీనదే, దీని విషయంలో గట్టిగా
పనిచెయ్యాలని అతని నిశ్చయించుకున్నాడు.

ఇలియన్ ఒకనాడు రాత్రి అంతా మేలుకుని
వరందాలో అటుఇటు వచ్చాడేమో, ఒకచారి
టేబుల్స్ బట్ట పెట్టి తాను చేసినది సరించలేదని
ఉన్నాడని ముందుకు తీసివేయాలని, ఎలాగైనా మరి
ఒక ప్రయత్నం అతని చేయించుకోవాలని కోర
వలసివస్తున్నాడు.

ఇరియన్ ఆ నున్నాడు పొద్దున్నే లేచి బాక నుండి, భార్య కదలి ఎంత పోరినా దిసిసంతుష్టంగా, ఎల్లాగ అల్లాగ ఏదో ఒక ప్రభుత్వకాలలో తెలుగు అయిదు కలెక్షన్లు ఉద్యోగం సంపాదించే ప్రయత్నం విూడ టీటర్స్ బర్గ్ కు ప్రయోగమైనాడు అతని కివ్వడు ఉద్యోగం ఎటువంటిది? అన్న ప్రశ్నయిం ఏమిలేదు అది ఏ ప్రభుత్వకాలం కానరే రైల్వేలోగాని, బాంకులోగాని, చివరికి రోడ్డు దులోగాని, ఎక్కడయినానరే అతనికి కావలసిందల్లా అయిదు కల ఉద్యోగమే తన కాలలో సైబరి కాదులు కాకు చేసివది ను రిండరేకపోయారు కనక ఆ ఉద్యోగం మూతం మూతం ముంత్రికం లో దొరికితే చాలా అతనికి కావలసివది అంతా అంతే

తలవది తలంపుగా ఈ ప్రయత్నంలో అతను పట్టిందల్లా బంగారం అయింది

మర్నెల్ల స్టేషన్ లో ఇరియన్ స్పీచీకు డోకను తలపెట్టాడు ఇతను ఇరియన్ ముద్దున్న భక్తులనులోకి తచ్చి ముద్దున్నాడు అతని పేరు ఇరియన్ ఇద్దరు సంభాషణ ప్రారంభించిన తరువాత ఇరియన్ ఇవ్వడివ్వ ముంత్రికంలో ముద్దులను గురించి మర్నెల్ల గతర్లు కోక టెలిగ్రాం వచ్చిందని చెప్పాడు ఈ టెలిగ్రాం కల్ల ఇవానో విచ్చిని తీసికేసి అతని స్థానంలో పెమినినోవిని చేస్తారని తెలిపింది

దీనికల్ల రహస్య అప్పకం ఏదారిపట్టినా, ఇరియన్ మాత్రం బాగా బాధించింది దీనితో టీటర్స్ పెట్టావిచ్చి, జఖార్ ఇవానోవిచ్చి బాగా పెద్ద పదవుల్లోకి వెళ్లారు. దీ రిద్దరిలోను జఖార్ ఇవానో విచ్చ ఇరియన్ చాలా దగ్గర స్పీచీకును, ఇంతకు పూర్వం ఇద్దరు ఒక కోర్టులో కలిసి పనిచేశారు

మాస్కో పెన్సివెతరవాత వై విషయాలన్నీ నిజమేనని ఋణ కయింది టీటర్స్ బర్గ్ జక్కగానే ఇరియన్ జఖార్ ఇవానోవిచ్చి కలయకున్నాడ అతను ఇరియన్ పనిచేస్తూన్న న్యాయకాలలోనే అల్లాంటి ఉద్యోగం ఏస్తానని గట్టిగా హామీ ఇచ్చాడు

ఒకవారం గడిచిన తరువాత ఇరియన్ భార్య కోక టెలిగ్రాం ఇత్తూ దానిలో 'జఖార్' పెద్ద ఉద్యోగం అయింది ఒకవారం రోజుల్లో నాకు ఆర్థుల కనువిచ్చి అని వ్రాచాడు

ఈవిధంగా తలవది తలంపుగా ముంత్రికంలో ముద్దులు రాకడంకల్ల ఇరియన్ తాను పనిచేసే న్యాయకాలలోనే ఒక పెద్ద ఉద్యోగం అయింది. ఈ ఉద్యోగంలో అయిదు కలెక్షన్లు కాక, బదిలి

భర్తలంద ఇంకోక మూడు కలెక్షన్లు ముట్టాయి; ఇరియన్ ఇవ్వడు తనతోటి ఉద్యోగము లందరి కన్నా రెండుతక్కులు సైకి వెళ్ళాడు ఇంతకు పూర్వం తన డిపార్టుమెంటున్నా, ఆ అధికారియన్నా అతనికి మంటగా ఉండేదిగాని, ఇవ్వడి అంతా మాయమైపోయింది ఇరియన్ యివ్వడు అన్ని విధాలా హాయిగా ఉన్నాడు

ఇవంతా జరిగిన తరవాత అతను మర్నెల్ల స్వస్థానానికి చేరుకున్నాడు ఇరియన్ ఇవ్వడు కవియూచి వంత హాయి, పొఖులు ఇదివర కెవ్వడు దుదిమాచి ఎరగకు ఈ కోర్టు ఉద్యోగం వచ్చిన తరవాత పెడ రోమ్మా పోరనే మూడూ బాగా మారిపోయింది దంపతులిద్దరిమధ్యా కొంతకరకు సయోధ్య కుదిరింది. టీటర్స్ బర్గ్ లో ఇవ్వడందయ ఇరియన్ విందులు చేసేవారే అతని క్రితపు లండరికి క్లింగర్లం గురి జరిగింది చారంవెరు ఇవ్వడి దిద్ది ముట్టూ తిరగడం ప్రారంభించాడు కోర్టు ఉద్యోగం వచ్చిన తరవాత అందరు అతని వ్యవస్థ 'జిహ్వా జిహ్వా' అని గార విస్తూ, 'అదప్పకం అంటే అలాగ ఉండాలి' అని అంటూ లోలోపల అతని కింత ఉద్యోగం అయిందని అనుకుంటుకున్నాడు ఇరియన్ అంటే ఇవ్వడు టీటర్స్ బర్గ్ లో ఉన్న వానందరికి బాగా అపొయిత కలిగింది ఇరియన్ ఈవిధంగా వచ్చిన ముద్దులన్నిటిని గురించి అప్పకవ్వడు తన స్పీచీకులతో ప్రస్తావిస్తూనే వాడు

ఇదోమ్మా ఈ మాటలన్నీ వింటూ అవ్వన్నీ నిజమేనని నయ్యనట్లే కనబడేది ఏమీ అడ్డుమాటలు చెప్పకుండా తను ప్రయాణం సరంబం చేస్తూ ఉండేది ఇరియన్ ఇవంతా మానీ ఇన్నా క్లిక తన ప్రయత్నాలన్నీ దారిలో పడ్డాయనీ, భార్య మూడూ ఇవ్వడు తనతో ఏకైకవిస్తున్నదనీ, కొంత కాలమింది ఇబ్బందులు పడుతున్నా ప్రస్తుతం అవ్వన్నీ సద్దుమపాకున్నాయనీ, ఇవ్వడి తనకలితం మర్యాదగాను, ఖులాసాగాను నాగి పోగలదనీ సంతోషపడ్డాడు

సెప్టెంబరు పహా చేసినాటికి ఇవాన్ ఇరియన్ కోర్టు ఉద్యోగంలో చేసేకోవాలి అందుచేత ఒక పది రోజులపాటుండిపోత వ్యవస్థ చేత కల్లంలో స్వస్థలూనికి వచ్చాడు. అదిగాక కోర్టులోకి కావలసిన కంకులన్నీ ఏర్పాటుచేసేకోవాలి; కుటుంబం అంతా ప్రయాణం కావడానికి తీసిన సరంబంమూడూ చెయ్యాలి

ఇవ్వడు ఇదోమ్మా మూడూ అతని తలలో వారికలాగ మునుపలాంది. భార్యగర్భిన్లు ఒక్క ముంటూడ నడిచిపోతున్నాడు.

అప్పుడుకాస్త్రు తంపెట్టిన పనులు నిర్వహించుచున్నాడు. కాని అతని పనులు చాలా అసౌకర్యంగా ఉంటున్నాయి. వివాహం అయినతరువాత ఎవ్వరూ వారిని ఆ పాత్రయంగా ముగించలేదు. ఇరియన్ నెలకొని తన కుటుంబం అక్కడనుంచి కడివెయ్యాలని అనుకున్నాడు. కాని రావమరినీ, అతని భార్య, కాదు కూడనని పట్టు పట్టడంవల్ల మరీ కొన్నాళ్ళకు అక్కడే ఉండిపోయాడు. వారి కుటుంబాని కన్నా కుటుంబంమీద కలహాలైన మునుపటి ఏర్పడని చివరికి వారి బలవంతం మూలన కుటుంబం అంతా రావమరినీదగ్గరే అట్టేపెట్టి, ఆ కొత్తకోటికి అతని కొక్కడే నయన చేరి వెళ్ళాడు.

పట్టినదంతా బంగారం కొనడంవల్ల ఇరియన్ స్వల్పంగా చాలా ఉత్సాహంగా ఉన్నాడు. దానిమీద భార్యనుకూడలై మరొక భరతా ఇచ్చింది. దానిమీదా అతని లోలోపల ఉప్పొంగిపోతూ కొత్త ఉద్యోగంలో మునుకున్నాడు అక్కడ అతనికి ఒక చక్కని భవనం దొరికింది. భార్యభర్త రిద్దరు చాలాకాలమింది పరిగా అలాంటి భవనంలోనే ఉండాలని ఉద్దేశించుకుంటున్నారని అది చాలా విశాలమైన భవనం పెద్దమనుషులు కూర్చునే గదులు కాగా విశాలంగాను ఎక్కువగా ఉన్నాయి. అదిగాక అది ప్రార్థనపట్టిలో కట్టిన గదులుకూడాను ఆ భవనంలో ఇరియన్ తనకుకొరగాని అన్ని నిధులూ ఉపయోగమైన వేరే ప్రత్యేకమైన గది కూడా ఉన్నది. ఇదిగాక భార్యకు, పుత్రులకు వేరే వేరే గదులు, కొడుకు చదువుకునే గది, చక్కగా అమర్చినట్లున్నాయి. కొడుకుగది ప్రత్యేకం అతని కోసం కట్టించినట్లే ఉంది ఇరియన్ స్వయంగా దగ్గరఉండి, అక్కడ వెళ్ళుతున్న ఏర్పాట్లన్నీ చేయించాడు. సోఫాలు మొదలైనవిన్న ప్రాచీన పద్ధతుల్లో తయారుచేయించి తగినట్లొచ్చే పెట్టించాడు. ప్రతీదీ సరిగా అతని తంపెట్టిన ఆదర్శపద్ధతిలోనే నాసిపోతున్నది. సగంసగం తయారుచేసికూడా అనుకున్న దానికంటే ఇంకా ఎక్కువగా ఉన్నట్లే నిలిచిపోయాయి. అప్పుడు ప్రార్థనయిందే నివసించేవాడు. అతని అనుకుంటూ ఇరియన్ లోలోపల మురిసిపోతూనే వాడు. పడుకున్నతరువాత, ఒకసారి భవనంలో నెలకురూ కూర్చునే గది ఎంత సొగసుగా తయారుచేయించాడో తయారుచేసి ఇరియన్ ఉన్నట్లుగా ఉన్నాడని అనుకుంటూ తరచుత అ గది అలంకరించే పనులన్నీ అక్కడ ఉన్నట్లు కొంతమంది మునిమరి చూడనిచూడుతున్నారు. తరచుత తన భార్యకు సహానుభూతి అప్పుడు అతని కొడుకున్నట్లు ఉంటున్నది.

ఉంటున్నది, కాదు కూడా పరమానందభరితులారా రనీ అనుకుని ఎంతో సంతోషపడ్డాడు. కాని వారిద్దరూ కూడా ఆ గది అంత ప్రహేళికంగా ఉంటుందని అనుకుని ఉండడం ఇరియన్ ప్రత్యేక పనులను అనుకోటికీ పట్టుకుని భరించిన పనులన్నీ చూడకపోతూ కొన్నాడు. అది అలంకరించడం వల్లనే ఆ భవనంలోకి ఒక పెద్ద బయ్యారాని పోయాడు.

అయితే ఇంటికి ప్రాచీన ఉత్తరాలలో అతని నివసించే ప్రాంతంలోనే చాలాకాలంగా అప్పుడు చూసి వారిద్దరూ ఆకర్షణపాలన, అందుచేత ముందుగా ఈ నివసించే ప్రాంతంపై ఉండడం అతని వసుకున్నాడు. రాత్రింబవళ్ళు నిద్రగా కాక గడిచిపోయింది. అప్పుడు అతని అతని ఇష్టమన్నా, ఇప్పుడే పని ముగిసింది అంత ఉత్సాహంగా కనబడలేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు కొద్దిగా పని చేసేటప్పుడు కూడా తన గదిలో అనుకున్న తరలనుకుని పరిధానంగా ఆలోచించి కూర్చునేవాడు. ఈ కోరిక ఎంతవరకు నిర్వహించబడినదో ఒక్కొక్కప్పుడు ఇరియన్ స్వయంగా అక్కడ కుర్చీకి ఉండి, ఇక్కడ కుర్చీ అక్కడ సదుపాయం వాడు. ఒకసారి పనిచేశాడు. గోడ ప్రక్కం మీద అలంకరించుకున్నాడు. ఇరియన్ చేసిన పనిని చూడలేదు. అందుచేత నిశ్చయించి కొన్ని మెట్లెక్కినప్పుడు, ఆ పనిచేశా గదిని చూడలేకపోయింది. అప్పుడు అయితే మంచి సత్యం అన్న మునిమరి కనక ఆ నిశ్చయ పట్టుకునేవాడు. కాని అతని పాత్రయం ఆ పక్కనన్న కట్టి గదియకు గట్టిగా దీర్చుంది. మొట్టమొదట అది గీచుకుపోయినట్లుగా కాగా కొద్ది పెట్టింది. కాని కాపీపటి కా కొద్ది తగ్గిపోయింది. దానిమీద అతని మరొక ఉత్సాహం వచ్చింది. అటువంటి ఒక ఉత్తరంలో నాకు మర్నీ 18 ఏళ్ళ వరకే ఉన్నంత ఉత్సాహం వచ్చింది. అది చాలామంది, ఇరియన్ ఆ భవనం ఏర్పాట్లన్నీ పెట్టించుకున్నాడు. ప్రార్థన అయిపోతూను అనుకున్నాడు. కాని, చివరికి అప్పుడు అప్పుడు ముగిసినట్లుగా అయితే వసుకు, చూచి అయినక అతని గాక చూసినవారందరూ అది చాలా కొనసాగింది మొత్తమన్నాడు.

నిజానికి ఇరియన్ చేసిన ఈ ఏర్పాట్లన్నీ సామాన్యసహాయం తనకుంటే కొంచెం ఉన్నానని అనుకుంటూ చేసిన ఏర్పాట్లన్నీ ఉన్నాయి. కాని అంతకంటే ఎక్కువగా చేస్తే, సామాన్య పనులన్నీ ఇంకామించుగా చేయబడినట్లుగా

అనుకరించగలదుగాని అంతకుంటే మించిపోలేదు గదా! ఇరియన్ సంపాదించిన అత్యంత విగ్రహాలు, ఆరస్తులు, అపూర్వమంటే సరిగ్గా అలాగే ఉన్నాయి. ఇంతచేసినా అతని యిల్లు సామాన్యంగా ఆల్లాంటి తరహా మనుష్యుల ఇంటిలాగే ఉన్నదిగాని, అతనికి మాత్రం అదంతా ఒక పెద్ద బ్రహ్మాండమైన భవంతి లాగే నటించి అతేభ భార్య, నీల్లులు బయలుదేరి స్వేచ్ఛకు పరువ్వువారి తెలియగానే ఎంతో సంతోషపడి, ఇరియన్ వారిని కలుసుకోవడానికి అక్కడికి వెళ్ళాడు వారాయంటికి వచ్చేసరికి ఇల్లంతా పూల నంటిలతో, కొత్తపూలతోను కలకలలాడుతూంది నలుగురు మార్పులేగది, చదువుకోగది మొదలైన వన్నీ మానీ కుటుంబం అంతా బ్రహ్మాండ భరితులైనా ఇరియన్ వారికిందరికీ తాము భవంతిలో ప్రత్యేకంగా చేసిన ప్రతీ ఏర్పాట్లు చూపించాడు, వారకన్నీ భద్రాక్షాల వాగడుతూంటే ఎంతో అపూర్వంగా నివి, పట్టరాని అశవం అనుభవించాడు సాయంత్రంవేళ అందరు మార్పుని టీ పుచ్చుకునేటప్పుడు ఘోషోన్నా అతనికి తగిలిన దెబ్బని సురించి అడిగింది కాని, ఇరియన్ అదింత పెద్దదెబ్బ కాదని వచ్చేసి, తానెంత బలవరా విచ్చెస ఎక్కి వెళ్ళింది ప్రత్యేకంగా వారికి చూపించాడు అటుతరవాత తేను కొద్దిగోల్పు వచ్చును కనుక, అట్లే దెబ్బతగలవందా తీసివేయవచ్చును కాని మరొకరయితే ఆ దెబ్బతో ప్రాణాలు పోవరినంటే ఏదో కొంచెం గీడుకుపోవడంతో సరిపోయింది ఇదిగో! ఇక్కడే కొంచెం దెబ్బతగిరింది ఇక్కడ ముట్టుకుంటే కొంచెం తిప్పగా ఉంది అప్పుడే చాలాకరకం తగ్గిపోయింది ఏదో కొంచెం బొప్పికట్టింది అంతే! అన్నాడు.

వారందరూ ఆ యింట్లో సద్దానోపదేశం మొదలు పెట్టేసరికి సామాన్యంగా జరిగేటట్లు, మొత్తమొదల ఇంకోక చిన్న గదిఉంటే రాగా సరిపోయిఉండునని అనిపించింది అయితే ఇప్పుడు అనుకున్న దానికంటే ఇంకోక అయిదువందల ఎక్కువ వస్తువన్నాయి ఈ మొత్తం ఎంత చిన్నదయినా ఇల్లాంటి మొత్తాలు చేతిలో పడ్డప్పుడు కలిగే అశవం చాలా గొప్పది.

ఆభవంతిలో అక్కడక్కడ కొన్ని మార్పులు అంటే అసాధా ఇక్కడికి ఈ కుప్ప అక్కడికి బలవదలాలంటిని—ఇంతా బయటకూనే ఉండడం వల్ల, అన్నీ సజావుగా వెల్లిపోయాయి భార్యభర్త రిద్దరికీ ఆ భవంతి అన్నివిధాలా వచ్చింది. అదీగాక వారిద్దరు ప్రత్యేకంగా సద్దానాలుచేసుకోవలసినదిగా అతడు ఉన్నాడు.

అందుచేత ఆ యిద్దరికీ కొన్ని కొన్ని విషయాలలో మాటవట్టింపులు వచ్చినా—పెద్దగొడవలు ఏమీ రాకుండా రివరికి అక్కర్లే సద్దానమోయాయి ఇంట్లో చేయవలసిన ఏర్పాట్లన్నీ పూర్తి అయిపోయిన తరువాత ఇంక చెయ్యవలసినవి ఏమీ లేకపోవడంవల్ల మొదట్లో కొంత నిద్రానానాగా ఉందిగాని, కొత్త వారితో పరిచయం, కొత్తకోట్లను ఓకావాలి మొదలైనవాటివల్ల మొత్తమొదల అక్కడి జీవితం చాలా సౌఖ్యంగా గడిచిపోతున్నది.

ఇరియన్ వాడున్న కొద్దిపెద్ద మధ్యస్థంగా భోజనానికి ఇంటికి వస్తూంటేవాడు సామాన్యంగా ఇంటిదగ్గర ఉన్నతనీపు ఖులాసాగానే ఉంటే వాడు గాని ఓక్కొక్కప్పుడు డిక్ నా యింటి గొడవలవల్ల రాగా నిరాశ పడుతూంటేవాడు బలమైన పరిచిన తెల్లని బట్టమైన కాస్త ముగ్ధపడినా, కిటికీ తెర గొయనేమినా కొంచెం కంకరపోయినా, అతని చిరచిరంక అంతుదరి ఉంటేదికాదు, అయితే మొత్తమొదల జీవితం అంతా అతడు కొడుకున్నట్లే అట్లే కష్టమలు లేకుండా పోయినాడు, మర్యాది గాను గడిచిపోతూ ఉండేది.

ఇరియన్ వాడున్న తొమ్మిదింటికి తేది, కాఫీ పుచ్చుకుని పేవలు వదిలి, అక్కిముడుములు పురించి కొద్దికు పోజరపుతూంటేవాడు అక్కడ అక్కిము భోరనేంతా అప్పుడే ఓకదారిని పట్టిపోతూఉండేది ఇరియన్ మూడూ దానికేమీ అనుకరణలకుండా అదంతా అలాగే వదిలించుకుపోతూ ఉంటేవాడు. అట్టి చాదులు, విచారణలు, కొద్దిపరిపాలన, అక్కిము వ్యవహారాలు, మొదలైన విషయా లన్నిటిలోను, ఏదైనా నిజాయితీ గాని, కొత్తపద్ధతి గాని ప్రవేశపెడితే చాలా గందరగోళం బయలుదేరుతుంది అందుచేత ఇరియన్ జనం అందరితోను కేవలం అధికారపద్ధతిలోనే వ్యవహరిస్తూ, ఉద్యోగి హోదా నిలబెట్టుకుంటూ ఉంటే వాడు ఎవరైనా ఒక అసాను ఒక విషయం తెలుసుకోవాలి వచ్చాడెనుమందాను ఆ విషయం ఇరియన్ కి సంబంధించింది కాకపోతే అసలతనా వ్యక్తిని దరిమానానికే రానిచ్చేవాడు కాదు సుకతే ఉద్యోగ ధర్మంలో ఎవరైనా తన దగ్గరికి వస్తే అధికారిగా తాను చెయ్యవలసినదంతా చేస్తూంటేవాడు; అలాంటప్పుడు ఆ వ్యక్తితో పైపై మర్యాదల కేమీ లోటు రావీయవలసినదా మాట్లాడి, వెంటవెంటనే వసించివేస్తూంటేవాడు ఆ అక్కిముపని అయిపోయినంటే ఆ వ్యక్తికి సంబంధించినవంతా ఆ కుంతో

అభరన్నచూచి అట్లను కృతహారము, కృత్రిమకహారము, ఎప్పుడైకప్పుటికి తరువేతుగా మానుకుంటూ, రెండు కలగా పులగం కాకుండా కాసుకోవడంలో ఇలియన్ చాలా గట్టివాడు. అలాగ కొంతకాలాని ఈ రెండు ఒక కొనచాలా తీసుకుపోయాడు దీనిలో చాలా అందవేసిన వెయ్యి కొబ్బరి, ఒక్కొక్కప్పుడు ఉద్యోగవర్తకహారాలలో కృత్రిమంబులు కూడా కలిసిపోనిచ్చేవాడు. అవసరం అయితే ఏ క్షణంలోనైనా ఈ కృత్రిమంబులను మారబడిచెయ్యగల కృత్రిమవర్తకాలున్నాయనే భీతికన్న అతడి నిధం గా చెప్పుకుంటేవాడు ఇలా కృత్రిమంబులు వదులుకోవలసి వచ్చును ఎవరికి నోట కలగకుండా అతి చాచకర్మంతో అన్నీ ఇట్టే మారబడిచేస్తూనేవాడు కొద్దిమంది కొంత జరిగిన తరువాత, మధ్యాహ్నం వేళ దిక్కుంటివయ్యంలో జీతాని, సిగరెట్టునుజేసింది, రాజీనామా, పేకాలు, మొదలైనవాటిని గురించి చాలాగానీ వేస్తూనేవాడు అయితే మొత్తంబాడ, అది అంతా చాలావరకు ఉద్యోగాలు, బదులయ్యంపులు మొదలైనవాటి మీదే సాగిపోతూ ఉండేది కాని, కొద్ది కృతహారాలన్నీ అత్యంత చాచకర్మంతో నిర్వహించి, ఇంటికి తీసుకువెళ్లవారాగా అలిసిపోయిఉండేవాడు ఇంటికివచ్చేసరికి భార్య, కుమార్తె పాడుకొని ఆ ఇరుగుపొరుగులారా తనకి ఇంటికి వచ్చేవారు లేకపోతే ఇరుగుపొరుగుల వారెవరైనా బారంటికి వచ్చేవారు. కొడుకు మూలకు పెరిచ్రైటిటుమాన్యుట దగ్గరపాతాలు వదిలి, చామూలులో వెళ్లిన తనో వదులుకుంటూ ఉండేవాడు ప్రతీదీ అనుకున్నట్లుగా జరిగిపోతూ ఉండేది భోజనాలయిన తరువాత మాడచానికి వచ్చినవారెవరు లేకపోతే ఇలియన్ పాడుకొనిగా ఆరోజులో వాడొక వాడాల రేపటిని పుస్తకాలు వదులుకుంటేవాడు పాడుకొనిగా కాగానే అట్లను కానితాలు వదిలేవాడు పాడుకు వెళ్లివెళ్లి మార్గక్రమ పరిగిరింది, లా ప్రకారం వాటి కుందివెళ్లెలు నిర్ణయించేవాడు ఈ పని అతనికి వచ్చేసరికి, వచ్చులేదనిగానీ చెప్పడం కష్టం అది బ్రిటి అడుకునే సమయమున అతని అంతా నిద్రాస్థితుగా ఉండేది పేకాల వేళ కాకపోతే కొద్దిలో చాలాగానీ చెయ్యడం కంటే చాలాగానే ఉండేది. ఇలియన్ నిండు భోజనాలంటే చెవి కొరకునేవాడు. పెద్దపెద్ద ఉద్యోగకర్తలందరినీ కనుమరలగా ఈ నిండుకు నోహ్వనిస్తూ ఉండేవాడు. అతని భవంతిలో నాలుగుగే ఆ నిండుకు కూడా సర్వసాధారణంగానే ఉండేది.

ఇవాన ఇలియన్ ఇంట్లో ఒకపూరి వృత్తిగా జరిగింది. ఆ వృత్తిగా చూసి ఇలియన్ చాలా సంతోషించాడు ప్రతీదీ చాలాగానే జరిగిపోయింది గాని ఆ నిండులో వాడైన విశాముని గురించి, భార్యభర్తల దిద్దరి మధ్యాహ్నం అంటుంది. ప్రహ్లాదాన్ని పెడకోన్నా ఈ నిండుతో ఒకనిధంగా జరిగించాని అనుకున్నదిగానీ, ఇలియన్ ఆ నిండుకు కావలసిన తీసి సరుకుతో ఒక పెద్ద హోటలునించి తెప్పించాని పట్టువట్టి, వెళకామందు మానుకోకుండా చాలా దురాలాగా ఖర్చుపెట్టాడు అలా తెప్పించిన సదుకునా చాలాభాగం విలిసిపోయింది అందుచేత హోటలునిల్లంతా కలిసి కేరీని మార్చేసింది. చివరికి భార్యభర్తల దిద్దరిమధ్యాహ్నం అయినచేరిన ఆ తీగాదా చిరికిచిరికి గారిదాన అయింది. పెడకోన్నా అతన్ని వేతనావకా కాని తెలిసికొన్న పద్దమ్యుని కలిసింది వానిమీద ఇలియన్ రెండుచేతులతోను తల గట్టిగా నొక్కి పట్టుకుని, ఒప్పు తెలియనికోసంబో విదాకులవకా వెళ్లిపోయాడు.

అయితే ఆ వృత్తిగా అంతా చాలా చాలా జరిగిపోయింది చాలా ప్రత్యేకంగా పెద్దపెద్దవారంతా తోజరైనారు ఇలియన్ ఆవాడొక జమిందారు వెలిరితో కలిసి వృత్తిగా చేశాడు ఆ జమిందారు ఒక పెద్దసంస్థ స్థాపించిన కృత్రిమం.

పై పదవులమీద ఉండే వ్యాపారాం మూలాన ఇలియన్ ఆ పట్లను అంటే, కుంచి ఉత్సాహంగా ఉండేది. ఇక నిండు నిద్రాంబుల అతనికి నీ నింతటివాణ్ణి అనే అనాంభావం చాలా జరిగింది. అయితే బ్రిటిలలంటే అతని రెండటికన్నా ఎక్కువగా వెలికోనుకుంటూ ఉండేవాడు వీరికింబో ఎలాంటి ఇబ్బందివచ్చినా బ్రిటిలల అంటే అది అంతా కురిచిపోయి ఎంతైనా ఖులాసాగా ఉండగలవనీ, ఆ ఆల తన వీరికాని కొక పల్లని పెన్నెలకంటే దీని అతి డంటూనేవాడు అయితే ఆ ఆలగానీ కాస్త సత్కారాలవారి ఉండారీ, చీటికాటికి చిరికి తగాదాలు తెచ్చిపెట్టాడను, అయినగురు కూర్చుని అడవింకంటే సలుగుంటే ఆల మరీ ముఖాకుంటుంది. అయినగుంటే—పైకి ఆడు మున్నట్లు వదిలివేస్తూనే ఒకరు ఆల మరీ తనీ తిరిగి చూస్తూచారి, అందుచేత సలుగునూ కూర్చుని, అతిచాచకర్మంతో ఆడుకుంటుంటే, కొంతం కుంచి ముక్కులుమూడా కలిచాయా—అతని కొంత పండుగే తన అందుతర

చాత ఇరియన్ భావనతోనీ, శాంతిం బుద్ధుల సేవించేవారు. ఇరియన్లకి, ఈ అటాగ్ ఎక్కువగా గణపం ఇచ్చి ఉంటే కాదు అయితే శాంతి గానా గతించారు మరలం గురించి సరైన వట్టి వివరాలులేవారు.

తొలిసారిగా వారి కుటుంబ జీవితం గడిచి పోతుంటే గొప్ప గొప్ప మానవాల్లో ఉన్న సెల్లలు, పిన్నలు అంతా వాళ్ళింటికి వస్తూ పోతుంటే వారు ఆ వచ్చివచ్చింది సరించి భార్య, భర్త, పుత్రులు, పితౄ భార్యలలో మాట్లాడేవారు కొంతమంది అనుబంధంతో జోక్స్ ఉంచాలనే ఉపాయంతో నీ రిచి వా విలకపోయినా నీటికి మాటికి వస్తూ పోతూ మానా అస్థి యంగా ఉన్నట్లు వట్టిపూ ఉంటేవారు అయితే ఆ కుటుంబంలో తారలందరూ అలాంటి వంశ మిత్రు లంద

రనీ, అతిదాకావ్యవస్థతో మారదు. అంతా నీలమేడు తూంటేవారు మరలకొండపి మంచిమూలంతో ఈగ సంక్తి, మరల సువ్యం తొక్కమందా మాగ్రత వే వారు తొలిసారిగా బంధుమిత్రులపై మార్పారబట్టిక తరవాత బాగా సన్నిహితులైనవారి ఇంటికి చాకపో కలసాగించే గారు యువకులు కొంతమంది ఇరియన్ వస్తూమీద కక్కు తోడు గాని, సెట్టివేట్ కొంత తరవాత ప్రయత్నంలో కృతకమయ్యారు తండ్రి అతిసాక్కుతో కొడుకు ఇలానెరియన్ ఈ వివాహ విషయం అవ్వతే భార్యతో ప్రస్తావించి, నిశ్చయించే ఎందరినీ ఒక రిండు చేస్తే బాంబులందరి అత్తాను.

తొలిసారిగా ఆ కుటుంబం జీవితం అంతా చూయగా పాకిరానూ ఉంటేది

(ఇంతా ఉంది)

స్త్రీల సమస్త వ్యాధులకు

మద్రాసు ఆఫీసు, నం. 10, గణపతి మొదలివీధి, రాయపేట, మద్రాసు-14.

పాత్రలు

చెంగమలదాసు, వాది, కోమటిశెట్టి
రాయసం వంకన్న, ఏకోజి, భాను,
సేభువాయి, నయిదుకాదాసు,
భటుడు, ఆశ్వమధు

* * * *

దృశ్యం-1

[స్థలం—కొంజాపురం రాజధానిలో వాది
గృహం సమీపం—రాత్రి దండకభాగం]

(ఎనిమిదవ శతాబ్దం కుంజాపురం వాది, అంజన
పండితం ఉంటుంది మహారాజా చెంగమలదాసు
వద్ద, పెద్దగా కలెక్షన్లు ఉంటాయి)

వాది : (అంజనం వద్ద) ఎవరు ?

(చురుల కలెక్షన్ వద్ద)

వాది : (అంజనం దగ్గర) ఎవరు ?

చెంగ : నేనే, చెంగమలదాసు.

వాది : మా మహారాజా చెంగమలదాసు !

చెంగ : అవును !

వాది (తన గా కలెక్షన్లు తెచ్చి) రా బాబూ ;
అంజనం ! (చెంగమలదాసు అంజనం తీసికొని
వచ్చి) మా రాజు ఇలా మంచముపై కూర్చో (చెంగ
మలదాసు మంచముపై కూర్చుండితే, అంజనం
పక్కన కూర్చుండి) ఏం బాబూ ; ఇంత రాత్రి
నేరే ఇలా వచ్చేవు ?

చెంగ : బాబూ అవసరమైనవని ఉండి వచ్చే
వచ్చు !

వాది : ఏమిటి ? ఎవరితో ?

చెంగ : అత్యవసరమైన రాజకార్యం. నీతో
అలాగే వెళ్తున్నాను వచ్చేవచ్చు !

వాది : వాళ్ళా ? రాజకార్యమా ?

చెంగ : అవును ! నీతోనే.

వాది : సాక్షాత్తు విజయ రాజధానిలో వారి
మహారాజులు, వారిని రంగమలదాసు కలెక్షన్లు
ఉండింది, చురుల కలెక్షన్లు రాజధానిలో చేరడం
పరిశీలించింది, పట్టాభిషేకం కోసం నడచిన
దేవు, చెంగమలదాసు, నీవు, సాక్షాత్తు అను
చాది, వానినను, నీచాది, వాళ్ళా రాజ
కార్య అలాగే ?

చెంగ అవునమ్మ! నీదోకాక మఱియెంతో ఆలోచించగలము? పూర్వం, తుమర చొక్కానాధ నాయునివారి వెంటబుద్ధులను, నాయునితోడి యుద్ధంలో, తా తండ్రిగారు వీరస్వర్ణము నలంకరించి నప్పుడు, నాలుగవైద పసిపాపడను నమ్ము తెచ్చి కొని, కేళువులకంట వడవంద ఎల్లా నాగవల్తుం చేరి, కానిచోట్లు, కానిపొట్టుపడి, పెంచి, వచ్చింత వారిని చేకినావు. నీ చేతిపాలతో, ఆహారముతో, పెరిగి, నీ ఆశీర్వాదబలమున ఈనాడు మరల తింపావుర రాజ్యమును పొందగలిగెను నా కలిదండ్రులను నే నెఱుగను నా సర్వస్వము నీతో నీవు నాపాలితి దాది కావు, దేశకేళి

దాది (చెంగమలదాసును అమ్మున నాకు కొని) అవును నిదా! చెంచేమ ఆలోచాలలో, ఆ కేళువుల అలబడులలో, ఆ అజ్ఞాతవాసంలో ఉండి, మనం అనుభవించిన రాజులు ఇంతింతలుగావు. వద్దు అది తలచవద్దు ఒక్కమాటుగా నుండే పగిలిపో కుంది అయినా, మీ ఉష్ణతారముతో బ్రదికేన దానిది, దానిది అమ్మున గట్టుకొని మిమ్ము చెంద వలసిన దానికే నాది నా ధర్మమును చేసే తెర వేర్చుకొన్నాను.

చెంగ కాదు కల్ల! విజయరాఘవనాయుని వారి వంశాంకురమును, చేతులమీదుగా చెంచి, పెంపొందించివావు

దాది కాని, నిదా! ఒక్కటే విచారము ఆ దుర్జినములు అట్లు వచ్చివని విజయరాఘవనాయుని వారి చరిత్రలు చేదలో, నిన్ను బంగారు తొట్టెలతో ఊగిండుభాగ్యము నాకు లేకపోయెనది!

చెంగ నీ ఒడికన్న, నా బంగారుతోటే గొప్ప కల్ల! అందువల్లనే, ఈనాడు నేను నీతో రాజకార్యములను ఆలోచింపవలసి వచ్చినది

దాది పోనీ, నిన్ను కాదనలేదు? అట్లే ఆలోచింతము అంత ఆలోచింపవలసిన ఆ రాజకార్యం?

చెంగ: లేవు నాకు సామ్రాజ్య పట్టాభిషేకము కదా?

దాది: అవును ఆ మహోత్సవము నిరంతరాయముగా జరుగునుగాక!

చెంగ పూర్వపు మన పరచాయలు, క్రొత్త వారు, పొచ్చాలు, ముఖ్యముగా మన విజయమునకు కారణభూతుడైన ఏకోటిరాజు మొదలైన ప్రభువులు, పలువురు వత్తుడగదా?

దాది వారి అందఱు సమక్షమున, చేపేంద్ర వైభవముతో, నీవు పట్టము కట్టుకోవాలి

చెంగ వారివారి గౌరవములకు తగినట్లు: మనము నానావిధ వస్తుభూషణ వస్తువాహన మన కనకాయలతో గౌరవించవలెను గదా?

దాది అవును అందుకు ఎంతో ధనం కావలెననియేనా నీ ఆలోచన?

చెంగ: అవును రాజులరాజ్యదలను, పూర్వపు చేదు ప్రతిఘటన నిలుపుకోవలెనగదా? మనకు ధన పేద? క్రొత్తగా కొల పూర్వ ధన పరచుకొంటిమి కేళువులు కొల్లగొట్టగా మిగిలిన కొద్దిపాటి ధనము మాత్రమే కొలలో మనకు లభించినది ఉత్సవపు ఖర్చులతో అది సరిపోవునట్లు లేదు

దాది అదా నీ ఆలోచన? మఱిమీ ధయ పడకు తెలందల్లగా చూడవలెగాని, నీకుంటి మన రాజుకు ధనం తక్కువ చెంగమలదాసు!

చెంగ ఈనాడుపడేన కొలలో నాకు ధనం ఎలా లభిస్తుంది?

దాది అలాగే! రా ఇలా రా ధనం లభించే వారి చూపుతాను (అని మంచముపైనుండి లేచి, చెంగమలదాసును వెంటబెట్టుకొని వరుసగా కొన్ని గదులుదాటి, ఒక చీకటి గదిలోకి తీసికొనిపోయి) ఒక్కక్షణం ఉండు దీపం వెలిగించుతాను (అని దీపం వెలిగించి, తనచేతితో వట్టుకొని (త్రోవ చూపుతూ) పద ఆ చీకటి గదిలోకి పద ధయం లేదు పద (అని లోపలికి తీసికొనిపోయి) ఇదిగో, ఈ సారంగపు తెలుపుతీయి ఇదిగో తాళపు తెలి

చెంగ అలాగే ఏది? (అని తాళపు తెలి అందుకొని తెలుపు లేచుస్తాడు)

దాది: అదిగో, చూచావా? బంగారు ధవళు నిండలు పైన యాకలుతేనీ, నీలుతేనీ నిగించి, నాగ పడగల కాపుదలంతో భద్రము చేతుబడి ఉన్నది చూచావా? నిన్ను చూచిన అనందముతో కావాలి, అని దీవళు కాంతిలో తళతళ పె అ నీ పోతున్నది ఆ నిండలనిండ, వరహాలు, సానారకాములు, కొల కొలది ఉన్నది వానిలోని మువ్వభూషణములతో అంకులేరు అదిగో, ఆ నిండలైంది సారంగము లోని గదిలో, నానా విధ రత్నములు, మఱియని యింటిలో వలె, నిధులైతి ఉన్నది. ఇది అని, అన్నియు నీతో

చెంగ: (నివ్వఅపోతూ) ఇదంతయు నాధనమే?

చాది! అవును. నీ ధకమే. నీకాక కండుల ధనము నీవేక పరపరకాదు. నీకై ఇవట నిశ్చయమై ఉన్నది. ఆనాడు యుద్ధములో నీ తండ్రి గారు విజయ రాఘవనాథునిగాడు, ఇక ఓడిపోక తప్పని నిశ్చయమైన చంటి, పట్టణములోని, జనానాలోని, స్త్రీలందరూ, అంతఃపురములో అగ్నిలోపడి ఆహుతి అయినారు. ఆనాటి ఆ చిత్రాగ్ని ధూమముతో నల్లకాలి, పెటిరిపోయిన గోడలతో పొక్కిపోతూ ఈనాటికి నిలిచిఉన్న సరస్వతీ మహాలాలోని కొట్లను చూచిందిగదా!

చెంగ ఈ దుర్వరం!

చాది ఆ ధమయమున, నాలుగేండ్ల పవిత్రావ పుత్రు, నిన్ను కాపాడి, మరల తంజాపురాధిపతినికేసి, నీకు సంక్రమింప జేయబలెననుచుతో, ఈ ధనము నిచ్చట చాచిఉంచినాము ఇప్పుడు బ్రదికిఉన్న వారిలో నాకును, రాయనం వెంకన్న నియోగిగారికి తప్ప, మరెవ్వరికి ఈ రహస్యం తెలియదు నీకడుపు పల్లగా, ఈనాడు మా కొరికలు సఫలమైనవి

చెంగ అమ్మా! నిజంగా నీవు నాపొలిడి జీవితపు కృతజ్ఞుడను

చాది పొలలతో క్రవ్వ గోతల పెరించి, రత్నరాసులు తీసికొ బంగారు రెండలు రెండు రైపుల పెట్టిందుకో రేపు నిండుకొలుపులో పట్టా ఖిచ్చుడనై, ఈ దీర్ఘకామపులలో, ఈ పెద్ద నోసి కృతో, నీ యిట్లము కచ్చివెల్లు బహుళరించు ఎంత బుద్ధుపెట్టగలవో, నీది ఎంత పెద్ద చేతులో చూకాము

చెంగ! అలాగే పూర్వం కట్టడచేసికొన్న ప్రకారం, ఏకాంతరాజుకు లక్షవరహాల నగలు, కస్తూములు, నాలుగు విమలలు, వెండి బంగారు ముస్త్రీదులు చేసిన గుట్టాలు ఎనిమిది, కాక, అయిన సొంతానికి ఇతాముగా పదిపానులకుల నాగేలు ఇస్తాను. వారివెంబడి కార్యములకు లక్షవరహాల నగలు, దివాన్ పెళునాణి రెండులక్షల నాగేలు, భానుడికి లక్ష నాగేలు; సయ్యుపాపాముకు లక్ష యాపాములు; కిక్కిన సరదార్లకు పదివేల నాగేలు, కాక, అయినగా నాకు తోచినన్ని ఇచ్చివేస్తాను. యుద్ధములో నాకు మనకు చేసిన సహాయం ఎన్నడూ

మఱుకరానిది. ముఖ్యంగా మన రాయనం వెంకన్న నియోగిగారికి అందులేని ధనం ఇవ్వడమేకాక, ఆయనకు అంబానీ ఉత్సవం చేయిస్తాను. ఆయన బుద్ధి బలంవల్లనే కదా, ఏకాంత సహాయం మనకు లభించి, మనం ఇంతవారముయింది! అమ్మా! నీ జీవితావధి బలం. ఇక నా కేవలము లేదు.

చాది అలాగే నిర్విచారంగా, కాతమకాకల చేరు నిలుపుతూ, రాజ్యమేలు. అభిక్షిక్తమైన మార్గముతో, రత్నరేఖముతో, నా కమ్మలకు పండుట చేయి సరే ఇక ఆ కొట్టులేవులే లేనీతయి. అవ తరికి పోదాం (అని గదిలోనుండి వెలుపలికి పొన రుంది)

చెంగ (కొట్టు తలుపులువేసి, చాదిని అను సరిస్తాడు)

చాది (త్రోవలో వెనుదిరిగి చెంగనుల చాడుకుచూచి) మఱి, క్రొత్త ఉద్యోగాల నియా మకొలన్నీ పూర్తి అయినవా?

చెంగ తంజోవా సభలోనే అవన్నీ పూర్తి వివరి కాని

చాది అః కాని!

చెంగ ఒక్కనియామకం మాత్రం మిగిలి పోయింది

చాది ఏమిటిది?

చెంగ. రాయనం విషయం

చాది ఎందువల్ల?

చెంగ: రాయనం ప్రధాని నియామకం విషయంలో పలువురు పలు ఆభిప్రాయాలు నూచించినారు.

చాది నిర్ణయానికి రాలేదా?

చెంగ లేదు తరతరాలనుండి ఆ పదవిలో ఉంటున్నవారితో, ఈనాడుజూడ నియమించటం ముందిదని కొందఱు, క్రొత్త ప్రభుత్వం కావల్సి, సమర్థులైన క్రొత్తవారిని నియమించవచ్చునని కొందఱు; వాదోపవాదాలు లేవనీసినారు

చాది తరతరాలవారు అంటే, రాయనం ఇంకన్న నియోగిగారే కదా!

చెంగ. అవును

చాది: మఱి నీదీక్షా?

చెంక: కాదు భావ అదే సమంజసముగా తోచినది. వెంకన్నగారు, మన విజయ రాజులకాదు విగారిని విక్రీడి నిర్వాసప్రాంతాల్లో, రాజ్యములకును తమ యాదృచ్ఛిక ధారపోసిన వారని అందజేసేట అజ్ఞానముగా వివక్షపడ్డది. అంతే గాక, ఈవాడు ఈ యుద్ధములో, వారు మనకు చేసిన భరతము అతడును. అందుకు మనము వారి కృతజ్ఞులము కాకలెను గదా ?

వాది: తప్పక.

చెంక: కాని, సభలోని వాదోపవాదాలతో వాటూ పాలుపోక, నీతో ఆలోచించిన మీదట కార్యములు మనకు రాకమృదుని, ఆ చర్య వాడవా చేసినాడు ఆ విషయమే, ఇప్పుడు నీతో ముఖ్యముగా ఆలోచింపవలసినది.

వాది సరి సరి ఇట్టి గడ్డు సమస్యలలో, ఆడు వాని ఆలోచన ఏ ఇక ప్రభయం అట్టే దూరంలో ఉండదు

చెంక నీవు వాతలపులో అందజే ఆడువారి కంటిదానపుకావు ఇప్పుడు నీ ఆలోచన వాకు తప్పక కావాలి

వాది అత్యంతము దానితలకల ఇట్టి నియామకములు, దూరలోచనతో చేయవలసిన పనులు

చెంక: అవును

వాది రాయసం నియోగి వెంకన్నగారిని పూర్తిగా నీ బలంకపు ఆయన వెంకన్నగారిని

చెంక అయిన, ఆయన అపాధారాప్రజ్ఞ మనకు కేసుకు గదా ?

వాది కేసును కాకమృదు, ముఖోకటి కాకమృదు అది ఆయన నిగ్రహములను అట్టి ఉంటుంది.

చెంక ఒకప్పుడు మనపై నిగ్రహింపవలసిన అవసరం ఆయన కేసుంటుంది ?

వాది పగవట్టి కాటుకేయటానికీ, క్రామ పాముకు, మన కేసు అపాయం కలిగించాలి? అది వాని స్వభావం

చెంక అంతే ?

వాది: నియోగి వెంకన్నగారు అంతే.

చెంక: అదే ?

వాది సంకేతము? భూర్యము, మధుర వాయు మలతోడి వగలు మున్నగువానిలో, వెంకన్నగారి ఎత్తు పైయెత్తులు అలా ఉండని మొత్తమునట్టి అకగరన్న పోయలో ఆయన చేసినట్లు ?

చెంక అప్పుడు వెంకన్నగారు కుట్ర చేసి వాడా ?

వాది అవును. పచ్చికుట్ర మొట్టమొదట మీ తండ్రి విజయరాజులనాయవివారు యుద్ధంలో ఓడిపోగానే, తంజావూరులో చొక్కాచాధ వాయు నిద్ర అకగరన్న, తమ ప్రతినిధిగా నియమించు కైవాడు వారియపులో మిత్రభేదం పుట్టించి, వెంకన్నగారు, మహాయుద్ధం తెచ్చిపెట్టినారు. ఆ తరువాత, ఏకాగ రాజాతోచేరి, ఆయనను అకగరన్నే! దండెత్తించినాడు తక్కువలముగా ఈవాడు నీ ! తంజావూరు రాజ్యం లభించింది.

చెంక మనకోసమే గదా ఆయన ఇంత చేసి పది ?

వాది కుట్రవారుల కుట్రలు పైకి అలాగే ఉంటుంది ఇది మనమీది అనుగ్రహం కాదు ఏ నిమిషం ఎట్టి విపత్తునూ, వెంకన్నగారు, నిర్వాహ్యముగా తెచ్చిపెట్టగలదు తక్షణాలలో గొంతులు కోయగలదు చట్టి పార్శ్వపరుడు. క్షణములో ఒక రివి దింపి, ఒకరిని నిలబెట్టి, ఆయన రాజకీయములను తలక్రిందులు చేసి కేసుగలదు ఆయన పార్శ్వమునకు అంతులేదు

చెంక అందుకు నిదర్శనం ?

వాది రాయసం నియామకములో ఆయన యోగికావే ప్రభుత్వ ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఉండి, విన్ను, తన హస్త నిర్ణయాలపై పదిసంప వలెనని ఆయన తలపు అది నీ బలంకపు ఆయనో మా తలలు వోవ్వలు కట్టినవి

చెంక: అమ్మా! ఇదంతా నిజమా ?

వాది నిజంకాక ముఖోక లా చాలా ? ముహూర్తానికి నిజం ఇప్పుటికి నీవు పదునాలుగేండ్లు తిమ్మగా నిండలేదు. అమాయకుడవు ఇట్టి పన్నాగములు నీవు తెలిసికోలేవు.

చెంగ అయిన, వచ్చివున్నాను నేనును నీ పలకా ?

చాది : అదే ఆలోచిస్తున్నాను. (కొంచెం ఆలోచించి) నీ వస్తున్న అవదలో ఆడుకొన్నవారి మనం జన్మ జన్మకీ కృతకాలమై ఉంచాలికదా ?

చెంగ తప్పక

చాది అట్టివానిలో, మనకు ఈ నియోగి సంకన్నగారి కంటే ఇంకా చాలా యుక్తులు ఉన్నారని.

చెంగ ఎవరువారు? అమ్మా! శేనా మహా నీయులకు స్వరించక, జట్టి కృతకముడ వవు కున్నావా ?

చాది నీ కలయా జట్టికి రాలేదా ?

చెంగ రాలేదమ్మా! రాలేదు ఎవరో చెప్పు.

చాది తనయంటిలో మన కాశ్రయమిచ్చి, అన్నవస్త్రాదులతో పోషించినవాడు

చెంగ అవునవును వాగవట్టుములో ఆ కోనుటిగెట్టి.

చాది దుర్మార్గులైన కేతురాజువర్ణములవారి నలన రాగల కష్టవస్త్రములను కూడ తెక్కించక, తన యంటి పసిశ్రుతును నిన్ను, నన్ను, చాచి, పడేండ్లు, తాను కంట నిదురేక, కంటి తెప్పవలె కాపాడి వాడు

చెంగ అవును ఆతనికి మనము సర్వవా కృత క్షాలము.

చాది అంతేకాదు. ఎంతో ధనం చెచ్చించి, నీకు రహస్యముగా అన్ని విద్యలు నేర్పించి, ఇంతటి వైభవమునకు కొరగొనెవాడు. ఆ కోనుటిగెట్టికి, ఏమి ఇచ్చి, ఎన్ని జన్మములలో ఋణము తీర్చుకొ గలము ?

చెంగ : లేదు. ముహూర్తికి వాని ఋణం తీయదు.

చాది : నిద్రా ! ధనరాములు అప్పగించి, నీవొ గ్గానములకు నీవు చెల్లించుకొనుటకు అవకాశము కల్పించినాను గదా ? వాకు కూడ ఒక వాగ్దాన మున్నది. అది నీవు చెల్లించకలె.

చెంగ : అట్లే చెల్లించుకు. ఏమిటి ?

చాది : చెంచితల్లినిగా నిన్ను అర్పిస్తున్నాను. నీవు వా వాగ్దానమును తప్పక చెల్లించాలి

చెంగ : త్రికరణమిద్దినా చెల్లించగలను అమ్మా! ఏమిటి ? తప్పకరా చెప్పు

చాది వా తన మనః ప్రాణములతో నిన్ను కాపాడుకొనుటే వావరణులశ్లోము. అందులకే, వాగవట్టుము చేరగానే శేనా కోనుటిగెట్టిని నుంచి చేసికొని, అతనితో ఒక ఉప్పుండమునకు వచ్చినాను.

చెంగ : ఏమిటి ?

చాది : ఎన్ని కష్టములైన, ఎంత వ్యయమున లైక, ఓర్పి, మావనీరానాను, పోషించినతో, ఆయన తిరిగి తంజావూరు రాజ్యమును పొందిన పిమ్మట, ఆయన రాచరికములో, నీకు దళకర్త ప్రధానికం ఇప్పించగలవని, శేనా కోనుటిగెట్టికి వాగ్దానం చేసిఉన్నాను దైవకృతతో నీవు తిరిగి తంజావూరు మహారాజు నైనావు ఈనా కోరిక చెల్లించి, నన్ను అనర్థ్య బోధమునుండి రక్షించుచుదా !

చెంగ జట్టి పిరి! కోనుటిగెట్టికి దళకర్త ప్రధానికదా ?

చాది ఎందుకు కానుచుదు ? అందియు గెట్ట వలె ఆతడు పిరికివాడు కాదు

చెంగ అంతమాత్రమున ఆతడు దళకర్త ప్రధానికమును నిర్వహించగలవా ?

చాది తప్పక నిర్వహించగలడు. ఆతడు మిక్కిలి సమర్థుడు అన్ని రాజ్యతంత్రములు ఆతనికి తెలుసును అంతయుగాక, ఆతనికి అపారమైన ధన బలము, బుద్ధిబలము, ఉన్నది. పవనలపై చెడగెడ వర్తకములుచేసి, దేశదేశముల సేరుకొన్నవాడు. అతనిరమైనచో వదులపై, సముద్రములపై, ఓడలతో నేసలను నడిపి, రేవులను పట్టుకొగలవాడు.

చెంగ పోనీ ఆ గెట్టి అంతటి ఘటితుడే అను కొంచాము. మన మీ పడనిని ఆతని కిచ్చిన, మన కొలువువారు సమృద్ధివారా ?

చాది సర్వార్థికారియైన మహారాజుకు, ఇత యల సమృద్ధితో పనియేమి ?

చెంగ : పోనిమ్మ. నీవస్తున్న దళకర్త ప్రధా

విడువకు అనించుకొని ఉన్న వెంకన్నగారికి, ఇది పరాధనము, కోపకారణము, కాదా?

వాది అయిన, అనుగాక, ఆయన కోపంవల్ల మనకు నష్టం?

చెంగ: అయిన యుగంధరుడని నీవే చెప్పితివి గదా?

వాది ధనవలము, బుద్ధివలము, అధికారవలము, ఉన్నవారియందు, ఇట్టివారు ఒక లెక్కా? జమా? ఆయనవల్ల నీకు వచ్చిన భయమేమిట?

చెంగ ఒకచోట వెంకన్నగారే, సభలో, ఆ పదవి వాళ్ళే కావలెనని పట్టుపట్టిన?

వాది నీవు నిర్ణయముగా పక్కకు ప్రధానిగను పెట్టివచ్చి, కావలెనన్నచో వెంకన్నగారికి, ఆ పెట్టికొండ పేర్కొనినది, నీవు అమలుగారి, ఇయ్యవచ్చును అంతేగాని, పదివచ్చేంతోక్కు మనలకు కావలసిన ఆ పెట్టిని వదిలి, తో పదవిని, ఈ ముసలిబాపడికి తోయి పిలువలేదు.

చెంగ అమ్మా! ముచ్చాటికి ఇదే నీ యిష్టమైనచో, అలాగే చేస్తాను కాని, నియోగి వెంకన్నగారు, తన /ది పరాధనముగా పరిగణించి, మన కొలువు విడిచి పోగలడేమో అని నాకు తోస్తున్నది.

వాది పోతే నేమి?

చెంగ వెనుకటికలెనే, ఏకోటిలో కలిపి కుట్టలపన్ని, ముద్రై పగతీర్చుకోగలడని నా నమ్మకం.

వాది అంత యెక్కు వచ్చినప్పుడు మాదుకోవచ్చును మన నీళ్ళుండిలో మాత్రము అంత చేతులు వచ్చినవా రెవరు? అన్నిటికీని పెట్టియేగలకు భయపడవలెను.

చెంగ సరే, నీ యిష్టం ప్రకారమే నకు స్నాన రాత్రి చాలా ప్రాద్దుబోయింది ఇక బోయి వస్తాను.

వాది : చిరంజీవ!

చెంగ (వర్ణిస్తాడు)

దృశ్యం—2

[స్థలం—మంధికోణంలో ఏకోటి కొలువు సమయం—ఉదయం]

(ఏకోటి కొలువుదేరి ఉంటాడు. పేపువాయి, ఖాబు, సయ్యుడు పోయారు, రాంధనం వెంకన్నగారు, పరివేషించి ఉంటారు.)

ఏకోటి వెంకన్నగారు! మీరు మా ఆ స్థానానికి వచ్చిన ఇంతకాలంబుండి, మాకు చాలా ఉత్సాహంగా ఉంటున్నది.

వెంకన్న ఏకోటి మహారాజా! అవ్యాజాన గ్రహమునకు కృతజ్ఞుడను.

ఏకో మహా, తంజావూరు విశేషము లేమీ చెప్పక పోతిరి?

చెంగ చెప్పటం కున్నది మహారాజా! ఈనాడు తంజావూరు పెనుకటి తంజావూరుగాలేదు.

ఏకో అవగా? కుభిక్షమేనా? మనచెంగ మలదాను.

చెంగ కుభిక్షమే చెంగమలదాను దేవేంద్ర భోగములకు అనుభవిస్తున్నాడు.

ఏకో—సంతోషం నువ చేతులతో రాబట్టి ములో నిలిపిన ఆ పనిపాపడు, అంతవాడు కావడం, మాకు చాలా సంతోషం.

చెంగ ఏకోటి మహారాజా! అనుగ్రహం అటు కంటిది తంజావూరు వారివృద్ధులు బహుముఖముల రాజ్యమును పెంపొందించినారు క్రొత్త క్రొత్త కట్టడములు, క్రొత్త క్రొత్త మందిరములు, కట్టించినారు క్రొత్త క్రొత్త పేటలను కట్టించి, ఎన్నో ఆగారములను, ఆయాధికారమును, నిర్మించినారు అన్నింటికన్న బృహదీశ్వరాలయమును అనేక విధముల పెంపొందించినారు. ఎందుకో, ఆందు అనేక రహస్య ప్రదేశములనుకూడ విస్తరచినారు.

ఏకో — ఎందుకేమున్నది? రాజ్యమును విస్తరింపజేయుట, కావలసిన క్రొత్తవాని నిర్మాణము, కీర్తిస్థానము, మున్నగునవి, రాజధానియైతే కాదా?

చెంగ కావలెనుండి క్రొత్తక్రొత్త కాలములు, వానిపై క్రొత్త కంటేములు, ప్రహేళికలుగా నిర్మించినారు కావలె నీటికో తంజావూరు మీనాడు బంగారము పండుకున్నది. ఎన్నో గజాలను, నుజ్జల చాతములు, విస్తరచినారు. అందుగల రహస్యాయుధాగారములను లెక్కలేదు.

ఏలో: అట్లాగా? అయిన, ఈనాటి కంబా
పుర చైత్రమను ఒక్కతూలు చూచిరావలసివచ్చే!

నెంక చూచిరావడం మేమిటి? మహారాజుల
చారు కలచినలో, అందే నిలవకప్పును

ఏలో: అదేమిటి నెంకన్న గారూ? అది మన
రాజ్యము కాదుగదా?

నెంక: మన రాజ్యముకాక, వారి కట్టనను? కట్టపడి మహారాజుల సంపాదించి యిచ్చినదేకదా?

ఏలో: తోడిరాజును, మీ కోరికల సహాయం
చేసి వాము అంటే అయినా, ఇప్పుడు కంబా
పురలో కచ్చివ వివరిత మేమిటి? చెంగమలదాను
మనకు మిక్కిలే గదా?

నెంక: అవును మహారాజు అన్నట్లు, చెంగ
మలదాను మనకు మిక్కిలే! కలిసిన మిక్కిలియింట
మిక్కిలు కొంతకంటే నిలువగూడదా?

ఏలో: ఓరహా! అదా మీ అభిప్రాయము?
అయిన సంతోషమే

నెంక: కంబాపుర ప్రభుత్వవిధానము మాడ
కొంత చూడవది అనిలు, వారి అభిప్రాయములే
మాలోనట్లున్నవి

ఏలో: ఎందువలన?

నెంక: రాజ్యములో అన్నికాటనలను పెంచు
టయే గాక, వారు ముఖ్యముగా కోటలను బండ్లబట్టు
చేసి, సైనికకాటనై దృష్టి కేంద్రీకరిస్తున్నారని
ఇప్పుటికప్పుడే, నీనాటలను అపారముగా సమ
కూర్చినారు. క్రొత్తక్రొత్త దళవాయలను నియా
మకంచేసి, అప్పటప్పట నిలిపికాట మూడగా,
వారి ఉద్దేశములో, ఏదో దంపయాత్రలో, ముఠానో,
ఉన్నట్లున్నవి

ఏలో: వా చెబుతే? ఈ యేర్పాటులలో మీరు
లేరా?

నెంక: లేదు.

ఏలో: కారణం?

నెంక: ఈనాడు చెంగమలదానుకు శివు
పనికిరాదు.

ఏలో: మఱి, మీ రాణకపు పదవి?

నెంక: కాదు లేదు. శివులకు కంబాపుర
పారుడనుకూడా కాదు.

ఏలో: మఱి, యిప్పుడు కంబాపుర దళకర్త
ప్రధానికంటే?

నెంక: ఒక కోమటిగెట్టి

ఏలో: అతడెవరు?

నెంక: నాగపట్నపువాడు చిన్నతనమున
చెంగమలదానుకు, దానిని, తన యింటనుంచుకొని
ఆతడు పోషించివాడు అందువలన ఆతని కీవాడు
ఆ పదవి లభించినది

ఏలో: ఓరి! కోమటిగెట్టి దళకర్త ప్రధాని!
అహహ! (నిజుగబడి నవ్వుతాడు)

(సభలోని వారందఱు పెద్దగా నవ్వుతారు)

శేఖవాయి (నవ్వుతూ) నెంకన్న గారూ!
మీ రాజుకు ఏమైనా మతిపోయిందా?

నెంక: మలే కాదు

ఖాను ఈ అధికారం, మీకు గాకపోతే,
మఱొక బ్రాహ్మణికి గాని, నిలకు మెదరికి గాని,
మఱొక సమర్థుడికి ఈయకప్పుడు గదా? ఈ కోమటి
గెట్టి యేమిటి?

నెంక: బాలరాజు చిత్తం అలా పనిచేసింది

సయిదు ఇది రాజుచిత్తం కాదు తెరచాటు
భాగవతపువారి చిత్తం అయిఉంటుంది

ఏలో: సరిసరి ఆ నియామకం జరుగునప్పుడు
మీరు కొలువులో లేరా?

నెంక: ఉన్నాను మొట్టమొదట దళకర్త
ప్రధానిగా నన్నే నియోగింపదలచి, నాకై తెప్పిం
చిన అలంకారములతో గెట్టిని అలంకరించి, ఆతని
చేరికి అధికారి ఉండగదా చేయించి, చెంగమలదాను
ఆ కోమటి గెట్టిని ఏనుగు పశాచాలో కూర్చుండితెట్టి
పట్నం ప్రజలకు చేయించినాడు

ఖాను పరాభవం! టిట్టి కృతఘ్నుడు

శేఖ కంభాపుర రాజ్యానికి మీరు మీ సర్వ
కల్పిలు ధారపోసినారు!

సయిదు ఏలోకి మహారాజుల సహాయమును
కూడా, చెంగమలదాను, ఈనాడు కలపోసిపట్టులేదు.

నెంక: పట్నం టిట్టిగెట్టి, ఏనుగు దిగి,
ప్రభువు పాశాలపై బంగారుతూలు చల్లి, నిలవడ
గానే, చెంగమలదా పోతనిని కొలిపించుకొని, దిగ్గ

రగా కొలువులో ఇట్లు ప్రకటించినాడు— నేటి నుండి ఈ కొలువినెట్టి మన దళకర్త ప్రధాని ఈ రోజు మొదలు మారందఱు ఈ నెట్టి కరీష ప్రకారం నడుచుకొనాలి—

ఏకో : అందుకు కొలువు వారందఱు నమ్మ తించారా?

నెంక : ప్రభు చిత్తమునకు అర్థమంతరమా మహా రాజా? అలా చెప్పి, చెంగమలదాసు, మరల ఇలా కానించినాడు— గౌరవ చిహ్నముగా మారందఱు, మన దళకర్త ప్రధాని నెట్టి గారో, వారి నిడిదికాక బోయి, నెలవు గొనిరావాలి— రాజుజ్ఞ ప్రకారం అందఱు అట్లే కానించినారు.

శేషు మీద?

నెంక : వాడుమాత్రం అది దుర్భరం అయింది ఇక ఈనాటితో తంజావూరుకు, వాడు ఋణం తీరింది ఇంక పరాభవంతో ఇక్కడ ఉండకమ్మ, ఎచ్చటి నైనా బోయి, భగవద్దాస్యంలో ఈ కృష్ణావస్థలో కొలం గడవుకొనవచ్చునని, నెలవే ఇల్లబడనది, తేకాంతరములకు బయలుదేరినాడు

భాను అప్పటికి చెంగమలదాసు, మీ నిడు యంత్రలో చించిన శేషు?

నెంక : అతనికి అంత పీచి క, అంతాకము, ఎక్కడిని? కొలువులో అట్టి విపరీతకర్తలు ప్రవేశించినది ప్రభువు స్వయంగా అనుయకుడు, బాబుడు

ఏకో : ఆ తరువాతి ?

నెంక : తేకాంతరములకు బోయి, త్రోవలో, మహారాజావారి దర్శనం చేసికొని, కొలదిదీసులు ఇచ్చట నిలవతచ్చునగదా అని, ఇచ్చటికి వచ్చి నాడు

ఏకో : ఇంక కృష్ణావస్థలో మీ కిట్టి అగౌరవం నాకు సహించరానిదిగానే ఉన్నది మీరిచ్చి టికి రాక, నాకు అపరిమితానందం కలిగించింది ఇక మీరెక్కడికి వెళ్ళి నక్కరలేదు. వోయిగా మాదివాలయలో, కాళ్ళొరముగా నిలిచి పోవచ్చును.

నెంక : మహారాజుల అనుగ్రహమునకు కృతజ్ఞుడను

(సభితులందఱు సత్వముభావితో కను ఆనందం, సమ్మతి నిలిచుచున్నారట)

ఏకో (ఇంక ఆలోచనతో) : నెంకన్న గారూ! ఇంతకు, ఈ నిడుయంలో, తంజావూరు నోరల అభిప్రాయం ?

నెంక : ఏమంటుంది ? ఇక తంజావూరు రాజ్య పతనానికి అట్టి దూరం లేదు అందువల్లనే, వారు ఆ కొలువినెట్టిని ఆ పదినిలో నియోగించు కొన్నారు

ఏకో : అందుకు ప్రబలమైన కారణం ?

నెంక : చెంగమలదాసును తెంచినదానికి, ఆ కొలువినెట్టి కలవ్రముడు

ఏకో : ఓహో! అర్థమయింది బాబ నాయకత్వము! స్త్రీ బుద్ధి!

నెంక : చిత్తం మహారాజా! మీరే ప్రవేశిస్తేనే తంజావూరు సింహాసనము, శేషో, శేషో, మహాకళముదే, పరాయి నోరలవశం కానున్నది అదే వాడు పట్టి అచ్చుననిపించును!

ఏకో : పాపం! తట్టి అచ్చుననిపించును!

నెంక : అది నెడం నిజమి, ఈ సమయంలో మనం తిరుగోవరాదు మహారాజా!

ఏకో : ఓహో! నెంక ?

నెంక : ప్రభువులే ఆ సమస్యను దక్క బరచ తలె

ఏకో : ఎందు ?

నెంక : కాము సంపాదించిన తంజావూరు సింహాసనమును తామే నిరర్థకంకరంగా లోబరచుకొన వచ్చును

ఏకో : నెంకన్న గారూ! నేనీ స నిర్బతి తీసి తేసి, పాపం కట్టుకొంటారా ?

నెంక : పతనోన్ముఖమైన రాజ్యమును ఉద్ధరించుట పాపమా మహారాజా!

శేషు (ఏకోతో) : ఓకమ్మకు ముఖమేకదా, చెంగమలదాసుకు సహాయం చేసినది ?

భాను : మరల మన శోకస్థితుతోనే, అదొగి నిద్దరు నాగువదారి.

నయదు . అవశ్యం.

నంక అంతేగాక, మహారాజా! కాశీకి మధురబలంతో బంగారుపంటలు వండి, భూలోక స్వర్గంగా ఉంటే ఈ నేకమును వదిలి, మీరేల, మీ కొండల ప్రదేశమునకు తిరిగి పోవలసిందేననిచూచి, తెలియజేస్తుంటాను

ఏకో మా కింశచి వనియ్యుంది? రాజ్యమా? గీజ్యమా? ఏకో, సాటిరాజులకు సహాయమునకై వచ్చితిమి. అంతేకదా?

నంక రాజ్యమునకేది కొడుక? మహారాజుల చిత్తము సమ్యక్తించినచో, రాజ్యము సమీపముగానే ఉన్నది

ఏకో: ఈ కరుణయిన మీ తాతా సరికాదని నే ననను. మీ పూర్వులమును కేదెవలనాదు ఎవరూ లేరని కూడా నాకు తెలుసు అయినా, తంజావూరు సింహాసనము నభిషేచించుచో, నున మిపుడు వారిపై దండెత్తిపోవలసినదే కదా?

నంక పోవలెను.

ఏకో అందుకుతగిన సన్నాహము మన కక్కడిది? అందుకు తోడు, తంజావూరునా రిక్తము, కొట్లను బలపరిచి, నేనాబలమును పెంపొందించి, మిక్కిలి బలవంతులై యున్నామి కదా?

నంక ఎంత బలవంతులైన నేను? కిరికి కొనుటిపెట్టి యాజమాన్యము కదా?

ఏకో: అదియునుగాక, నేను మీ నేతమునకు శ్రోత్రవారము. శ్రోత్రము, నుట్టుముట్టు మాకు తెలియవు అంతేగాక, కూర్చున్ననువారలకూ వగలు కట్టి, ఈ ప్రేమపై పడుటకు సిద్ధంగా ఉన్నాము. పదిమందినామనాదు కొల్లగొట్టటానికి అవకాశంకోసం నేచితిన్నాను ఈ మధ్యరాష్ట్రంలో మాత్రం మేము విడిచివేసి, నుట్టుపురోజు పెట్టితిన్నందువల్ల, ఏకో ఒకవిధంగా అణగిఉన్నది. ఇట్టి సందర్భంలో, తంజావూరుకు వలసరనుకొనినందు మాకు అంతే సులభం కాదు.

నంక, మహారాజులు అందుకేమీ భయపడనక్కరలేదు. ఏకోటి యుద్ధమా, ఆయాసము లేకుండా, మహారాజులు తంజావూరుకొట్టాలి. ప్రతీకూ అయ్యేటట్లు నేను చేయగలను. ఆ నుట్టు ముట్టు కాటికి తెలుసు. ఆ కారము కాటిన తంజా

వూరు రాజ్యము, తెలగములకాదు అందవలె; లేదా, ఏకోటి మహారాజులకు అందవలె. అంతేమీ గాని, మహారాజు చెలిపో అది పదిహేనుటను, నా కన్నులతో నేను చూడలేదు; నా చెవులతో నేను వికలేను. అందువల్లనే, ఇంతగా నేనుకొనుచున్నాను. మహారాజా! ఇక మనము ఉన్నత చేయరాదు. సమ్యక్త తెలిసిందే!

ఏకో మీరు చెప్పినది చతురబలముగానే ఉన్నది కాని, మన మిదివరకు క్రతువులనుబలించి, తెలగములకాదును పట్టుము గట్టిఉండిమి కదా? మనకు ఇప్పుడు వారిపై దండెత్తిపోయిన, లోకం మనలను ఒప్పకుండా? వట్టి స్వార్థవరులు అని తిట్టిపోయింది? పోనీ అంతే రైకలోపది, దండెత్తితిమి అనుకో. తమ పూర్వజైరాలు చూచుకొని, తిరుచినా వల్లెవారు, తంజావూరువారు, ఏకముఖంగా, తమ దండుతో మనపై పడినయెడల, వారికి మనం అట్టి విజయగళము?

నంక అంత భూరతులగుండు నేను చేయగలను నేను చెప్పినవస్తును, నామధాత్రయంగా మీరు తంజావూరుపై దండెత్తదీనినది చూచును. సర్వము మనకు వకే కాగండి ఒక్క పురుగునా చావక, ఒక్క దమ్మునీ ఖర్చుగాక, నే నీ విజయమును సమకూర్చగలను.

ఏకో మీరు అంత గట్టిచెప్పుకుంటే, అట్లే కాసియంది నాకు సమ్యక్తము

నంక మహాశక్తిగళము. భాజు పెనాన్! నంకన్నగాయా! పెనాన్! పెను అనా! నంకన్నగారి మాటను తిరుగులేదు ఇక ఒక మగంలో, తంజావూరు రాజ్యం.

సంజుడి. మన ఏకోటి మహారాజుల కళ్లెనుట్లే (కొలుపువారు అందియి) ఏకోటి మహారాజులకు జయమగుగాక! జయమగుగాక!

దృశ్యం-8

[ప్రబంధం-తెలగములకాదు రాజభవనం. సమయం-విరాంకిము.]

(రాజభవనంలో, తెలగములకాదు, పోతునీ పెట్టి మంత్రలోపన చేస్తూఉంటాడు.)
(రాజభవనం కరుణల, ముగ్ధములు చెలికన జయనాకావ్యం ఇలా వింటున్నది.)

మాగధులు! శ్రీ రామచంద్ర సాంప్రదాయము
కూడ అట్టిది సారస్వతవిశేష, నిరర్థకవాగ్దర్శిత
శేష, సరససాహిత్య కళాభావ, సత్య సంఘాత
ముఖాంశము, సకల సామ్రాజ్యభారము, నిత్య నితీర్ణ
ధారారాధ్య, నిరతాన్న సత్ర సంహృది తంబాక
శృంగారభూమి, విమలారాత్రిత మహావాస
వైభవాత్రిత కీర్తిభామర, విజయవాహిత కళంక
తమ సమగ్ర విమలగ్రాహిత భూమి శోభనరా
మండల, విభిన్నభాగవిభవ వివిధభాగమండల, సాధిత
సమదాంతరదీప్తి, సరస్వతీసంస్కృత ప్రతాప,
శేషాల భూమిసంపాదనార్థ, కర్మాల రాజభూమి
నీయ భారంధర్య, రామనీతి శ్రీరంగ విజయరాజు
పుర మంధరభూమి విజయప్రతిపత్తి శ్రీరామ
భద్ర, సరస్వతీసంస్కృత గాంధీర్యముచే వివిధత
సమగ్ర, సహిత భరణిపీఠ పక్షి పక్షినింబాసనా
ద్యుతి, బాధితరామ సమగ్ర తా సాధారణ కార్య,
దిగంతర ప్రసిద్ధత రామర్య, ముఖావ జనక, సత్ర
సంసేవితనక, పాక్షినింబాసనార్థ, భువన
శోభితసంపాదన, బలవత్పరి పంథిగ్రహిత సామంత
మహారాజ విజయద క్షామనీతి మహావల, మూర్త
మాంకా గర్భశ్రీ మూర్త్యుల, చివ చెట్టయొక్క
సృష్టి, సజ్జనప్రతిపత్తి, మాంకరభా విజిత
మహాసాయక, రమణాభ నాయక భరా సంక్రందన
సందన, జగదానందన, సకలసామ్రాజ్య భారము,
నిత్య నితీర్ణ ధారారాధ్య, నిరతాన్న సత్రసంహృది
చ్యాపక సహసభూమి, విమలారాత్రిత మహా
వాస వైభవాత్రిత కీర్తిభామర, కర్మాల రాజభూమి
నీయ భారంధర్య, రామనీతి నిత్య శ్రీరంగభూమి,
భువనవిజయ, శ్రీ విజయరాజుచేంద్ర భరణిపీఠ
శ్రీ కళాతత్వంబితానందన, ముఖవిజయ సందన,
పుష్కలకంబాపుర రాజ్యలక్ష్మీ దృఢపరివృంక్ష,
దళిత విజయ జన మహామండల, రంగవర్ణినిలస,
శ్రీ చెంగమలదాన, రాజాధిరామ మహారాజ! జయ!
విజయభవ! విజయభవ!

(మా గధుల విజయవాగ్దర్శన అనివారిత)

చెంగ: పెట్టికాదా! వెంకన్నగారి తర్త
మానాన్ని నుండి మీ అభిప్రాయం?
పెట్టి: ఏమన్నది? ఏకాదశరా, ఎందుకంటే
మనపై ఆగ్రహించే ఉంటుంది.

చెంగ: ఆయనవల్ల మనమీదా అపచారం
చేయలేద!
పెట్టి: మనమీదే చేయలేదు
చెంగ: మనమీదే తర్తనా చేసినారంటారా?
పెట్టి: ఏమో! ఈ విధాన సామ్రాజ్యంలో,
ఏమూ, ఎక్కడ, ఏమి జరిగిందో?
చెంగ: మన యొక్క లేకుండానే?
పెట్టి: ఎంతకని కనిపెట్టిఉంది, కనుక్కో
గలం? ఒక్క దుకాణంలోనే ఏమూల ఏమి
ఉన్నదో కనుక్కోవడమే కష్టమే! ఇంక ఇంత
ప్రజని ఎవరు కనిపెట్టగలరు?
చెంగ: అయితే, అపచారం జరిగిందనే
అంటారు?
పెట్టి: చేయలేదని ఎవరూ అట్లా అపచారం
చేసిఉండదు ఏదో నలుసంత విషయం, ఆయనకు
అపచారంగా తోచిఉండవచ్చు
చెంగ: అంతమాత్రంలో, ఏకాదశ, మనపై
సంకెత్తలసంత అతనరమేమి వచ్చింది?
పెట్టి: అతనరమేమిటి? ఆ మాయమరణే
వాళ్ళని నమ్మకవాళ్ళనా? వాళ్ళు ఎంత పనిఅయినా
చేస్తారు. ఉత్తరదారిదాక్షిణ్యం
చెంగ: మీ రనుకోన్నట్లు, ఏకాదశరా, దొంగల
దండునాయకుడు, బాణీదాన, కాదు
పెట్టి: కాదు, అంత దూరదేశంనుండి,
ఇంతదాకా ఎందుకు వస్తారు?
చెంగ: మన సహాయంకోసం.
పెట్టి: దోపి, వెంకన్నగారే స్వయంగా ఇలా
పచ్చి అనాధాని ప్రానిపంపినారనా మహారాజుల
వారి అభిప్రాయం?
చెంగ: ఏమో, వోధవడటంలేదు
పెట్టి: వెంకన్నగారు ఎన్నడూ అలా
ప్రాయము వారు తన ఆశ్రయం మన కేమి
కోరినవారు.
చెంగ: ఒకప్పుడు అంతే.
పెట్టి: ఒకప్పుడు కేమిటి? ఎన్నడూ అంతే.
చెంగ: మన దానమహారాజులు అంటే, ఆయన ప్రాణం
నిడుస్తాడు,

చెంక: ఈ విషయంలో, నూ చాచితవ్వు
అధికారాయం ఎలా ఉంటుందో?

నెట్టి: ఆ! ఆమె అధికారాయం తప్పక తెలిసి
కోవలసివచ్చే.

(చాచి ప్రవేశం)

నెట్టి: అదిగో, నూటలోనే ఆమె నూదా
వచ్చింది సంకుటన అంటే, అలా ఉంచాలి.

చాచి: ఏమిటి విషయం?

చెంక: అమ్మ! ఈనాడు, రాయనం నంకన్న
వియోగి గారు, నూ కొలువుకు ఒక వర్తమానం
వచ్చేరు.

చాచి: నంకన్నగారా? ఇవ్వకు వారెక్కడ
ఉన్నారు?

చెంక: అయ్యంపేటలో.

చాచి: ఏం చేస్తున్నారు?

చెంక: వృద్ధాశ్రమంలో విక్రంతిగా కొలం
గడపుకొంటున్నారట

చాచి: వారి వర్తమానం అయ్యంపేటనుంచే
వచ్చేరా?

చెంక: అవును

చాచి: ఏమిటి?

చెంక: నెట్టిగారూ! ఏది? ఆ కమ్మ చదివి
వివిధంబంది

నెట్టి: (కమ్మ నిట్టి ఇలా చదువుతాడు)

శ్రీ శ్రీ చెంగమలవాడు మహారాజులు
గారి పాదసన్నిధికి, తమ ఆశ్రమకు రాయనం
నంకన్న, అనేక దణ్ణములు తెచ్చి, వంతుకొన్న విన్న
వములు

ఏ కారణంచేతనో, కొద్దిరోజులకుండి,
ఏకోటి మహారాజు, మిన్నై మిక్కిలి కోపంతో
ఉన్నాడు ఎంత ఆలోచించినా, కోపకారణం
తెలియవచ్చుట లేదు. తంజావూరునుమీద దండు వడ
పుటకు నూదా, ఏకోటిరాజు, అలాగే వడ చేస్తున్నట్లు,
నాకు తెలియవస్తున్నది. తమ ఆశ్రమము, నేను
కోరినవాడను, గణక, నేనీ వర్తమానమును ముందుగా,
రహస్యముగా, ప్రభువులకు తెలియజేయకొంటు
న్నాను.

ఇట్లు

తమ ఉన్నతారముతో నెట్టిగారు
రాయనం నంకన్న.
అయ్యంపేట.

చాచి: ఏది? నువ్వొక్కనూలు చదివేదా?

నెట్టి: (మరల తానీగా చదివి వినిపించును)

చాచి: నూనం. వచ్చినానం.

నెట్టి: నూనమా?

చాచి: అవును. తంజావూరును నూచి, కమ్మ
నెట్టి, ఆ జత్తులమారి వచ్చి వచ్చుకొను ఇది.

నెట్టి: అంత అవసరం?

చాచి: రాయనం దళకర్త ప్రధానిగా తమ్మ
వియమకం చేయలేదు, తంజావూరునుండి లేచి
పోయి, ఏకోటితో కలిసి, మరల ముట్టలు సాగించి
నాకు ఈ దుష్టుడు వచ్చి కుట్రపురుగు

నెట్టి: రాజు కొలువులో ఉన్నాడని కాళ్ళ
తంజా తనతో ఉంటుందనీ, తనతో ఉంటుందనీ, ఏ మిట్టి
మంతుడూ అనుకోదు

చాచి: అది మిట్టిమంతుని విషయం

నెట్టి: ఆ నూయల మురాలీవాళ్ళనునూదా,
అయన, తన వలలో చేసికొన్నాడంటాగా?

చాచి: మరాలీవేమిటి? అయన, యముడి
నైనా తన వలలో చేసికొనలను.

నెట్టి: దొంగమరాలీ దండువాళ్ళకు, ఈ వడు
పులు ఒకరుచెప్ప వక్కరలేదు.

చాచి: ఏమైనా తెలియండి. ఇది ఆ వియోగి
నంకన్నగారి ముట్టగాని, నువ్వొక్కటిగాడు. ముట్ట
తోనే అయన, చూచి చిట్టికాయలు సింహాసన
మెక్కించినాడు; ఈనాడు మరల ముట్టతోనే,
నువ్వొక్కనిదం చేయి సంకల్పించినాడు. అయన చేతు
లలో తంజావూరు సింహాసనం, పంతులె, చాలా
చేతులు నూటించి.

నెట్టి: పోనీ, నంకన్నగారి ముట్టయే అన
గాక మరాలీవాళ్ళ మనమీద కోపగించే ఉంటాడు
కదా?

చాచి: విన్నందేహంగా. అంత కోపం అయిన
తప్పక కలిగించి ఉంటాడు.

శుక్తి : గాఢం చిద్రూపేనైవ, యాతల
చిద్రూపేనైవ, శాంత ముక్తాశోనదానిః! మరాటి
వాక్యమనువదల వాగా శోనంకచ్చింది. ఇక మన
కర్తవ్యం?

వాది : మన రక్షణ మనం చేసికోవటమే.

శుక్తి : ఎలాను?

వాది : సేవాబంధం.

శుక్తి : అయ్యో! ఆ మరాటివాక్యతో యుద్ధమే?
వాది : అవసరమైతే.

శుక్తి : బాబో! అది మనవల్ల కాదు. ఆ శాంత
దోగల సంత్రులుందు మనం నిలవలేము మనం గెలు
చుము.

వాది : అలా అర్ధరక్తపదకంకి శుక్తిగానూ!

శుక్తి : అర్ధరక్తమేమిటి? సుందరి లలిసిపో
తుంటేను. మన పెంతి? మన మత్తెంతి? మరాటి
వాక్యతో కలవడమే? చాలారాలు. ఇక నీ ఆద
ఆలోచన కట్టిపెట్టు.

(భటుడు ప్రవేశం)

భటుడు : శ్రీ శ్రీ మహానాథుల శోహారు ఎవరో
ఒక ఆశ్వుమడు వచ్చి, ప్రభువుల దుష్టవంశోసం,
నాశిల చేచిఉన్నాడు.

శుక్తి : లోని? ప్రవేశపెట్టు.

భటు : రాజాజ్ఞ.

(చరచర నెక్కి, ఆశ్వుమని లోనికి తీసికొనివస్తాడు)

ఆశ్వు : మహారాజులకు శోహారు

శుక్తి : (ఆశ్వుమనితో) ఎవరు నీవు?

ఆశ్వు : రాజునం చంకన్నాడు, ఒక కర్త
మనం వ్రాసి, అతి రహస్యంగా, విమలమిదాద,
ప్రభువులకు అందవేయమని ఇచ్చివారు అదే ఇది
(జామయూని ఇవ్వటాడు)

శుక్తి : శుక్తిగారికి ఇవ్వు.

ఆశ్వు : (జామ శుక్తిగారికి ఇస్తాడు)

శుక్తి : (ఆశ్వుమనితో) ఇక నీవు పోవమను.

ఆశ్వు : చిత్తం. రాజాజ్ఞ (వస్తున్నారని నిర్భీ
పోతాడు.)

భటు : (ఆశ్వుమని నింటనే వెళ్ళుతాడు).

శుక్తి : శుక్తిగానూ! ఆ కర్తవ్యం చివ్విదద
వంది!

శుక్తి : (జామనిచ్చి వచ్చుతాడు)

శ్రీ శ్రీ శుక్తిమహాను మహారాజులంగారి
పాదసన్నిధికి, తమ ఆశ్రితుడు రాజునం చంకన్న,
అతేక వస్తున్నారమలుచేసి, అత్యవసరముగావ్రాసి
విన్నవించుకొని విన్నవములు.

విశోకిరాజు, శంఖాపూరితై దండు సాగిం
చనే సాగించివాడు ఆయన ప్రయత్నం, పెద్ద
యెత్తున ఉన్నది ఏమిరాగమో, శంఖాపూరు
చేతుచేసి, ఆయన, మండిపడుతున్నాడు ఈ
రాత్రికి, ఆయన, దండతో శంఖాపూరు చేరగలడు
తాతయగమూ! మీరు ఆయనయెదుట పడినయెడల,
పెద్దమనుషులు ఉయగలరు కావున, మీరు, ఈతే
కనుమాత్రం రెట్టి, తొలగించండి సింహవాద్యం
తెలుచించి, అందఱూ ఆయనను కొలలోని
స్వాగతం ఇచ్చేటట్లు నామంజూరీచేయండి విన్నవం
చింది, నేను, విశోకి మనసు దిద్ది, సమాధానపరిచి,
మిశోట, మీ రాజ్యము, మీకు మరల కళమనేసి
టట్లు చేయగలను మీవాదను, మీ ఉన్నతారముతో
ప్రదిశవాదను, గనుక, నా ముద్ది తోచినట్లు, నా
అదుర్దాకాలది, వ్రాసి విన్నవించుకొన్నాను

ఇట్లు

నమస్కరింపంటు

రాయనం చంకన్న,

అయ్యంపేట

శుక్తి : (అని వదిలి, భయంతో కపటాహూ)
అయ్యయ్యో! ఇంకేముంది? శాంతమనిగింది! ఆ
మరాటిదండువచ్చి నవితే పడింది.

వాది : (సుందరిని వాడుకొంటూ) అయ్యో!
అయ్యో! ఎంతమనం? ఎంతమనం?

శుక్తి : నేను తెప్పిలే, విన్నాను? ఆనాయం
మరాటి వాక్యమని నమ్మకద్దని

వాది : (నవ్వుతో) ఇప్పుడు ఏంచేద్దాం?

శుక్తి : ఏంచేద్దామా? నిమగ్నచేసిందే: ప్రాణా
లుంటే, ఎక్కడైతూ బలంపడు చిది ప్రయోగవర్ణు.
లేకండి! లేకండి!

వాది : ఎటుపోతాం?

గుడ్డి: ఎవరీ? ముమ్మట కూటిగా. ఈ బాబులువద్దు. ఈ యాద్రాణువద్దు. (దిగ్గరగా) ఎవరక్కడ?

చెంగ: గుడ్డిగారూ!

గుడ్డి: గుడ్డి లేడు. ఇద్ది లేడు. నీళ్ళ కట్టి పడి పోవడపు చెంగకులదామో! ఏమి ఎలుగవు, ఉండు, మా తిక్కలు పేసు పడతాయి.

చెంగ: అది గాదు గుడ్డిగారూ!

గుడ్డి: నీకేమి తెలియదు. అలా ఉండమంటే! మరాటివాళ్ళ చేతుల్లో పడి మాడిపోతాడు? (దురల దిగ్గరగా) ఎవరక్కడ?

భటు: (వరుసన ప్రవేశించి) చిత్తం ఏమి తెలవు?

గుడ్డి: రోక్కం, చెంగాడు నగలు, రత్నాలు, సంతుల కెత్తుకొని, సుల్తానతో కేయిమండి జనాన్ని, మూడు పల్లెలను, తెరలు తేసి, పొదం వాటిని నీడంగా ఉండు. పో త్వరగా పో.

భటు: (చిత్తం, ఇల్లిపోతాడు)

దాది: గుడ్డిగారూ! మన పెంట పోవాలి?

గుడ్డి: (అలోచించి) అ! అ! తిరుచినాపల్లె వైపుగా.

దాది: అమ్మయ్యా! అది మనకు క్రమస్థానం కదా?

గుడ్డి: ధరవాలేదు. తిరుచినాపల్లెను అనిఉన్న పోలియవట్లలో, ఆ డిరి వోర, రంగమ్మ మళ్ళీ పరామక్ష, నామి మోమోటమ్మను అయిన ఆయనలో మనం ఉండవచ్చును

దాది: అది మనకు పేరుపే నంటారా?

గుడ్డి: ధరవాలేదు ఎక్కడి న్యాయపరంలా అతినిక నాకు చాలా లావాదేలి యివ్వని. మన కేమి మోడం అరగదు.

భటు: (ప్రవేశించి) వర్షము కిడ్డలైతని.

గుడ్డి: నరే. నీళ్ళ త్వరగా పోయి, గోలు వాకిలి, రాజప్రాసాదంలో అన్ని వాకిళ్ళూ, తెలుచి ఉండనునీ, నగలులో ఎటువొక తల్లి కట్టవద్దనీ, ఏకాదశి రాత్రును ఘనంగా పాట్లగతం భుజ్యనీ, —రాత్రుగా మనోమంత్రిమంత్రి విన్నవించు.

భటు: చిత్తం (అని, వరవర ఇల్లిపోతాడు.)
దురాన మహామలు తాత్త్వ చక్రవర్తి, నేనా కలకలం వివక్షనని)

గుడ్డి: (నిని వడవడ వడవతూ) అనిగో, మహామల చక్రవర్తి మరాటివాళ్ళు వచ్చి వడవే పడి నాకు లేవండి! త్వరగా లేవండి!

(చెంగకులదామను, దాదిని, కేయి పట్టుకొని, త్వరగా మిక్కిలంలోనుండి లేవదీస్తాడు)

(ముగ్గురు పెక్కవరుసన రాజసభం ఇరియై, వల్లీలలో ఎక్కి ఇల్లిపోతాడు)

(కేయిమండి అక్కడకు వారిని అనుసరిస్తాడు.)

దృశ్యం-4

[స్వలంతంబాతూరు రాజదర్బారు మహలు, సమయం—ఉదయం]

(మంగళవాద్యాలు, వనారా కాంచనానా వగైరా, మ్రోసనూ ఉంటు ఏకాదశిరాజా సామంత సచివాలయంలో కొలువును వస్తాడు రాయసం చెంగమ్మ, భాను, కేయివాయి, సయ్యదుసామోలు, అయిన ప్రక్కనే క్రొత్తరుక్మలతో ముస్తాబయి, వస్తాడు. రాజోద్యోగులందఱు ఇరానయలు చేస్తూ ఉంటారు)

(పార్వ్యాన కేయిదీపాలు, వగలువక్రాలు, మల్లెలులు, చంద్రకొక్కలు, ప్రకాశమా ఉంటుని మఱిమాచకముగా కొలువాలిని సీరంసులు మ్రోసనూ ఉంటుని)

(వందిమా గధులు ఇలా వలసవతారు)

వందిమాగధులు శ్రీ శ్రీ శివాశతార శ్రీ శివాశీ మహారాజ సహాదరా! మహారాష్ట్రస్వయం వయ: పారావార రాకొనుధావరా! విప్రుల బాహులు విద్విత్తార తినుండెలా! నిజైర్లనాశతా ఖండెలా! పాండ్ర కరుణారస తరంగ తరంగిత నిజస్వయంతార రంగా! శ్రీతజనాధిపంగా! శక్తి కర్తా రాజ్యభక్త: ప్రతిష్ఠాపన మహానీతివహి! కల్యాణరరాజ్య లక్ష్మి ద్విధ స్యయంగ్రహమహాత్మాహ విలాసవిధిత విల్లిల నిజవహి! రాజాధిరాజ! ఏకాదశిమహారామం పూర్వభాహ! ఇయ! నిజయాభక్త! విజయార్థక!

ఏకాద. (నింతోవకమును సమీపించి, పెక్క మాకు అందవేసి కేయివారిని, అనీమహారాజు.)

శింద్ర సామంతాదులు అందఱు: (నిను

నుండి ఉండి) రాజాధిరాజ రాజుగ్రీవికోశములో రాజు
కుల పాత్ర్యభావ ! ఇయి ! విజయార్థక ! విజయ
భవ !

(అని పరికి, రాజా కరసంజ్ఞతో తమ తమ ఆసన
ములలో ఆసీనులౌతారు)

పురోహితులు : (ఓక్క నర్తకముతో)
సౌరాజ్యం బైరాజ్యం మహారాజ్యమధినర్తకం,
సృష్టిననుజ్ఞవర్తకం తాయా వసంతాయా ఏకరాడితి
శతమనంభవతి కళాయాః పురుషః కలేంద్రియ
అయోగ్యేంద్రియే ప్రతిర్థితి.

(అని ఆకీర్వానములు పలుకుతారు)

(సృష్టిత విశ్వవాదికములన్నీ పూర్తిఅవుతుంది)

ఏకోజ తానాదు పర్యవసం. మా అందరి
ఉత్సాహముమీద, మేమీ తంజాపుర రాజ్యమును
చేపట్టి, సర్వ ప్రజారంజకముగా పరిపాలన సాగించ
వలయుకొన్నాము. తానాటితో తంజాపురరాజ్యము
లోని చిక్కులన్నీ తీటిపోయినవి

కొలుపువారందఱు—ఇయి ! విజయార్థక !

ఏకోజ తా మనైభవమునకు కారణభూతు
లైన మీ అందరినీ నేను అభివందిస్తున్నాను ఘన
హృదయతో, నన్ను నింతోషకమునకు ఆహ్వానిం
చిన తంజాపురరాజకార్యముల వారిని, మిక్కిలి
అభినందిస్తున్నాను

మంత్రులు : మహారాజుల మహాశుభ్రహం

ఏకోజ అనాయాసముగా మా కిట్టి విజయ
మును సమకూర్చిన శ్రీరాజునం వెంకన్న వియోగి
గారికి, ముఖ్యముగా మా సంహారమును తెలుపు
కొంటున్నాము

వెంక : ధర్మ సంస్థాపనమునకు కంఠము కట్టు
కొని అవతరించిన అపరకవాతకారము శ్రీ శివాజీ
మహారాజుల సహాధర్యులు శ్రీ ఏకోజ మహారాజులు
మారాజులు కౌతటం మా అపర్యవం

ఏకో : వెంకన్నగారివంటి మహా మేధావులు,
ప్రజాధురంధరులు, మాకు సహాయం కౌతటము, మా
అపర్యవనిశేషం

వెంక శ్రీ శ్రీ ఏకోజ మహారాజుల నిండు
కొలుపుతో, తానాదు, తా ఇంక రా మం దిరము,

సామ్రాట్ ఇందిరానుదరముగా ప్రకాశించుతున్నది.

ఏకో : ఇట్టినుండి తంజాపురరాజ్యము, మా
మహారాష్ట్ర పరిపాలనము శ్రీదిగి వచ్చినది అయి
నప్పటికీ, ఇది మేము అవసరించకలెనది కానీ,
కావలెనది కొరకొన్నదికానీ, కాదు కావట్టి, రాజ
కార్యములలో, మునుపు ఉన్నవారితో, అయా వద
వులలో, అట్లే ఉండ నియోగించుకున్నాము.

కొలుపువారందఱు—మహారాజుల మహాశుభ్ర
హమనకు కృతజ్ఞులము.

ఏకో తమ తమ ఆచారములలో, మాన మిర్మా
దలలో, మేమెన్నడు ఎట్టి అభ్యంతరము కలిగించ
కోమని, తంజాపుర ప్రజలకు, మేము, ప్రతిజ్ఞ
పూర్వకముగా అభయమిచ్చుచున్నాము ఎవరి అగ్ర
హారములకును, అన్తిపాస్తులకును, జీవానాయముల
కును అన్యరము.

కొలుపు వారందఱు—మహారాజులకు ఇయి
మనగాక !

ఏకో : పూర్వపురాణాల వరసములలో నవచి .
మేమునూడ తెలుగుభాషను, తెలుగుకవులనుసాహించి,
వారిచే శ్రోత్రప్రబంధ ములను నిర్మించించగలము.
పూర్వ ప్రబంధములను, ఆదిరించి, ప్రకటనలోనికి
తీసికొనిరాగలము. మా రాజ్యముకదా అని, మా మహా
రాష్ట్రభాషను తంజాపుర ప్రజలపై రుద్దము

కొలుపు వారందఱు ధర్మప్రభువులకు ఇయి
మనగాక !

ఏకో తెలిచి ఉంచుచి, మహాశక్తి పూర్వ
కముగా, మాకు ఆఖండ విజయమును సమకూర్చిన
తంజాపురం కొలవాటికి, మా సంహార చిహ్న
ముగా, "ఫలే దర్శనా" అని పాత్ర్యముగా నాను
కరణము చేయుచున్నాము తానాటినుండి అది అట్లు
శక్తివహించుచును గాక !

సభలో (హర్షధ్వనాలు)

ఏకో తమ రాజు వెంగళులగాను కొలువైన
కారణమున, అయినను లెక్కచేయక, కాదుకదా,
కరదలు, మానినీనీ, కల యొగకట్టిన యుద్ధులకు నీమల
లోని నేమిట్టి సందటినీ, కయి భయములమీద
వకరయకొని, పాలెగాండ్లకు శ్రోత్రకవులతోనీ
గొలిపచ్చి, నీమ అంతా స్వభవం తీసికొనివచ్చుటకు

సమర్థులైన వారిని నియమించి, ఆ వజ్రం వెండు మూడు కోటలలో పూర్తి చేయవలసినదిగా మంత్రం లను ఆజ్ఞాపిస్తున్నాను.

మంత్రం మహారాజుల ఆజ్ఞ

ఏకో ముఖ్యులుగా మీ అందఱు సమక్షమున నే మిప్పు డొకటి చేయవలసిఉన్నది.

సభితులు అందఱు (అది యేమో అని ఆశంకతో ఏకోకి ముఖంవంక చూస్తూఉంటారు)

ఏకో నా ఈ సైధవమున కంతటికి ముఖ్య కారకులు ఎవరో మీరు తెలిసియే ఉంటుంది

శేషు ఆశ్చర్యం రాయనం వెంకన్ననియోగి గారు.

ఏకో అయిన మారు చేసిన సహాయం, ముఖంక రానిది ఆయనకు నేమెంతో ఋణపడియున్నాను.

భాను నిజంగా

నెంక మహారాజుల ఆద్రుగవం

ఏకో ఏమి బహూకరించి, వారి ఋణం తీర్చుకోగలనో, మారు తోచుబడి కావటంలేదు

నెంక మహారాజుల ఆద్రుగవం చాలును

(సభలంతా క్షణంబిట్ల నిశ్చయంగా ఉంటుంది)

శేషు నెంకమలదాసు రావరికంలోని వక కర్త ప్రధాని కోమటిగెట్టి, పరారీ అయినాడుగదా?

భాను. భలే ఊహ. వెంకన్నగారిని ఆ చూడారో ఉంచటం, మారు చాలా ఖుషీతుకుగా ఉంటుంది

ఏకో అందుకు వెంకన్నగారు అంగీకరిస్తారా?

నెంక మహారాజుల ఆజ్ఞాపాలననే వారిధి.

ఏకో (కొంచెం అగి) అందుకు వెంకన్న గారు సమ్మతించినా, ఈ పాటి స్వల్పఉద్యోగం వారికి ఇవ్వటానికి, నా మనస్సు ఒప్పుటలేదు. (కొంచెం అలాచించి) వెంకన్నగారు, ఆ సమాన ప్రజాధునియలు. వారి ఆలోచనలు, యత్నాలు, అర్థం చేసి కోగలనారు ఎవ్వరూ లేరు. ఎంతటి అసాధ్యమైన వనితైనా, అయినయ్యగంపర శ్రేణుతో, ఇతరులు నొప్పవందా, పొద్దించగలరు.

భాను: నిజం నిజం

ఏకో: ఈ వెంకన్నగారు, ముందు వెంకమల దాసుకు వెంట తీసికొని పొచ్చాదగ్గరకువచ్చి, నా మున్ను మీద ఎదిరిని అయించి, అతనికి పట్టంకట్టించి నాడు. తిరిగి యిప్పుడు తనకు, వెంకమలదాసుకు, సరిపడకపోవుటచేత, తంజావూరునుండి లేచివచ్చి, ముమ్మలను ఎవకొలిపి, నంబు పెడవించి, గుర్రులైత్రో, వెంకమలదాసు వట్నం దిడిచి పాత పోయేటట్లు చేసి నాడు. పాపం! ఆ అమానుకర్త చాలరాజా, ఆ నిరీ కోమటిగెట్టికి, ఆ ముసరిదాడికి, వకమై, మారా లోచనలేక, ఇంత దుర్గతిపాలై నాడు!

సభితులు (నివ్వంతో, నిమిదంతో, తాద మరవుతుంటారు.)

నెంక (అదయనందంతో కళ్ళవక పోతు ఉంటాడు)

ఏకో ఈ వెంకన్నగారు పామాన్యుడు కాదు బహు మయ్యలైవరుడు ఇతడు నిలబడిన తోట, ఉన్న గడ్డినుడిపోయి, ఇక మళ్ళీ మొలకెత్తిదు నందు దొరికిందో, ఇక అయిన మనలను తోలుబొమ్మలనుకలె అడిస్తాడు ఆతను యెప్పినట్లు మనం నమరుకోవాలి లేదా, తంజావూరువారిగలే, మనకు పట్టుతుంది కనుక, అయిన నిమయంలో, అతి జాగ్రత్తగా ఉండవలెనుగాని, ఏముంచి ఉండ రాదు

శేషు—నిజం నిజం వెంటనే, అయినై తగిన పర్య తీసికోవాలి

ఏకో ఒక్కక్షణమైనా, అయినను స్వతం త్రునిగా ఉండవీరారు ఎంతైనా, ఏమైనా, చేయ గలడు.

నెంక (భయనంభ్రమాలతో) మహారాజా! మహారాజా!

ఏకో. వెంకన్నగారు! ఇంతా మీ నక్క నిసయాలు, ఈ ఏకోకిమందు పొగవు.. (భానుకు, శేషునాయనిచూచి) వెంకన్నగారిని వెంటనేవట్టి, యాతక్షణం కాచాగారంలా..

సభితులు అందఱు—(భయోచ్ఛ్వాసంతో ఉలిగి పడి, నిట్నైన కళ్ళతో, ఏకోకితంక చూస్తూ ఉంటారు.)

శేష, భావ! (తమ ముక్తిలలోతుండి లేచి
వంకన్న గారిపై పుడు పోతుంటుంది)

వంక (అదిబుతో) మహారాజా! మహారాజా!

ఏకో అది ముఖించాడు భావ! అలా
కాదు అయినను పట్టి, వికారిని చేసి, మన శంఖా
పురుషుడు చాటింది, తిరుచిపావలై పాలితుంటుంది తరి
మివేయండి తిరుచిపావలైవారికి, శంఖాపురుషునికి,
తీయి పగలు తెచ్చి పెట్టి, వంకన్న గారు, ఆ రెండు
రాజ్యాలవారిని శేటిదత్తక విద్రుహినియింటా చేసి
వాడు అయిన అది తెలివికి, అత్యంతకు, ముక్తిలకు,
మాయలకు, తగిన ప్రతిఫలమును, తిరుచిపావలైవారే
కలిగించుతారు

వంక! (అవలతో వదలిపోతూ) మహారాజా!
మహారాజా!

ఏకో ఇంక నీ ముఖం వాడు కనపడరాదు, నీ
మాట వాడు వివదపరాదు. పేదవారూ! భావ! అది
పట్టి బంధించండి.

భావ, శేష (వంకన్న గారిని పట్టి
బంధించి, తీసికొనిపోతాడు.)

ఏకో (నింహానమునుండి లేస్తాడు)

కొలుపు వారందఱు (శివకోశ మహారాజులం
గారికి జయమును గా! మహారాష్ట్ర) శామ్రాజ్యము
వర్ధిల్లును గా!

ఏకో (కొలుపు విడిచి, పూర్వంలోకి వెళ్ళి
పోతాడు)

కొలుపు వారందఱు (తమ తమ స్థానాలకు
వెళ్ళిపోతారు)

(తెర)

కొండవాగు

శ్రీ మారకపూడి భాస్కరరావు

కొండవాగు కొన్నాల్లై పుడోనా

గుండెలోన గలగల ముందీ!

నిండి పెండి చుక్కల గమితో నీ

రెండలోన తళ తళ ముందీ!

ముగ్ధ కడుపులో తేనెలూరులే

ప్రాద్దుశోలె మన బ్రతుకులలో

ఇరువదేడ్ల నూనూగు జవ్వనము

పరువ మునగు తీయని కాలం!

నన్న నన్నపాటల మధు ధారలు

ఖాల్సవారు ఆ గడియలలో

కొండవాగు కవిగిరికలా నా

గుండెలోన గలగల ముందీ!

నిండి పెండి చుక్కల గమితో నీ

రెండలోన తళ తళ ముందీ!

కాని నేటి వేనగి మొదరిలో—

నిలువలేక, పెరుకడలి నీరముల

కలియలేక, అర్ధాయుష్సుని వలె—

కొండవాగు శేష విహీనమై

యెడడి యుసుకపొర చాగినదీ!

‘క్షో ర్వ శి - ప్ర వా స ము’

శ్రీ పొట్లవల్లి సీతామారావు

పాశ్చాత్య వాఙ్మయమున కౌత్సయులు కొంత ప్రధానములు మన కౌత్సయులకు రసము ప్రధానము *Unity of Action - Unity of Time - Unity of Place* - దీనివల్లంత ప్రాసము *Sentiment* నకు వారిలో లేదు అందుచే *Romanticism* అనవలసి వచ్చి *Sentiment* ము కొంతకంటె సాధించినది పెద్ద, చిట్టచివ్వు మొదలైనవారందఱు వా మారమున వారితోనినవారు మన వాఙ్మయము పుట్టుక తొడనే రసప్రధానముగా నుట్టినది అందుచే *Sentiment* కొంత దీనిలేదు ఒక రామాయణము పలువురు కౌత్సయులుగా మలచుకొనుట కిదియే హేతువు ఆ కళలో రసమును పోషించుటవల్లనే యాపార్శ్వము నేటొక కళలో లేదు అట్లుగాక కౌత్సప్రధానముగా మన వాఙ్మయము పుట్టినందుననే సందేహం నన్ని రామాయణములు వ్రాయవారే కొదు

రే, రే దేశాదులనుండి పాశ్చాత్య సంస్కృతి మన జీవమును ముంచివచ్చినది దానివలన మనకు లాభములు జరిగినవి కొన్ని వస్తువులు లెట్లుకగా జరిగినవి. అది మన భాషకు పుట్టినిచ్చిన దానికంటే సహజత్వమును వాగ్దేవతనీయ భాగ మెట్లుకగా తెచ్చాడు కొనిదులైన మన జీవములు కొన్ని యశితారములు సంపాదించి భావసహజత్వము మోచుచుట్టుక పెట్టి గించిరి. సహజమైన భాషకు మారుగ కృత్రిమమైన భాష బయలుదేరినది. ఆ వాఙ్మయమును చదివిన తెల్లలు జీవితవిత్వమును సంస్కరింపజేసి నను కొనిరి. ఆ ప్రభావము తెలుగుజీవులమీద మోచినది పెద్ద, కీట్టు, చిట్టచివ్వు ప్రభావము లన్నియు మన భాషలో ప్రతిబింబింపజాగినవి ఇటాలియన్ కవి ‘రాఫా’ మధురములైన భావములు గొప్ప శైలిలో ఆ కవిచేత *Lyric* అయిన కవుల ద్వి యన్నాదు ఒకయైన బహురా అపొస్తోపు, రెండవయైన కవులందరి కృష్ణాక్షి, ఈ రెండవ యాయన ప్రస్తుతము వలెవులలో ప్రతిష్టగర్భిత కవి మలుపులకు తాదాస్యమైన కవి. కొందఱు మహాకవి తోయిన వ్రాసిన భారతకౌత్సయులు — చిరస్మృత — ప్రవాసము — అమరత విమర్శనయములు

కాళిదాసుని వికారములతోయి వాటకములోని ఇనుభావము కవికి భావనాత్మకముగైన నీ కౌత్స

ములు వ్రాయవలెను మనకులో నున్నది. అక్కడ యూరప్య కౌత్సకములేత లలితమునది. ఆ లలి విక్రముని స్వరూపేత మరల యూరప్యగా మారును. అందుచే కవి తనము, కోరికలు మొదలైన ప్రకృతి జాలముచే లక్షాదుగ్రహున నున్న యూరప్య కవిమలు ముగ దీనినింపజేసివాడు ఇక్కడ అంత ప్రయోజనముకొనదు వాడకలోయినను లోకసామాన్య మయిన దుయత్కార మున్నది. కుర్రకొత్తప్రవాస ములలోని యితీకృతమంతయు వాయువును వాయుక కొలుకు వసు విరహముయే అలంకారకావ్యము లన్నియు నీ వద్దకులే ప్రస్తుతించినవి కృంగార రచనను కవి ప్రాణములని చెప్పవచ్చును ఈ కౌత్సయులందరి భావము లన్నియు మాధుర్యములు ముచే కౌత్సమున దౌర్భాగముననున్నది కృంగార వాక్యముల నీ మాధుర్య నుగమే వ్యక్తముచేయగలరు వాచకులకంటే నుగమే యందు ప్రస్తుతమును మంచును

“నింగినీవల మెట్లుగా, నీలి మొయలు
కలగు విరువులుగా, పులుగులుగ, వలరు
లుగ, వలలుగా, కలలుగాగ, పాగయజొనిన”

ఇందు భావముకంటే పదముల విరువులే రసము చేయములు ఇదంతయు మాధుర్యములలోని మాధుర్య కృష్ణము. కృష్ణాక్షి కవిత్వమంతయు మాధుర్య నుగమయమే తోయములు అనుటయును భాషలో నున్న కృత్రిమమును పోషించుట యా నుగమ కవిత్వమునకు ప్రాణమగుచున్నది ఈ కవి కవిత్వ కృత్రిమవాని నిరూపించుట కనుగు చాలుము. కవిత్వ కృత్రిమం కవులందఱున వద్దయు వద్దక పొగములే ప్రధానములు. ఇట్టి నుగప్రధానముయిన కవనను కొంప వాలంకొనిన రచించిరి నేమొంద్రుడు—

“అలంకార ప్రస్థంబంకారానా వేదనవాసనా
కౌచిత్తమ రసవిత్తి స్థిరం కౌత్సవ్యవేదితమ.”

అన్నాడు. అందును రసమార్గము నొక్కమన్న వారే కౌచిత్తమవిన, రసమవిన, వ్యవహరించిన నొక్కటియని విన్నవ్వు.

ఈ కవి కొన్ని మధురమైన కౌత్సములేయనుట.

అ కల్పన సంప్రదాయశీర్షము, ముద్రపీఠ పాంశు
తమ గాఢమైన మధురమిదియే తెప్పతలము

“కావ్యములు పెదవుల ఖండఖండములుగ

జదివేసేయిన కాముడి మృదులకళిగ

ఈ భావచ్ఛాయను పూర్వకపు లెక్కయే వాడలేదు
ఇది ఆంగ్లమును వదులుకొని జీవించుకొనిన కవి
ప్రతిభాసంభవమే ఇట్లే మాధుర్యమును స్వక్రమ
తేయు కల్పన లక్షకములు మున్నది

ఇదియే మనకు నీలమేఘనిశ్వాసముల టున్న
కట ఈ యువములోని పలుకుబడి ప్రతిభ గలగారి
యందే గోచరించును ఇట్టి పలుకుబడులు భావము
నకు పరమ నిర్మలకములుగ నుండును. లోకములో
ఇటువల్లము—ఈ క్రింది ప్రక్రియ నాశ్రయించిన
పలుకుబడికంటే వ్యంగ్యముతో కాశ్రయించుకొని
తొనగిన పలుకుబడి గొప్పది. ఈ పలుకుబడి ఈ కవి
మధురమైన అశ్రుర్యముగ మున్నది

“వల్లగా జారిజారిగా కాంతమధురముగ నును
కాంతముడి సోగసున్నది” “నీవకాంతిగ నుడిల
పత్రములలో నిలల ససనసలో నిలిచియును” ఇది
మధురమైన మధురములు “వాటి యనుకన కన్నటి
పాలు తేనె చేడివనది” “గృహ శీత్ర వాతాయన
ములు” ఇట్టి తీయని కల్పనలు కొన్ని యాయన కవి
త్వములో ప్రాణమున కంటుకొనియున్నది మనోగవి
రసము నంగీగా నిశ్చయించి దానిని సునిశితముగా
పరామర్శించుచు నిట్టి మధురములైన కల్పనలు గల
పలుకుబడులచే కావ్యము వాక్యమున కెక్కును ఈ
కవి దీనియందు జూపిన శ్రద్ధ, దానియందు జూప
లేదు.

“మొగిలు లలకలననె ధరణులైన నిట్టూర్పు
కొంతరలయనది” “ప్రభుకొక్కటి చేతుపైన గారి.
నువ్వుత్రాళి జాడిగి పొందిమాచుచు చరియించి
పొయినాడు” ఇట్టి చిత్రనిర్మాణశీలి యంతరిత మాత్ర
మైన కవిలో నుండవు ఈ కవినిత్యమే యంతరిత
నించి లేడు కళాంతరములు, శైలులు కవి వాడిన
ట్రాసించెదడు. కొన్ని అంతర్మతప్రాసలు వాడివా
తేహా దాని యంతరితమే నెప్పక విగింపులు లేవు
శైవ చతుష్కార మొకదో కనువిందుచున్నది “నా
అమృతగళరవంబున కళిదే పక్షములు ఇరియె”
గళరవ మనగా పావురాయి ఇక్కడ తన స్వరమును
పావురాయిలో గలిపి శ్లేషించినాడు అ శ్లేష మడ
మెత్తగా నున్నది.

మనభావలోని యలంకారము లన్నియు పలుకు
బడులే. భావము నొక్కొక్క పద్యంలో వెల్లడు
కొక్కొక్క యలంకారము పుట్టినది. మరల

నా యలంకారము నొక ప్రయోజనముతోనే
వాడుట మన సంప్రదాయము. భావమునో—రస
మునో—కనీస యే వస్తువునో యుద్ధీపితతేయి
యలంకారమే మన కవులు వాడలేదు రావణుడు
రంభను మాచుటతోనే ఇట్లు భావించినాడు

“యించి దృష్టికి నిలుబెట్టు గొల్పెడి నిది

తెలియ గాదు మెలంకు తీగయే మొ

కావ్యమునకు కిట్టి కళకలజే యిది

సోగనైన నెన్నల సోగయే మొ

నెన్నలసోగజే చిన్నలపన్నజే యిది

మరునిరాచిల్ల సాంప్రదాయమే మొ

చిలుక సాంప్రదాయ తలవంపు నడలండు

నా కే యిది కలికరాంబున రేమొ

కలిక రాంబున కే సోయగంబు కలదె

యేమొ గలదిదె జాకువాచొప్పుయే మొ

జాకువాచొప్పు కిలినాములు గలదె

మెచ్చనకు నెచ్చరచెలది మెచ్చయే మొ ”

ఇందులోగల సందేహలంకారము వస్తువు నెంతైన
దీప్తిలోనికి తెచ్చుచున్నది ఇది కంఠజే పాపరాజా
గారి ఉత్తర రామాయణము లోనిది. ఆంగ్లభాషలో
Simile, Metaphor ల వంటివే కొన్ని మాత్రమే
పలుకుబడులున్నవి అందులో వారి వనీస కవు
లందఱు Metaphoric Expressions యెక్కువగా
వాడుదురు. అది వాడు సామన్యముగ వాడు
Expression అనలు ప్రతిభయుండితరెగాని మన
భాషలో Expression చేయుట కళ మాధుర్యము
లున్నది పై పద్యములో మెడిగియనిగాని తీగవంటి
కలికమనిగాని రావణునిచే కవి యనువించినలో నింత
రమ్యముగా నుండదు ఇందు రావణుని వాంఛన
వధికత్వము మురించినంతగా మెడిగియన్నచో
మురించదు అందుచే సాశ్రయరసము—మానసిక
పరక రస మొదలైనవాని నాశ్రయించుకొని యలం
కారము మాచుచుండును Sentiment ను Ruse
చేయుట కా భాషలో Metaphor వారి యొకవడి
యైనది. దానిని తీసికొని కృష్ణభాగ్య తన కావ్య
మంతయు స్రుక్క శ్రుక్కిననుపద స్రుక్కివాడు అ
యోవకము కృత్రిమముగా నుండును. దానివలన శీ
చతుష్కారము జరుగదు ఎక్కడికక్కడ ఏదో
Imagery ఏర్పడుట మనమొనించును. భావము నుద్దీ
ప్తి దీసికొని కాకపోగా దానిలోని యద్భుత్యమును
జెడగొట్టును.

Metaphoric అను కవికవులచేత ఈ కవి మన
ములో నున్నది. అది యా యోవకమునకు తోచిన
విధియైనది. అ కవు లిందఱు యోవకములో భూతక

మూల బోధించి తమ కావ్యములు దీర్చివారి. ఆ పద్ధతిగా తన కావ్యము నిర్మించవలెనని ఈ కవి యాశా. అందుచే కవిత్వములయొక్క సర్వమును, అవ్యయ క్షిప్ర యశో సంపద్యములలో గోచరించుచుండును (ప్రవాసములోని ఈ క్రింది పాదములు తానుడు—

“అంత మేలేని నా యాతాపధాన నా పడచిచ్చములు తోలె రదియొప్పు నన్నొక్కొ అడుగుబాడలు మిదియొప్పు” హృదయములలో నిశ్చలములై తారలై నిశ్చలములు వాటిలో చిరుపాటలై”

సాగిపోవు భావన ఈ యాపకములతో నెంత క్షిప్రమగుచున్నది? “గర్వమహర్షయ్య విదళించు తొడిచియ్యై టెరువునుంట్ల మూలగును—” ఈ యాపక మే ప్రయోజనముగోలున వాడబడినది? ఎటువునుంట్ల మూర్ఖునిదన్న పదములలోని ప్రతినింబమే కాని గర్వమహర్షయ్య విదళించు తొడిచియ్యై టెరువునుంట్ల మూలగును దోచుచున్నది? లేనది?

“ఏ నొక వియోగవారిని హృదయరాగ నేదనారళి, నాకలి నేర, నామె యింకొకరినయి చంచలంబలముల విడిచి యెంత విశ్వాస బడితాడు”

తెన్ను వియోగశీలగా యానీంచుకొన్న కొంతవఱకు నయమే అంబుగోలయము లాకలితో నేనుకున్నది నేటికొక యాపకము నేడినాడు దీని వలన పద్య ముక్కిరి విక్కిరిగా గజవిజగా నేరి పోవుచున్నది ఈయన కవిత్వము చదువుచున్నంత వఱకు నెక్కడి కక్కడి చిత్రము లేర్పడును కాని యసలు భావమేమో యర్థముకాదు పూర్వకవులలో భావమద్యముగా సాగిపోయింది. నా గెంతవఱకు భావము సాగదీయుచు ఇమత్కారముల నేయుచుండు కాని భావమునాని వట్టిపదములతో సామ చేయును.

ఈ గ్రంథములో ప్రతీక లేకపోవుటచే మరింత బాధకరముగ నున్నది విడిచి భావములు చెప్పనవును ముందు ప్రతీకలు బ్రాయలు మన కవుల యాచారము గ్రంథమంతట వివిధ రీతివారితో చిహ్నములైనవియుగల విన్నపములుగా నొక భావము నూహించుకొనుటయే గాని యొక్కడికక్కడ వివిక్రముగా భావము తెలియును. ఆ చిహ్నములతోనే ప్రవాసములో నెక్కుక.

“ఏమి తొలుత నే నూడేనిరేని పులుగు
- కావ్యంబు నహించినాడ నా ప్రజనులకు

నాకు నవయది నెక్క యయ్యోజనోనల
తెలుపలేని, తీరమలేని దివ్యమిను!
అంత నే మానిపోతి సంధ్యామహాత్మ
చిత్ర సింధూరభాగా; చేయియొగ
మెయిమెయిగ, హాయిహాయిగా మెలగినాడు
పైడివన్నె యతో నీర్నిదనోడ!”

ఈ పద్యము హాయిహాయిగ నున్నది. కాని విషమముయిన భావము తెప్పల కష్టము

“కంట గురికిన కార్పియ్యుమల యొక్క
కారి నుగియె నశించె బాంధవాబారె”

ఈ యాపకము తెంత ప్రయోజనరహితములగా నుండు అది క్రొత్తదన మనుకొని క్రమించి యూరజే యలంకారము వాడును ఆ వ్యాసాసామ లేనితో పరమ మధురమైన కవిత్వము ప్రవహించెడిది ఈ క్రింది పాదములు తానుడు

“ఉభయ సంధ్యారంభముల నెడి నెలలన
కలగ కలవరపోవు ఘాతంబునారె”

ఘాత ముదయ సంధ్యాకాలిని జూచి కలవర పోవచ్చును కాని సాయంసంధ్యాకాలిని జూచి కలవరపాడు

ఎంత చూచినను కవి వినిపించుచే కృత్రిమములై ప్రకృతిలోని కొన్ని వస్తువులను దీసికొని వాని సామ్యమును తనకు కల్పించుకొని విలపించుటయే ఈ కెంతయు కవిత్వములలోని కళాంశము ప్రేయసి విరహిణి జీవితము వర్ణనముకొని యీ కవి యార్ప ప్రకృతియ్యావాదావస్థలు తాడ వర్ణించినాడు

“నా మరణోద్యమ పరచుకొన్నాను నే నే
“ఇదియే నా చితి పేర్కొని”

దీనికి ప్రాణములు తరుగుకొనిపోవును తాను భావించిన క్రొత్తదనము జోషనంతవఱకు నీ ఘట్టము పరమ రఘునాయులుగా హృదయస్పందనము చేయును ఆ కవి బాధలో మును లీనమైపోతును. అలంకారములు పొడుగుట మొదలు పెట్టివాడో మనలో గరిగిన యా కొంచెము స్పందనము వారిపోవును ఈ కవి సహజముగా మధురమైన కవిత్వము బ్రాయగలవాడు. కాని తాను కొన్ని మార్పులు మనసులో నుంచుకొని కొంత కవిత్వమును కృత్రికము చేసినాడు. ఇతన్నియు ప్రశ్నిస్తేనే సాంప్రదాయమన చేసినది కాకలా వచ్చును. అద్యముగా నెడను బ్రాసాదాకాదు. అట్లు బ్రాసితో నీ కవి కవిత్వము కొలికి భాసవంటి యైయుండును.

ఇక నీకు నాదికభావ విరమ కృత్రిమము. అసలు వారిలక్షణములయొక్క భావమునందును, ఆధారములు

సంప్రదాయములు భాషావనరులలోనుండు. ఏవాతి భాషా వాచినను ఆ భాషలో సంప్రదాయములు లక్షణములు కన్పింప గట్టిపట్టునందున, కవి మెదట చూచుకొనవలసినది భాషాపాటకము భాషా పాటక మనగా కల్పితపదముల దెలిసికొనుటయేకాదు.

ఏ కల్పముచేత జాతిలక్షణము తల్లి క్రమగునో ఆ కల్ప మును బట్టికొని యాయా భావముల కన్పగట్టిపట్టు సరిపుద్మకలెను ప్రసిద్ధకవులను జన్మవుట యనగా వాని వాదిన కల్పముల కర్మము దెలిసికొనుట మాత్రమే కాదు కల్పార్థము తెలిసినను వా కల్పము నుచిరియైన లోటు వాడలేము ఏ భావమును చెప్పట కే కల్ప మే దిగ్ కల్పంతముగ వాడబడినది యే యూహించి చూచినగాని యా మెలకువలు దెలియవు కల్పమున కర్మము దెలిసికొనుటవలె కల్పిని దెలిసికొనుటకు సహృదయుడను ప్రయత్నించుకొని కవిత్వమంతయు వా కల్పినిదనే యున్నది కల్పమును ప్రాణములలో కన్పించు పెట్టుకొని పాదునవలెను నీచాళి నారన

“పానగ ముత్తెవునదిలో పోహించినచిల
తినులోన దొరయు కల్పములు గూర్చి”

అని యుద్దేధించినాడు ఎంత జాగ్రత్తగా కవి ముల చేసి గూర్చుకలెనో యందు నూచితిమైనదో ఇందులోనే యొక భవత్కారమున్నది ముత్యముల వలెములు స్రవ్యునవుడు పల్లవి బట్టమై ముత్యములు పోసి తూర్పునదు చోరము రాజు రాజు క్రమక్రమముగ ప్రవాదిక భా, మును గవ్య భాగము ప్రస్తుతము మూలముగా నేలను ముత్యమునకు ముత్య మునకు గలిగిన యా నూత్నభేదమును గ్రహించి జూర్చుకలెను ఏ ముత్యము శబదాతే ముత్య మివాదో భేదముతో తులనూననోయన్న గునిశిరి నూత్న పరిశీలవాదాత్మిక యే కొండకొక యాంతును ఇట్లు స్రవ్యుటకే పోహించుట యనిచేరు పోహా లింపు కల్పము నీ పందర్పమునందే వాడకలెను రక్త ములు మొదలైన పెద్దపెద్దభావాలవారము స్రవ్యు నవుడు పోహించుకల్పమును వాదిన కవి! కల్పా చిత్తము తెలియదన్నమాట కృష్ణకావ్యవాదిన యే కల్పము కల్పిమంతమైనదేకాదు కొన్నికొన్ని కల్పములు భావముతో గలియక Vagueness గా నుండును

“ఇవుడు వక్రవా నీ కొర
కెదురు చూచు నీదియొగి
యెడల నుండునుదలు కురియును
మాచేమో, కేసెటకొ
పదిలి చనునో, నిదురయునుచునో”

పదములు భావములో గలియక పొడిపొడిగా పరిపూర్ణము

భాషావంశవలలో తూర్పువర్ణములు ముఖ్య ముగా కనిపించుచున్నవి అచారములు—సంప్ర దాయములు మొదలైనవానిని దీక్షికోచిచ్చి భాష నుద్దీపింపజేయుట, ఈ మార్గము మహాకవు లందఱలో నున్నది.

“అయమా గృహీతకమునకు కంకణ ప్రతి నూర్చి
మానిత మహోత్సవ కరః”

అన్నాడు భవభూషి. చిత్రపటవర్ణనముతో నీతానివాసము జుట్టి జచ్చి యెట్లు చేర్చినాడు గాఢాంతోనింపక కరమును పట్టుకొనుట వివాహకోర్క వంతయు తల్లికముత్యమున్నది అంతోయింతో యా మార్గము రిపవది చే మన ప్రార్థనవిధము లేదు మహాకవులలో విడి యెక్కువగా కనిపించును. ఇక రెండవది రసమార్గము ఆ చేయి స్వర్యకగిరివది—పుల కలు తచ్చివది యిరి చెప్పట భవభూషి

“తనస్వర్యస్వర్య మహా పరిమాణేంద్రియగఢో
వికారశ్రవ్యవర్ణం ద్రవముతి సమన్వితయతిద”

అన్నాడు నీత స్వర్యకగిరిన కొలదిగా రాముని పరిమాణములైన యింద్రియగుణములు వికారము పొందుచున్నవని ఇక కావించామహా నీ మార్గములు లెక్కలేనన్ని యున్నవి ఇక మానెడిది. ఆమె స్వర్య కగిరివది—అకాశములో నున్నావని చెప్పట. ఇది Lyric మార్గము పోతువునకు ఫలితమునకు మధ్య నున్న వికార మిందు తెలియదు ఏ సులతా—ఏ యలంకారమో—క్రమ్యకొని యారవన సాగును. కృష్ణకావ్య కవిత్వములో వాక్కుపాఠమున భాగ మీ మూడిత మార్గము. పై రెండు మార్గములు చాల స్వల్పముగ నున్నవి

‘మధున మిద్రుక ముటలు మాణిక్యరాజ్ఞ’ యని యూర్ధ్వశిని సంబోధించుటలో కొంచెముగా మొదటి మార్గము గోచరించుచున్నది ఆ మార్గములు కనిపించి పంతిమీర ఈ కవిత్వము రమణీయముగనే యున్నది కాని ఆ మార్గములేని భాగమే యెక్కువ ఆ మూడవ మార్గము ప్రసిద్ధప్రభావ తల్లికిరేకమయినది. వాని నీ కవి యవలంబించినాడు ఈ భాష యనువాదమునకు ములభిమనగనేకాని భాషయొకటి చేజిక్కుకోలేకపోయెను.

ఈయన భాష యొక పరిమితిని చుట్టి పెట్టుకొని లిరుగుచుండును అది చాలి కొంచెమైనను జరుగదు. వ్యాదయనునందీత చుట్టు బాధ మంగి భాషను పోసి కొని బయటకు వచ్చినట్లునునందీత కొన్ని మధురము లైన కల్పములు, భావమును బలవంతముగా లాగుచు న్నట్లు కనిపించును దీనికి వేరే యుదాహరణ లభన రము లేదు. ఈయన కవిత్వములో చేసినైన నుదాహ రింపవచ్చును. ఏ భావమైనను—ఒక్కటే పోత— ఒక్కటే నిర్వహణ. అను స్వల్పముగ నున్నాడు

జలకాదు, హస్తాదు, ఇట్లు ను తర్జను లోనించిన బహుళవనము లనేకము లేయును. ఇట్లన్నియు మాధుర్యమును పోషించుచును కవి చేయు ప్రయత్నములు

కవిత్వములో వాత్సల్యము కవిత్వ మనియు, పరాక్రమ కవిత్వ మనియు రెండు భేదము లిట్టివల నెలవినది ఇది *Subjective Poetry, Objective Poetry* అనువానికి ననువాదములు ఈ విభేదము రహితమైన మత కవిత్వములో లేదు రసమున కంతకు ప్రభువవరిగనిమియును విభావములు కావున వీని విడుదలమై మత పూర్వము క్రైస్తవమందిరి సాయక వాయుకాది భేదములు వీనిని దృష్టిలో నుంచితా నియమములననుసరించి అదిగాక అత్యంత కవి త్వములో నాయకును కవి యగుచేత తిగి నంత విభావభ్రష్ట యేర్పడక రసము స్ఫురిం పడు రసము స్ఫురింపవలెనన్న విభావానుభవాదుల భ్రష్టియుండిరి అందుకే అభినవ నువుడు లోచనములో రసమును గూర్చి "కృషిమర్పణగా మృదయ సుఖాదు సుందర విభావానుభావ సము దిత ప్రాప్తి విస్తర రత్యాది వాసనాకారగ నుమర సస్పందిదానంద చర్యగ వ్యాపార రసనియ రూప రస" అని చెప్పిరాదు ఎక్కడైతే కవి స్వోక్తిచే భావమును వ్యక్తము చేయునో, అక్కడ స్వలి రహితుల ప్రధానములై పోవును అందుచే కితముల ప్రాకములలో రసములేదు కేవలము భావము మాత్రమే యుండును ఈ భయముచేతనే మేము సంజీవులలో గూడ కారివాసునకు విభావమును గూర్చిగాక తిప్పికొడు కృష్ణశాస్త్రి కవిత్వ మంతయు వాత్సల్యమైనదే అందుచే రస ముండదు ఏ భావముచేత పెట్టి మొదలైన కవుల క్రాంతరచన పొందితే ఆ ప్రయత్నములో పరా కాష్ట పొందిన రసమార్గము మన మిప్పుడి కృష్ణ శాస్త్రి వీరిని గ్రహించలేదు కాదు క్రాంతియార్జ ముమగిని కొంతవఱకు సాధించినది ఏ సంపాదిభావ మునో ధ్యనింపజేయుట మాత్రమే అది రసమార్గ ములో వింతర్పడించును, అందుచే మనచేతమున కిది క్రాంతగా లేదు

ఈ కవిత్వములో స్ఫురణ లేకున్నగా లేవు సంఘటన వాక్రియించిన మేల్తదనము తిప్పు చమి త్కరమేమియు స్ఫురింపదు ఇది గుణప్రధాన మైన కవిత్వము మాత్రము యిది ముందే చెప్పితిని గదా, ఇందు రసమే లేదు కాని, అక్కడక్కడ కవిభావోద్వేగము మాత్రము కొంతవఱకు స్ఫురించు చుండును.

"చిరస్య చిరస్య !! వాతో
దూర పరాంచలముల
మైదెరుగని కనుమోయును."

ఈ మాటలన్ని కవిలోని భావోద్వేగమును స్ఫురింప జేయును అదేను చిరస్య చిరస్య యిటులనే కే కవి తనతనా స్ఫురించును. అలంకారములు వదలి పెట్టి భావములోనికి చూచినచో కవిభాగ మవ్యక్త ముగా కనిపించును ఈ కవిలో నచ్చమైన కవిత్వము గావలెనన్న అలంకారము లన్నియు లేకనుకొని చూడవలెను అవ్యక్తమైన యంత భావమిదో యూహించవలయు ఆ దృష్టితోనే కవిత్వమున మనక్రమించిన ఈయన కవిత్వము స్పష్టిలో రట్లకం డెడిది ఎందుకో యీ కవి యెవరమైనవానికి వ్యామోహము పొందినాడు

ఈ యూహలు పరిశీలించుడు "నడిలేరి నడి రేయి పడిపోయినట్టి నీ కడియాల రథకులే చిరుగానా మ్రోతలే చేరెత్తి చూపు జీరితవళములు నామి" ఇట్లు ఉపాలను సహజముగా పొగిపోనిచ్చినచో ప్రాణము పోయినా నుండును ఈ కావ్యములోని ఉద్వేగిని స్వర్ణములోని యూర్యశినిగానే కల్పవలతో చమత్కరించిన రమ్యముగా నుండెడిది ఈ కవి అట్లుగాక కొన్నిచోట ఉద్వేగిని మాత్రమే సామాన్యగా వర్ణించును అందుచే వా భాగమంతయు మృదయును నంతగా స్పృశించదు స్వర్ణములోని యూర్యశిని భావించినపుడు మాత్రమే మృదయస్పందనము జరుగును అది సంప్రదాయము తెలిసిన రచన

"మధుక ముక్త ముటలు మాజీకొరాజి ! నీ
వెలుగు చూ పాకరేయి వికసించి వానించి
మిలుచులా తిళితా పెరిగినది మరీనది
పాతాళ భువనాంతర పరిసర తమస్ఫులభ"

ఈ యూహ రమ్యముగాదని సాహసించువా రెనరుదురు.

"ఒరగా నోరగా నొరుగు నిండుని శిరసు
విడిపోయి దిగిపోయి పడివాపు వామ్రాలె
ఇంద్రుని శిరసు ఒరగా వంగినపు డీమె జారి
పడినదట

"ప్రభుంక మృదుకంకి నై జయంతీమాల
లేగ నేమె దిగబాదు జగములన్ని వాటి !
మరణి సూర్యామిగ కరక మధుధారగా
తేజ్వలాలోగ మే యిటు పెడలెతో నేను !"
ఇటువంటి కవిత్వమే ఈ కవి యెందుకు వ్రాయుడో అర్థముగాదు ఇందులోగల కల్పనలు పరమసుధురమైనవి ఆ మాధుర్యమును సంప్ర దాయము వాక్రియించి భాసించినది. ఈ కవి మంచి యూహకారిని ఏ చిన్నివిషయములైన మోహించి మిగులముగా గర్వించును.

"మనమిట్లు లేకున్న కొరలపై పోవ రా
నెరుకంక చిలువపుట్ట జలువపాలు,

లోలి ప్రాశస్త్యపాదులకుల పైడివాడు
 వెలుల నుంచు కన్నులుపాటు,
 పాత్రరా యుయ్యల పక్షం యంచుల
 బాలుల గారి నీలాలపాటు,
 విరబాళ కన్ను నిడుక కన్ను పైవుల
 కాంక్షల పైతని కలలపాటు,
 కలిసి నీ గొంతు ప్రోతం వెలులకట్టి
 అలల నుచ్చంగి కా హృదయాంచలముల
 బాటి దాచిన నీలాలవారి యెంచు
 ఈ బ్రదుకనిండ నిండిపోయినది చెరియి!"

ఇట్లుపాంచుట ముగియ మేన పనిగాదు,
 మనస్సు ఎంత ఆర్థ్యమైనదై పట్టుకొంచ వ గలగును!
 ఎంత కష్ట క్షేమము సాగమనంతయు సంతూర్తిగా
 కెప్పుడు పాదుర్ల గుండునందు ఎప్పుడు గొంత సాగను
 మనస్సుచే కావ్యాదింపవలసివచ్చె. ఈ పద్య మట్లా
 శాస్త్రదీపకనిది

అందరి మనస్సులై యీ కవి! కష్ట దోషము
 లెన్నుచి కానిది పురస్కరించుకొని కనిని అభ్యుదయ
 దనుట కొందరు విమర్శకుల కాచారము. దోషము
 లలో ప్రతిభాదోషమే పెద్దది మిగిలిన వన్నియు
 పరిగణించవలసివి కావు అట్లు గారిలో దీపముపెట్టి
 ప్రాయాచారిని ప్రతిచారిని క్షామించుమని కా యభి
 ప్రాయము గాదు విమర్శకుడు ప్రతిభాదోషము
 లెన్నుటపెట్టిన బాలుడు మిగిలిన దెవరైనను రూపింప
 గలగుదుడు అయినను విమర్శనా సూచనము కొఱకు
 కొన్ని కష్టదోషము లెల్లభింతును

"అంతలో నా హృదయమందు సంచయకాని"

"సంచయ" క్రిష్టమునకు సంధ్యారాగ మను
 పర్వము రాదు "సంచ" యనవలెను "సంచె" యను
 రూపమున్నచో గాని "సంచయ" యను రూప మునుట
 కాక్కారము లేదు

"కాదునావు నాజగ నీలి
 కారి మములు ఈ నీటిలో"

"కాదు" క్రిష్టమున కన్ని యను పర్వ మెట్లు
 పాసగును?

"ఈహావరాంచలముల" కాదు ఈహ
 వరాంచలము లనవలెను.

"సాహెద అడభరమ్ము గనెదా"
 అడభరమ్ము మనవలెను.

"కంఠరవము పాటుచున్నా" ఇందు ధర్మము
 నకు పదార్థమునకు సామ్యము.

"తారలే కనువిచ్చి తమమతే శ్రుతి విచ్చి"

కను విచ్చుట తరే శ్రుతి విచ్చుట యెదుటికి
 ఇది యత్యుచ్యము.

"నీ హృదంతికములో" హృదంతికమున
 అనుట సంప్రదాయము.

"నిరుపమానాభాతరత్నాకరము" అభాత
 మనగా శ్రీకృష్ణునిదని విని యర్థము ఇక్కడ అభాత
 రత్నాకరములు చెందును సమద్ర పర్యాయవాచక
 ములే అభాతమనగా కని యూహలో లోకైవ
 చదియేమో అయినచో 'నగాధ' యని యుండ
 వలయును.

"ఈ యశ్రు ఝలలతో, ఇలలతో, రొదలతో,
 సావలతో, ఈ హాసముడుల వాసనలతో,
 విసముతో, నీగుతో, కొనల తేలియలతో,--"

దీని భావమేమి తిరుమలే! పదములు ముక్త
 మున్నది వాని కర్థములు గూర్చుకొను సామర్థ్యము
 లేదు నత్యుచ్యమగువానాది ధర్మములన్నవా?

అంగభాషలోని నుడికార మీ కవిలోనెంతేని
 ఉన్నది మన కర్థముకాని భాగములయు నా
 పలుకుబడిచే కావ్యాదితమైనచే ఇక ధంపములో
 గూడ చెప్పకొదిగింత చమత్కారము గనుపిం
 చదు ఈయన కవిత్వా పద్ధతి! గీతపద్యమే తగదు
 గీత పద్యమెంతవరకు హృదయములోని కాధను
 పోక్కినట్లు పైకి వర్ణము చేయటలే పనికివచ్చును
 మధురి మధురములైన కల్పనా చిత్రముల నిది తినిలో
 నొదిగించు కొన లేదు భావమునకు భాషకు తెల్లు
 సంబంధములేదో యట్లే ధంపమునకు భాషమునకు
 బాక్తు కుదురుట లేదు ఈ యిది క్రిష్టములన్నియు
 వృత్తములో ముప్పలొ గొంతవరకు సద్భవించిపోయి
 యుండెడిది వృత్తము లు, శయములు--నీనిలో
 నీయన క్రిష్టము పెఱచినట్లుగా గీతపద్యములో పెఱ
 యెడు ప్రవాసములో నాక చోట ముక్తియు
 ధంపము చమత్కారముగా విడిచినది లోక హాస
 పద్ధతైన మన! ప్రకృతిని సుదృఢముగా విడిచివారు
 లోకములో విచారము వచ్చినపుడు కలచి
 కొని కలచికొని చుం ణించి, చిట్టచివరకు
 దుఃఖ ముత్కటము కాగా దిగులకడకుట సహజము
 ఆ పద్ధతిగా నీయన చేసివారు.

"ప్రేయసి ప్రేయసి నీ యమానాపాత త
 మనీషి! గనన నీమందిరి! కా నభి!
 నీ దీర్ఘ ధర్మము నీలవర్ణిచ్చాయ
 పొడిచికొని నిడుక చెఱచిడిచి పూవులు చేడు
 ములుగు హృదయాల నాకొఱకు తరతర పోడు;
 .. ..
 ... ..
 ... ..

వానభీ! వానభీ! వేసేవగా లేదు
 ఓ నితాంత వియోగిని ఓ నిశిధి
 నీ కళోదప్రణయకావినీ! క్షయింపు!
 చాలు, వానభీ! శీఘ్రము కావ, మితా
 పూర్వవారక యంతవాగ్ధ్యతావదు!

పైసంతయు నేయముగ చెప్పి చెప్పి హతాత్తుగా గిరిక
 నందు కొచ్చాడు దీనివలన పైది కూచించిన క్షితి
 వ్యక్తునిను ఇది యొక చమత్కారమని యెప్పి
 కొని తీరవలసివచ్చె.

క్రొత్తదను కలివ్రతికనుటచే మేర్పడును
 ఆ యింత భావలలోని నిద్రాంతయు తీసికొనవచ్చి
 మనదాని! జరిగివంతమాత్రమున కాదు, అది
 క్రొత్తదనును క్రమ మౌక్తము మొదట గలుగును.
 కాని అది యెప్పుడు కలయు నిలవదు ప్రతిభా
 నంతయు వలన కలి వాణి! వలన మేర్పడునని భవభాగి
 లోక కారుడు చెప్పియున్నాడు.

లోకములో క్రొత్తవర్ణము వెలవడినచో దాని
 సొరవడిగా చెట్టుకొని కవులందురు ప్రతి కలి
 అనుకరణ న హ మ యు వా రనుకరించిన
 కవులు సర్వకల్యనిర్వాణవజులు లైసో
 నందులో కొంతవరకైన దిరు తెగి కవులగుదురు.
 నన్నయ తిక్కవలదారులలో నవ్వది, వారి సొర
 వడిగా చెట్టుకొని పేరుపొందిన కవుల తీవ్ర
 లున్నారు. కొందఱు వారి వారి ప్రతిభాసంక్తియుల
 వలన వారి ననుకరించి నవకమున సంపాదించు
 కొన్నారు. ప్రవాసము, సోమన, పెద్దన-వీరందఱు
 నిట్టి వారే. అనుకరణ ఎప్పుడును తప్పదు ఎవరినో.
 యొకరి సొరవడి చెట్టుకొనవలె రచనయే సాగదు
 సహజ కవుల విషయము చెప్పలేముగాని యెప్పుడు
 మంది కవులంతయు అది భావోద్వేగము వందయే
 వ్రాసిరి అయితే ఆ యంతర్యమైన కౌశ్యము
 లోకోత్తరమైనది యుండకలెను.

కృష్ణాశ్రయి కౌశ్యమును వలపు కనుకరించి
 వారు వారందఱు కృష్ణాశ్రయిని మించినది
 మును వట్టుబడకపోయినను దిగినినది వట్టుబడినది. ఆ
 వాతావరణము రెండుమూడు దశాబ్దాలు తెలుగుదేశ
 మును ముంచివైచినది. ఏ కౌశ్యమున కూచిరినను
 రోదన ద్వంద్వనిహాయుని అవనియు సంవత్సరము
 తిరుగకపూర్వమే నశించినది. కొంతవరకైన నియతి
 వ్రాక్కొనిగలిగినది కృష్ణాశ్రయి రచనయే.
 మాధుర్యగలదు, కొన్ని కల్యణము-కౌశ్య
 నును నీర్మిషి.

తెల్లకౌశ్యము చితర కలి కవులగురించి
 వ్రాసివారు. అది తరచు రసజీయముగ నున్నది.

“అవధరింతువు ప్రతి దిగసాంతుమందు
 నిత్యనూతన కాండవ వృత్తాళి
 ఓయి నటరాజ! తంజైవ నూపలేక
 భువనములు దుర్భరావదమున నడంగ.”

ఈ పద్యములో నవ్వయ న్నివ్వకయే లేదు. భావము
 చరచర సాగిపోయినది. ఈ శ్రేణిలో వ్రాసినది
 మురికొన్ని గలవు కలి భక్తిభావనలో తప్పయత్త
 మును పొంది వ్రాసికావేమో యనిపించును. ఇంకొక
 విషయముతో నీ వ్యాసమును ముగించును అధునిక
 కవిత్వమునుపూర్వి క్రొత్త క్రొత్త విమర్శనలు బయలు
 చేరినది ఆ విమర్శనలకు తలయు తోకయు నుండదు.
 పూర్వకవులందఱు కనుకరాది వర్తనలు చేసిరి ఆ
 వర్తన లననూయులు అనుటచే నదిమలు దానిని విరమించి
 క్రొత్తవర్ణము వ్రాక్కరట. అందుచే అధునిక కవిత్వ
 ములో వాయితోవోడుల యువాదాత్రిమనట ఇది
 వారి వాదము ఈ వాదమున కర్థము లేదు

పూర్వకౌశ్యములలో వర్తనలను మూల మేమి?
 ఇది ప్రధానముగా చర్చించవలసిన విషయము పూర్వ
 కవులలో వర్తన కవిసమయము కావోయినను కవి
 సమయమువంటిది కేవలము వాయితో వాయవల
 మూర్తులు గట్టుటకు మాత్రమే పూర్వకవులు వర్తనలు
 పెట్టలేదు ఆ ముఖము నుండ్రముగా నున్నది కేరీ
 రము మెత్తగా నున్నది-అన్నచో మూర్తి గట్టి
 నట్లుగా ముఖము పద్మమువలె నున్నది కేరీరము
 తీగవలె నున్నది యనుటతో మూర్తిగట్టుట ఈ
 యుపమానము లన్నియు వాయితో సోక విస్తలము
 గలను వర్ణంగయు చేయును కామకౌశ్యములో
 చెప్పబడిన వద్దినీబాలికలగు మిందు వర్ణంగయును
 కావ్యములో వాయవలదు భీష్మాచార్యుడుగా నుండ
 కలెను. అందుచే అవికథివాదులు వాయవలది
 కౌశ్యకలెను అట్లే వాయవల వద్దినీ
 బాలికలకు మోపించవలయును. ఈ
 కౌశ్యనిద్రాంతముల నుపసరించుకొని వర్తనలు
 పుట్టినది ముఖము కాదుపూర్వకలె నున్నదని
 కలి వర్తించినచో కామకౌశ్యములో భ్రామన
 వద్దినీబాలికలకు లక్షణము కలిచే చెప్పబడుచున్న
 దన్నమాట ప్రసిద్ధమైన కౌశ్యప్రబంధములలోని
 శ్రీవర్తనలన్నియు నీ ప్రయోజనముకొనక పుట్టి
 నది. అప్రసిద్ధులు విచ్చిగా అప్రసక్తముగా, కాదు
 ప్రేరేపణగా వర్తించిన వర్తించవచ్చును. వాదప్రసి
 ద్ధులు గడుకతే అట్లు చేసిరి. అంతే కాని,
 పూర్వకౌశ్యములలోని శ్రీవర్తన మూర్తిగట్టుటయే
 ప్రధానముగా వ్రాయబడినది కాదు. కావ్యాను
 మేళనంబేయలెను.

"తస్మిన్మాతా కిరిదకా పక్కలింబాధలోక్తి
మధ్యేమహా పతక హరితి ప్రేక్షామిన్నానాథి,
ప్రోక్షానా దలనగమనా పోషమా ప్రవాళ్యాం
యాత్రప్రసాద్యుపరివిషయస్పృహద్యుపధాను"

అని చెప్పినాడు ఈ శ్లోకములో మార్తి
యొప్పడిన సేర్పడకమ్మను కాని, అంతకంటే
ప్రధానముగా పద్మినీబాతి లక్షణము ఆశ్రయించు
స్వనించుచున్నది మన కావ్యము లన్నియు కావ్య
దృష్ట్యా ఏర్పడినవి ఈ మాధవము సుహృదహా
మన్నుచో కాళిదాసగురే ధన గూఢనిక కవులతో
సరిపోలక పోయినవలెను కీలోవాత్సాది బిరుదులు
నాడుమనియంగు, పద్మినీబాతి లక్షణము నాయక
యంగు గల్గినదికపోయినచో శృంగార రస
ముగా నుటలై యుండును తప్ప లిందులొకట
పుట్టిసని కృష్ణకావ్యమొదలైన యీ కవిక
కవులు క్రొత్తను మన భావ చింతన
ప్రతి కు స్ఫురింపజేయుట కట్లు మార్పిరి గాని
భార్యవర్తనలలో సకాచిత్త్య ముండుటవలన గాని
భార్యకవుల వర్తనలు వాచీరమునైన యత్యంత తల్ల
నములు గాన, యత్యంత పాపములను గల్పింప సరి
కొంద రంగుక కీర్తి కావ్యానంద మరొకకముని
తెలియగ విగళితి కేవలంకొనినైన సానందము
గదార మునని యాలంకారికులు నవీని కావ్యము
చగువుచున్నంతవేళ పాపముని లోకహృదయ
యుండు అతడు నద్యు పరనిర్వృతిని పొందును
ఈ వర్ణనలు పాపము కల్పింపవలె వారంధ్రా నీ

నివాసములు తెలియవు అని వారి దురదృష్టమును
కొనబడకంటే ప్రభుత్వమునకు మన దురదృష్టి మను
కొనబడ మేలు మన సాహిత్యవిమర్శయంతయు
వలంకార కావ్యములో నున్నది వాడు నీవి నన్ని
టివి వివరించినా చెప్పిపోయినాడు కావ్య ప్రయో
జనముగరించి ముక్కులు డెట్లు చెప్పినాడో
చూడుడు

"కావ్యం యశచే అర్థ కృతే త్యక్తకార విధి
శివతరక్షయే నద్యు పర నిర్వృతియే"

కాంతా నిర్మలము తమోపతేయము
భార్యకవులందరూ వలకమును పొధించుటకు ప్రయ
త్నించినాగో వలపును ప్రయోజనమును విశు
తక దానినై తమ ప్రతిభావలమునే వలకమును
ప్రతిపాదించుకొనిరి ఆ ప్రతిభవాలనివారి
ప్రంభము లన్నియు క్షీణించియు పోయినవి సంప్ర
దాయమున కిదియే ప్రతిభాసంకల్పమునే నిలువ
ద్రోక్షి కొనగలిగిన కావ్యములే ప్రసిద్ధములైనవి
కావ్యము వీవతపాంతులు అనగా నట్టిది ఎవరి భాష
మారులు మన భాషలో ప్రవేశ పెట్టుటతో క్రొత్తదన
మొందును క్షీణించు అది పొగు మిక్కిలి కృత్రికముగా
గరించుచు కృష్ణకావ్య కృష్ణ పక్షములోని కొన్ని
గీతలు, పల్లవి మొదలైన కొన్ని గీతిగుండులు
చదివి తిన్నవర్తించుచువారిలో నీ నొకరిను
కొయన మధురమైనవి మంచి యావాళిని అంత
కంటే కావ్యమున కీర్తిండుట తానవకవిత్వమును
సంజించుట యిది వా యర్థిపాయము

శుభగ్రహం

శ్రీ సింగరాజు లింగమూర్తి

శ్రీకావతి ఇంట్లో అడుగుపెట్టిన కర్మకథానందేను
వంటింటిలోంచి దుఃఖములతో, విషములతో
భార్య ప్రత్యక్షమైంది ఒకసారి ఆమె భర్త ముఠాం
లోకి చూసి, మూలముకుమారి తరిగి వంటింటిలోకి
వెళ్లింది ఓ క్షణం అలాగే నిలబడిపోయాడు సీతా
వతి తిరువాత వెళ్ళుచుండగా గదిలోకి వెళ్లి కోటునిచ్చి
ఒంట్లో తిగిలింపాడు వంటింటిలోంచి భార్య
తెలుబులు, గిన్నెలు ఎత్తివేయడం, ఏదో విను
కోర్కవడం వివరించి కుక్కను చంపమిదాన మూల
బడ్డాడు, వంటింటికి గదికి మధ్యవున్న గోడవంక
చూస్తూ.

‘మందరికీ కోపం ఎందుకు వచ్చిందో?’
తాను పల్లెల్లోనుంటూ కూడా అనలేక ప్రాధుట తాను
అభీనుకు పల్లెయిండు కూడా వచ్చేమోనో మేసి
లింది ఇంకెలా ఏం ప్రజ్ఞ ముడిగిపోయిందని ఈ
ధునుధునులు? ఒకవేళ పిల్లలు ఏమైనా విడిగింపా
లేమో? అనుకున్నాడ సీతావతి కాని ఆ యా
ధాని అతటి అంకగా తృప్తిపరచలేదు కారణం
ఏమైవుంటుందా అని పరిపరిధాన అలాగింది
సాగాను కారణం పోధపడేసాగా నైగా అదొక
వెడగా మారింది అతని!

‘ఎంత సంపాదించినా గోచిపాతకు నుక్కొక
పిమ్మే పిల్లల ముక్తామృతవల్లు తీర్చడానికి నోచుకో
లేదు నా బ్రతుకు అంటూ వంటింటిలోంచి వివ
రమున్న మందరము సునుగు అతని హృదయాన్ని
గాయపరిచింది.

‘వివేకం . ఎంత సంపాదించినా గోచిపాతక
చాలదు’ అనుకున్నాడు సీతావతి అప్రయత్నంగా
అతని దృష్టి ఒంట్లో తగిలించిన కోటునివ్వ వడింది.
కోటు మోచేరులకు తగిన పొడికలు, చేతుల చివరి

నుండి క్రేలాడుతున్న చారిత్రాసూత్రం, పోసి
పోతున్న నుండింట్లానానా మందరము అన్న ముఠా
లను కర్మక్షేత్రమున్నాయి. రంక ముడిపోయి వెలతెల
పోతూ కథలావల్లలోవున్న ఈ కోటు తన గౌర
వాన్ని కొంత కాపాడుతున్న పడుకున్నాడు సీతా
వతి చిరిగిన చొక్కాలపై ఆ కోటును ఎంతో
ఘరానాగా వేసుకుంటున్నాడు క్రమంగా సీతా
వతిదృష్టి కోటుమీదినుంచి క్రిందపడివున్న చెవ్వల
మీదికు పోయింది గదిలోకివచ్చి చెవ్వలు విడత
డంలా ఒకటి పోర్చగిలవడింది ఒక తెగనానా
లొంగిచూస్తున్నది అక్కడక్కడా మిగిలివున్న అల్లు
ముక్కలకు మట్టి, చేద అతుక్కుపోయి వున్నాయి.
‘ఇన్నాళ్ళనుంచి నీ కాళ్ళింద పరిగిపోయాం.
మాలో కి కి వలించింది ఇన్నానైగా మాకు ముక్తిలేదా’
అంటున్నట్టుగా వుంది అంగరాలు తెగిన రెండవ
చెవ్వ

‘మూపాయి పాకలాకురాలి మరమ్మతు చేయ
వన్నాడు చెవ్వలనాడు ఎక్కడెవ్వరిలేనా? అను
కుంటూ సీతావతి మంచంమీద వడుం నాలు
పోయాడు ననాడు తుటుక్కున తెగింది. ఇంట్లోని
ప్రతివస్తువు, ప్రతికర్మక్షేత్ర తన అపమర్శకు దుష్ట
బట్టుకుంటున్నట్టుగా భావపడ్డాడు సీతావతి.
‘విజంగా ఇది తాతలకొలంకాటి ననాడు. ఇంకొన్నా
ళ్ళని బలంగా వుంటుంది అనుకున్నాడు వంటిం
టిలో మందరిచేతున్న అర్పాటం కొంత తగింది.
‘అవును. తగ్గలేం చేస్తుంది కర్మించుకో నేనాకు
లేదా? అనుకున్న దతకు ఈ చర్మం, మంద
రము కాత్రురాలి వచ్చిన ముడుపంకత్తురంభానే
గ్రహించాడు సీతావతి లేదా? సీతావతి
కర్మించుకుంటే ఈపాటి ఎంత రథభయముకో?

‘ఇన్నాళ్ళ కాళ్ళపాత్రి లేదా? అనుకుంటూ

నీతాపతి మందంబుడనుచు లేచాడు ఇంతలో, 'రేపు ఓకాకట్టాది కావ్వా లేకపోతే పేరు కొట్టే ప్రాయ' అంటూ ప్రసాదు గదిలోకి వచ్చాడు. ఏడు వారాల తోచక నీతాపతి కొంతసేపు బుర్ర తడుము కున్నాడు తిండి వినిపించుకోలేదేమోనని ప్రసాదు మర్రి ఒకసారి పువ్వురగ చేశాడు 'ఏరే మావ్వాం శవోయ' విసుగ్గా అన్నాడు నీతాపతి. ప్రసాదు గదిలోంచి వెళ్ళిపోయాడు ఇంట్లో నిలవడం నీతాపతికి ఎంతో కష్టమైపోయింది గుండరి కాఫీ త్వరగా తెచ్చిస్తుండేమో తాగి తైలవహదా మనుకున్నాడు ఇంతలో పట్టుకున్న పూవకం వచ్చింది రాత్రి కాకే వెళ్ళాడు, ఖచ్చలు ఎక్కువ అవుతున్నాయనే ఉద్దేశంతో 'సాయంత్రం త్రాట కాఫీలు మానేయ్యి'మని ఇవా లేచివుండడం అవశ్యమని నీతాపతి ఆ శిథిలవస్త్రంలో పువ్వు వెప్పలనే తోడుకొని ఇంట్లోంచి తైలవహదాడు

వివాహంబెంబు నడుస్తున్నాడే కానీ నీతాపతి మనస్సంతా భీతికొన్నగానే వుండి ఎడతెరిసిలేకుండా ఏదో అలోచనలు వస్తున్నాయి, పోతున్నాయి. 'ఎన్నోళ్ళని ఈ వాదామయితేరికం గవవడిం?' అని ఎన్నోసార్లు ప్రశ్నించుకున్నాడు వానికి ఒక్కటైతే అంటూ ఏమీ చిక్కకపోవడంవల్ల అలోచనలు ఏ ఏ వివరాలువిూడ దొర్లి వా తిరిగి అదే ప్రశ్న ఎదురొచ్చి ప్పడి 'పనుపార్తరమండీ' అన్న గొంతు విని పక్కట తిరిగిచూశాడు ఆవర్తి అప్పుడే నీతాపతిని చాటిపోయాడు తన పరామర్శ ఆశ్చర్యపోయాడు నీతాపతి ఎదురుసుండా పువ్వు దుకాణం గోపవిూడ 'అధికావారోత్పత్తి చేయండి' అనే వాల్ పోస్టర్ విూడ అతని దృష్టి పడింది ఒకసారి పవ్వుకున్నాడు 'నేల ఖచ్చులో వాల్ పోస్టర్ అదృశ్యమైంది పట్టణంలో గోడలకు అంటించినంత మాత్రాన అధికావారోత్పత్తి ఇట్టే అయిపోతుంటుంది కాబోలు' అనుకున్నాడు నాలుగురోడ్ల వూరికి వచ్చింది 'ఎటు పోవాడు' అని అలోచించాడు 'అలా గానైతును నడిలే లేదేమో అయివా వివశయ్యగా' అనుకుంటూ గానైతు వైపుకు వడకపోగించాడు చాలిలో ప్రభుత్వ కచ్చేరి ఒకటి కనిపించింది ఆ అవరణలో వరుసగా మూడవరంగా వాటనివడ మొక్కలవిూడ నీతాపతి దృష్టి

పడింది. ఆ మొక్కలను ఏ జంతువుకల్లా వూని కలుగ కుండా మాత్రం వదులు కట్టివున్నాయి. మొక్కలు ఎండిపోయి ఆకారమాత్రంగా నిలిచి వున్నాయి. 'ఇవేగా మిన్న ఇరిగిన వడవరూత్పతనందన్నం'లో వాదిన మొక్కలు ఈ ఉత్పతన పేరుతో నేల కొలది డబ్బు ఖచ్చ పెట్టారు ఇవా ఎన్ని మొక్కలు ఎండిపోతున్నాయో పోషగలే దీని కవరు బాధ్యులు? ఇలాంటి పరిస్థితిలో ఉద్యమం ఆశయాలు ఏవిధంగా ఫలిస్తాయో? అనుకుంటూ వడుక్కున్నాడు నీతాపతి ఈలోగా గానైతుల ప్రకేరించి ఒకమూల పచ్చికలైలువిూడ ముచ్చున్నాడు లేదేమో అధికావారోత్పత్తిని గూర్చి ప్రసంగం పాసు కున్నది 'అధికావారోత్పత్తి అని మొక్కుకుంటారే కానీ, అత్రుకున్న ఉత్పత్తిని సక్రమంగా వినియోగం అయ్యేట్టు చూడరే ఎక్కడ?' అని ప్రశ్నించుకున్నాడు నీతాపతి.

క్రమంగా గానైతులో దీపాలు వెలిగాయి మరీకొంతసేపు లేదేమో వింటూ అలాగే ముచ్చున్నాడు నీతాపతి ఆకలి వేస్తున్నట్టు అనిపించింది 'మావపులకు ఆకలివచ్చులు లేకుండా చేయలేకపోయాడేం మనిషిని పృష్టింపగలిగిన బ్రహ్మ' అనుకుంటూ నీతాపతి లేచి నెచ్చుడిగా ఇంటినియూడ పట్టాడు

రాత్రి భోజనాలయందవమాడా నీతాపతి మూడంగానే ముచ్చున్నాడు. మండరమృతాత్రం ఏడో సముగమూనేవుంది భర్తవిూడ ముడిపోటి మూటలు విడుదుకూనేవుంది. నీతాపతికి పాలచూరింది మంచిదేళ్ళ తాగి, 'అబ్బ ఇంతలో ఇంత కారం తగిలేలానే . కాస్త నెయ్యి వెయ్యి' అన్నాడు

'నెయ్యి వెయ్యిచాటి అక్కడ వుండనుటే? విూరు తెచ్చిన అర్థవీరునెయ్యి అప్పుడే అయి పోయింది అనుకున్న కాస్తవుంటే విూరూ అచ్చయి రాలిచ్చాడు.' అంది మందరమృ.

'నిజమే ఎన్నోళ్ళు వస్తుంది అర్థవీరు నెయ్యి అక్కడికి నుందరి నిక్కచ్చి మనిషి కాంటి వదిలేకాలు వాడింది' అనుకుంటూ నీతాపతి మూడు మాటాడకుండా భోజనం చేస్తున్నాడు.

కష్టంలోవుంటే వీరంతా ముట్టి అడుగుంటారా?

‘అలా మొండిగా సమాధానం చెప్పితే ఎలా గండి? మీకుమటుకు నామర్యాదా మా నలుగురిలో?’

ఇకా ఎంత వచ్చుచెప్పినా లాభంలేదని సీతావతి! తెలుసు అవకాశం గానా దీక్ష పెరగడం, ఆమె కంట తడి పెట్టడం మొదటినుంచి అనుభవంలో తెలుసుకున్నాడు సీతావతి ‘సరే మాధాంలే’ అన్నాడు, అప్పటికి ఆమెను సమాధానపరచడానికి, గుండరమ్మ అమాటలతో కొంత తృప్తిపడింది ఇకా నేనీ మాట్లాడకుండా లేచిపెళ్లింది తన వక్కమీదికి!

సీతావతికి మాత్రం ఆరాత్రి సరిగా నిద్రలేవట్టలేదు సమాజంలో తిరుగుతున్న తనబోటి ముగ్ధ తరగతి జనం అభిమానం చింతకొరకే ఎంతమంది బాధపడుతున్నారోనని సీతావతి విచారించాడు అర్ధకవ్యతనమారితే నేనాని సమాజం బాగుపడనీ, సమాజం బాగుపడించాకా ముగ్ధ తరగతి జనం ఇలా బాధపడారనిపడలేనని అనుకున్నాడు

సీతావతి మరునాడు అఫీసులోపనిచేస్తుండగా బోయ్స్ మేజర్ కవరు అందించి పోయాడు చేస్తున్న పనిని అని సీతావతి కవరు ఎక్కడినుంచి వచ్చిందా అని ఎగాదిగామనీ, మామరు వ్రాసింది తెలుసుకొని కవరు చించి ఉత్తరంపడినీ తెల్ల మొహం చేశాడు.

తోటిగుమాస్తా సీతావతి ముఖ కవళికలనుబట్టి, ‘ఎక్కడినుంచి ఉత్తరం అంతా తేలుతున్నా?’ అని ప్రశ్నించాడు ‘ప్ర’ అన్నాడు సీతావతి ముక్తసరిగా ‘మరొండుమా అలా వున్నాయా?’ తోటిగుమాస్తా తిరిగి ప్రశ్నించాడు

‘అదే ఏమీలేదండీ మా అమ్మాయి వండక్కి వస్తానని వ్రాసింది’

‘అయితే ఇంకేం సంతోషమే గదండీ!’ అన్నాడు తోటిగుమాస్తా తన విచారం ఏమిటో అతనికేం తెలుసు అనుకున్నాడు సీతావతి

రాత్రి మామర్ని తీసుకురావడం విషయంలో

మాటవదన! ‘సరే మాధాంలే’ అని భార్యతో అన్నా అసలు తీసుకురావడమే అనుకున్నాడు సీతావతి కొని ఇప్పుడు తప్పించుకొనేట్టులేదు. మామరు వ్రాసినదం మాదా చతుర్మూలంగానే వ్రాసింది ‘వండక్కి వాన్నగారువచ్చి ముచ్చుర్ని తీసుకు పోతారనుకుంటున్నాను’ అని విషమవస్తులో పడ్డాడు సీతావతి ‘తీసుకురాకపోతే భార్య అబ్బట్టు విమర్శలవారు నిజంగానే తనను అడిపాను పంటాయ. తెన్నే తండ్రియాపాణలకు తిక్కువ ఖర్చు కాదు’ ఎంత ఆలోచించినా ఏమీ పాలుపోదు సీతావతి! అల్లాడి నన్నోచాకు తీవటటు బట్టలు పెట్టాలి పెళ్లిలో మామరికి ఒకవీర తప్పకుండా పట్టామని, ఉగాదికి మంచి వట్టువీర కొనిపెడతానని మాటివట్టటం మాదా ముగ్ధులకు వచ్చింది ఎంత ఆలోచించినా అల్లాటి మామరినీ తీసుకురాక తప్పేట్లు కనపడలేదు ఆయనకు ‘ఒకవేళ తీసుకురావడమంటే ఇరవై రూపాయలు ఖర్చుపెట్టుకొని తాను పెళ్లిపం దినీ రమ్మనివ్రాస్తే చాలమా’ అనుకున్నాడు సీతావతి ఇంతకా తగవు అప్పిచ్చే చాతయే! మొన్న తోటిగుమాస్తా రంగనాథం, డబ్బు అత్యవసరమై, ఒకరిదగ్గర యాపాయి! రెండుకాల వడ్డీవోవ్వన తీసుకున్నానని చెప్పాడు తనమాదా తీసుకుంటే అమ్మ ఇంకేమైనా వుందా కొంపవల్లమే ఎగా? అని తర్కించుకోసాగాను సీతావతి వరాగ్గా మాల్వోవడంబట్టి సీతావతి చెయ్యి నీరాబుడ్డికి తగిలి, నీరా పైలుమీద పడింది ‘అరరే’ అనుకుంటూ బంట్రోతును నీలించి అది కుడిపించి పనిలోపడ్డాడు

* * * *

తెల్లబారితే ఉగాది అనగా బుధిలా ఆమె భర్త క్యాకులరావు దిగాడు. సీతావతి ప్రసాదను వంటపెట్టుకొని వాళ్ళను ఇంటికి తీసుకు రావడానికి స్టేషనుకు వెళ్ళాడు. సీతావతి ఎంతో సంతోషంగానే అల్లాటి కాగలించుకున్నాడు కొని ఆయన మొహంలో ఏమాతలనుండో తొంగియాడున్న నిమగ్న రేఖను క్యాకులరావు కనిపెట్టకపోలేదు కొరగం మాత్రం ఉపసంధలేకపోయాడు. మామయా అల్లాడూ వచ్చివండుకు గుండరమ్మ మురిసిపోయింది. శునీం చిత్తురమ్మకి ఎత్తుకొని ముద్దులొడిచి, తల్లితో తన

అత్తవారింటి సంగతులను తెలుసుకోవడానికి అక్క
వాంటో కత్తిచేత సమర్థుని ఆమెను పంపిస్తామని
పంపింది. 'మొదట మీ అల్లుడుగారు రావచ్చారన్న
సంతోషం నాకు చేరుతున్నది' అంటూ ముగి
స వ్రాసింది. 'మొదట మీ అల్లుడుగారు రావచ్చారన్న
సంతోషం నాకు చేరుతున్నది' అంటూ ముగి
స వ్రాసింది.

సీతాపతి పైకి ఎంతో సంతోషంగా వున్నట్లున్నా, లోపలపడుతున్న ఆనందము కనిపిస్తున్నదానికి ఎంత ప్రయత్నించినా క్యామరాలవల్ల అందరితో మాట్లాడుకునే మామగారి విచారాన్ని కనిపెడుకునే వున్నాడు

* * * * *

తెల్లదారింది తలంట్లు, చేదు తినవను అమ్మి
 ఒకదారి కంటికి ఒకటి య్యకముగానే జరుగుతు
 న్నాయి. మాకుగాదు, అత్తగాదు, బావమరుదులు
 తనకు జరుగుతున్న మర్యాదలను స్వీకరణముగా కౌగిటం
 రావు. 'అల్లుడెవని నిరికిత కువలెందుకో? తమ
 కుటుంబంలో అల్లుడుకూడా ఒకడే భావించబడును,
 ఒక అభిలాషి తనపేరు మర్యాదలు చేయించి, దాని
 పెట్టెలను జేరికో? అనుకున్నాడు కౌగిటలరావు.
 'తమ మాకుర్ని సుఖంగా ఏలబడినా, ఈ మర్యా
 దలూ, కాకులూ' అనికూడా అనుకున్నాడు వరం
 వరాడుగతంగా వస్తున్న ఈ ఆచారానికి ఎన్ని
 కుటుంబాలు ఋణాల పాలవుతున్నాయో నది కౌగి
 టలరావు తలచాడు రాత్రి గదిలో చూచుకాదు తనమా
 నుతలకూ తెచ్చిన ఇట్టలను చూచించింది కుకీల
 ప్రాపం ఆయన నిద్రాస్థిం ఏ వంద రూపాయలూ
 ఖర్చుపెడివుంటాడు, మిగతా నిర్బలకు కూడా ఏమీ
 ఇట్టలు లేకనుట్రం? పది సులభంగానే గ్రహించాడు
 కౌగిటలరావు వినుట కౌగిటలరావు పండిట్ అత్త
 కారినికి రావన్నది కూడా ఇక రాతం - చివరకు
 సుకిరి కన్నీళ్లు పెట్టకొని తమ మాదా దిక్కను ప్రతి
 చూచి తేవనిననిగా బయలుదేరి వచ్చాడు.

తెలంగాణ ప్రజలకు, కామరాజు 'మల్లాది
వర్మపూ' నది ముంతా పట్టి వర్షాదు. సీతాపతి
అర్జునుడు పయనాన్ని అనేకమారు వర్షాదు. పిల్లలు
కేరెతలు కొడుకు అనుకుంటున్నారు. ముందరము

మదీకట్టకొని కంటచేస్తూ, 'అయ్యో ఈ నై
వచ్చి బొర తరిగి పెట్టతూ' అంటూ నువ్వును ఈ
తనింది

‘ఏను అమ్మ రాత్రి నినిమాకు చెప్పడాను
అంతాకలసి’ అంది మర తరుణకున్న ముగిల

‘ఏమో తల్లీ! మీ నాన్న గారు ఏమంటారో. అంతా చక్కాంటి మాటలతో బోలెడంత అవుతుంది.’

‘అంతగా అయితే మీ అల్లడిగారితో భర్త
శెట్టిస్తాననే అమ్మా’

‘బాగా తెలుసు అరిగిపోతే అప్పుడెట్టి
ఏం బాగుంటుంది? మీ వాన్నగారిచేరికి వెళ్ళి
లేదు ఇప్పుటికి బోలెడంత అప్పులుంటే తల్లి
అంతగా అయితే, మొన్న మీ పెద్దమ్మయ్యకి వచ్చి
వచ్చును పది రూపాయలు ఇచ్చిపోయాడు కాదు
అది మీ వాన్నకు తెలియకుండా దాచాడు. అది
పెట్టుకు ఇవ్వడామేరే’

ఇంతలో క్యామలరావు రావడంవల్ల వాళ్ళ సంభాషణ ఆగిపోయింది క్యామలరావు గదిలో! బల్బ్ లోయ్యాడు సుశీలకాదా అతని దినుకనే గదిలో! కళ్ళింది

‘ఏమిటి గురీ మీ అమ్మ కాచుకున్న పది రూపాయలతో నీనిమాకు నిడదామనే?’

‘అన్నే లేదంటే మా అమ్మ అంటున్నది కానీ ఇంకెలా? పెడకాదుంటే? ఇదేమిట? పొట్లం? అయ్యో ఇకన్నీ ఏమిటంటే. ఎందుకు తెచ్చావో!’

‘ఎందుకేమంది నీ తమ్ముళ్ళూ చెల్లాయలను
మాత్రం పండుగ తాదా? వాళ్ళునుటకు గ్రూత్
వలలు కలుకోవమా?’

‘బాగానే వుంది . ఎంత తగ్గరే రుచిటి?
కాళ్ళకు మునం పెట్టడం ఏమిటండీ?’

‘ఏం బాళ్లు పెట్టింది మనం కట్టుకొని మరక
వచ్చుగానీ మనం బాళ్ళకి పెట్టకుదాం?’
అన్నాడు క్యామరరావుకంటాపుగా. ఇకం ఇవ్వలేమీ
నూటదానకపోయింది బాట్లం తీసుకొని ‘ఇదిగో’

నమ్మ... మీ అల్లుడుగారు చుట్టలు తెచ్చారు
అంటూ కంటింట్లో నెళ్ళింది.

* * *

భోజనాలు అయినాయి. అంతా క్రొత్తబట్టలు
కట్టుకున్నారు సీతాపతి సుందరవృత్తులు తప్ప సీతా
పతి తన గదిలో కుక్కనుంచలలో కూర్చుని అయిన
భయ్యమనుకోని మొప్పటివరకు కూర్చుని, అల్లుణ్ణి
తననిచెప్పిన విశ్వసాధన తనకంటే మూడే వాళ్ళను
పిలిపించడాన్ని గూర్చి ఆలోచిస్తున్నాడు చుట్టతా
నకూ ఇంకలో సునీలా క్యామలరావులు క్రొత్త
బట్టలు కట్టుకొని వచ్చారు.

“కాళ్ళు చాల్చినాన్నా - చర్మం పెడతాం”
అంది సునీల

“ఎందుకు లేకపో” అంటూనే కాళ్ళు
కాపాడు సీతాపతి సునీలా క్యామలరావులు ఒంగి
అయిన పాదాలకు నమస్కరించి లేచారు. తల్లి పిల
వడంతో సునీల గదిలోంచి వెళ్ళింది ఆమెతోపాటే
క్యామలరావు గదిగమ్యంవరకూ వెళ్ళాడు సీతాపతి
దృష్టి అవ్రహమాన్నింగా ఒంగి! తగిలించేసేసే కొంటు
మీదా, క్రిందపడివున్న చెప్పబడేనా పడింది
మానీకలు చేసిన కొంటు, తిరిగిమైన చెప్పబడే తనను
నెక్కిరిస్తున్నట్టుగా వున్నాయి. “మామగారూ”
అంటూ, క్యామలరావు గది సుమ్యంపగ్గరిమంచి వచ్చి
పిలిచేసేసే సీతాపతి ఉరిక్కిపడి “ఏమిటి
నాయనా!” అన్నాడు

“నాన్నగారు మీ! నూరు రూపాయలు ఇవ్వ
న్నార చుట్టలంద ముక్కుల్ని తీసుకురాకదాని!
మీరూ అత్తగారూ వస్తూరేమో అక్కడే బట్టలు
పెడదామనుకున్నాను మీరు రాకపోవడంవల్ల డబ్బు
పంపించారు.”

సీతాపతి ఆశ్చర్యపోయాడు. తన ఎగురున్నంత

వరకు అటువంటి అచారమేమీ లేదని అయినకు
తెలుసు. “తండ్రిగారు సునీలకు తెలిసివున్నట్టుంటే
మాట వరుసకైనా మా మామగారు ఇలా డబ్బు పంపిం
చారుని చెప్పేదే. ఒకవేళ క్యామలరావే తన పరిస్థి
తిని అర్థంచేసుకొని ఇవ్వన్నావేమో ఏమైనప్పటికీ
తాను తీసుకోవడం భావ్యంకాదు” అనుకుంటూ
సీతాపతి “ఎందుకు లేకపోయా అవకవరం గా”
అన్నాడు

“అవకవరంమేంకాదు తీసుకోండి మీరు
నేరునిధం గా అనుకోవద్దు ఈ తీసుకోండి మళ్ళీ
సునీల వస్తుంది” అంటూ క్యామలరావు నూరురూపా
యలనోటు సీతాపతి అందించబోయాడు

సీతాపతి! ఏమిచేయాలో లోచలేదు మనకు
రెవరెవ కొట్టుకున్నట్టుండి ఒలుకుకున్న చేతిని
కాపాడు తన దగ్గరనుంచి డబ్బు తీసుకుంటానని
మామగారు పడుకున్న అవస్థను చూసి క్యామలరావు
కారివదాడు మానసికంగా తాను అయినకు కష్టం
కలిగించానేమిదని కూడా అనుకున్నాడు ఇంకలో
“అక్కయ్యి పిలుస్తున్నదివానా” అంటూ సునీల
చెల్లెలు వచ్చింది క్యామలరావు మరవరితో గది
లోంచి నెళ్ళిపోయాడు సీతాపతి నూరురూపాయల
నోటును చేతిలో వుంచుకొని దానివంక చూస్తూ
అలాగే ఒక ఆరనిముషం నిలబడిపోయాడు “తీసుకో
కుండా ఉండవలసింది పోనీ తిరిగి ఇచ్చితే నీ
అతి తీసుకుంటావా!” కష్టమేమీ తెలుసు
కున్న అల్లుడు దొరకవం తన ఆదృష్టమే” అనుకు
న్నాడు సీతాపతి అతివికస్సు చెప్పగిరినాయి.
“మీరుకూడా లేచిరండి ఫలహారాని!” అని కంటింటి
నుంచి భార్య పిలుపు వివవచ్చింది నోటు చేతులో
పెట్టుకొని నీరసంగా అడుగులుచేస్తూ గదిలోంచి
వెంటింట్లో వెళ్ళాడు సీతాపతి

“రిక్స్ టాయ్లెట్ పబ్లి

నాచర్ల
సౌందర్యమునకు
దివ్యమైనది
వివిధ సరేజీ
వెన్నుముత్యం

మనోహరమైన సువాసనతోగూడిన
ఈ తెల్లటి కుర్చు సబ్బుతో మీ చర్మమును
మనోహరముగా మంచుకొనండి:

సినిమా తారలకు సౌందర్యము నిచ్చు సబ్బు
250 గ్రాములు 25

లోక్సత్తాపాండిన

పి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంద ముక్కుపొడి
అన్నిటిలో సాటిలేనిది.
ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు —

పి. వి. రాజన్ & కంపెని
అర్కణం, Arkonam, N A Dt

కుమ్మ ★ బొల్లి

వగైరా శుభాశుభములు, పెగ.
నవాయి వ్యాధులకు గ్యారంటీ చికిత్స,
క్యాటలాగు ఉచితము.

జి. వి. రెడ్డి అండ్ కో
(రిజిస్టర్డ్)

“భాస్కరాశ్రమము”

గోపాలపురం, మా. గో. జిల్లా

హిందుస్తాన్ కో-ఆపరేటివ్

ఇన్స్యూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

(సాక్షాత్తుకొనక)

నమ్మకమునకు, నేను హామీపూర్వకమైన లావాదేవీ
లకు చేయించిన కంపెనీ. గత 45 సం.ల ప్రజా
సేవలో సొసైటీ సంపాదించిన గొప్ప
ప్రజాదరణకు యీ అంశాలే ప్రబల
కారణము.

1951 లో పూర్తిచేసిన

వ్యాపారం— రు. **16,00,00,000**

1950 లో అమలులో వున్న

ముత్తం ఖాతా రు. **73,16,00,000**

ఆంధ్ర జిల్లాలలో సొసైటీ యేజింటుగా పనిచేయడంపై నమ్మక గౌరవముగలవారు
విజయవాడలోని సొసైటీ బ్రాంచి ఆఫీసుకు వ్రాయగోరవలెను.

హిందుస్తాన్ బిల్డింగ్స్, ★

బి. కె. రాయ్, బ్రాంచి మేనేజర్

హి. కె. నెం. 12, చింగ్లపాలెం రోడ్డు,

విజయవాడ

దళ వాయిరామప్పయ్య

★

శ్రీ చల్లా రాధాకృష్ణకర్మ

ఒక పెట్టు తరనే దీగిత
జాక పెట్టు కళాంకు చెక్కు; మర్రిపరిచా
జాక రాక సన్నగిరిక

జాక రా జంతంకమను మహాశ్వుతి గవత్తె

అది చేసుకూర తేలకటవి నుడివిన్నగా
ఒక రాక సన్నగిరిన ముఖాక రాక మహాశ్వుతి
తయ్యలు పెజయ తు పద్మయను ఇదివిపన్నెల్ల
విజయనగర పాత్రావర్ణ చరిత్ర స్ఫురగను తయ్యయం
దును

అంధ్రలోని పది అలంపెయ్యకన్న పనుపాం
చిన శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారి విర్యాజ్ఞానంతరము,
విజయనగరము తన కోటకు కోల్పోవడమొగిసిది
దురదృష్టవశాత్తూ విజయనగర రాజవంతులను సుఖ విర్రు
దీన కలహములను పునర్జ్వలించుకొని పుమాటులకు
పానుంతులుగానో లేక ప్రతిఘటనగానో కృతకరూ
రించుచుండిన పరిపాలనాధికారాలు తమ తమ రాజ్య
ములకు సుస్థిరము చేసికొనుచు పూర్వంత్రయము ప్రక
టింప సన్నగులంబారి లాభము మాత్రము లభ్యము
కావేనుకొని, విజయనగరాధీశ్వరుల కన్నులుచేరి
కృతకర్మయతో బోరాడిన పూర్వవిధమును లేక
బోవేదు

విజయనగర పాత్రావర్ణం తెలిసింది పూర్వం
త్రయము ప్రకటించినవారిలో శ్రీకృష్ణదేవరాయలకు
మధురము శ్రీ క. 1630 నుండి 1590 వరకు పరిపాలిం
చిన తిరుమలకొరి వాయుకుడు ఇతడు రామబాపయ్య
దేనియు, కళారామ వేనియు జగత్ప్రసిద్ధి పొందెను
తొలుత తొంబాళరండి పాపముకుగ కృష్ణదేవరాయ
లవారి కొలువునాటుమో చేరి పిమ్మట మధురలో
వాయలరాజ్య స్థాపకాచార్యుడుగా విశేషవిఖ్యాతి
పొందిన ముద్దుకృష్ణయ్య విక్రీకారవాణుని కలహమునకు
చెరిగిన ముద్దుకృష్ణయ్య వాయుకుని రెండవ ముఖాను
తిరుమలకొరి వాయుకుడు. ఇతడు శ్రీ క. 1590 లో
జన్మించి, 1610 వ సంవత్సరమున కలహించి తన పంజ
శ్చరములు రాజ్యపాలనము చేసి చివ యాళిమ్మ గడిం
చెను. ఇతని మరణమునకున్నది వింతగానైతే కళ్ళలు
గుంపు, పానియందలి సత్యవిశ్మయము తెంతవరకా
తెలియదుగాని కళాబోధకుడు గాను, యుద్ధవిరుదు

గాను తిరుమలకొరి వాయుకుడు చరిత్ర విమర్శిలో
ప్రభుకారయై వెలుగొందుచున్నాడు.

తిరుమల కొరి వాయుకుడు శతవయస్సు బాటబోయ
కుడును, కళారామకుడు శేగాక, యుద్ధవిరుదును,
ఇతని భుజవలయును ముత్యకృష్ణ మొనర్చుకొనకముఖ
సూచకంబై ఇతడు మైసూరివారితోను, రామబాప
య్యయము నేలు పేరువతోను సమరములు సాగించి
విజయలక్ష్మిని కరించెను ఈ విజయముల ఫలిత
ముగా తిరుమలవాయుకుని పరిపాలనాధికారము
నిష్ప్రతిమయమనది నీది కన్నటికే కారణము, తిరుమల
కొరి వాయుకుని పక్షవాదము (పైకాగిరినది) యను
రామప్పయ్య సమాకార పాపభూతులని నుడువ
దనము

రామప్పయ్య తిరుమలవాయుకుని కాలమున
వికవాదము ప్రధానమున నిర్వహించుచుండెను.
అనగా, పైకాగిరినది గాను, ప్రధానమంత్రిగాను
నందెనప్పమాట ఇట్టి బాధ్యతాయంతకుల రెండు
వదిలెలకు ప్రతిభావంతముగ నిర్వహించిన రామ
ప్పయ్య బుద్ధిబలమునందే కాక బాహుబలమునందును
అందెనప్పిని చేయించి కర్మములయన్నది ఇతడు
మైసూరివారితో జరిగిన యుద్ధమునందు పాల్గొని
మైసూరు పక్షవాదము యువ సంకరాకాశము అయింది,
తిరుమలకొరి వాయుకుని యాదరాధిపత్యములను
పాత్రునియ్యెను. రామప్పయ్యకు తోడుగా మైసూరు
యుద్ధములో పిండుగల్లు పాళేగారన రంగప్ప వాయు
కుడు కూడ విశేషముగ సహాయము చేసినట్లు
చరిత్ర సాక్షి మొనరుచున్నది యుద్ధానంతరము -
ఈ నిరద్యయము తిరుమలకు సమర్పించెను!
పిమ్మట రామబాపయ్యయము నేలు యువత తలకొనెను
రెండవ బడక దేవ నేతునతితో జరిగిన సంక్రామ
ములో సూచి పక్షవాదము రామప్పయ్య పాల్గొని
విజయము సాధించెను ఇటుల రామప్పయ్య
త్రైతీయాశ్రయ పనులయ తిరుమలకొరి వాయుకుని కాల
చేదోడువాడగు పాయుకుడే తన కుమంత్రి అని
నిందుకొనెను.

వికవాదము రామప్పయ్య తెలుగు వాడుకము;
మధురకు పిమ్మట మధురమునకున్న పక్షాధిపతి

మంగలం' అను గ్రామములో జన్మించెను. 'శేటికిని ఆ గ్రామమునకు ఇతడు నిర్మించిన శివాలయములో అతని విగ్రహము గలదు. ఇతని కిద్దరు సోదరులు వైద్యవాద్యులు, కృష్ణవృత్తులు అనువారు. వీరిలో వైద్యవాద్యులు అగ్రగణ్యులు ఇతడవలన రామవృత్తులకు అంతులేని ఆభిమానము ఇతని ఆశీస్సులను గ్రహించిన వీర్యులు శే రామవృత్తులు రణరంగమునకు వెళ్లిన వాడు రామవృత్తులు తామరలను శతరాములు, కొండవృత్తులుగాడ పుటిమలని విశేషమగుచున్నది సేతుపతితో జరిగిన యుద్ధములో శతరాములుగాడ పాల్గొని విఖ్యాతి పొందినాడు

రామవృత్తులు శీతవర్షితము, అతని కైత్ర యాత్రావిశేషములను తెలిసికొనుటకు చారిత్రకాధారములు కొన్ని కలవు కాని ఆకర్షణ మును నగా, రామవృత్తులు తెలుగుదేశ వైభవజీవని నితని గూర్చి ప్రత్యేక పుస్తకములు తెలుగులో లేకపోవుటయు వాడు తెలివినంతవఱకు మదరాసు ప్రాచ్యరిఖిత పుస్తకాలలోనున్న 'రామవాద్య పురంవారి వంశావళిలో రామవృత్తులు గూర్చిన ప్రస్తావన— అనగా అతడు సేతుపతితో గానించిన యుద్ధమునకు సంబంధించిన విశేషాదికము— కలదు కాని తిరుళి మన నితనిని గురించి 'ఇ రామయ్యన్ అమ్మన్' అను ప్రత్యేక పుస్తక మేగాక 'తిరుప్పావోట్టు తిరుప్పవేమలై'లో గూడ నివరములు కొన్ని కలవు తింజావూరు పుస్తకాలలో, 'ఇ రామవృత్తున్ అమ్మన్' అను తాళిపద్య గ్రంథమున, మదరాసు ప్రాచ్యరిఖిత పుస్తకాలలో 'ఇ రామయ్యన్ అమ్మన్' అను పుస్తకమున రామవృత్తులు గుణగణములను చిత్రించుచున్నది ఈ రెండు పుస్తకములను పోల్చితే 'ఇ రామయ్యన్ అమ్మన్' అను 'శేటితో తింజావూరు నరసయ్య మహర్ ప్రచురణగా మదరాసు ప్రభుత్వమువారు 1950 సం॥ ప్రకటించి యున్నాడు ఇందులకు ప్రభుత్వమువారు చిరస్మరణీయులు.

1 ఈ అచ్చనగాయలకు అచ్చన గండ్రు, అచ్చనలు, అచ్చనగండ్రు—ముప్పగు ప్రఖ్యాతవాడు ములు గలవని తెలియుచున్నది. వీరిగళ మారనవంటి మనలో యీ జాతు చిరంజీవిత్యము కలిగించినాడు

దినమూర్ కొన్ని భవంగవంత గడువర్తన జాతు పెండింగు, నల్లనూరి, ద్వైవగండ్రు, వీరినీలులు, కుచ్చిళ్ళ, గీరవగింజ, బొమ్మనగుంట, కనుయూసి గంతి, నలుగంటాలూరు, లోనైన శేలమూర్ బొమ్మగ బొట్లతోపలిర కాళారత్న మొల్లవృత్తున్.

(కళాభూషణ్ దత్తము. క బి).

'అమ్మన్' అనునది దేశీయత్యక్తాభివృద్ధిని సుధురదనము. శతీశంకరాచార్య, బార్పిరిక, అమ్మమ్మకళ—మొదలగు గ్రంథములకు ఈ అమ్మన్ ప్రభావాలలోనే ప్రాయబడియుండును. అచ్చన గాయలాడు సంధ్యయున అమ్మన్ పాడుచు ఆటాడుట తిరుళి తెలతలకు వరిపాటి కనుక తిరుళి వాడులో—యెట్లయుగా వేరైవట్టులందు—యీ రామవృత్తులు గాధకు విశేష ప్రచారము కలవటం అత్యుక్తికాదు తిరుళుల వోళ్ళలో వడిన రామవృత్తులు వింతింజి పేర్లు కలిగినవి ఇరామయ్యన్, ఇరామయ్యన్, ఇరామవృత్తున్—అని 'శేటికిని వ్యవహరించుట మహావహము తెలుగువాడగు రామవృత్తులు గాధకు సతతముగ మంచించుటకు తిరుళులకు కృతజ్ఞత తెలుపుటతోపాటు తిరుళివాక్యాయ మన గల మంచినిగూడ గ్రహించి శీర్షింయకొనుట తెలుగుల కర్తవ్యము!

ఇరామయ్యన్ అమ్మన్ పాపీత్యవృత్తులు గల నీయులు గాకపోయినను, చారిత్రకముగా విలసిల్లి రత్నమని మహాపుట లెన్న రామవృత్తులు శీతమునకు సంబంధించిన నివరములు, తిరుమల కెరెవాంకుని గుణగణములు, సేతుపతితో జరిగిన యుద్ధములో రామవృత్తులకు సహాయముగాకచ్చి పోరాడిన దైవుడి రెండు పాళ్ళగాడ్లు, ఆవాటి పాంఘిక, రాజలయూడి విషయములు, సేతుపతుల వృత్తాంతము, జడైక దేవ సేతుపతియొక్క దైవభావనములు—యెట్లగు ముఖ్యాంశము లెన్న యీ చారిత్రక గ్రంథమున వివరింపబడియుండుట గమనార్హము దళివాయి రామవృత్తులతో పోరాడిన రెండవ జడైకదేవ సేతుపతి తొన పేర్వడసిన యుద్ధవిట దనుటలో సంజే హములేదు ఇతడు కుట్టాన్ సేతుపతి మొదటి కుటాడు కుట్టాన్ సేతుపతి మరణాంతరము, అనగా 1885 సంవత్సరమున జడైకదేవుడు వీరిపోషకులకు వచ్చెను ఇతనికి దళివాయి సేతుపతి యను బిరుదము గూడ గలదు రామవృత్తులు, సేతుపతులకు జరిగిన యుద్ధమున వధివర్తించు గ్రంథము రామవృత్తున్ అమ్మన్

ఈ గ్రంథమునుండి రామవృత్తులకు నువించి మనకు తెలియజేయు కొన్ని ముఖ్యాంశములు ఇతడు మనకు పొల్పినాడు. పాల్వభట్లకు, తిరుమల వాయలి వారికి మీది భుజము. ఇతని అంగ్రాధిపతులు నిరవ మనము అమ్మన్లో పలుకొట్ట 'నేను తెలుగు వాడిను. జడైకదేవుడు తెలుగువానిని నిరసన భోగ మతో జూచుచున్నాడు. కనుక అతనిని వధించిన వాని వాడు భుజ్యాంతి అభివక్షి—' అని భావ

వ్యయ్య నడువుట వ్యాధిగ్రస్తుడు. పెద్దలైన ఆన
దమ్మ ముఖ్యముగా, అప్పుడొక రైస్ట్రావారుయ్యచే
విశేష గౌరవము. రైస్ట్రా వీరవారి విశేషముగా
మన్నట్లు తెలియుచున్నది కాని కొన్ని సంవత్స
రాలయందు రామప్పయ్య కలివాళ్ళుగా నన్నట్లు
కనబడుచున్నాడు దీనిని బలపఱచుటకై యొక కళ
'కొండు మండలకళ' అను తమిళపు నైకమున గలదు.

దళబాయిగా కప్పుకు చెల్లించని పాతవుచే,
రామప్పయ్య కొందరు పాకెగార్లను కారాగృహమున
బంధించెనట వారిలో ఆయ్యార్ 'సంబంధ చర
క్కురై' అను పాకెగార్ కడుకలకు. అతడు తమిళ
భాషా పాదుడుగా ప్రసిద్ధిగాంచుట కలవాడొక
కని బంధించె యున్న 'సంబంధ చరక్కురై'కు
సందర్శించి యతనిచే సమ్మతికడనకుండు యత్నం
చెను అప్పుడు తనయొద్ద ఏమియు లేకుండుటచేత
సంబంధ చరక్కురై తన భార్యను దర్శింపుమని కనిని
కొరకు ఆమెతో కని యానివయమును మడిచిన
నెంటుకీ, తన మంగళమూత్రమును కని సమ్మదింపె
నట ఆమెతోయిలాలు! ఈ అద్భుతమయమును దళ
బాయి రామప్పయ్యకు తెలియజేసినవెంటనే వచ్చాత్త
ప్రహ్వయ్యదై దళబాయి సంబంధ చరక్కురై
సచ్చిత్రియను కొనియాడుచు అతనిని బంధము
వ్రుంగి తీసికొని ఇటులనే యుద్ధసమయములందు
రామప్పయ్య బంధితులను కాపించెనని ఆమూలై
నువత్తుచున్నది

ఇక, రామప్పయ్య మరణమును నడచి నిరూ
రింతు లిరుమలకొరి నాయుని మరణమునకు
సంబంధించిన కథలవలెనే, రామప్పయ్య మరణమును
గూర్చిమాట కథలు పెక్కులున్నవి నేకుపతితో
యొద్ద మొనరించుటగాని రామప్పయ్య పొంబన్
కొలువచే అనకట కట్టి, జడైకడత్తనితో యుద్ధము
చేయుచు నీరసయ్యను సంకరించెనని కొందరు
చరిత్రకారులు నిర్ణయించుచున్నారు జడైకడత్తుడు
గానించిన 'చేతబడి' కథలనుగా రామప్పయ్య మర

ణిమిషమని కొందరు నువత్తుదురు. విషప్రయోగము
వలన మరణించెనని మరికొందరి నమ్మకము ఇటుల
రామప్పయ్య మరణమును కుటించి భిన్నాభి
ప్రాయము లున్నను, ఇతడు శ్రీ. క. 1658 ప్రాంత
మున మరణించి యుండవలెనని నడువదనము. ఏల
యన, యుద్ధమున మరణించిన రామప్పయ్యకు పిమ్మట,
అతని అల్లుడగు శివరామయ్య తిరుమలకొరి నా
మనిచే దళబాయిగ నియమింపబడెన శివరామయ్య
మను, నేకువలెని జరిగిన యుద్ధములో నేకువలె
పరాజయము కలిగినది కొన్నాళ్ళు జడైకడన్—నేకు
వలె మథురలో కారాగృహమునకుండి, తిరు
మలకొరి నాయునివారి అనుగ్రహము గెల్ల
సంపాదించుకొని మరల రామనాథపురమును
వరిపాలించి, 1648 సంవత్సరమున జడైకడన్ నేకు
వలె తన తమ్ముడగు 'తేంచి'చే నాత్యగానించబడినట్లు
రామయ్యకొ అమ్మనై నువత్తుచున్నది కనుక, కనీ
రంగమునందే రామప్పయ్య మరణించెనని నువత్తుట
సమంజసముగ కనించుచున్నది.

మయ నుదాహరించిన విషయము లన్నియు
రామయ్యకొ అమ్మనైలో పేర్కొనబడినవి ఒకొక
చోట రామప్పయ్య 'పులిరామయ్య' అనియు 'రాక్ష
సులను సంహరించిన రామ' పంతుటి వాడనియు ప్రస్తు
తించబడినాడు రామప్పయ్య, నేకువలెనని జరిగిన
యుద్ధము మహోత్సవముగ చిత్రించబడినది ఇటుల
రామయ్యకొ అమ్మనై రామప్పయ్య జీవించి కేవలము
గాక, ఆనాటి పాంథుకరాజేయూది పరిస్థితులనుగూడ
కండ్లకు గట్టినట్లు తెలిసిది నేయుచున్నది కాన,
రామయ్యన అమ్మనై చారిత్రక దృష్ట్యా అనూల్య
ముల గ్రంథమునకు నిర్వివాదాంతము ను గ్రంథ
మున నభివర్ణితమయిన రామప్పయ్య గాధ మాదిరిల
దానికము వంటిదని నుడువుట అత్యుక్తి కానేరదు.
ప్రతిభాకంఠమయిన దళబాయి రామప్పయ్య జీవిత
చరిత్రము తెలుసుకొని మాత్రమేగాక వాచితాత్మ్యం
కెల్లరకు చిరస్మరణీయు!

వి ర హి

శ్రీ కోడూరి ఉమామహేశ్వరం

నామనమెల్ల వందనవనస్థిత కోమల పారిజాత మా
లామధురాత్మ కంఠయి నిరామయభావ నిలిన గోపికా
కామనయై కృశించెదనికంపిత ఖండిత నాయికా మృగా
భీష్మదుశయ్యయై చరిమిలించెడి గండపు పద్మిముద్దయై

వన్నని యేటివంకల పినల్లు పినల్లు తురాయిపూలు పూ
యన్నజలైన తెక్కతుదియించుల సోలిన పాలపిట్ట లే
వన్నెలవైన నాయెడద భావుకతా మధురోహ లెన్నియో
చిన్నెలు గ్రుమ్మ రించుచును చేడ్వడిపోయె రసావకర్షకుల

గుమధుర సాంధ్యరాగముల కోళలు చిమ్మిన యాకనంబుపై
గుముడుకవచ్చు ర త్రిమమ గూర్చి పసిండివలెన్ ప్రమిండితిన్
విమలనిలైన నీవితము పెక్కనమై తటితీపు లారి మై
కము విడివడ్డ నాకునయి క్రమ్ముకునచ్చె విషాది మేఘముల.

నలలిత భువ్వకోమల వనంఠ నద్యక్షము యావనంబు , నా
వలపుల పంట వీవనడి భావన తేయించు నున్ననాకు ని
ర్మల మధురోహ నమ్మిలిత రాగపీఠీమృదునాడ వంస్వరం
బలు విన గోకిపుట్టెడినిపోయెడలేక నహర్నిశంబులున్.

కమ్మని పంపివెన్నెలలు గాయె దినములు పోయి కృష్ణ ప
క్షమ్మిక దాపురించునని సారెకు సారెకు నాయెడివిడలో
గ్రమ్మ విషాద మేఘపటలముల నిండిన చిమ్మ చీకటిన్
వమ్మయినట్టి నాప్రణయపాంథలకై తిపియింతు నోనళ !!

ముదరని ప్రేయసీ ప్రణమ ముగ్ధ మువోహర ప్రేమగాధ నా
మది నదలించుచున్నది సుమా విమమా యనుమాన మేలనో
మదవతి ! నాటి నీమధుర మంజుల ప్రేమరసార్ద్రాయూర్తి యొ
ప్పదమయి నేటికిన్ మధురపీఠల నన్ను గృతార్థు తేచెడిన్

భావజాని చిక్కివృత్తి భావముల నెఱిగి
యొత్తను గృహాన్త ధర్మంపు వృత్తమెఱిగి
మదన సామ్రాజ్య వైభవాన్వదుల మగుచు
నాకనంబున విహరింప నభిలషింతు.

తమస్సులో తపస్సులు

శ్రీ మునివల్లె రాజు

మా స్వగ్రామం అటు చల్లా ముఖ్యపట్టణానికి యిటు తాలూకా ముఖ్యపట్టణానికి దగ్గర్లో, గ్రాండ్ బ్రంకులోకు చివ్వుమార్గంలో పుటంంలో మా గ్రామం కాగరికలో చాలా పెద్ద మాన్యు కల్పించి క్రమ అనుకోకుండా మారు మాల్లోరికి ఒక్కసారి దయచేస్తే, యీ కాగరికతకు ఇలా మిటర్ మిద కొలిచివచ్చి కొలిచి మాదరిచ్చి మనవి చేస్తాను. ముచ్చట ఒకటి రొంతు పుదామరణ లిచ్చి మా మారు ఎవీంచగలరని నమ్ముతాన వెనక మా గ్రామానికి గంధాలమొద్దుపొద్దుకుండు కచ్చి పుకాన్యపాటు దంధివచ్చుకు కచ్చివ పుత్రేకంతో వదిలుండిమా మాద చలుకోవని ఏ స్థలంలో పెంకుటింటి గంధాలయం పూసిందామన వచ్చానా, ఆ పదిత్ర స్థలంలో నేను భూమియ్యగారి చివ్వు కాళ్ళ చూట్టులు పెరిసింది మా ప్రెసిడెంటుగారు (లిరికి పంకికంబరకూ నమ్మ) సమాకారసంఘం కేర్లు పోసి చేసి, వారి స్వంత చివ్వులో జువకట్ట పూర్వం, మేము కట్టించవలచుకొన్న చాచాయిలు గ్రామ సమాకార సంఘస్థలంలో మున్నీ ముఖ్యతే తేలా సినిమాహాలు కల్పించి ఇంకా కాకలిస్తే, మా గ్రామంలోనూడా రోజుకు యాదైక్రెగ్గ నీజరు సిగరెట్టు పెట్టెలూ, వారానికి దవనమనైగా కొత్త చిట్టచేక పెట్టెలూ కలిగిపోతుంటాయంటే నమ్మంక అంతేకాదు, గత చరిత్రలో మా త్రాల్లోని రెండు పార్టీలవారు ఏ విషయంలోనూ ఏకీభవించి త్రున్నది ఎవరైచిక్క కృత్యంకు నూడా జ్ఞానకం లేదు. కాని మున్నీ నువ్వకుండి, అంటే గంధాలయం కట్టవచ్చు త్రువారులు పైకి లేవకుండా చేసేందుకు పెట్టిన అర్థిలోనూ, ప్రజల శ్రేర్లధనాన్ని తాకురు పెట్టిలో కట్టుంగా అడ్డం పెట్టుకోవ్వు ప్రెసిడెంటుగారి అర్థి తన్నించటంలోనూ, మా ప్రాభుకూ పాకాకా ప్రాభుకూన్నట్లై పాకాలగా మాదమండా అంబుమో భిక్షువర్ణంగా తీసుకోవ్వు

కాగరికలోనూ—తరతరాలవండి భక్తాన్న మూకా కతులు యిప్పే పూయిస్తే పోయాయని నేను గర్వంగా చెప్పగలను.

ఇటువంటి మా స్వగ్రామి మారు వల్లెటూరువిగాని, ఇస్తీ అనిగాని అవలేదు. ఈ బస్తీ, వల్లె రొందూకాని మాత్రాల్లోనూడా ధర్మజేతర ఒక పాదంమొదలుకా నమస్తవ్వదని నేను విన్నదిస్తే మారు ఆకర్ష్యతెండుకు వదలి? మా వదమటి ఇవారు పురాతన కాగరికతకు క్రైరామ మంటపం అట వట్టు.

ఇక్కడ మారు ఒక చివ్వు విషయం మనవిచేయాలి మారు సంవత్సరంలో మునుపుత్రెట్టా మారు మంటాయో, నూ క్రైరామ మంటపంమొద నీజమ్మ నూడా అట్లా మారుమూపుంటాయ్. మున్నీ నే గడిచింది. పురి నేక కాదం నీజను అంతకు ముందు నీజను చిట్టచేక నీజను ప్రస్తుతం జరుగుతోన్నది—పురాణ కాలతేవ నీజను, తర్రమాననైవ ఈ పురాణ కాలతేవ నీజను పుణ్యమహాత్మ్యంతోకే మన కథనూడా ప్రారంభం అయింది తానీజా ప్రారంభంలోనే మా ఆచార్యులవారు ఒకరే, మనత్రాల్లో ధర్మం నాలుగు కాళ్ళమొద సంవరించటం లేదని ఎవర్రా అనేది? అని నావంటి సంస్కరణ వాదమీ సవారచేసి, మందలిస్తూంటం కర్ణు

* * * *

అకోజా క్రైరామ మంటపం అరుగులమొద స్థల పురాణ కాలతేవం విరాళుకుంగా పాగిపోతున్నది చిధులవారు మంచి వండితులే గాకుండా, కొంచెం సంగీత విద్యలోనూడా ప్రత్యేకం గలిగిన వారు కావటంలో వారి కిచ్చుతర్గంలో ఆ చాల గోపాలమూ పుచ్చారు.

తీర్థలవారి కడుగుగా మునిల్ల ఇస్తీ విధింతు తర్గం అనిపిస్తున్నది. వారికి ఎవరూలేవుగా క్రితియి

కులైన రైతువర్గం కూర్చోబిడ్డలను చూచి నవ్వి చక్కగా రీచా బిడ్డ భవనా, యా దీపభక్త శ్రేణి దువగా, పైక చెప్పబడిన బాలవృందము, వున్నది. అందరికన్నా చువ శ్రేణిలో, ముక్తి లోడును అందుబాటులో కూర్చోవటంలో మా బాల భక్తులు తమ వల్ల యోగక్షేమాన్ని ఎంతటి తురాన ప్రవృత్తిలోనైనా ఏమిటి పాటుగా నివ్వరించే వాళ్లు కాదని మారు గ్రహించ వచ్చు

తీర్థలవాడు చదువుతోన్న కోర్కాన్ని సంతోషి చేసి, కాని అర్థ తాత్పర్యం పలకడండానే ఆపురించి, తెలివైన కోటిలోని దగ్గరలోనే నేచి వున్న దానులనుంచి ప్రతీకించడండా చిటికెనీ, ఒక్క తాత్కాలిక క్షణం శిష్యుకోటికంక రకు కరుణారస వీక్షణాలు ప్రసరించ తేకాదు అప్పటికే ప్రపంచ శ్రేణిలోని వికేతు కోటిలో—తిరువతి కొండ ప్థల మహాత్మ్యక ప్రభ వస్తుగిల్లి కోడళ్ళ మునుకుతనాన్ని కదిలించే నివిభోపాయాల అత్యవ యం ప్రాధాన్యక చెప్పింది. ఆ వర్గంలోనే అక్కడక్కడ చిలకరించినట్లుగా వున్న సలగురైదురుకు కొడళ్ళలో కొత్తగా వచ్చిన తెలుగునీమ—చిత్రం లోని తారయొక్క వర్ణనలో అభిప్రాయ భేదాలు వచ్చివాయ్ నవనయ్య చెప్పిగాయూ, వారి కెట్లు కింది పీడన అభ్యాసం వాయుడూ, చుట్టలలో పాప్యల పీకారాయయ్య—వారి తరువాతి కొద్ద రిటిగేషన్ తరించి మాన్వర్ ప్లాకేషన్ వున్నాడు. తీర్థలవారికి అపారమైన లోకావధిసంభంది వారికి రాకొం కంకపారం పర్యుత సంవదగా వస్తోంది

వారు శిష్యుకోటిలో అధిక సంఖ్యాపల తమ జాతి రుచున్న గమనించినవారై, మునుకునామే, కొంటిన్ను నంది పొడుంబురకు పదిమంది ముందు ప్రదర్శించి, అందులోని వేద్యుగానంద అపీషన్ ముద్రాను శక్తిని కోంకెం అపామావ్య మైన పెద్ద పట్టులో పడింది, తత్పరితంగా వచ్చిన ప్రహ్వనందంలో ఒకక్షణం లీకైన, తెలివి తెచ్చు కొని, పులతరాగ గ్రంథాన్ని మూసి, తమ శిష్య సంకాపాన్ని రాక సమ పార్వతలో ప్రతీకెట్ట దలంచినవారై—

“నిన్నారా? కాణ్యుగాయా? కొనుటి నర వయ్యకు పలుకుగా వుండుట అన్నాడు. (అరొకా ఖి, ప్రసాదం వంతు కాణ్యుగాయా?)

నరవయ్య పేరు వివశానే మొకాళ్ళు గెమ్మలా “తెల్లం” “తెల్లం” అని అప్పుడు తమ నునలు వినిపించి నా చాతుర్యమున్న వున్న నరవ యొక్క కెల్లానికీ అని నా భావ సంబంధం వ్రున్నా తా నుననలు తీర్థల వారికీమీ వచ్చలేదు.

“గతం గతః అన్నాడు గడంతే కాస్త్రుతాడు? తనిపోయేవాడి మునకాలు మాత్రమే లోకం చెప్పకోవాలవటం ధర్మమీకా?” అని రాకొం గా వారు శిష్యుకోటిని మందలించారు తీర్థలవారి మున కున్నలోవున్న విషయం పెద్దరహస్యమేమీ గాదు మా గ్రామంలో శ్రేష్ఠమైన తెల్లం వుట్టకు వ్రుట్టు పండుకుంది కొని నిలుటి సంవత్సరం మూడుతలల పాటు, కలుకంటే ఏమిటో ఎరగని మామూరి గూడా తెల్లం మునుం వచ్చింది చివరకు పెద్ద మూలలు మూడుగాదు గూడా తలం తెల్లంకోసం గడవ గడపా తరగతలనీ వచ్చింది “నరవయ్య కొట్టల్లో మురిగిపోతున్నదని” కొండవూ, “వంకమ నీడు పూడినీ, నరవయ్య కలిసి వొంకకవంగా అయ్యుతున్నారని” కొండవూ విమనకోన్నాడు ఏమైతేనేం కడుపు కరువుగానే వర్ణిచోయింది

ఇంతలోనే సర్వాంతర్యామి అయిన వరసన్ను గారు “పరువేమిటి స్వామీ! పాడ్తు నీ కిందికెట్టా దుగా” అన్నది

“మహాండాకి కాదండీ—పుణ్యాత్ముడు ఏ జన్మలోనో యింత చేసుకు వ్రుట్టాడు శివాలయానికీ ధ్వజస్థంభం వాడం చేయించాడు కదండీ” ని తీర్థల వారు మరోకారి ఆపురించారు

ఈ సందర్భంలో తీర్థలవారు ఒక విషయం మురిచిపోయారు నరవయ్య చేయించిన ధ్వజస్థంభం కలప చాక బాతుననీ, గాలి నిలవననీ ఓంకారం వాడు కాస్త్రుకాడు చెప్పినట్లే, అది మొన్నటి కాస్త్రీ కంలో తిరిగి మురిచోయింది. ఈ మాటలు అప్పటి చాకా వింటూ తెల్లంకోటిక రామకర మార్పున్న నరవయ్యగారి క్షాతి పామయ్య సంవత్సం లోపల చాయకొని “పాడ్తు తిరక్కముండే ప్రాంగం పోయిందండీ” అని వల్లగా వారనిడిచాడు.

సభిమంపదనూ “శారాయని” “శారాయని” అని పక్షి పాడవడమీ శ్రావణార్పణ చేశారు.

ఇక సంగమకాలాదులనుబట్టిగా, పుణ్యం చేతుకొన్న వాళ్ళకు వరలోకంలో దొరికే పరిస్థితి దాదాపు నడిచింది. చాలామంది సభిమలు ప్రక్కలకు వెళ్ళి పుట్టి తీర్చుకొని భూదానానికి వారి ప్రధాన కార్యకలాపం చేయవలసివచ్చింది.

ఇంతలోనే వివాహాల మేళం వికటించింది. అది రాసురాసు కాదుమంటవం సమీపంలోనే వికటించి, మంటపాన్ని గూడా దాటిపోవచ్చు. పుణ్యం చేసుకొని వచ్చిపోయిన నరకయ్యగారి కేవాన్ని ఆయన పలుకుతూ కొడుకులా, పాదాలను కొమ్మలు పట్టుకొని కోకం మేళం వికటించే వస్తున్నాడు ఆ వికట నరకయ్యగారి కావలసింది పుణ్యయ్యగారి వస్తున్నాడు పుణ్యయ్యగారి చేతిలో ఒక పూలపళ్లెం వున్నది ఆ పళ్లెంలోని పూలలో కామలూ, పైసలూ కలిపివున్నాయి వరలోకయాత్ర చేసిన ముసలాయన రహదారిలో నెలకొని వదిలించి ఆడవలలు రాకుండా, ఆయన వ్యాపారంలో భాగం పంపుకొన్న పుణ్యయ్యగారి పూలలోపాలు కాదు, పైసలూ దానం చేస్తున్నాడు కనమిది పడుతున్నది దాదాపు పైసలు కిందకు పోయిపోతున్నాయి ఆ తర్వాత నరకయ్య ముసలూ, బంధువులూ వస్తున్నాడు చాళి ప్రారంభించి అది

పెల్లంలో అత్యంత అమిత భావ సంబంధమున్న నరకయ్యగారి సౌతిక చేపలు అంతిమయాత్రను, క్రితము మంటపం దాటి సభిమలందరూ మెడలు తిప్పి చూచేటట్లు కొందరు వచ్చి వచ్చి వచ్చి అది తమ పాదధూరిని తెలుపుకొంటున్నారు. ముసలయ్యలకు కొందరికి తమ సొంత కేసుల్ని నరకయ్యగారిలో పోయిపోవడానికే కళ్ళున్నాయి వచ్చి, కొందరినందరి యింటివారి కనిపించింది ఇన్నాళ్ళు నరకయ్యగారి వారు నాకునున్న తన పేదా వదిలించి మెడలలో అడుగు పెట్టి పాదధూరితో వరలోకంలోని కానూన్నాడు మాకు పాద రసమిచ్చి వచ్చి, కొందరు చెంపలూ ఎకరూ చూడకుండా వాయిదాపెట్టి, తీర్చుకొని చూచేటట్లుగా విచారితులైన ముఖం పెట్టాడు. కొందరినందరి పేదారానుకున్న తన యామయ్యగారి వరకయ్యగారి తీసుకొన్న చేతులు పంపి, వచ్చిపోతూ వచ్చిపోతూ తన పాదధూరి

మాలో వుండాలి అని భయపడు తున్నాడు.

కాని వరకయ్యగారి చాదసికి పృథానైరాగ్యం అంకురించి పోయినా, యాదానం గతమిగానా? అని అర్థం లేకుండా ప్రశ్నించాడు.

“చేనం మట్టిలోమట్టి, పంచభూతాల్లో పంచ భూతాలు ఇవి అత్యంత ఎగిరిపోయి అనంతకాలం కలిస్తే యీ చేపల రేఖల్ని చూచి, వాటిని గూర్చి?”

కేవలం స్వలాభం మాత్రమే ఆలోచించి, యీ విచిత్ర, ఆ ముట్టికే చేపారేమో, పృథానైరాగ్యమూ యీ ముట్టికేమో పట్టించుకొని వదిలి పంపడం, క్రితము మంటపాన్ని వదిలి నరకయ్య అంతిమ యాత్రను చేతులుగా చేరారు అందులో పన్నెండు వేళ్ళ వల్ల యాదాతలు ఒకడు, అట్టిలేని రాకుమారుల కొడుకు, బక్కయ్యాదాతలు

యాదాతలు కళ్ళున్నాయి పుణ్యయ్యగారి దాదాపు పుణ్య మంత కట్టాయన్నీ పిరికిపట్టు పుణ్యయ్యగారి పూలను పేకటం, కేవలం నలకరాళ్ళు కలిపినట్లు ఆ పూలలో పైసలు కలకటం—యాదాతలు అక్కరల్లో గమనించారు నరకయ్య కేవలం వనక యివ్వకుండా వాదాల్ని వందమంది దాకా వస్తున్నాడు బంధువులే గాకుండా, వచ్చిపోయిన వీరికి కావల్సిన వస్తుకాదు అవయవం, నరకయ్య వారములు గంధ్ర గత్తెలు లేకుండా, నిక్కెళ్ళుగా, నంపులు నంపులుగా వస్తున్నాడు.

యాదాతలు పెద్దరిగిన తర్వాత యిట్లాంటి పుణ్యం చూడటానికి ప్రపంచం బాగాయి యీ ప్రారంభం పుణ్యయ్యగారి ప్రయాణం చేస్తూండగా, యిట్లాంటి అదేవాళ్ళందరూ ఎవరివనలు వాళ్ళ వదిలిపెట్టి వీరి నున్నాలోకి వచ్చి కేవాన్ని వింతగా, కృతమీదా చేయకుండా చూడకుండా గూడా—యాదాతల మనస్సులోని ‘అ’ ను కేవలం చూచి చేతులు కొడుకొండ తిరవాతో యీ పుణ్యవాన్ని పోయి కొంటూ, తక్కిన వీళ్ళలో పైసలకోసం పోటీలు వస్తూ యాదాతలు, తమకు ఎన్నడూ వాయిదా గింజం కేవలం గూడా కొనసాగెట్టి, నరకయ్య ప్రయాణం తీరి వచ్చి తన పోరాటాన్ని.

ఒక్కయడవులు తక్కిన వీధిలో పోవుచూ నీ
 వక్కాని సింగి. పుణ్యక్షేత్రమునకు వెళ్లు
 బతుకగా, కాకగారి పుణ్యంకోసం నైక లేకగానే,
 ఒక్కయడవులు ముందుకుపోయి, గడ్డ కళ్ళతో పూల
 మండి పైసల్ని నర్తకట్టి, ఏడుకొని బొడ్డువగ్గర చిన్న
 సందిలో చాచుకోని, తక్కిన కష్టపాదుల తెండి
 అందకుండా పోతుకునూ, యాచాది మర్రిగాడికి
 మాటకు మాటవెసుకూ, ఎలకలసింగడిని మోచేతి
 వసుకు ఎముకల్లో పొడుస్తూ, జబ్బరేస్తేగా, ముందు
 ఆలోచన చేస్తూ పడిచాడు. ఒక్క యాదవులి పైపు
 ల్యంకో ఆలోచన ఒక్క యాచాది మర్రిగాడికి
 రప్పిలే, యింకో వీధివాడి కెవరికి పబ్బడి దొరక
 లేదు వాళ్ళందరూ ఎదుపు ముఖాల్లోనే యాద
 వుల్ని వదలించారు లాభంలేక పోయింది బ్రతిమ
 లాచారు ఫలితం కలగలేదు చివరకు యాదవులి
 బలహీను పోయింటా—దయ్యల ధయం పుచ్చిం
 చారు యాదవులు బొడ్డునుంచి పైపా పైకిరాలేదు
 యాదవులి రివ్వకు పోయాయోలో దబ్బు పట్టిచ్చి
 సినిమాలు తీయించే సజరాతీనీక, నీవ కధకున్న
 తినిమలేనీ టవ్వకు పెట్టే—ముఖవైఖరి పెట్టి
 అందర్నీ, గడవాయించారు ఆ గాగొంపుకుంకి
 కుంంలో తిప్పించుకొని, గమకృ యింకమృ యింటి
 ముందు పొడ్డుట్టిందీ యాగలు మునుద్దన్న జంటి
 కలూ, నిన్నటి పద్ది పకోడీల, ముదురుముంజులూ
 కొనుక్కురివాడు అందులోనూచా తోడివాళ్ళకు
 భాగం పెట్టలేదు

యాదవులి కడుపులో “టిఫిన్” పగం కేర్లమై
 పోయినా గాగొంపు అతన్ని వదిలి పెట్టలేదు

“అరే సస్తావురా!” అని కాపుల వీల్లడు నీవ
 కన్నయ్యల కోవరి వెళ్ళగక్కాడు

“ఆ పైసలమాన చెయ్యింపుందిలే” అని
 సింగడు భచ్చికంగా చెప్పాడు.

కంకాయం మాడిక్కిం కొడుకు యల్లమంద
 యింకోమట్టు ముందుకుపోయి “పచ్చికోడిమోడి
 పైపల్లడింటే చేతులి కాస్తేగందరాలీ తూరు వునాని
 బుక్కా పిలుపుగాడు వచ్చింది చేతికా? అడుక్క
 రాసంలో పైసలు దొరికితే రాంబయ్యలొద్దో
 నుగ్గిపల్లింటే గాదంటరా? కాదు చెబ్బితే,
 మత్తెనూచా తొమ్మిదోవాడి! బుడిగిమంటావులే.”

ఉల్లే రేడు యాదవులు. వలకలేదు యాదవులు.
 ఒక్కచుంపుండి ఒక్కోకా చుంపుకొని, మాత్రాని
 భర్త్యకర్త యిదిగానే పాతుబిట్ట “వివాహయం”
 మొగడలెల్లి, వివాహమిది పాదంమొందు తూవ
 వాడు ఏకల్లో.

వివాహి యాదవులు ఏదో ధయంకోనే అక్క
 డకు వచ్చాడు వాడి ఆత్మ నిశ్చయాన్నీ, కాంతి
 కోరియూ ఏకాంత ప్రదేశానికి తీసుకువచ్చింది.
 వాడికి ఏకల్లో కంకాయల మాడిక్కిం కొడుకు
 మాటలే తిరిగి తిరిగి పుప్పలి రావాగిస్తే నిజమేనా?
 అనుకోవాడు బుక్కా పిలుపుగాడు వచ్చింది
 అందుకోవా? యల్లమందగారు గచ్చుల కొట్టే వాడకు
 కాదే! రా! యిదవకు ఒక్క జంటిస్తే ఏంకో
 యేది? నిజమా? బుక్కాయంపా?

యాదవులు ఏకల్లో ఏకైకపోయాడు వాడికి
 కళ్ళనెంబు నీళ్లు వచ్చిస్తే తల తిరిగిపోయింది ధయం
 చేసి పెద్దగా అరుస్తూ మనుకోవాడు ఎదురుగా
 పున్న గండి నిక్కనాం కదిలిపట్టియింది కాని గంతు
 పెగలేదు కాస్త చేతులు వచ్చుబిట్ట కేవలం కదల
 లేదు వాడి కళ్ళ కనుక్కుకు కిరింబొద ఆధికారం
 తగ్గిపోయి అత్తక కనుక్కుకు పూర్తి కంట్లయ
 వచ్చేసింది. ఇంతలోనే నిద్ర పోయినా తూలుతూ
 వచ్చింది మువ్వనూ, దేహమూ అలిసిపోయి, బ్రహ్మ
 గణ వాయుకుడైన విష్ణు కృష్ణుడి పాదాలమందు
 ముఖపూర్వకస్థలో యాదవులు పడిపోయాడు నిద్రలో
 వాడికి కలవచ్చింది అది ఆలోచనల కల

“రావలకుంటే ఎంతదా? తినునూచా
 పస్తనో? వాయువల్ల నరకయ్యల కావమిది పుల్ల
 య్యలెట్టిలాగా పూలూ, పైసలూ తినునా చెల్లు
 మంటే? తల్లో బనమంతా పేను లావుకొని తిని
 నెంటుకే అట్లా వస్తారు కావోయి! యా “నీతగాని
 యెవవనాగవ్వలూ—చింగన్నా మర్రి గానూ,
 యల్లమందాయ—అంతా రావాలిందేనా? ఎవడి
 కోసం??”

అలాపడం కల నిజమైతే కలలోకి వారింది.
 తూకరి బుక్కా పిలుపుగాడు కదిలిపోయాడు. వాడికి
 కలలోనే తల్లి, పేళ్ళ ఎదురొకటాడు.

“ఏరా - పిలువుగా? మత్స్య వచ్చిపోయా
కంట నిజమేనా?” అని తన అడిగాడు.

వాడు నవ్వి—“అవును—అవధిమేనుంది!
నేను గనబట్టాను!” అన్నాడు.

“అరేయ్, ఎందుకు జచ్చావురా!”

“నచ్చిపోకపోయింది వైదలేదుమంటే!”

ఈమాటలో యాదవులికి జాగ్రద వస్తోంది.
మరియు యెప్పుడో అర్థంలేని భూమిలోనుండి మౌనం
యింది. భయంతో అర్థంలేని అదవులు అరచాడు.
ఈ భయంకర కేటాని! సగ్గో ధర్మకర్తల ఏకైకం
గర్విలాలు లేచి చెదిరి అటూ యటూ ఎగరచా
నాయ్ యాదవులు నివాసమున్న కావించి
కొన్నాడు కాని గర్విలాలు తలదాచుకొని రెవరెవ
కొట్టుకొంటున్నాయ్ శిశు వనాలయపు మొండి
గొడిలు చీకట్లో ఆకాశ మెత్తుగా వెలిసి పోతు
న్నట్లు యాదవులికి కనిపించింది గుడిసెవక చింత
చెట్టుమొడిగూడా ఎగో కట్టాలు విరిచింది. రిచాని
కది నానకేటం

నివాసమున్న కమలా కదిలి యాదవులు బయటకు
వరుగు లంకించుకున్నాడు ప్రాంతంయంతో
“అయ్యో, పిరిబాహో! నాయ్కో! బాహో!” అని
అరుచుకుంటూ బయట ఎదురుచెట్టు తగిలి పోకట్
పోయా పది లేవనోటాండగా, తండ్రి వాసలో
గొంగరి కప్పుకొని తనకు దుమ్ముంటూ వచ్చాడు

రామచాడు బక్కయోదవులికి పట్టుకొని—

“ఏరా! ఒక్క కానిపోతున్నది జోరం
వచ్చిందా?” అని అడిగాడు

* * *

యాదవులు జ్వరం మిరుచాడుగూడా తగ్గలేదు
రామచాడు మంగలి వైద్యుని పసరు అడిగేందుకు
వెళ్లాడు యాదవులికి రాత్రి అనంతరం కలలో నిజమే
అర్థం కాలేదు. అర్థంకాక—“అయ్యో, బుక్కా
పిలువుగాన్నీ కూడా?” అన్నాడు తల్లితో

అచ్చుకు కొంచెం అక్కర్లంగా కొడుకువంక
జూసి—“నీకేమి రా నీచ్చి? పిలువుగాడు జచ్చి
అరుచెల్లెయితే” అని సమాధానం ఇచ్చింది.

“కాదే! నిజమే!” అని యాదవులు అతని
యాదుగా నిజమైతచ్చి మాటాడలేదు ఆ మగతలో
మరి బుక్కా పిలువుగాడు కనిపించాడు.

9

ఆ మత్స్య మత్స్య రాత్రిగాని తెలియలేదు
యాదవులికి జ్వరం పెరిగిపోతున్నది. వాడి ఒంటి
మీద ఏ శుద్ధా నిలకటంలేదు. ఈ ఒక్కరోజు
జ్వరానికి చిక్కి కలగమైపోయాడు రామచాడు
ఒకటి! కొంగుపొట్టు మంగలి వైద్యుడిచుట్టూ తిరి
గాడు తండ్రి వాత యెత్తాండగా యాదవులు జారిగా
యారాడు

“మేక గొట్టావా మూర్ఖు కొంకరా?” అని
రామచాడు అడిగాడు

“లే నీ! ఉ చూ!”

“మరి జ్వరం దేనికిరా?”

యాదవులు సమాధానం చెప్పక, కళ్లు మూసుకు
న్నాడు. కొంచెం నీవటి! కళ్లు తెరిచి—

“అ య్యో!” అని తండ్రిని పిలిచాడు.

“అయ్యో నచ్చిపోకపోయింది వైదలేదుమంటే
తిరిగి బతికపోతున్నా వచ్చారా?”

“నువ్వెరుకున్నావా?”

“అనా! బుక్కా పిలువుగాడు”

“పిలువుగానే! చచ్చిపోత జోరంవచ్చి
వచ్చిండు”

యాదవులికి యీ సమాధానం ఏమీ నచ్చలేదు.
నచ్చక తండ్రి బయటకు పోకటంచూసి తల్లిని పిలిచి
అదేత్రక్కే వేగాడు పిచ్చిలచ్చుకు “నిజమే”
నన్నది.

వాయిదాలోకాలు గడిచిగా జ్వరం తగ్గుముఖం
చూపలేదు. రోజురోజుకూ రోగి చిక్కిపోతూ
న్నాడు రామచాడు, కొడుకు మిక్కిమండవు కాళ్ల
గట్టక గూర్చొని కళ్ళపీసెట్టు పెట్టుకొన్నాడు. అది
మాచి యాదవులు—“అ య్యో” అని పిలి
చాడు. కాని ఏనో అత్యంతంగా, మామూలు సర్దులు
మాచాడు.

“అయ్యో, కొ...చ. మా...?”

“ఉ. చూ” అని రెయ్యాదాడు రామచాడు
తనో అర్థంకాక.

“నేనేలేతే?”

“ఏమిటి?”

“కోమలి సురవయ్యనిది వైదలు”

“అరి పిచ్చదనకానా, ఏమయితే?”

“కాదు”

“నువ్వీ”

“బుక్కా పిలుపుగాదు”

కోగి పెద్దగా అరిచాడు, మూలిగి మగతలో
రిరిగి పడిపోయాడు

* * *

ఎనిమిదిరోజుల జ్వరానికి అంతులేదు. ఎనిమిది
రోజుల నడయాడవులు తన ప్రియమైనదిని కింగిల్లె,
మాడిక్కెం కొడుకు యిల్లమందను, యానాది ముల్లి
గాడిని, కాపుల పిల్లలు నీకన్నయ్యనూ పిలిపించు
కొన్నాడు

“అరే యా యిల్లమందా నువ్వే
? ప్రింది నిజంరా!”

“ఏంది???”

“బుక్కా పిలుపుగాడి మాట”

యిల్లమంద నవ్వి “అబద్ధం అబద్ధం నిన్ను
బహులు చెప్పేందుకు కెప్పలా”

యాదవులు తనంలేని గొంతుతోనే, భావి
అకుంకుండి మాట్లాడాడు

“నిజంరా ఆడు, నాగ్గనబడికెప్పిండు”

పిల్లలందరూ దిగాలుపడి చూశారు. అందరికీ
కళ్ళనీళ్ళు వచ్చినై కంకాయల మాడిక్కెంకొడుకు
యిల్లమంద పెద్దగా ఏడ్చాడు

మర్నీ యాదవులు మాట్లాడాడు.

“అరే యాడో... వ్యాధ్యరా... నేను
బుక్కా పిలుపుగాడివగ్గిరి కెక్కలా! నూ బాబుకు
కెప్పి, నేను జచ్చిపోతే నీవూ జరిపిస్తాను. యిల్లా!
నువ్వేదా? సింగడియ్య, నీకన్నయ్యకు ముల్లి
గాడికి చెరికగంగా యిల్లరా”

యాదవులికి మర్నీ తెలిసి అర్ధరాత్రికి
వచ్చింది రామదాసు కొడుకుమందం వదలేడు.

“అయ్యో నేను జన్మే నురవయ్యకు
జల్లి పట్టు చైవలు జలుకావు గా”

తంమాటు రామదాసు బాపుయమని ఏడ్చాడు
ఆరాత్రి భక్తుల తెల్లవారింది రాత్రింకా యాద
వులు కలకరిస్తూనే వున్నాడు జ్వరం గంటగంటకు
మదిరిపోయింది మంగరి చైదుగ్గుడు గరళం పోసి
ఏర్పాటుకేసి, పక్కంతేళ్ళ యాదవులి మాకుగిది
పట్టునేనున్నాడు కొని కంకాయల మాడిక్కెం
కొడుకు యిల్లమంద భరిమ్యుక్ చెప్పినట్లు తొమ్మిదో
నాటికల్లా యాదవులు యహలోకయాత్ర చారిం
చాడు

* * *

ఆరాత్రి గ్రామస్థులు రామదాసును, చచ్చిపో
యిన నురవయ్యలెట్టి కొట్టుకు కన్నంలేస్తూండగా
పట్టుకొన్నారు

దొరలందరూ దొంగను అడిగారు—

“ఎందుకుచేకావ్ దొంగతనం?”

రామదాసు అన్నాడు సమాధానంగా—

“నాకొడుకు చెర్యంమీద చైవల!”

సత్యగ్రహం

శ్రీ భట్టిప్రోలు తృప్తమూర్తి

పూర్వం
ఉంటేది మనుష్యుల్లో సత్యాగ్రహమేకటి
అది జీవితాల్లో
ఒక కరవాలంగా నిలబడి
అప్పు నడచుచారుల్లో పొంచిఉన్న దార్శక్యాన్ని
సమూలం చెందాల్సి
ఆ దొంగతనపు చానుడులో
మోసపునీచల చెల్లాచెద రొనరించుటలో
ఉపయోగపడే దప్పడు

అనీనీడిపై నీడిలి జీవి విగించించా
ఆ వారకలోక దురాచారాలను
తమకుటి కట్టపునీకటి ధటలను
వదలి కదలిరా భయపడి వక్కే వొకమూల.

కానీ

ఈలోకాల్లో దుష్టశక్తివార్యం
జీవిదాడి సరికే అవసరమున్నప్పుడు
చూశారా ఆ ఆయుధమెవరన్నా ?
ఉసుకనిలబడి చూస్తున్నది
జీవిగేడు అవ్యాయాన్ని !
కన్న జన్మనునించే అమరకాంతిపుంజం
అముఖనీమను
చెల్లబెట్టి ప్రవహించకపోవడం వల్లను—
దార్శక్యపుధిక్కొండ అణగారింది
కాన్ని నిలువనీడ లేకుండా
విగంతావార తమకుగలగు
కాతలన్న ప్రళయమన్న భద్రతని
ఆ కన్నువారవ నాస్త్రాల్లో.

నిలువకుండడం వల్లను
ఈ పాతాళ విశాచుల వికృతానశాలు
నిగింటే లేకుండా
ప్రతివ్వంది మొగంచూసి
పరిచానీంప పాచానీంచు !
ఆ మునుపటిలోకాల్లో తొడిగిన ధర్మకవచమే
అవారి శరవస్త్రాంగమే
ఈనాడూ అంగవధిరంది
సదానీధంగా ఉన్నదిజీవి
కాని నిర్వాక్షిణ్యంగా
కావట్లం మందలూ పెల్లగింప
అమె అస లకిస్తురాలు—
సత్యాగ్రహం లేదుజగతి .
లేదుజీవితకల్పి

2

ఓ దివ్యకృపాణం !
మరొక్కపారి మాజీవి కరాలకు రావా ?
చరమాత్మునివంటై ఆమె మరం
మా భూముల్లో ఏపుగ తెరిగిన పావపువంటను
మొదలీంటుగ తెగగోయగ ?
ఓ అమరకల్పి సంకలితాగ్రహమా !
సత్యకాండ జనితానీ !
సృష్టిచతురం
చూశారామై ఉన్న విధంగా
చాచాగంజురగోళంగాఉన్నప్పుడు
మృత్యుతమా ప్రాణశక్తియేగాల్లో
అవందానికే వ్యతిరేకంగా ఉన్న ప్రతిదాన్ని

సమూలముగ నాశనంచేసివోలి
భగవానుడు స్వర్గాలు పృథులించి సమయంలో
క్రమవిహీనమగు విలయ ప్రకృతివయి
దాడివెడలి పోసరిసి
ఆ ముగ్ధులనుండి
అశేక సవిర్భుమండలాలూ
నితరా రా తరళపారి
సృష్టించావు గవన్ము !
మానవ వికస్తాగారంలో బండివిష్ణుడు ?
నీ నీతి విశిష్ట కవచారలు క్రుష్కెక్కినవా ?
ఓ సత్యరాధ్ర అనితానీ !
అమరకై నీ సంకలితాగ్రహమా !
ఆ హ్రూరహిమల క్రవతాకల ధౌర్జత్యం
ఎదిరింపగలిగేవాడి, సత్యాగ్రహకై నేడి,
గుహ్యాలై పోవడాన్ని
దుష్టశిక్ష కోయ్యుమిదీ లేవరా
ఇహ్నాల్నే అసహాయగ నిలబడి ఉన్నదిదీ
ఆమెకలి కడలాడ్చూ
మామీలాల పరిసుధ్రం చేయగరావా ?
మహారాధ్ర భారంతో తన వోర్లం చాలాగులాడె,
తనమట్టు విసిరే గాలిరింపె
జేడిమాగల సెగలెగయగ,
మరల పెదలనీ మహోత్సాహం
ఆమె మురిసిపోయి !
పరమప్రభు క్రోధాలు, బృహద్యహ్నులు,
మరల పొదలనీ తలలంబు !
ఓ సత్య రాధ్రవితానీ !
అమరకై నీ సంకలితాగ్రహమా ,

3

ఆలోచిస్తా
మానవుని మనస్సులం
పరిశ్రమితుగా ఉండేది
లేరిమాడరాని తెల్లదనంతో
ఇరిగే పెద్దమంటతో
విమరుగ కదలుకు, ముగ్ధులిరుగుతూ వచ్చే
ప్రళయాల సంతూతాల
భయంకర దంపయాత్రలంటే
నందెల్లో పెదరగుటను

దుష్ట పరకళమై
ఆ పరిశ్రమందిరం గడచే ప్రోక్కిదలు నీ
అతి జాగ్రత్తగ నడిచేది
కానీ ఇప్పుడిప్పుడు
సత్యాగ్రహకై అసలు
యుద్ధానికి సంసిద్ధం గా లేవంతుటవల్లన
ఆ రాక్షసకర్మలు
పట్టపగలె పారీస్తున్నాయో భరణంతా,
విచ్చలదికిగా విజ్ఞునిగుకూ
మనుజుని హృదయా న్నాక్రమించు కొంటు
న్నాయో !
ఆ పదాల కదలికలను
దొంగదాటు దనంలేదు,
రకరకాల వికృతికలూల చక్రాల్లో
మఢేసిన మరదమట్టిలా
నేదా అసహాయ మనస్థలమంతా
తను ఉన్నట్టే పదాల ఆధహీన ప్రచలనాల,
ఎవప్రోక్కిడి పెనప్రోక్కిడి చేస్తూ
ఆ మార్గమంతా మాపేస్తున్నాయో !
అమరకాంతులేవో
విరంభరం మయూతే దాబుతో,
చలవలనొలికే గాలిలతో,
భగవన్మందిరమే అనుభ్రమకలిగించే పక్షకతో,
అమరుల అమృతత్ర విందులతో కలకలలాడే
రాక్షసులతో,
అతి మందిరమా మావత్తు మేధా వాతావరణం
మానసహింపగజాలక పోయిందా నారకపాతక
బృందం

కాపట్టుబట్టులను రగుల్కొల్పి,
కెంబాణులతో భయంకరంగాఉండే సంజల్లో
పొగమారిన అసుభిత్వంనిలరెట్టి,
కాళ మేఘపటలాంధరములతో
సర్వాన్నీ ఆకరించి,
పగటివలుగు మాయజేసి
తను కనుమీరిగా ఉండే వాతావరణం
సృష్టింపక మొదలిడిందా ఆమరకై నీగణం
మనుజుమనసు మిన్నుమీద
ఇసుకమీసానులు ముప్పులు
విగుతగ వేలాడజేసి

తుదకుగలుపు పొంబాయది !
నరుని ఆ నేలపుటలోన నాతిరస్కరింబునై
ప్రళయపునల్లది నీడల నాడరెవో కనరావా ?

4

తానిదివరకంత నుచోల్లానంతో పాటుపొద్దు
చూరిపనిచేసిన ఈ మానవజీవిత వనమిలాగున
పాడవటంచూసి దీని ఎన్నుకొనిపొందె ?
నాద్దులేని అహంకారంతో మిన్ను మన్ను గవదో

మందా

తిరిగి రక్కసిమూకలు నారక పాశ్వికమైకులు
కరకునపుటకులతో ౨౮ చిక్ న్యర్థంతో
మెత్తని విరిరేకులు నిండినదానిలు తెచ్చగ్రోకుతు
నీవపురుగులల్లా తోటంతో ఆక్రమించి
నాశనం పెడబల్లదాన్ని ఛనింన్నాల్సివున్నది ?
ఓర్వకేని చేయగలదు ?
మూర్ఖపు పేరాసా,
స్వార్థం
మాధ్యం,
గోడలైన
నీచవు బండెలదొడ్డిని, ఎవరి తిరుగని లావ
దీని నేడు
క్షైదీగడ !

మానవకన్నది బలవంతంగా వికృతిచేసి
మన ఆసురకౌర్వకన్యం—
మొరటుదనంతో కృష్ణలుజగంలో
పెడబల్లకు మనంపాంసారిలోపాంబేసంకృతి—
కార్తానాయకా లాటుముట
నిగియగట్టి అంచిన మన ఈ నాగరిక సంఘం—
కవి ఆమె అద మనుషో అని
నీచవు బండెలదొడ్డిని
జీవీరి తిరుగని మడ్డిని
దేవినిలా
నేడు మనం నందీగా నేకాం !
మనం చేసే ఘోరాలకు మందలించలేదు దేవి !
నాగ్నియంతో పేర మనం
లోతుగగాయం చేసినగుండెలు—
సారెపురుగు చూటిలోన కీటకాలలా
మన నాగ్నిపారపుటిమపడినీకులలో చిక్కుకు

తప్పించుకునే దారిలేక
గిజగిజ కొట్టుకుపోయే మృచులాత్మలు—
అబ్బా !

అది తలపుకు వస్తేనే
ఒడలంతా కంపిస్తున్నది !
మరదలోన పారలానే వండుల
బ్రదుకులకన్నాని కృష్ణమూ బ్రదుకులోన
మానవతన్నది దిగజారగ,
నైకాచిక్ కృత్యాలుకు నిలయాలగు
ఛండాలపు నందులలో, గొందులలో,

నెలివయ్య మెట్టులేని
పాపపు మావంలో
దిగబడి
ఎలాటి నైచాగ్నినికొనాదా
పొల్లుదానికి సందేహించని
పసుప్రవృత్తిని పొందుకున్న నే
ఎన్నెన్నో నేవాల !
చాటికి నేదరికానిచ్చి,
మనంచేసిన నేరానికి
అని నైకృల్లో కనిపితు లనుభవించాలి !

జారిఅన్న నే లేకుండా
ఈలాలను నేలను కారిచి
ఆ లేకుల కాలను రాచ,
మనకర్మ కార్యాని
మనలను మందలింపగల

మాన ముండియె
లేచికయ్య కత్తిని గవలేదుదేవి,
తననేలను నిర్మియి వాడికత్తి !
పండుల, కోస్తా
పడిఉంతో చోటులకన్నా
హీనమైన స్థలములలో విద్రా,
తిండికాని తిండి,
ఇంతేనా ప్రతిఫలం ?
అట్టియల్లో

ఫ్యాక్టరీలలో
నడి సంత్రాల్లో
చాలాలలో

భక్త్యయిపోయే బ్రదుకులకు
మనమిచ్చే నిలవఇదేనా ?

వలెవంతో తెలియని
 జీవితాలలా
 దుర్వ్యయమైపోవటం మంతం కాదా ?
 కనార్పి పిక్కుని తిని బ్రదికే
 రాబందుల్లా
 మనమమామనంగా
 కోట్లకోలది తోడివార్పిలా
 కడుపు తరుక్కునిపోయే పేదరికంలో
 అణగార్చడమేనా ?
 చిలకల పిక్కలుగిరితే పిల్లలమై
 పసిపాపలమనసుల వికసింపగనీయక
 నమిలేస్తామా ఈలాగున ?
 తిండిలేక మూడూడికొకటి—
 లోహాచక్ర ప్రేళాచికవిజ్ఞానం
 మానవ దివేదవాకీర్తిని
 భయంకరంగా అక్కర్చిస్తూ,
 అంతులేని రహస్యార్థ్యంతో
 తమ ఉన్మత్తకద్రులభ్రమణ
 హృదయ విచారణ జారుణ
 భీషణ ఘోషణలతో
 కార్మికుల హృదయంకరాలు
 దొంగిలించివేయగా
 చివరకచట
 మానవులే నిర్జీవ పదార్థాలుగ
 యంత్రాల్లో భాగాలే జీవంగలకడుపులుగ
 మారే యమదవాగ్గా
 రేబకర్లు క్రమించడానికో—
 రాక్షసత్వమునతోడివార్పిలా పేదరికంలో
 అణగార్చడమేనా ?
 మన కార్యకలాపాల్లో
 ఒకసార్తేవా
 పొందర్యమనే మామట
 తలపెట్టగలోమాధక ?
 చేయడాని కింకీంలేదా
 దైవానికి మొరలిదూకొడం మినహా ?
 ఛీ, ఛీ, ఇంత అకట్టలమా ?
 పాళనిక కట్టలమా !

* * * *

ఒకనాడీ మానవసంఘంలో

కదలాడిన సత్యాగ్రహరక్తి
 మరి ఒకనాడీ కుక్కు ప్రపంచంలో
 కదలే గుడిసెం రాదా !
 అప్పుడు చేని దుఃఖభరంతో
 కనుకొలకుల వార్చడసణ
 దుర్బలయై అశ్రుధార !
 ఒక్కొక్కడుట లేస్తుంది !
 త్రోవతూర్త తీక్షణహస్తా
 కదలాడే పిడిగల అసిఒక్క
 అపరమాత్ముని దివ్యశాస్త్ర
 తనకేల చరిస్తుంటే
 ఆమె మనస్సంతా
 ఉత్సాహంతో
 పొంగి పారలుతుంది !
 నరకంలో
 ప్రళయపు 'కాన్సర్టీ' గుట్టలలో
 రాయరత్న సంతరించి
 తన్ను కొలుపెట్టినక
 మానవజీవక చుట్టూ
 దుష్కళప్రలంకరణ
 నిలచెట్టిన గోడలు
 పునాదుల్లో చేరి
 నేలబడ గొడుగుది !
 కృతక తారతమ్యంబ్బి
 అన్యాయపు వ్యాపారాన్ని
 పేరాసలయాజమాన్యమునకు పోవదనునవత్తకుల్ని
 ఒక చెట్టుకు తెగగొట్టుంది
 దీక్షాపదకంఠ్ర, చేని,
 సత్యాగ్రహ తరళలనీతనీత నిఃతానీ ధానో !
 ముక్కముక్కలై, పొగలై,
 ఈ దౌర్జన్యాలన్నీ
 మచ్చునకన్నా కనబడకుండా
 మాయమైపోతాయి ప్రపంచంలో !
 అన్యాయం మనస్సులో
 మరణభీతినింపే స్వరకల్పనతో
 నిలయగీతీకణ పొదుందవచ్చుడు తేని !
 తిరిగి
 తననికాల రాజ్యవిధుల్లో
 పోరేనుతుంది

సత్యాగ్రహ ఖడ్గం
 దక్షిణ భారతీ విగ్రహాన్ని ఆమె !
 మరల ధరణి కారంభిస్తాయి
 కనులకు పండువు చేసి పైకివాడి చేసుకొని !
 ఆఖర్ల వాడి అంతు
 చురుకునెరుగు లోర్వలేక
 మునిగి ముగను కాపురాన్ని
 మాని వికృత భూతరాశి
 పరిమితి పరాయణమండ్రం
 ఏకాదా దోరుకరాని నీపిలకోసం !
 బృహత్పల్లవ సత్యాగ్రహ పక్షుల చాలవాలలో
 దృఢదీక్షాతోతాపా శ్రీ పాలనాలలో
 తిరుగుకొన్నది
 గారి కనుర గొట్టబడుతు పోతుంది
 బ్రహ్మకుల కౌధారంగా
 మనం కట్టుకొన్న ఈ దీక్షాపటి
 ఈ అధమాధమూ ఆర్థిక గృహం !
 కత్తి అంచుటుకుతు లోర్వలేక
 ఈ అతుకుల పొంతలు—
 మనవ్యాపారం, పేరాపా, పాతకాలు,
 మన పైకాచికలోకం అభివృద్ధి,

సమాజం గా ఆ విసురులలో
 పరమాణువులై తెల్లారెద్దరైపోతాయి !
 మునిగి ముగను నింతకాక
 నాశనమన దిగకొట్టిన
 ఇమప మేకు లీ పన్నులుగల బరుతులదట్రాలు
 పడిలిపోయి,
 ఈలోహాశ్రు క్రమతెర దిగబారిపోయి,
 ఎరికి కస్తుంది
 ఆలోచనాశ్రు !
 దేవలోక రాక్షసోర
 ప్రణవాభాస్మావిక మరచిపల్లె
 విహరిస్తుంది !

* * *

మరొకసారి మా చేవికరాలమరావా
 సత్యాగ్రహి జనితానీ,
 అమరకత్తి సంకలితాగ్రహమా,
 పరమాత్ముని బండ్రి
 మా భూముల్లో విల్పిగ పెరిగిన పావులపంటను
 ఆమెమరల మొదలంటగ తెగగోయగ ?
 ఓ సత్యాగ్రహమా !

(లారితన ఎలక క్రోంటీ వానిన “ఇండిగ్నోషన్ ఎక్ ఓన్” ఆధారంగా రచన)

చంద్రబైకపూత్ర :

శ్రీ శ్రీనివాస కవిమణి

“అక్కయ్యా, కాక ఏం చేస్తున్నాడు” అంటూ పొద్దునే కర్రను రామయ్య వచ్చి సుబ్బయ్యను అడిగినాడు

“హర్షించి పంతులూ, నిన్ను తిడయ్యను పాలెంబోయినాడు ఇంతవరకు చాలేదు రాత్రికే వస్తాను అన్నాడు” అన్నది సుబ్బయ్య “ఎందుకు పోయావాడు?”

“అక్కడ వారి తాలూకు ఎవడో పిల్లగాడు ఉన్నాడట. వాణ్ని పెంచుకోవలసింది అని వారి వారు అందరూ పట్టుపట్టివారు ఆ పిల్లవాణ్ని చూడటానికి పోయావారు”

“అదేమిటి అక్కయ్యా, కాకను మరెవరో పోయింది, నీకు కూడా మరిపోయిందేమిటి?— ఏ ఒక్క చోటైనా పెంపుడు కొడుకు అక్కడను కానీ పెంచుకోన్న తల్లితండ్రులకు ఉపయోగ పడటము కానీ చూచివాడా! లేనిపోని తల్లిదండ్రులకు అంటే తగాదా కొనుక్కోడము అన్న మాట ఈ కాస్త విషయము నీకెట్లా తోచలేదు” అన్నాడు రామయ్య

“పంతులూ, మీ కాకగారి సంగతి నీకు తెలియనిదేమింది? అనుకోన్నట్టు చేసి తీరవలసిందే”

“కాదు లేవయ్యా, నీకు తోచిఉండదు లేకపోతే నీవు చెబితే కాక వివరపోతుంటుంది ఏమిటి?—

“అయితే నా ఇష్టమేమోనే మీ కాకగారు ఈ ప్రయత్నము అంతా చేస్తున్నాడు అంటావా?”

“సురరామానూ,”

సుబ్బయ్య ఒక్కనొప్పు వచ్చింది, “సరే అయితే గారు రానియ్యి చూచాను” అన్నది.

“అయితే అక్కయ్యా, నీకు పిల్లలు కనే వయస్సు ముగిసింది అంటావా?”

“ఇంకేమి పిల్లలు నేను కిందటి గాలివాన ఇంకా అయిదు సంవత్సరాలకు కొడుకుంది అనిగా కాపురానికి వచ్చివాను గాలివాన కొట్టి ఎక్కేసే అయిందో లెక్క చెప్పు”

“గాలివాన కొట్టి ఇప్పుటికి పాతికేళ్లు అయింది ఏమారే— నీ కడుపున ఒక కామ కామ కూడదూ” అన్నాడు రామయ్య

“చాలారే— నీ చనుకొరము నలమైఅయిదు చాటిపోయివని ఇంకా పిల్లలు ఏమిటి?”

“పోనీరే— నీవు పిల్లలకు కవలేక పోయానా నూ కాకను పిల్లలు పుట్టే వయస్సుచూత్రము మళ్ళీలేదు”

సుబ్బయ్య వచ్చింది కాని ఆమె ఊహలు ఎక్కడెక్కడో పోయివని ఒక్క పారి రామయ్యను తేరి పారచూచి “నిజమే పంతులూ, నీవు అన్నట్లు నా పిల్లవాడు కాకపోయినా అయినగారి పిల్లవాడు అయినా కొంత నయమే” అన్నది

“అదేవయ్యా నేనూ తెలుసుకుంటి” అని రామయ్య అంటూ ఉండగా కిక్కిరెవ్వలతో గ్రామముల్గులు వారయ్య వచ్చివాడు రామయ్యకు చూస్తూ “పంతులూ ప్రాథమికే వచ్చినావు, ఏమిటి తహశీల్దారు ముడతలు వస్తున్నాను అని తాళదు ఏమైనా పంపించివాడా” అన్నాడు

“అదేమిలేదు ఒక బొగ్గని ముస ఊరువచ్చి వాడు. అయితే పొందికొక్కము దూరు పరీక్షించవలెను”

“ఇంతకూ నీకు అయిన ఏమి బోధ్యము చెప్పి వాడు” అంటూ వారయ్య కిర్రీలో చేరిన బడి వాడు.

“ఇప్పుడు ఉన్నకాండ్లు చాలవట్లు యింకా నల్లని అడవిల్లలు పుట్టుతారు అన్నాడు”

“కాన మొత్తము వదలుచుండు అవుతారు అన్న మాట ఆడుచు అంటే మా చెల్లెలుకే తగిపోయింది మాడు మీ అక్కను ”

“నరేలే సరాగము” అంటూ గుబ్బువ్వు “ఎప్పుడో ఎందుకు పంతులూ—ఆ నోములను ఇప్పుడే సిరిసింపు మీ బాకగారు పోయినవచ్చిన పని పండ్ల కామూ తెలుచుంది మాకామూ” అన్నది

“పంతులూ—ఇప్పుడే సిరిసింపవరము— మధ్యాహ్నమునుంచి నేను మళ్ళీ ప్రయాణము అయి పోతాను మోతానాడు నేను ఎక్కడి పంపిస్తావు” అన్నాడు వారయ్య “గురవణ్ణి పంపిస్తానులే” అంటూ గుబ్బువ్వు లోపలికిపోయి పోయి పెరుగూ తెయ్యి మొదలు అయిన మోయాను పామసరులు అన్నీ ఇచ్చి అతన్ని కరణముగారి ఇంట్లో ఒప్పు చెప్పి అక్కడ ఉన్న జోమ్యలవారిని కంటకే పిలుచుకొని రమ్మన్నది రామయ్య కరవణ్ణి చూస్తూ “నీడు ఎవడుబావా, నుండు అల్లె ఉన్నాడు నీగు ఏ దేశమునుంచి ఇక్కడికి దిగివచ్చాడు” అన్నాడు

“మీ అక్క కంటకేమకొలేక చిత్తూరుజిల్లా నుంచి అక్క పిన్నే రాలించినదయ్యి” అన్నాడు వారయ్య

“నీడు అక్కే తినలేదు అనుకొంటాను”

“రాలు లెసురుమీ కేకాకాళాలు ఆనోమ్యలు వచ్చేసరికి మీరు కాస్త మంచిమాట చెప్పకొండి” అంది గుబ్బువ్వు, వారయ్య లేచి ఇంట్లోకిపోయినాడు

వారయ్య మామూలు గ్రామ ముప్పలుల జూడిరిగా కరణాల దస్తానిం కావరివాడు కాదు అతడు శ్రమంతుడు ప్రతిభావంతుడు, చిన్నప్పడు అయితే చదువుకొలేడు, కాని వయస్సు వచ్చిన తరువాత ఒక ధట్టురాజాగారిని ఇంట్లో ఉంచుకొని తెలుగు ప్రబంధాలు అన్నీ చదివి ఉంచుకొని తెలుగుకొన్నాడు

డు వ్యవహార జ్ఞానముగలను ఒక ఇంట్లోను. అయ్యలవారిని పెట్టుకొని ఇంట్లోను నెట్టుకొన్నాడు ధారాళముగా ఇంట్లోను మాట్లాడుతాడు దొరలు మాట్లాడినా ఇంట్లోను ఇట్టే తెలుగుకొని ఇంట్లోను లోనే జవాబులు చెప్పతాడు

పితృ పితామహార్థము ఒక చిత్రయకరాల సూగానేధుమి, ఒక మారు యకరాల మెట్టధుమి ఉంది తార ముత్రతలు “వద్దు నీయెక్కి మెగ్రో శివులు కట్టలేము” అన్నప్పటికీ తనపిల్లవాడు శివులు పెంచడానికి మంత్రాధు చేసిన ఇసుక పర్రలు వందలకొద్దీ యకరాలు వారయ్య మామూలులో చదివిన వనాలు అయిపోయినవి అందుకల్ల టోకు చేరముచేసి పరుగు కర్రల అడిచి ఒకటి నైసుమిల్ల ఒకటి ఉన్నవి అయిన ఆ గ్రామవంశా యతీబోద్దు ప్రెసిడెంటు జూదాను ఇంకా ఇట్లాంటి గౌరవోద్యోగాలు ఎన్నో ఉన్నవి వదిలే చోట ధారాళముగా వదలమో—పట్టకలవినచోట మంచి గావుపట్టు పట్టడమూ అయినకు బాగా తెలుసును దానమూ ధర్మమూ పేరు ప్రతిష్ఠా కలవాడు

వ్యాపారమూ వ్యవహారాలూ వారయ్యరంకు వ్యవహారమూ గొడ్డు గోదా ఇల్లా వాకిరి మొదలు

అయినవి అన్నీ గుబ్బువ్వు వి వారయ్య చెప్పినమాట ఆశీర్వాదం ఎప్పుడు అయినా చలామణి కాకపోలే వారయ్య, కాని గుబ్బువ్వు మాట ఆశీర్వాదం గుగ్రివాళ్ళ ఇకను ఆదంపరులకు తీర్చిదిద్దరీ కరణము రామయ్యపంతులు రామయ్య వారయ్యకన్నా పదిపట్ల చిన్నవాడు

రామయ్యమాట వారయ్య ఎన్నడూ తీసికేసేవాడు కాదు వారయ్య చెప్పింది చేయకుండా రామయ్య ఎన్నడూ అలా యించిందీ లేదు ఇద్దరూ ఒక్కమాటమీద బో—వాండ్లు అందికల్లనే

గ్రామములో పోట్లాటలు వచ్చి పార్టీలు పడి గడ్డి వాములు తగులపెట్టుకోవడము కానీ వారి గొడ్డకు వాదూ బిదూ విడిగొడ్డకు వాదూ ముందులపెట్టి చంపి వేయడాలు కానీ లేవు ఇన్ని మాటలెందుకు— అది బహిష్కరణ ఉన్న పల్లెటూరు. అయినప్పటి కీన్ని ఒక సినిమా కలెక్షనరుడు కానీ ఒక క్రిమినల్ కలెక్షనరుడు కానీ ఊరువాటి కోర్టుకు పోయింది లేదు

వారయ్య కానీ అంత కంటకుమోట్టు పెట్టు కొని లోపలినుంచి బయటకు వచ్చినాడు అప్పుడే జ్యోగియ్యలన్ను వచ్చినాడు జ్యోగియ్యము చివరగా! కుబ్బమన్నగారా వచ్చి తలుపురాయన విలుచున్నది వారయ్య జ్యోగిగారు ఎగాదిగా చూచి “బాలజ్యోగి చివం వృద్ధనవ్వం” అన్నాడు. కానంది జ్యోగియ్యలూ జాతకుడు ఇవ్వగానే ముందుగా ఏమి ఆలోచిస్తావు?” అని ప్రశ్ని చేసినాడు

“అయ్యారాయాన్ని గురించి ఆలోచిస్తాను”

“అయితే ఈ జాతకానికి అయ్యారాయము చెప్ప” అంటూ జాతకచక్రము ఉన్న కాగితము వారయ్య జ్యోగియ్యలకు ఇచ్చినాడు రామయ్య “జ్యోగియ్యలు బాబూ లగ్నము ఏమిటి—నక్షత్రము ఏమిటి?” అన్నాడు.

“మేనల్గొన్నము—మహానక్షత్రము” అంటూ “జాతకుడికి దీర్ఘాయురాయము పట్టింది జాతకము మహాబాధ్వి ఒక్క పంచమ భావానికి తప్ప మరీ ఏ ఇతర భావానికి ఏదోమహారేడు పంచమాధిపతిగిన్న పంచమ స్థానానికిన్న పాపాగ్గళం పట్టింది పుత్రతార కుడు అయిన ”

“ఇదుగో జ్యోగియ్యలూ మాకు వీరాస్త్రము గోం అంతా అక్కరలేదు ఫలము చెప్పండి” అన్నాడు వారయ్య

“ఇప్పటికి సంతోషము లేదు” అన్నాడు జ్యోగి

“సరే ఇకముందు సంగతి?” అన్నాడు రామయ్య

“అయితే కర్మస్థానాధిపతి అంతా.”

“దత్తుచేతు కొంటానేనా చెప్పవయ్యో” అన్నాడు వారయ్య.

“దత్త పుత్రయోగములేదు.”

“దత్తు చేతుకొంటే?”

“దత్త చేతుకొంటున్నా ఉండదు. అధనా దత్త చేతుకో తలచుకొన్నా కొనసాగదు. విభ్రమము అయి పోతుంది”

“అంటే?”

దత్తుకు ఇంటికి రాగానే చస్తాడు”

“అయ్యవాయనో—పుత్రకోకముకన్నా దత్త పుత్రకోకము పట్ట కక్కముకాదు అన్నాడు పెద్దలు” అన్నాడు రామయ్య వారయ్య ముఖము వెల వెల పోయింది

“అయ్యో ఈ జాతకములో ఉపపదానికి చంద్రుడ్ర సరిబంధము పట్టింది కాబట్టి తవకళ త్రము ఉంటుంది. కర్మస్థానము కాగాఉంది కర్మ తారకుడూ కర్మాధిపతి కాగా ఉన్నాడు “సుధద్వి గ్యోగాయ్యందరి” అని మాత్రము మంచి అందికలైన జాతకుడు కొద్ది రోజులలో పెండ్లి చేసుకొంటాడు “స్వకులేనప్రాచ” “పండ్ల లైకపుత్రా” అనే మాత్ర లున్నా జాతకానికి అవ్వగిస్తని ఆ అందికలైకు ఒక పిల్లవాడు పుట్టుకాడు. వాడు ఈ జాతకుడికి కర్మాధికారి అవుతాడు. తప్పదు”

వారయ్య తవకతా వద్దివాడు కుబ్బమన్న తీత్రముగా ఆలోచించడము మొదలు పెట్టింది. రామయ్య “కాస్త్రులవాదూ, సంతోషము ఇంతా ఎంత కాలానికి కలుగుతుంది” అని ప్రశ్నించినాడు

“ఎన్నే ఎంతో కాలానికా—ఇవ్వకు కర్మాధిపతి అయిన కిందికలో కుటుంబాధిపతి అయిన కుక్రగుక్తి వరుద్దాఉంది కొద్దిరోజులలో తవకళ త్రము ఆ తరువాత—నేటికి పదహారు మాసాలలో జాతకుడికి కర్మచేసే పిల్లవాడు పుట్టుకాడు”

“అట్లా విజయగా పదహారు మాసాలలో పిల్ల వాడు పుట్టేట్లుంటే మాకు నూటపహస్స బహమానము ఇచ్చిస్తాను” అన్నాడు రామయ్య

“తప్పకుండా నూటపహస్స బహమానము పుచ్చుకొంటాను” అన్నాడు జ్యోగి. వారయ్య పది రూపాయలు తాంబూలములో పెట్టి జ్యోగిని సత్కా విందినాడు. రామయ్యగో జ్యోగి చల్లిపోయినాడు. వారయ్య పెండ్లాన్ని చూస్తూ “నేను దత్తుచేతుకో”

టాకు అని పేరు ఇచ్చినాడు. ఏమి అతడుండో చూడవలెను" అన్నాడు.

"ఏమి అతడుండో చూడవలెను" అన్నాడు.

"అయితే నీవే దత్తు చేసుకోవడము నీకు ఇష్టము లేదు అన్నమాట"

"నీవే అతడుండో చూడవలెను" అన్నాడు. ఏమి చేసినది? మొదటితర్రీన పిల్లవాడు అయితే పెండ్లిని తీసుకొని పిల్లవాడు అయితే అతడు చూడవలెను" అని ఏ అయ్యో? ఏ అయ్యో? తర్రీనవాడు ఎప్పుడూ అక్కడకురాడు" అంది ముప్పయ్య.

"ఎక్కడను..." అని పదిలవాడు వారయ్య.

* * *

జ్యోతిషుని చెప్పినట్లుగానే వారయ్య దత్తు చేసుకోవలెనున్న పిల్లవాడికి నాల్గోవంతు బిడ్డలను కొని పనిపెట్టాడు. అంతయు నిలవడానికి ఇంకా పిల్లల పెండ్లి చేసుకోవలసినదేమి అని ముప్పయ్య భయపడింది. రామయ్య అందుకు తోచినాడేమోనాడు వారయ్యకు ఇష్టమయినా కొంత యింట్లో గ్రహాల ప్రభావమే ఏమో ముప్పయ్య పెండ్లి చేసుకోవాలి. ఒక్కొక్కప్పుడు సవరించి పనిపెట్టినట్లుగా ముప్పయ్య తన కొన్నది బహు సంతోషము. రామ అన్న భయంబారంలో పిల్లల తీసుకొని రావలెను అనుకోవచ్చు. నివారించింది స్వయముగా బయలుదేరింది. మూడోది ఏమిటో ఒక పేదకుటుంబాన్ని చూచింది. ఆ ఇల్లాలు తొమ్మిదిమంది పిల్లలను కన్నది పెద్దపిల్లలకు ఇరవై సంవత్సరాలు వార్షికోత్సవము పెండ్లి కాలేదు తర్రీ ముదిరిగానే రెండు ముక్కలు పెండ్లి కాలేదు పిల్లగా ముప్పయ్యకు ఆ అమ్మాయి తోచింది. ఆ పిల్ల తర్రీతంతులనూ తీర్చిన సంతోషాన్ని పొందిన భార్యను తనదేమి అన్నది. పెండ్లిని పిల్లలకు పదిలపెట్టింది. రైవాడుమూడుగా ఉండేటందుకు ఏమిటోచాలవాడి ఎదుట పెండ్లి జరుగవలెను అని నిర్ణయించింది.

ఒక ముసలైన తిరుమల కేరళాలో పెనిమిటి వారయ్యతో సతత మంగమృత మూడుమూసలు చేయించింది. అంతకుపిమ్మట తనది తీరలేదు. ప్రత్యేకముగా మొదటి సతతమి అలమలు ముగ్గురు ముగ్గురు తీసుకొని పోయి అక్కడ చేరాలంటే

అన్న సంతాన గోపాల్పద్ధతికి మొట్టమొదటి. తర్రీను పదిలపెట్టెను. తర్రీను పెట్టింది నూతన భగవాన్లను చేత పదిలపెట్టెను పంచారము చేయించింది.

తిరుమలమంది ఇంటికి తిరిగి రాగానే వర్తకమయ్య పనులు అన్ని మంగమృత పెండ్లికిగొన్న గొడ్డూ గోవా వర్తకమారాలు అన్ని మంగమృత తర్రీ ముప్పయ్య పెట్టెగించి కంట ఇంటి పెత్తనము తర్రీను తనదొక వేసుకొంది వారయ్యకుదా ముప్పయ్యకు ఏమైనా తీసిపోలేదు తన దాదామీద కీలకాత వర్తకమాలకు లొంగిపోకుండా ఉండేటట్లుగా రెండు గడ్డితో చిలువపందిరి చేయించివాడు ప్రాచీన ర్యాపిడ పద్ధతులను చేసిన వదిలి పెట్టకుండా పడక గది సరువానూ అంతా కలగలులు అన్నీ చూచి మద్రాసుకుంచి తెప్పించి ఆ పనుల పందిరిలో అనుసృష్ట చేసినాడు. అది నూతన భగవాన్లకు మరలయ్య గృహము అయింది.

వారయ్య ఇంటిలో పనిపెట్టెను తన ముప్పయ్యగిరికి సమాప్తమై ఏర్పాటు చేసినట్లుగానే రామయ్య పంతులు కరణిగాని తీర్చి ఒక సుమాప్తమై ఏర్పాటుచేసి తన రైసమిల్లులో కలెరి ఆదితి వ్యాపారము అయినట్లు పెట్టెగించి ఇల్లుకలకుండా ఉండేటట్లుగాను భోజన ముఖ్యమాలకు తప్పదాదా తిగడము మానితీసివాడు ఇక మంగమృత సంగతి చెప్పవలసిన అవసరమేలేదు.

ఒక్కొక్కసారి ఎదురుజరిగిన సంతోషానికి కొనుక్కొని తెచ్చి ఇంటి ముడిమీదా వాణా తెలక పిండి పెట్టి మేపితే వారము రోజులలో చేసుకొని ముసలయ్యెట్టుకూ ఒక్కొక్క చొరుము పనిచేస్తూ ముక్కకు ఒక్కొక్కరూ ఇంత అన్నము చేసి అంత తెల్లము పెట్టితే అది తెల్లవారేసరికి త్రుణ్ణాని భోజనముంటూ ప్రతివాణ్ణి కరణిమీద ఉండేమిటా మాత్రమే ఎదురు వాడుకలు తిండివిన ఆధారపడవు అని ఇంగ్లీషు వైద్యులు అంటారు ఇది నిజమేమోనో తెలియదు కాని మంగమృతమండలము రోజులలో సర్దువట్టడానికి పిలువకుండా మారిపోయింది బంగారు కలలో ముదిరిగా తయారు అయింది రోజుకలలో ప్రత్యేకము అయిన చంద్రమించము ముదిరిగా ఆమె ముఖము కనుమిలకునొంది.

రోజులు గడుతూ పరుగెత్తినాగిరి, మంగమృత నిశ్చయో మొత్తమో ఆ ఇంటికివచ్చినట్లుగా

ఉంది. కాని అప్పుడే రెండు తెలుగు గిర్రున తిరిగి పోయినది సుబ్బయ్య తాతగారికి బియ్యముగా ఉంది అని ఒక్కసారి పుట్టిమింటికి వచ్చి పొమ్మని వర్తమానాగా వచ్చా ఉన్నది ఆమె కాపురానికి వచ్చిన తరువాత సంతకృతాలలోనూ ఎప్పుడు పుట్టిమింటికి పోయినా పొయంత్రానికి వ్యవహారం చేరేది ఉన్న గొడ్డ పాలు సుబ్బయ్య కప్ప మరీ ఎవరూ తీయడానికి వీలు లేదు ఒక తేలిక ఎవరు అయినా తీయబోయినా ఆ గొడ్డు ఆమెకు పాలు ఇచ్చివట్టు ఇతరులకు ఇవ్వవు, తాతగారిని పోయి చూడకలెను అని సుబ్బయ్యకు ఎంతో అభిగ్రాహకం ఉంది గొడ్డు పాలు తీయడం వలన ఎవరికి ఒప్పు చెప్పడం అనే చిగుల్లో పడ్డది మంగమ్మ తల్లి తనకు తుడు గొడ్డు పాలు తీయడంలో తేరవు అని చెప్పింది సుబ్బయ్య మంగమ్మను పరీక్షించేటట్టింది పొట్టు ఆవులు కూడా మంగమ్మ చెంబు తీసుకొని మామూలే తేరవు తేరవు పాలు కార్చుము మెంబు పెట్టినది సుబ్బయ్య నిజముగా అక్కర్లేవడమే పోయింది "పది సంవత్సరాల తుమ్మత క్షణాక్షణ నాకు ఇన్ని పాలు ఇచ్చి ఎరగవు చెల్లెలా నీ మతారము వాకు కూడా చెల్లెల్" అంది సుబ్బయ్య మూడు రోజులు అయ్యే యెడల గొడ్డు అన్నీ మంగమ్మకు పాలింది అయిపోయినది పాలు సమృద్ధిగా ఇవ్వడము మెంబు పెట్టినది సుబ్బయ్య ఎంతో సంతోషపడ్డది "చెల్లెలా, నా ప్రాణము తెరసినవడమిది ఇంత కాలమూ ఏ రోజు అయినా పోయి నాల్గరోజులు ఉండి రావడానికి ఈ గొడ్డులూన పాలు తాగుండా పోయింది అప్పు ఇంతకాలానికి నీవు జీవితము మరై వచ్చినావే చెల్లెలా!" అంటూ సుబ్బయ్య మెప్పు కొన్నది

ఇంతలో సుబ్బయ్య గారి పుట్టింటి మంచు బాటా బండి వచ్చింది ఆమె తాతగారు ఏకాగ్రము బహుము చాలిం చేట్టు ఉన్నాడు అని ఆమెను అయన చూసి వలెను అనుకొని బండి పంపించినారు అనీ బండి వారు చెప్పినాడు ఆమెను బంటు నీరు కాదున్నా ఉంటే "ఎందుకు అక్కా ఆలోచిస్తావు, ఏమీ భయములేదు పోయినా తేను అంతా బాగ్ర ప్రగా చూసుకొంటావ" అన్నది మంగమ్మ

"చెల్లెలా ఈ రోజు పగలు ఎట్లాగో గడుపు, నాచంట మీ అమ్మను కూడా తీసుకొనిపోతాను మా

సోరు ఇక్కడికి చూచుకున్నా ఉంది వస్తే ఇద్దరూ పోయంత్రానికి వస్తాను. లేకపోతే మీ అమ్మను పంపించివేస్తాను" అని మంగమ్మతో చెప్పివారయ్య ను కూడా తననంటరమ్మన్నది సుబ్బయ్య అయన అయితే బహుశా వలెను కాని సుబ్బయ్య ఆమెకు తోడుగా మంగమ్మ తల్లి జట్టా బండిలో ప్రయాణము అయిపోయినారు

సుబ్బయ్య పుట్టింటికి వెళ్లిన రెండు రోజులకు వారము జ్ఞానము మిటింపుకు వెళ్లకూని వచ్చింది అతడు ఆమెను వాడే రావలెను అనుకొన్నాడు కాని సాగ్రము కాలేదు వారము రోజులు అయినా సుబ్బయ్య కానీ వారయ్య కానీ తిరిగి రాలేదు అంత ఇంటికి మంగమ్మే సర్వాధికారి అయిపోయింది

అది కా ప్రకమానము మర్యాదలు మూడు గంటలు అయింది మా రాత్రి గా సుబ్బయ్య పట్టినది కాస్త పట్టిలో చీకటిపడ్డట్టు అయిపోయింది చీకటి లోకి పోయిన గొడ్డు అన్నీ ఇంటికి వచ్చినది జీత గాండ్లు అందరూ ఇంట్లో పోయినారు రాత్రి పడు కొడానికి వచ్చే జీత గాండ్లు ఆహ్వాన తిని వస్తాము అని చెప్పి వెళ్లిపోయినారు చీకట్లు బాగా కమ్మ కొన్నండువకు ఇంకా ఎంత హస్తం ఉంది తెలియలేదు ఎప్పుడో ఎందుకు అనుకొని గురతకు వంట వకా వకా చేసి వేసి వాడు కొద్ది కొద్దిగా చినుకులు పడుతూ ఉన్నది గాలి మాత్రము జోరుగా ఉంది మంగమ్మ పొంతకుంచలో చేదీసిట్లు స్నానము చేసింది రీత కాలాన్ని మించిన చిరీతేస్తూ ఉంది ఉత్తరమునుంచి విపరీతిగా గాలి తోలుతూ ఉంది ఆచరికి మంగమ్మ గోజాకన్నా మరికొంత అన్నము తిన్నది పయిపోయి పడుకోవడము ఆ గాలి వానలో సాగ్రము అయ్యేట్లు ఆమెకు కనిపించలేదు కిందనే పడుకొంది చీకటి పడే తేలిక చినుకులున్నూ జోరు చేసినది మంగమ్మ కాలంక మునుగు పెట్టుకొని పడు కొంది ఇట్లే నిద్రపట్టింది

రాత్రి పొద్దుదిగంటలు అయింది మంగమ్మ ఉలిక్కి పడ్డట్టుగా లేచింది గాలి తోలులు చేస్తూ ఉంది వాన ఎడమెడలా కొడుకూ ఉంది దీపాలు ఎప్పుడో అరిపోయినది దీపము వెలిగింక దానికి నివృత్తల గీపై నిలవలేదు, అరిపోయింది.

అంత అందకొర బంధురముగా ఉంది తలుపు విస్తరిత ఉంది కిటికీలు విస్తరిత ఉన్నవి చుట్టుప్రక్క తోచలేదు తనలా పెంకులు లేచిపోతూ రవీంద్ర కీర్తనలూ తనవలెనే ఉన్నవి ఆమెకు భయములేసింది "నరవా-చరవా" అని తేళలేసింది జవాబులేదు ఆ చీకటి కన్నులు అలవాటుపడి కిటికీల తలుపులు లీలగా కనిపించినవి ఎల్లగో దైవము చిక్కపట్టింది తలుపు తెరిచింది దీపము లేదు లాంతరువాదా నిలవవలెను మధ్యమధ్య మెరుపులు పట్టవలె అంత ఎరుకుచేసాఉన్నది వాగ్దానకల ఎద్దులనూ చాలలో వదిలిపెట్టి సురవడు బయటికి ఎప్పుడున్నాను

తనకున్న మెరుపు మెరిసింది గొల్లకొరము విన పెంకులు గాలికి ఎగిరిపోయాఉన్నది చిమ్మిరి గొట్టమునాంది నీట్లు కొట్టుతూ ఉన్నట్టుగా వాన దంచుతూ ఉంది విత్తరలయి చూస్తూ నిలుచుంది చూడి గదలూ పొడి ఆవులనూ సురవగు ఇంటిలోకి తోలి తక్కిన గొట్టము బయటకు పోవడానికి మెత్తాళ్లు వదిలివేసివారు

"అమ్మగారూ కోర్కెలు బలై తున్నట్లు ఉంది క్యాటరీ దీపము ఎరకండి అన్నాను సుర వడు అదృష్టవశాత్తూ క్యాటరీ దీపము పెద్దది మంగమ్మకు దొరికింది దీపమువేసి చూసింది పెంకులు అన్నీపోయిన ఆ కొట్టములోనే బలై తున్నానూ కనిపించింది చూడను సురవగు ఎల్ల కొన్నాడు తల్లిగదను ఇంట్లో తీసుకొని రావడానికి మంగమ్మ దారి మెత్తాను ఒక చేతిలో పట్టుకొంది గెండ్లోచేతిలో క్యాటరీ దీపము పట్టుకొని నిద్రపెట్టా ఉంది ఆత్మరలుగారి ప మరకు తిరిగిపోయింది ర సవనలేక పగులలేక పడుస్తూ ఉంది గాలి కిక్కి విసురు విసిరింది మంగమ్మ కాళ్లు నిలవలేకపోయింది ఎల్లగో పట్టి సురవకు వణగెత్తుకొనివచ్చి పసిపిల్లను గెంతుచేతులలో ఎత్తుకొన్నట్టుగా మంగమ్మను ఎత్తుకొనివచ్చి మంచముపై పడుకోపెట్టి "అమ్మగారూ పడుములు నొప్పిపట్టి నవా?" అన్నాను

"లేదురా-కాళ్లు నిలవలేదు" అన్నది

"అమ్మగారూ-గదనూ చూసేనూ నేను చూసుకొంటాను తాము తిండిపోయినారు. ఒళ్లు

కునుయకొని స్వస్థముగా పడుకోండి" అని చెప్పి సురవడు అవతలికు వెళ్లివారు

* * *
దాదాగది అయివచ్చికిట్టి కిటికీలుచూసి వేసి ఉన్నప్పటికిట్టి గాలి రంయముని తనూ ఉంది గోడపక్కను తలపొడ పెట్టిన లాంతరులో దీపము గంతులు వేయవలె మొదలు పెట్టింది మంగమ్మ ఒండ్లు కొంగరపోతూ ఉంది తలగళాగళా తుడుచుకొని చీర గెలిక తీసి వేసి ఒళ్లు తునుచుకొని పెట్రెలో చీరకట్టుకొంటూ ఇటుమాచింది సురవడు వాకిరిపక్కను నిలుచుని అన్నాను వాడు తనను చూచినాడా అనే సందేహముకల్పించి చీర కట్టుకొంటూనే "సురవా ఏమిచేస్తున్నావు" అని అడిగింది

"చలి వలుగుతూ ఉన్నాను" అన్నాను
క్యాటరీదీపమువేసి వాణి చూచింది సుడు వంట సురవగు వలుగుతూ అంటే వాణి చేతనా-నాము గొట్టవంటివాణి పొట్టు-కంపెలతో ములుపులు తిరిగిన వాణి అప్పలా మంగమ్మకు గమ్యముగా తోచినది

"ఒరేయ్ చలి ఎంతకీళ్లు అట్లా వలుగుతావు" అంటూ పెట్రెలోనుంచి తువాలూ వంటే తీసి "ఈ తువాలతో తునుచుకొని ఈపంకె కట్టుకో" అన్నది మంగమ్మ

"పంచే తువాలూ దొరగారిది" అంటూ అనుచూచివాడు మంగమ్మ ఒక్క సత్వ సర్వి "ఇప్పుడు నీవే దొరవు" అని వాణిముఖము వంక చూచింది వాణికి నీగ్గుకచ్చి ల ప వందుకొన్నాడు ఆమె చేతులో ఉన్న క్యాటరీదీపములో క్యాటరీ అయిపోయింది గంతులువేస్తూ అన్న దీపము ఎన్నడో అరిపోయింది అంత చీకటి సుయ్యగరముగా ఉంది గాలివాదా మరెంరి సోరు అయింది మంగమ్మ పగులొంది ఆమె ఒళ్లు అంత తిమ్మిరి తిమ్మిరిగా ఉంది

"సురవా" అని పిలిచింది

"అలా" అని పలికివారు

"ఒరేయ్ వాడు భయముచేస్తూ ఉంది నీవు ఇక్కడకు రా" అన్నది వాడు ఆ చీకటిగదిలో కచ్చివాడు

* * * *

గారివానవాడు రాత్రి ఇంటి కాపలావాడు సురకడు తప్ప ఏ జీతగాదు ఇంటి శంకునకు వారయ్యకు పుట్టుకు కోసము వచ్చింది. కాని ఎవరినీ ఏమీ అవశేష గొడ్డకొమ్మ కొట్టుకొని భోజనము తప్ప ఏ వస్తుయూ లేకుండా పోయినందుకు మనస్సులో సంతోషించినాడు గొడ్డకొమ్మను పెంచి జీతగాండ్లు అందియా ఉండదాని! బండ్లొట్టు అయిన భవంతి చేయించవలెను మొదలు పెట్టినాడు

సుబ్బునకు కాతగారు వనిపోయినాడు దివవారాలు అయిన తరువాత ఎంతో దుఃఖముతో ఇంటికి తిరిగివచ్చింది గారివానకు ఏ వస్తుయూ రానందుకు ఆమె సంతోషపడి గొడ్డకొట్టును పెంచి జీతగాండ్లు కూడా తమ ఆవరణములోనే కాపురాలు ఉంటే ఏర్పాటు వారయ్య చేస్తాఉన్నందుకు ఆమెకు మరింత సంతోషము చేసింది

అంతవరకూ మందకోడిగా అయోమయముగా ఉంటూవచ్చిన సురకడు మహా హుషారుగా పనులు చేస్తూఉండడము చూచి ఆశ్చర్యపోయింది అందులో పంజరించినా మాట్లాడినవాడు ఎవరు ఏమి అడిగితా తడుపుకోకుండా సురకడు సహధావలు చెప్తుకూ ఉంటే సుబ్బునకు మరింత ఆశ్చర్యము చేసింది

మంగమ్మకు నెల తప్పిపోయింది సుబ్బునకు సంతోషునికి మేరలేకుండా పోయింది మూడు నెలలు గడిచినవి మంగమ్మకు కడుపువచ్చివట్టు రూఫీ అయిపోయింది ఆమె కొడుకును కంటుండో కూతురును కంటుండోవని అందరూ ఆలోచించ పోగినారు. ఆ ఇంట్లో ప్రతిరోజూ అచ్చట్టూ ముచ్చట్టుగా ఉండి ప్రతిక్షణమూ పండుగగానే ఉంది ఊళ్లోవాండ్లు, అందరూ పండ్లు వసువు కుంకనూ పట్టు రచితనడవలు, పట్టువీరలు తెచ్చి ఇవ్వపాగినారు. ఆ ఊళ్లోవున్న బ్రాహ్మణఇండ్ల అడవాండ్లు కూడా యథాక్రిత వసుతూ కుంకనూ తెచ్చి ఇచ్చివారు మంగమ్మకు కొడుకు పుట్టలేదు అనే అందరూ కోరుకొన్నారు తేలాకోవాని! సుబ్బునకు కూడా ఇక బిడ్డలను కంటుంది అని అన్నారు.

ఇల్లు అంతా ఎంత గవగవలాగా ఉన్నా ఎంత కోలాహలముగా ఉన్నా సుబ్బునకు వెయ్యికోళ్ళతో సురకణ్ణి కనిపెడుతూఉంది వారయ్య ఏదో కష్ట

హామమీద మళ్లితిరిగి పోయినాడు. రాత్రిభోజనాలు అయినవి సకలము ఇవ్వరూ కలుపు చెప్పకొంటూ తాంబూలాల వేసుకొంటున్నారు. సురకడు యథా ప్రకారము చాచావాడికి మంచిదీర్చు వగలలారాలు తీసుకొనిపోతూ మంగమ్మ వంకమాడపకూ ఆమె వాడితో శత్రుభావము చేయడమూ కనిపెట్టింది. ఏమి తెలియవట్టుగా అమాయకముగా “చెల్లెలా— వారు ఊళ్లో లేకపోయిన పంజర కడు కోడలు ఎందుకు నీకు జోకువచ్చివా ఒక్క రిప్పికా పెనుంచి నీవు కళలు పెట్టిలే మేము లేస్తాము— లేకపోతాము కాబట్టి కిందనే పడుకో”మంటూ సుబ్బునకు మంగమ్మ ముఖము లేరి పారచూచింది

“అక్కా నాకు ఆమంచముమీద వడుకోన్నట్టుగా ఏమంచముమీద వడుకోన్నా ఉండదు”

“అయితే ఆమంచమే ఇక్కడికి తెప్పించేది”

“నాకు ఆ మరలుతీయడము చేదికాదు”

“చేతనయివా వాండ్లే తెచ్చారు” అంది ఆ మందాన్ని అప్పటికే అచ్చము కిందికి తెప్పించింది మంగమ్మ శత్రువుగా ఆలోచించింది ఆమెకు భయము చేసింది ఉద్ధరక్షణమే కైర్యము తెచ్చుకొన్నది సుబ్బునకు తనమీద ఆ పేక్ష చేతనే అట్లా చెప్పి ఉంటుంది అని నిర్ణయించుకొన్నది కాని ఆమె బుర్ర పరిపరిధిధాలపోతూ ఉంది

“చెల్లెలా—నిద్ర పోతున్నావా” అంటూ సుబ్బునకువచ్చింది

“లేదు” అన్నది మంగమ్మ

“ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నావు?”

“ఎచ్చే ఏమీ లేదు”

“ఇక లేవటిమంచి నేనే గొడ్డూ గోచా చూడుకొంటాను మీ అమ్మకు వంట ఇల్లు ఒప్పు చెప్పతాను సురకణ్ణి వంటపనిలోనుంచి తిగ్గించి నేయకలేవ అమ్మకొంటున్నాను” అన్నది సుబ్బునకు

“మంగమ్మ చూస్తూ ఉరుగుంది.

“చెల్లెలా ఎందుకు అట్లా చూస్తావు వాణ్ణి అసలే పంపించి నేచామా అని కూడా అనుకొంటున్నాను”

“మీ ఇవ్వము”

“నీవు తెలియజేసినట్లుగా—అవునులే—అంటే, అంటూ నవ్విపోతూ నీవును సంతోషముతో ఆమెను కొంచెముగీత్ర చేసిపో నిమిషం—”

సుబ్బయ్య యథాప్రకారము సావిత్రి పడుకొంది సంతోషంతోయియున్న శాంతి అన్నదూ లేని పద్ధతిని పాటుకొని నిద్రపోయింది తెల్లవాడు గూమున మూడుగంటలు కాతన్నాడింది సుబ్బయ్యకు చూపుతూ నిద్రమెలకున వచ్చింది పక్కగదిలో మిగిలి అలిగిడి అయింది కుగళము అలిగింది. చివరకు శాంతి లేకుండా బయటికి పడింది గొడ్డ కొమ్మలో నుండి కదిలినట్లు పోయింది. తెల్లవాడు చూచి తాళము చేసికొంది చూచుతాళము చేసిపో తాళము తీసింది లోపలికి పోయింది పెట్టెతీసి చూచింది ఏదైనా పాతలలు కనిపించినవి వట్టరాని కొరము వచ్చింది తన మెడలో ఉన్న కాసులదండ అనారముగా తెచ్చింది ఆ తెంచడములో కొన్ని కాసులు పడవచ్చింది మిగతా కాసులు ఆ పెట్టెలో పెట్టి మూత వేసింది యథాప్రకారము తెల్లవాడు తాళం వేసింది రెండో కంటికి తెలియకుండా వచ్చి పడుకొంది

పడనుటియెల్లో నువ్వకు పొయ్యిలో నివ్వ రాకేస్తున్నాడు

చూపుతూ సుబ్బయ్య “అః అః” అంటూ “వా మెడలో కాసులదండ ఎవరు తెంచుతున్నారు” అంటూ కేళలు పెట్టుకూ లేచింది

* * *
కరణము రామయ్య ఆశ్చర్యముతో “అది ఏమిటి ఆశ్చర్యము—తెల్లవాడుకూ ఉండగా నీ మెట్లో కాసులదండ తెల్లవాడిపోవడము ఏమిటి?” అన్నాడు

“అదే—పంతులు—ఆశ్చర్యము, పోలీసులను పిలిపించు” అంది సుబ్బయ్య

రామయ్య ఆలోచిస్తూ “ఎక్కడో ఏమిటో మనము ముందుగా” అంటున్నాడు సుబ్బయ్య ఉగ్రమూర్తి అయి “పంతులు చూపవచ్చుంది బయటకు

లాగించి కాళాలు తెయిందడమే కొడు” చూచుచూ ఇంటికివచ్చాడు తాళము పెట్టిందివాడు. చాలవరగా ఎవరు తప్పకుండా చేసినా నీకుమిచ్చిందే లేదు ఎందుకు అనుమానిస్తావు? నీవు పోలీసులను పిలిపిస్తావా లేకపోతే నీ కేసు పోయి పోలీసులను పిలుచుకొని వచ్చేవా” అంది

పంతులు నిర్భరముగా “చావమున్నది గిరికి వచ్చింది మొదలు ఈ లోకావరము ఒక్క క్రిమినల్ కేసు పోలీసుర దాటిపోలేదు చావ ఏమంటాడో నవ అలోచిస్తున్నాడు” అన్నాడు

“పంతులు చావగారు ఏమీ నిన్ను అవసరండా ఉండే భారమునా?”

“అయితే పోలీసులను రప్పించడము ఎంతమనా రాష్ట్రము అక్కా ఇల్లు పోవా చేయించవలసి వస్తుంది సుమా”

“అదే నేను కొరుకూ ఉంది”
“సతే” వన్నాడు పంతులు
* * * * *
నురవడిమీద క్రిమినల్ కేసు నిర్ధారణకు వచ్చింది మేజిస్ట్రేటు ఉగ్రము అయిపోయినాడు సంవత్సరము కలివెత్తు నిధించినాడు
* * * * *

తొమ్మిదో మాసము చివరకూ ఉండగా మంగమ్మ ముఖముగా ప్రసవించింది దుండుముక్కలంటి మొగ నిల్లవాడు పుట్టివాడు

బ్రహ్మాండముగా భారపాలకంతు జరిగింది మూటపడార్లు తీసుకొన్నాడు శ్రోత్రికాచా చూచు అయినాడు సూరివారి అందరికి ముహూర్తము చావము చేసినారు.

సుబ్బయ్య సాయంత్రము అన్నడు సంతోషముగా శిశువును పెరిమిటివగ్గిరకు తీసుకొనివచ్చి “చూడండి. ఎంతవక్కిరివాడో చూడండి అన్నము మీ పోలికేను. ఆ గడ్డిమూ—ఆ ముక్కా ఆ కన్నా అంతా మీరేమో” అంటూ నవ్వింది

నారయ్య శిశువును ఆ శిశువునుకన్న మంగమ్మను చూస్తూ బ్రహ్మాండవడదీపోయినాడు,

వ సంత గీ త ము

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

పొడి పొడియై, తలలో విరియ బూసిన వేపయివుళ్ల జొంపముల్,
గడువరి పిల్ల గాలులకు గాదిలి నీలి మొయిళ్ల లీలగా,
సుడివడి నాయెడంద, చిరుసోనలు పాసి, మరంద మోదముల్
గడలు కొనన్ శ్రవా మధుర కాంతులు చేసి తరంగి రెక్కా !

ఇది మధుమాన వేళ-వికసించిన పూబడవల్ సువిస్మర
నన్నదుకలగితి కావిహృతిదేలి, తెరల్ దళుకొత్తగా రసా
భ్యుదయ కలా ప్రవేశకల నూయెల లూసుచు పాసిపోవు, నా
యెడ గడలున్ విచిత్రముగ నీ చివు రెత్తిన బావులాలెవో !

కడు వలయించు పీడకలగా దరలన్ గతకాల మెల్లదో
చెడు వికృతముగా, చినిగి చీవరమై, బ్రతుకంత మోడుగా
జడిసి, హిమావృతమ్యునిన చాయలలోబడి నిల్చి నిల్చి యీ
యెడి మధురోహలూడుకొననీ నవకాద్యల భాసురస్థలిన్

ఒక చిరుసోనగా పృథురపోత్కృత నే ప్రవహిల్లి పోదుకో !
ఒక విరబూయు మావి నయి, యెయ్యన నిల్చునో రాగమూర్తివై
ఒక పికగిరిగా, నలివతోదిత ఝుంకృతిగా మలంగి నే
నిక మెరయింతునో ! గిరుల యింగము లభినిజాళయమ్ములున్

నిన్నటిదాక మూగవడి నెవ్వల బ్రుంగిన కోటిగొంతులి
యన్నున విచ్చి మోసినటలయ్యె, చొకారపు వేగురేకలో
శ్రవ్ణన శృంఖలల్ దెమలి గల్గెల లాడుచు నేలరాలి యీ
మిన్నుల త్రోవలెల్ల మిసిమించె ప్రభాత పరంగ గీతులన్ !

తెలిరేకలు దిరి బంగరు
కలలగు జలబాతమాలికల దీప్తితమై
వలగొను పలుకుం తెలికై
శృంగహరి మునుకాడు తలపు లాసునిరత్తిన్ !

సాధన విధానాలు

శ్రీ వేదారి సహజానందం

శ్రీశైల ప్రాముఖ్యత క్రమేణి తగ్గి, సాధన విధానాల ప్రాముఖ్యం హెచ్చుతున్న యుగం అంటే ఇదివఱకెప్పుడు ఈ ప్రస్తావన చరిత్రలో కనుపించలేదని వాడు కాకపోలే ఇంత స్పష్టంగా, ప్రపంచమంతట సంబంధించిన ప్రధాన సమస్యగా ఇదివఱలో ప్రాముఖ్యత చెందలేదు.

బహుశా మానవజీవితం యొక్క ఉత్కృష్టత, విశిష్టత ఈ సమస్య, సాధన విధానాల వనస్య మీదే ఆధారపడి ఉండవచ్చు.

చరిత్రకు మనుష్యుడు బద్ధుడు అనే వాదాన్ని విశ్వాసాన్ని త్రోసిపుచ్చి, చరిత్ర మనుష్యుని బద్ధురాలు అని నిరూపించవలసిన యుగసంధి ఇది ఇది వఱకు హింసలన్న వేరే సాధ్యవిధానం మనుష్యుని అందుబాటులో లేదన్నవారే ఈనాడు హింసతో విసిగి వేసారీ, వేరే ఇంకే సాధనమైనా ఉండేదా అని తిర్క్కిస్తున్నారు చర్చిస్తున్నారు ఇదివఱకే వచ్చిన సంఘటనల నివృత్తు భక్తి శ్రద్ధలతో పరిశీలిస్తున్నారు.

వసువులన్న మనుష్యుని ఉత్కృష్టత కేవలం నిద్రాత్మ, బలం వీటిలోనే కాదు స్థిరపడివలసింది, నిజానికీ, తమ ఆశయాలను తెరవేర్చుకోటలో ఆకలందించే మనుష్యుని విధానాలకు పరవిధానాలకు ఉన్న వ్యత్యాసమే, మానవ సంస్కృతియొక్క విశిష్టతని కొలబద్ధ.

ఆలోచనా కత్తిలో, సంఘటనా కత్తిలో, రక్షణ విషయంలో, మనుష్యుడు వసువును తాంబన్నాడు మదిలించి నీడని నైతం తాళుచున్నా, కంపిస్తుంది. తాని తన ఆశయాలను తెరవేర్చుకోటానికీ అతను ఉపయోగించే విధానాలునుటుట అతనమ్మగాల వారసత్వమే. అంటే వసు విధానాలనే అతని ప్రాన్నాడు.

అసాధారణ, విదమృతమృత గజములతోనూ, సింహములతోనూ పోల్చే సంప్రదాయం ఇందుకు నిదర్శనం పొరువం (అంటే తనను రక్షించుకోనే విషయంలోనే కాదు, ఇంకొకరికి మద్ది పూర్వకంగా పోవకల్గించే విషయంలోనూ) అనాది నుంచి కవిత్వా వస్తువుగా ఉంటోంది. ఉపమానాలు వనమ్మగాలు కొబ్బి మిగతా రంగాల్లో ఎంత కొత్త వద్దమలనిద మనుష్యుడు ప్రవర్తించినా, ఇంకొక నునిషితోనుటుట అవకు విధానానికీ బద్ధుడయి ప్రవర్తిస్తున్నాడు.

వసువిధానంలోని ముఖ్యాంశం, చెందిన నీది యొక్క ఉనికిని, వ్యక్తిత్వాన్ని ఏమాత్రం పరిగణించక పోవటం ఈ కత్తిలం తల్లిదండ్రులకు పిల్లలకు ముగ్ధు, భార్య భర్తలకు ముగ్ధు, వ్యవసాయికి ప్రేమకు ముగ్ధు సింహాసనం వేరుకొని, కానిస్తూనేఉంది. ఎంతో సర్వరాజుగా కేరుపొందే సంసారికాదా కొంచెంలాకు తలచి చూచుకుంటే, తనింకా భర్తానికీ ఎంత దూరంలో ఉన్నాడో గ్రహించుకో గలుగుతాడు.

వేలమందిని హతం చెయ్యటమే మనుష్యుని ఉత్కృష్టతకు సుదూరగా పరిగణించబడుటం ఆధారమైంది ముఖ్యంగా యుద్ధాలు జరుగుతున్న సమయంలో, క్రతువులంత ఎక్కువమంది దంపతుకుంటే, అంత సంకోచం మిమ్మ ముట్టుకుంది ఇది ఆచారం అవటంతో, కొంచెం వ్యక్తిత్వం ఉన్న ఉనిషి అగ్లా ఈ పంధానీ, ఈ కృతాన పంధానీ తొక్కాడు.

నిజానికీ ఒక్కవస్తుడు అత్యంతం అసాధారణమైన విషయం ఆమకున్న ఈ కత్తి, ఈ హతం లేనే కత్తి ఇవ్వడు చాలా సులభమైంది. దీనికోక తారలం ఆయుధాల తయారీలో వచ్చిన మార్పులు, మరొకటి, చరిత్రకు పొజ్జిపోలి లక్షణంగా గౌరవించబడుటం,

మొదటి కారణానికి మామూలుగా ఎక్కువ ప్రాధాన్యత చూపబడుతుంది. కాని వివాది, ఈ రెండవ కారణం అతి ముఖ్యమైనది మానవ జీవితానికి, భగవద్దానికి ఉన్న ముఖ్య కర్మకార్యనామ ఇందుకు మూలం వస్తువు కావచ్చు పరిస్థితులను, ప్రకృతిని తన అభిప్రాయం సారంగా మార్చలేదు అంటే అది కావచ్చుంది. బానిస మనుష్యుడు భూరిగా కానిసాకాడు అర్థిగా స్వతంత్రుడూ కాదు. మనుష్యుడు తన ఆలోచనాశక్తితో బాధ్యులైనాడు హింసనైపు అతని ఆలోచన ముగ్ధి ఉండుటవల్లనే, ఆయుధాలను మరింత బలీయమైనదిగా తయారుచేయుటం ఆత్మరక్షణకోసమే మనుష్యుడు ఆయుధాలను వినియోగించలేదు వినియోగించటంలేదు కాబట్టి హింసనుంచి ఆలోచనను మరల్చటం చాలా అవసరం—ప్రస్తుత సాధన విధానాల్లో బాధ్యులైనాడు!

హింస ఇంత ఎక్కువగా మనుష్యునికి ఆరాధ్యదేవత కాకటానికి కారణం, హింసకు అనుబంధమైన త్యాగం తన ప్రాణానికి వెరవనివాడు ఆదర్శ పురుషుడు వీరుకు స్వార్థరహితుడు ఇదీ మామూలుగా కనపడలే దప్పి. కాని ఇతరుల ప్రాణాలను తీయటానికి వెరవని వాడని, దుష్టాడని, భర్యకర్మికిరేయని కట్టడు

ఇటువంటి సంస్కారాల్లో ఒకమాట అంటారు. స్వ—సంరక్షణకు హింస వివాది ఏమిటి మార్గం అని వేరేమార్గం ఏమిటి అనే ప్రశ్న అటుంచుడా వివాది హింసను అందజాస్తేనే, యుద్ధకాలాల్లో జరిగే హింస, కాంతి కాలంలో జరిగే హింసకన్న చాలా తక్కువ

ఒకవక్కువ కాంతి అంటూ హింస ఎక్కువ అవుతుంది, అది వింతగా తోచవచ్చు కాని నిజం. అయితే హింస అంటే శత్రు అయ్యడప్రయోగం, ఇట్లు తగలలేట్టుం, పంటలను నాశనం చేయటం కాదు ఇంకో కర్మ క్రియార్థ కర్మ క్రియార్థ అనిచి నేయుటమే హింస ఇది సాధ్యం కానప్పటి మనుష్యుడుగాని, జాతులుగాని, దేశాలుగాని ఆయుధాల ప్రయోగానికి భూమింటుంది. అందరే ప్రయోగించవలసిన లేనిదాకే తమ ఆలోచన తరచుకీ భర్య. లేకపోతే ఎలాగో తప్పదు. కాబట్టి హింస ఆయు

ధాల సంఘర్షణలో అమాంతంగా పుట్టుకువచ్చింది కాదు అంతకు మునుపే స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకున్నది.

వివాది కాంతికాలంలో హిమాలయ శిఖరలూ పెరిగే ప్రభుత్వ హింస అగ్నిపర్వతంగా బ్రద్రలై, యుద్ధకవచాన్ని ధరిస్తుంది అంటే యుద్ధానికి నిజం కాంతికాలంలోనే ఉంది హింస కాంతికాలంలోనే ఒరలో! దూర ఉంటుంది యుద్ధాన్ని, హింసను మాన్పాలంటే, కాంతి కాలంలోని లోపాలను పవనంబాది అంటే మనుష్యుడు మానవలసిన త్యాగం, సాధనం వల్లరా కాంతికాలంలో చూస్తే, హింసకు తావు ఉండదు

కాంతిగా కనబడే వాతావరణం చటుక్కున హింసాపూరిత వాతావరణంగా ఎలా మారుతోంది? అంటే అంతవరకు ఒకరినొకరు—పెద్ద ప్రేమగా చూసుకోకపోయినా—హింసించుకోని వారు, తటాలున ఎలా ఒకరిపై ఒకరు కత్తులు చూసుకుంటున్నారో!

దీనికి కారణం కాంతి సమయంలో—కాంతి సమయం అనటంకన్న యుద్ధానికిముందు సమయం అనటం మంచిది—మనుష్యునికి మనుష్యునికి ఉండే సంబంధంలోనే పుట్టుకొని వస్తోంది ఈ యుద్ధము, హింస ఈ సంబంధాల్లో ప్రభుత్వంగా ఉన్న హింస కొంతకాలానికి తీవ్రస్థాయిని పొంది, బహిరంగంగా తలెత్తక తప్పదు. ఒకవచ్చుకు, ఒకతొట పది సంవత్సరాలు, ఇరవై సంవత్సరాలు, ఇంకెక్కువ కాలం పట్టవచ్చు కాని పరిణామం ముటుకు నిస్సంశయం—హింస

మనుష్యునికి మనుష్యునికి సంబంధం ముఖ్యంగా జీవనోపాధిసందర్భంలో వస్తుంది దీనికి పెద్దగా చారిత్రకపరిశీలన అవసరంలేదు మనస్సంత ఎవరితోనూ సంబంధం లేకుండా ఉండాలన్నా, సంబంధం ఉండక తప్పదు జీవనోపాధి మూలమైన ప్రకృతి సంవత్సర సంఘటన పలకే విధానంబట్టి ఈ సంబంధ బాంధవ్యాలు ఏర్పడుతవి.

మనుష్యుల సంఖ్య అత్యల్పంగా ఉండి, ప్రకృతి సంపద విశేషంగా ఉండిఉన్న లోకాల్లో బహుశ ఇప్పటి ఈ ఉచ్చులాంటి సంబంధం ఉండి ఉండకపోవచ్చు. ఏదైనా అది మనకు అప్రస్తుతం.

ప్రస్తుతం ఒక తర్ఫీదీశం జనశాసనానికి నివ
యించింది. ముఖ్యమంత్రి సలహాపై పెట్టాకోటలపై
పరిశీలి నిర్మయించి ఈ సలహాపై స్వగృహంమీద
అధారపడి ఉంటుంది. హింస అంటే ఈ సలహా
ద్వారా అవలంబించే నిధానాలు హింసానిధానాలైతే,
పరిణామం హింస తప్పదు ఇంకాక తర్ఫీదుకొ
త్తీకొన్న అంశాలయేటం హింసలో మొదటి
పెట్టు దీనిని గుర్తించాది మాన, అయ్యదాల కన్న
హింసాత్మకమైన వేరే తన్ను చిత్తవం చేస్తున్న
తర్ఫీదీశంమీద అయ్యదాల హింసకాదు అని
బహుళ శిష్యుల చివరిపెట్టు ఇతర అయ్యదాల
మనియేనప్పుడు, ఈ కర్త, ఈపాక, నివచాయత్తు,
ఈ మహానిధానం

ಈ ಇತರ ಅಯುಧಾಶೇಖರಿ ?

హింసా చింత తరలకగానే లేక వేరుబాడుగా
గానే ఒరలాలించి కత్తి దూయరు మనిషి మరణించే
టలో లాభించేదు, కృత్రిమేదు—ఈ ప్రాణాని
ఆ మనిషి ప్రయోగంగా ఉంటే కప్ప లేకపోలేదు
మనిషి, ఈమధ్య లోపలి వేదించి ఉండటమే ఈమధ్య
లాభం, ఈమధ్య నిజయం

ఆయనధారను ప్రయోగించటం ఎందుకు ?

కర్మక్రియార్థ కర్మక్రొత్వాన్ని, కారీక కర్మక్రొత్వాన్ని నిర్వహించునానికే ఇందుకు చివరి పాపవాదిధానం ఆయనం నుండు ఉపయోగించుటనే ఆయనాం, మోసం, ద్వేషం, రేడియో, అనాగ్నియం ఇది పని చేయుచున్నట్లే, కర్మ, కర్మాదు అవసరముయి ఉంటే, అతని కర్మక్రొత్త చేరించిఉండగా కనకు లాభపెరిది నిశ్చయించుకున్నప్పుడే, ఆయనాం కర్మ లోలికే పోకడం కౌంటే ఆయనాంను పాపవాదిధానాగా నిర్దేశించాలంటే, అందుకు కారీకేషన్ ద్వక్వం, ఇంకోక కర్మక్రియార్థ కర్మక్రొత్వాన్ని అనాని చేయాలనుకే ద్వక్వకాశ్చ నిర్దేశించాలి

ఇంకొక వర్తకముగ్గు వర్తకముగ్గు అనబడి
వేయబడి కొద్ది కాలం విలాసంగా, ప్రా
విడిగా అరంభంకాదు నీ జీవితానికి వ్యర్థము
మనకు అవ్వబడి, ఈ కొద్ది అకలుకుండి పర
యమును త్రోసివేసి, స్వార్థలాభము అవ్వకుం
డా, అందుకు పరవర్తించి జ్ఞానము చేయుట, మి

పలుక తప్పదు. నిశ్చింత ఆస్వాదం చేయటం, హాసినోదయం, హింసినోదయం ముఖ్య కోరవో, సహింసపరులవో, అలాగే ఇతరులూ నిత్రు చేసి ఆస్వాదయాన్ని, హాసాన్ని, హింసకు కోరదు కాని అంగవలం, ముద్రికలం, చిత్రముద్రికల, లోంశుకారు, లేదా ఎవరు తిరుగుకారు.

[illegible]

ఇంతవరకే వీరిన కనలేందున్నామని యాహూ
లుగా ప్రతి ఒక్కరి అభిప్రాయం సామాన్యంగా
ఎక్కడో అటుగా తప్పు. వీరిన చాలామంది
ప్రతివీరిన ఒకడు మనమనే అయోధ్యాన్ని
ప్రయోగిస్తే, ఆ కందికుడు శాశ్వతయోధ్యాన్ని
ప్రయోగించకయ్యే మొదటిది వీరినకాదు, రెండో
కది అత్రుని అటుం యోధ్యంకాదు, రెండవది
మొదటిది వీరినకే రెండు వీరినకే
వీరినకే వీరినకే ప్రతివీరినకే మనమనే నగరి
నకే కాని మనం, నీడ, అన్యాయం, ఇది వీరిన
కామకాంక్షలు, భయ కామకం అనవసరం

మనం, అన్యాయం జరిగిన, జరుపబడిన
 కష్టాల నుటంబానా భావంతో, ఒకటి ఆక్షుల
 నాగని నాగనం చేయటంతో కనీ తీర్పుకోవాలి అల
 నాటేంది ఇప్పుడీ కష్టప్రకృతి కష్టప్రకృతిగా
 పరిగణించింది.

అంతే కర్మమంతో కూడా, కర్మ ప్రవృత్తికూడా మూలం. కర్మ ప్రవృత్తి మారితే కర్మ ప్రవృత్తి మారుతుందిగా అవచ్చు. కాని కర్మ ప్రవృత్తి కన్న కర్మ ప్రవృత్తి మరింత ముఖ్యమైనది. ఇతర ముఖ్యమైనవి ఉన్నప్పటికీ అది కర్మ ప్రవృత్తికి పోలిక కాదు. కర్మ ప్రవృత్తి ముందే గలది కాదు. ఇతరము కంటే అంతకు ముందే అంతకు ముందే ఉన్నది కాదు.

గానం చేస్తాడు అంటే ఇతరులను శేవలం లేన రెండుకళ్ళతో చూడటమే కాక వరంయొక్క కళ్ళ లోంచి చూస్తాడు తన ఎదురుగా ఉన్న మనిషిని నూటిగా చూడడు తనేదో పెద్ద క్లిం గ్రాన ఉన్నట్లు ఏదో హిమాలయ కిళరంపైకి చూసేసికంగా ఎగిరి అక్క నుంచి ద స్తాడు అప్పు రేనూగేతే ఉన్న అవతల మనిషి ఇప్పుడు కనబడే కనబడన కనబడినా ఏదో నలుసులా కనబ తాగ ఈ వర ప్రకృతి చూరాలి

వర నికి కారం వర్షిస్తే ఇతరుల వర్షి త్వన్ని అదిరించక వారి వర్షిత్వన్ని అ చివేయ టమే లోగ్నివైసప్పుడు ఆ వర్షి వీ ప్త అవక రిప్పుడు వికర్మక మారి ఏదీం ఇసలవ్వారాలు ఏ చి సవ్యసిస్తుంది ఇదే ల గ్నివైస ఎలుపురు ఒక వరం అవుతారు కృష్ణి వర యా న గ్నియొక్క శీరితలగ్నివివాద ఆధారం ఉండుంది

కృష్ణి అన్నిటికీ శీరితల గ్నిం చూలం

అయ్యధాల సరికట్టం తక ఉ మనకిం అంటే శేవలం నిరాయుధ ఎరిసిరి కాంతికి దోహదం కావాలను ఈ ఎర్మక సావారికి ప్రాముఖ్యత ద వండువలస ప్రయోజనం లేదు మామూలుగా ఇది మనుష్య వ్యభావం

యదశ్శాలలు భయమన్నప్పుడే ప్రజలందరూ తమ దళిమయ్యలలో క్రోధా మలు వ ఎత్తారు అంతమయిండు గతి తమకు ఎంబంబించినది కాద న్నట్లు అమ కవిత క వివహాని ంబం లేదన్న విస్మయంగా ఉం ద యుద్ధకాలంలో మేగొక్కిని ఇల్లు (కం) ఒక లూ కావాలా

కానుకున్నట్లు కాంతికాలంలో కావాలా కాదు కోరు

కృష్ణి అయ్య వృద్ధి సరికట్టబాని కొక ఎక్కన ప్రయత్నిస్తూ మరొక ఎక్కన ఈ ఆయు ధాలకు ఎదురుపెనుతున్న భూల ముగ్ధి శీరిత లక్ష్యంబరింగి తీత్రంగా విచారించాలి

మన శీరితలక్ష్యంలోని మూదోషమే నైత త్రిక దుభానికి సాంఘికైశ్వానికి వాత్సలంకు ని వాలకు యుద్ధాలకు మూలకారణం అటంచాంయ యొక్క బ బావలని కి మొదటివివ్వరవ్వ ఈ దోషమే

ఇరవయ్యక కౌశానికి మన విగ్లవ ఏదులకు ప్రాసావ్యమ్య ప్రవల్లకు రె కర్మ ప్రజ్ఞలకు, మేధావంతులకు శీరితలక్ష్యన్ని దిటమే వాలు గియుగాని కాయుగం న్నో ర్మసన్నాలు దివి చివరకు స్వా ని ఎర న వోరతి ఎటింది కాని ఈ కౌ లో మనుష్యుడు లేన లుగ్నిన్ని రి దిదుకోగలిగిన కార్యం బం త్యాగం అలవద్దుకో గలదా ?

కావీరకంక హుసకంగా ఎర నను విసర్జిం చటం మిశ్ర ఆధారం ఉన్నది సావనధానాల రిరయం ఎరం న లక్ష్యంగా ఉన్నంతవరకు హిం సాధనంక ఉం క రిప్పదు ఈ అవాది సాధనాన్ని వాంసా సా నాన్ని ప్రించాలం బ కాంతి ఎత్తా లనైంతకం చెయ్యటంకొదు బలవర్తరమైన ఆయు ధాలకు ఎదురు ట్టటంకొదు కావలసింది ఎదులకు ఎడింగి కవించాలనే అం తనప్రకృతిని నిరూ పించాలి అం తే మనుష్యుడు మనుష్యుకార ఎం వుగాకాక మనుష్యు గా ప్రకాశిస్తాడు

‘ భవతీ ’

[illegible]

అనలా రాత్రి రామిగాడి విద్వర పట్టా నవ్వు
దెప్పుడు లేల్ల వార్తంవా, ఎప్పుడు లేద్దామా అన్న
అనావివా, ఆ అనావివా తామిన్ శుభాచారబా
అర క్రంతా వాడి చక్కరింగింకలు పెట్టిన్

పదకొండవ శ్లోకమునందు నిడుబడి ఏలవారి
 పార్వతిమందిరమును ఎల్లరిగిలినట్లు జేసినది. మఱ
 దొడ్డిపాడు పాదరయ్యగారి, రామిగిడ్డి
 పాదరయ్యగారి కాళ్ళదగర, అమ్మపూర్వయ్యగారి
 చేతుకొర అద్దగించేసి, వాడియొద్ది అమ్మనలు
 నునుగొట్టి పట్టి చేరి దుర్గా లాక్కని పరిటా
 నునది

పంపగవాడు బరే పుషారుగా వున్నాడు రామ
గారి తెల్లవారుయిప్పుడు పాలుగుంటపల్లె రేచి,
ఆ లంకంతో యింటికి, దొడ్డికి వొక్క చిరున
వూడ్చి ఎరిపాకాడు

అన్న అర్థమృగాదు దంచున్న అర్థమ
 సజ్జల్య వాక్యం లిఖించ వున్నవాడు అలా
 చంచలమృగమననీలా వాడి నూనెలో తునుకు
 కూడ వున్నారని అర్థమృగం కన్నీటిపుట్టెయ్!
 అంతేపెద్ద కల్లో అర్థమృగం అయితేగా
 అర్థమృగం పిండిలో చీన రానివాడి పూసే చేసి
 అర్థమృగం కలగని అర్థమృగానికి అర్థమృగం
 చేసింది

తమ విషయాలు వియ్యటి శిశువారలను కలచు
కుని వ్రప్పంగివారూన్న వాడి మనసుకు అరిచేదుల్లో
పొంగివుట్టిన బొప్పలు పట్టలేదు

అంతి చూడగా పనిచేస్తున్న శీతగాడ్డి
చూసి—

“మీరీ నీ జన్మము! శివా యొక్క కుమారునిగా
చెయ్యవలె! అంది మురిసేగా అన్నపూర్ణమ్మ
గారు

“ఏందమ్మగారూ! అట్టంటారూ ఇయ్యాలి
పండగాదంటమ్మగారూ” అని అన్నప్పుడు

మన్నటి, సంప్రది సజ్జమారలు రామిగాడి హృదయమీద తాళి దక్కలిగింకలు పెట్టివుంటున్నాయి. మనీ మునీసత్వము వత్సతూ అమృతగారితేనీ అదో మాదిరిగా చూసి, క్రింది పెదవిని వాలుకతో తడుపుకొన్నాడు ఆ సత్వలోని అంతర్భావాన్ని అర్థం చేసుకోలేనంత పెరిఫుటం కాదు అన్న పూర్వమృగాలు అవరిస్తే పేనులు లెక్కపెట్టగల ఆమెగారికి వదకాంతర చిత్రగాడి మనసును అర్థం చేసుకోగలగడం ఏక లెక్కలోనిది గాదు

ఇంట్లో పాత కాగానే రామిగాడు చెప్పాలు తీసుకురావటానికి చాదరణ్యుగారితో బహుదకు బయ్యెడు

చిల్లరకొట్టు పావుకారు బంగారయ్య కెట్టి మందిరైం అమృతకు అమృత పగలగొట్టాంటే రామిగాడి దవసల కింద నీళ్లు వూరినై

చాదరణ్యుగారు మాటకుండా రామిగాడు కెట్టిని చూసి వెయ్యిచానీ ఆకా మాతాడు కెట్టి అడకూ బొడకూ యింత రామిగాడి చేతిలో విడిచింపేడు ఆ కెట్టింపంతా అమాంతం పోల్తో బొక్కలొని, చప్పరించి, అందులోని కెల్లంత ఒకట సార మంతా కరిగి లోపలికి పోగా విగిరిన యాతాకు ముక్కిరిస్తూ, కలకరహలునున్న బయటికి వూసే కాడు పావుకారు కూర్చున్న కొత్త కెల్లం అయ్యవాడి హృదయంలో దేన్నో కదిలించివేసింది ఎదురుగా ముక్కు కాదుకుంటూ, గజ్జెపొక్కులు గిల్లకొంటూ పొద్దున్న బంగారయ్యకెట్టి కొడుకు బుల్బోడ్ని చూడగానే రామిగాడికి అవోలా అనిపించింది

తన ఆ బుల్బోడయితే ఆ కెల్లం అమృతకు అమృత అమాంతంగా ఎగరేసికొని ఎక్కుకెట్టి ఎలా తినే వాడో చూచా అనుకున్నాడు

ఇతర సామానులతోనూ వో కెల్లెడు కొత్త కెల్లం అదీ కొని మాటకెట్టి చాదరణ్యుగారు—

“ఒరేయ్! రామిగా, మోస్తావుట్రా?” అని అనకముందే “ఓ” అంటూ రామిగాడు మూటను ఎగరేసి నెత్తికెక్కుకున్నాడు

ఉత్సాహంకొద్దీ ఎక్కుకొన్నాడే కాని, పైనున్న బరువుకు రామిగాడికి కుడికీవలు పిక్కుపోతూన్నాయ్ ఎర్రటికెల్లం అమృతాడుకు పొరుకుకుంటుంటే, అంత తీపులోనూ వాడికి తక్కువులకరించిపోతూంది మూటనున్న చిరుగులోనుండా పండు చేదుకుపోయిరామిగాడిమాపుకునేల కెల్లం అమృత గోముగా గిరుతూంటే వాడివాలక వళ్ళోపండుద దేన్నో చతుకుతూంది

మధ్యాహ్నపు సోపనాలు కాగానే అన్న పూర్వమృగాలు సింధిపంటలుకంటే కార్యక్రమంలో మునిగిపోయింది బుక్కతాగి, గిన్నె కడిగి పోడించి సావిట్లో వద్దగడిగి మోపుచూడ తాసిగా మారుస్తున్న రామిగాడు కంటింట్లోనుంచి అమృతగారి కేక వివరపడి గానే పరుగెత్తాడు

అన్న పూర్వమృగాలు కెల్లం రోడ్లోనేనీ పోటు పయ్యకుంది పోటు చేస్తూంటే ముక్కలు ముక్కలుగా విడిపోతూ సుగ్గుసుగ్గుగా కెల్లం రోడ్లో అకుమ్మంటూవుంటే రామిగాడు మనసు ‘ఇది-ఇది’ గా అయిపోతూంది అన్న పూర్వమృగారి ముగ్గురు పిల్లలూ రోటిచుట్టూ చేరి మారం చేస్తున్నారు. బాళ్ళయ్య పెట్టిన కెల్లపు ముక్కలన్నీ చీనుకూరినట్లు గంతుతూంటే రామిగాడు వాళ్ళను వూచారు చేస్తున్నాడు—

అబ్బాయిగారి ముక్కలంటే అమ్మాయిగారిదీ పెద్దదని, బుల్బోడయ్యగారు అప్పుడే తినేకారనీ అంటూ తివాళి తివకోర్కెను తింటూన్న వాళ్ళు ద్వారా పాపం రామిగాడు తిన్నుకుంటూంటే— “ఒరేయ్! తిన్నగా పోటువేయరా?” అని తేతగానీ పొద్దురించింది అన్న పూర్వమృగాలు

కెల్లపు పాకం కానుతూంటే, రామిగాడి హృదయం ఖతకరలాదిపోయింది కెల్లం సింధికేనీ కిరిసిన పాకం బాతులపానుతూంటే రామిగాడికహ్వ ప్రాటలు వూరింది అన్న పూర్వమృగాలు, ఆత్రంగా ఎగబడ పిల్లలచేతుల్లో ఆపర్చిరింతే తిలకాస్తా తనీ బయటికి పంపించివేసింది

రామిగాడ్ని పిలిచి “ఒరేయ్! రామిగా, నీ గుడ్డలు నీవ్రా మంప! ముంజాకంపు కోట్లాన్నాయిరా పండగపూటన్నా ను బ్రం గా వుండరా పొదిల్లో దండెం మీ త చిన్న బ్బాయి చొక్కా వొకటివేళాను అది వొడకొక్కరా” అంది అరివాణిపన్న మనీ కడుగుతూ

అమృతగాలు అన్న ఆటాటలకు రామిగాడికొప్పు అంత పెద్దదిగా అయ్యినై వొక్కగంతులో నీళ్ళ గాబుదగ్గరకు పోయాడు ఎంపకు కాగివున్న పిల్లను గట్లగల్గో వాలుగుచెంబులు కంటిచూడ వున్నారెండు కొన్నాడు రామిగాడితల్లి తండ్రి ఇ గ్గు యిచ్చి పోయినలాగూ, అన్న పూర్వమృగారిచ్చిన, గూసుచ్చి చివిగిపోయిన చొక్కా వేసుకొని పంకర్పరాణి పంపిక్కు ముస్తాబయినాడ

తాగా అంట కిరించినవాడి జాల్సూ, పెద్ద నొసలూ, ప్రత్యేకంగా త్రింబయ్య రామకచాయ అయినా వాడి మొఖం కళ్ళకళ్ళ లాత్తూవుంటుంది.

ఆ మొదలకన్నూ, కొరేయవేసి వట్టుగా ముహూర్తమున నొకటి, గుండ్రపెదవులూ తీర్చి దిద్దివట్టుగా వుంటున్న విశాలమైన ఆ కన్నూ, నిశితమైన చూపులూ ఎవరినైనా యిట్లే ఆకరిస్తాయో చక్కటి గుండ్రని విశాలమైన వాడికళ్ళలో ఏవో తగుతులు కలుస్తూవుంటాయో కొద్దివొక్కటా ఎగాదిగా చూసుకుంటూ, వొక్కటా చినుకున వాచుకుంటూ, జారిపోతూన్న లాగున పైకి లాగుకుంటూ, కారు తూన్న ముగ్గున పైకి చీమకుంటూ రామిగాడు ఆలోచనతో ఎంతో వుత్సాహంగా వున్నాడు.

అన్నపూర్ణమ్మగారు పొయ్యిపొడ నేరిగిన్న ఎక్కించి సజ్జమారలు వంతుకూండి ఎదురుగా రామిగాడు చుట్టూ నిలబడ్డ వేయకొని కలుగ్గల తల్లూన్నాడు కొని వాడిమనసు తివరోయే తియ్యటి సజ్జమారలపొడ, కళ్లు నూతనలో పొంగుతూన్న వాటి పొడనే వున్నయే.

మొదట వేసిన తునకలు రెండూ నిరిగా రాక బోయేసరికి అన్నపూర్ణమ్మగారు చిక్రిబుల్లమంటూ జీతగాడిపాద విరుచుకుపడింది.

“ఓరి! నీ దెవవంగానూ, ఎగురుగా మార్చుని నీ పాతేం దిగించుకొన్నావురా? నీ మాతూ నీవు ముడిపోనూ అటూ పానిలోకి రావరాదురా? అన్నట్లు యీ అటూ నీదేవుడు వీడితి పోరావురా?” ఎలాగేనా వాణ్ని అక్కజుంచి పంపాలనే ప్రయత్నంలో అంది.

అన్నపూర్ణమ్మగారు చేపి వుద్దేశించి అంటుందో పూర్తిగా అర్థం కాకపోయినా రామిగాడికి అక్కజుంచి వెళ్లాలనేది మాత్రం తెలిసింది. నేడకు వుడితిపోయిందాని? లేదనిపించింది.

జీతగాడు సర్కా ఆమెగాడు—“ఓరి! ఏదీ దిద్ది కళ్లు ముడిపోను! ఆ మాత్ర పడితే యింకా తునకలు రావడమే” అనుకొని మెటికలు విరుచుకొంది పెద్ద మూయిని పీరించి చీల్చుకు తెప్పించి పొయ్యి మట్టా ముట్టూలు తిప్పి దూరంగా పారేసి; తుత్తుకు తుత్తుకునా పొయ్యిలో వూసి, పెటి! పెటి! మెటికలు విరిచింది తలోగా నూతన బాగా కాగడంచేత నేనూ వండినవన్నీ పరిధంగానే వచ్చాయి.

ఇంతలోనే, పచ్చినిండి అతిగా మింగిన చిన్నోడు “అమ్మో కలుపులో నేప్పే” అంటూ వచ్చాడు.

“ఇంకెం? వాడి పొట్టి కళ్లు ఆ పిండి పొడ మాదా పడితే! మానాయే!” అంటూ కొడుకుని దగ్గరకు తీసుకుని, వాడి చుట్టూ చీల్చుకు చూడుచూచు

తిప్పి, ఇంత వుత్సాహ మొనరించుచూ పొయ్యిలో వేసింది.

పొయ్యిలో మార్చుని వండింట్లో వుకునున్న పిండివంటల వాసమ్మ కలుస్తూ అవండిమ్మన్న రామిగాడి దగ్గరకు పెద్దమ్మయి చిటి, నోరు తెరవకుండా తింటూ, వుడిచేతిలోవున్న అప్పచ్చిని పరికిలేచాటున చాచుకొని వచ్చింది.

చిటి పరికిలేలో చాచుకున్న వాణ్ని పసిగట్టి ఎట్లాగనా చిటిని బుట్టలో వేసుకోవాలనే ప్రయత్నంలో పడ్డాడు రామిగాడు.

చిటి వదలలేదని చిన్నోడు సజ్జమారల నోటికి కలుచుకొని వచ్చాడు అది చూసి చిటి చిన్నోడిని మండించింది. రహస్యంగా చిన్నోడి చేతిలో వూడింది—చొక్కాచాటున పెట్టుకోమని.

“అమ్మయిగోదూ! మీ చేతిలో వున్న తాయెం కనుక్కంటూరా?” తివారనే కొర్ర వాడి మౌనమున్న వేధించింది “కాకమ్మ పెట్టుదో, పిచ్చికమ్మ పెట్టుదో?” అంటూ కళ్లు చూసుకుని చెయ్యి చాచేడు.

“ఓరయ! నీకళ్లు దిద్దికళ్లురా! నీకు చూపించకుండా తివమని చూచుకున్నాంది” అయితే కంకా అనేసింది ఆరేళ్ళచిటి.

అది విన్న రామిగాడు తన కళ్ళ నోసారి నలు తుకున్నాడు తన కళ్ళేమైనా మారిపోయినవేమోనని తిడిచిచూసుకున్నాడు దిద్దికళ్ళంటే ఏమిటో చెప్పమని వాడి మనసును మౌనయం వేధించింది అందుకే కాదు అమ్మగారు తివని అక్కజుంచి అంత విసరుగా వెలిపామృంది వంటలప్పుడు తివ చూస్తే సజ్జమారలు తెలిపాతాయో? మామమాతాయో? అని తివప్పుడు తివచూస్తే తియ్యటిసజ్జమారలు వేదయిపోతాయో? ఆప్రక్కలో వాడి చిన్ని బుర్ర సరిమరిమయి పోయింది.

అయితే పోయిన వుగాడివంటపట్ల అమ్మ సజ్జమారలేకదా వండింది వంతుకూంటే తన దగ్గరే మార్చున్నాడుగా మరి అట్లు ఎప్పుడూ చెప్పలేదేం తనని దిద్దికళ్ళని ఎక్కడో వండింట్లో దూరంలోవున్న అమ్మో అయ్యో, అక్కో, చిన్న తమ్ముడూ, చిటితలాయి వాడి కళ్ళలో కదిలారు ఆత్మీయులకాయామా మధురస్పృహలు వాడి లేతవృద్ధియందైన వరుచుకొన్నై.

చిన్నోడు మంచిస్థలం కాగి వచ్చేసరికి మందం పొడ పెట్టివేసిన అప్పచ్చి కాస్తా మాయమైంది, వాడు ఏడుస్తూ నల్ల అమ్మకు చెప్పకొన్నాడు కను

గుంటూరు వచ్చింది అమ్మ పూర్వమ్యుగాను. తీరగాత్తి విలదీసి అడిగింది దొంగవధవా! అట్లాంటి పనులు చేస్తే చేతులు విరగ్గడతా వంది. ఆ చూపు అదీ అంతా దొంగమా? నంది

“అమ్మగారూ! నే వసలు చూడలేదండి! దాన్ని నే తియలేదండి అమ్మ తోడండి” అంటూ నెత్తిన చేయి పెట్టుకొని నొట్టేడుకున్నాడు అమా యకంగా పదకొండు సంవత్సరాల రామిగాడు

“చా! ఇదా! నీగా అబద్ధాబా, నొట్టాను, ఎక్కడూ తియకరాకే సజ్జబూరెకు గక్క లాల్చి ఎగిరిపోయిందా ఏం!” దువ్వుల లాడ్డా అమ్మ పూర్వ మ్యుగా రంటూవుంటే—అరుగు పక్కన నలకుక్క కడకూ దన్ను నములుతూంది! నిన్ను చూయితివో నిండిన రామిగాడి కళ్ళిగ్గా గిర్రున నీట్లతిరిగిస్తే

* * *

“ఒరేయ్! రామిగా యిక్కడున్నట్లుగా రావారి రాగానే నీకు అప్పచ్చులు పెట్టాను పాపం! దూడుట్లుంటే కనిపెట్టుకొని వున్నావ్” సజ్జబూరెల మూటను రామిగాడి చేతి కిక్కిరా అంది అమ్మ పూర్వమ్యుగాను ఉత్తరవాల్చిని చూచితివోపు దగ్గరవున్న కంగుకుక్కకు నీరు కట్టిస్తూన్న చాదర యాదకు గర్భవత్తి అమ్మ పూర్వమ్యు తీరిగాడిచేతికిచ్చి పిండివంటకాలు మూటకట్టి పంపించింది

దొరపానమ్యుగాను సజ్జబూరెలు పెట్టించని కొండంత ఆకతో ఎదురుచూస్తూ రామిగాడి! మరీ పని తిగింది ఆ పెట్టే చేసో యిప్పుడే పెట్టే తింటూ ఎంతో చక్కగా పాలం పోయేవాడ్నిగా అనుకున్నాడు అయితా, రాగానే పెట్టానందిగా! అయితే తొందరగా నెలిరావారి ఎంత తొందరో తిసిగొస్తే అంత తొందరో బూరెలు తిసొచ్చు! పాలం పోయి వచ్చినందుకు యంతా రెండెక్కునే అమ్మ గారు యివ్వొచ్చు! యిప్పుడే అడిగితే తక్కువే యివ్వొచ్చు! అలా అలాచదలో పడి పరుగెత్తుకున్న ముసుతో వాడి కాళ్ళు పంచె వేసిస్తే అమ్మ పూర్వ మ్యుగా రిచ్చిన మూట భుజావ వేసుకొని పరుగున లంకించుకోన్నాడు వీధి చాటి మల్లపు తిరిగి తోడెక్కాడు. పెద్దకాలవకం తన చాటి, కట్ట ఎక్కగానే వాడి మెడకులో నోక పూసా మెరు పులా మెరిసింది మూట దించి మెల్లగా విప్పాడు అసలే పెద్దవైన వాడికళ్ళు మరీ పెద్ద వైయ చూడడం ఆనందంతో నందిపోయింది. నోరు పూరుతూంది! పెదాలు తడుపుకోన్నాడు రాగా వుల్చి పొంగివుప్పుయ బూరెలు—ఒకటి—రెండు.. మొత్తం నోకటి తక్కువగా పడి!

రూ. 2500 ఉచితము

మీరు కోరినది పొందండి.

నీ విభుతేనా రెంగవడవక్కరలేదు ఈ ఉంగ రము ధరించుటవలన అందరు వక్ష్యలగుదురు వ్యాపారము, పంచము, పరీక్షలు మొదలైన వాటిలో ఇది జలము చేతున్నను గొగ్రాతికి పుత్రుడువయించు! చనిపోయినవారితో సంభా పించవచ్చు తతి తండ్రులు చాచిన రివాస్థ భవముల కంగతి నీకు కలలో తెలియచేయును. దుష్ట వక్షత్రాల నెకుళలాలను అణచి వేసి, అపాయకరమైన లోకాలనుంచి రక్షించును ఇటు సూర్యుడటు ఉదయించవచ్చుగాని ఈ ఉంగరం కత్తి ఎన్నడూ వృధాకాదు నూటి 100 పాళ్ళు విజయం లభించును నల 12 అణాలు ప్రత్యేకం రూ 2 ఇంకా ప్రత్యేకాధిక్యమైన కత్తివంతెనైనది రూ 2.12-0

ఇది అబద్ధమని దుజాపు చేసినవారికి రూ 2500 వసుమతి ఇవ్వబడును. సచ్చనితో ధర వాసము చేయవచ్చును ఇంగ్లీషులో నే ఉత్తర ప్రత్యుక్త రాలు అరపండి.

BENGAL MAGIC HOUSE
Sitala Temple, (D 191/15)
AMRITSAR.

అందులో నోకటి తింటే అయ్యగారు కష్టపడ్డవాగాయే! ఇంటికొచ్చాక అమ్మగారు జీతగాను ఎన్నితీసుకొచ్చాడని అడిగితే నోకటి అమ్మ! యింతేసున్నావుంది?

ఆ ఆలోచనకే రామిగాడినండ్రెండు దడదడిలాడిపోయింది. రెండుచేతులనిండా సజ్జ బూరలు తీసుకొని పెదాలకొందిరుకొన్నాడు వాడికి తరీమందానే వాడి నాలుక వాటిని తిడిచియానింది అమ్మ! ఎంగిరి చేస్తే చూపకాదు! కళ్ళు బోధా! ఆ భావన చాగానే ఆ సమయమున్న మూర్ఖ భగవానుని చూసి దంపలుకేసుకొన్నాడు మనస్సు భద్రంగా మూటకటి బుటానకేసుకొని చాదరయ్యగారి కంకణాట కేసి దారితీశాడు చాదరయ్యగారి బూరల మూటయిచ్చి యింటిముఖం వట్టాడు రామిగాడు

కోడునే వెళ్ళితే ఆలస్యం అవుతుందని, అప్పచాదివత్తున్న తాలకట్టనే వెళ్ళాలని చేలకు అడ్డంపడి చికచికావడుతున్నాడు నేరెంలు విచ్చిన గతుకులూ, గంధుకొట్టినగట్టూ చెంకు చెంకున చాటిపాతూన్నాడు తిలవోయే సజ్జబూరలు తాలూ మా వాడి ఆకలి చెంకెలకున్నయే సంస్కృతీకట్టు తెరలు తెరలుగా అలుముకుంటూన్నయే కొట్టివేసిన గడ్డి కడియములూ, కొట్టివేసిన జవపగూసూ, విరగకొచ్చిన మామిడితోటా, ఏట్రుగా పెరిగిన కంగుమసూ, సజ్జబూరలంతటూ మూలమ అదహంబుచుకున్న చాదరయ్య ఆ చీకట్లో మసక మసకా మామయి పాతూన్నాడు

దురంగా చీకట్లో మునిగిపోతూన్న పూహ, చాదరయ్యగారింటికేసి దీక్షగామాస్తా చరచరానకు న్నాన్నాడు, పదికొంతేళ్ళ రామిగాడి చిట్టిబుర్రలో తిలవోయే తియ్యటి సజ్జబూరలు తాలూ మా మసక సప్తకులు వున్నట్లుగా లేచి పడ్డాన్నయే ఆనందంతో పరకళత్యం చెందుతూన్న వాడి మృదయానికే తాళ్ళకు గుచ్చుకుంటూన్న జవపగూసూ, చిల్లిగవ్వలూ బాధకలిగించడంలేదు

మెల్లగా దిగి పంట కాలకవాటి మళ్ళీకట్ట ఎక్కి రామిగాడు పట్టిన అగిపోయాడు వాడినం నండ్రెండు ఏడో పట్టుకున్నట్లయింది ఎదురుగా చీకట్లో ముంపన్న రెండు కాటికెట్టూ, వాటి మధ్యగా పెరిగిన నిలకత్తు పుట్టా వాడి కళ్ళలో కదిలి వాడి లేతమనసుకు కలతర పెట్టింది కళ్ళు నోసారి గట్టిగా నులుమురుక్కాడు సజ్జబూరలతో నిండిన అమ్మ పూర్వమ్యుగారి చేతులు వాణ్ని ఆపొయ్యంగా అహ్వనించిస్తే అంతే, మళ్ళీ పయనం లంకెయకొన్నాడు రామిగాడు—

రెండు పోతు కాటికెట్లమధ్య పుట్టిన పడగ విప్పి నాట్యం చేస్తున్న నానుపాము వాడి దిక్కికళ్ళకు కనిపించలేదు! నాలుకలు చాచుకున్న నాగెండ్రుడు వాడి పాదిక్కికళ్ళకు కనిపించలేదు! కొరలు చాచిన త్రాచుపాము వాడి దొంగదూతులకు కనిపించలేదు! నిదం కట్టుకున్న తాలవర్సం వాడి దిక్కికళ్ళకు కనిపించలేదు! చేతులు చాచిన పాదిక్కి మృత్యువు వాడి దిక్కికళ్ళకు కనిపించలేదు!

పడకొండు సంకల్పరాల జీతగాడి భౌతిక చేపం, కటికిచీకట్లో ఆ నిలు—త్తు పుట్టవక్కన వారి పోయింది

తీర్చిదిద్దిన రామిగాడి వికార త్రాచుకు మరీ ప్రపంచం కనిపించలేదు

ఎక్కడో కొన్ని వందలపైళ్ళదురంతో ఏడో పట్టణంలో వుగాడిపండగవాడు మూలీలేక మాడులేక కువికిపాట్లు పడ్డాన్న వో రికావాడి నండ్రెండు కలకున్నయే

సంకల్పరాది పండగవాడు అమ్మ పూర్వమ్యుగారి కంటింట్లో వుట్టివాడ వున్న బుట్టలో రెండు సజ్జ బూరలు మిగిలిపోయాయి

వేటూరి—

సుందరకాస్త్రీగారి

సుందరసము

సర్వసవామేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము ఇంతెక్కులు అవసరం లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలనైనా

కుదుర్చును

50 మాత్రలు రు. 5.

అర్ధరసాయనకాల, ముక్త్యల

కలగలుగంప

వర్ణచిత్రచన - ప్రాచీన సంప్రదాయములు

రసాస్వాదవను ఉపకరించే విజ్ఞానము సంస్కృతి వికాసమునకు జోహాదమిస్తుంది. ఒక జాతి స్వస్థిం చుకొన్న కళా సంప్రదాయములలోనే ఆ జాతి యొక్క సంస్కృతి సంపద వ్యక్తమవుతూ లలిత కళలో వర్ణచిత్రణమున కొక ప్రత్యేక ఆకర్షణగలదు. ఆ కృతులకు అనుగుణమైన రంగుల చిత్రణమువంటి సహజమైన ఆకర్షణగలిగి ప్రజాను రంజకములగు చున్నవి. వువ్వములు, వస్త్రములు, దారు విగ్రహములు, గృహోదకరణములు మున్నగున ఎన్నో వర్ణ చిత్రణమునకు ప్రాసములు కౌగితియు, గృహపరిశ్రమగా తయారుచేయుట, ఉపయోగములోనికి వచ్చిన నాటినుండియు అవి చిత్రరత్నాలు (పాంటు) వుపయోగపడుచున్నవి. చారిత్రకముగా మన దేశములో కళలకు మత దృఢాలత్వ కలిగినంత ప్రాత్యాహము అవ్యయముల లభింపలేదు. పురాణ, శాస్త్రయుగములలో ఈ వర్ణ చిత్రకళ అత్యున్నత స్థితిలోనుండెనని నిరూపించుటకు అజంతా, ఎగ్వారా, ధువనేత్యరము, తిరువాన్కూరు, తంజావూరుములందరి వువ్వచిత్రములే ప్రబల నిదర్శనములు. మౌర్యకాలము జయించి స్వతంత్రరాజ్య స్థాపనకులైన అంధ్రరాజవర్ణ చూడామణుల ఆదర ప్రాశస్త్యములతో జల్లి విరిగిన అంధ్రుల చాస్త్రకాలమే అజంతా కళాలయములుగా రూపొందినది. అక్కర ఛాదుమ కాలములో హైందవ పౌరక సంప్రదాయముల సమ్మేళనముతో చిత్రరచన యంతోకూ మతకళ ముదయించినది. మనదేశమున అంగ్రయుల ప్రాభవము వచ్చినవాటి నుండియు హైందవకళలకు ప్రాత్యాహము తగినది. దేశీయ సాంప్రదాయములు ఇటీవలి రెండు శతాబ్దాలలో విచ్చిన్నమై పరిగెగా వెన్నుదుడుగాలేదు. అయినప్పటికి సాంఘాతుక హానివలననే, అవ్యసంస్కృతుల తాపదులెన్ని తగిలినను వాటిని తిదిలో రీతము గానించుకొని నిజతత్వమునకు భంగము వాటిలకుండ లేటిని హైందవకళా సంప్రదాయములు ప్రజానీకములో స్వేచ్ఛాప్రభావమును గోల్పోతక నిలిచియుండుటచే వాటి భవతమ నిదర్శనము.

కళానుభూతి — ఇంద్రియాను భూతిద్వారా అతీంద్రియ విషయములను గ్రహించుట కళయొక్క పరమావధి. రూపముద్వారా దాని కతీతమున విషయము వ్యక్తపరచుట చిత్రరచనయొక్క లక్ష్యము. సంగీతమును విని ఆనందించుటకు రాగజాపము తాళజ్ఞానము, ఉపకరించినట్లే చిత్రకళను ఆనందించుటకు వర్ణ పరిజ్ఞానము లేఖా పరిజ్ఞానము సాయపడును. ఏదైన చిత్రాన్ని చూచినప్పుడు చిత్రరచనకు కారణ భూతమైన వస్తువు, వర్ణవిన్యాసము, రేఖారచన ముఖ్యముగా గమనించదగినవి. ఇంత గాత్రముల సమ్మేళనమువలన ప్రత్యేంద్రియముద్వారా కలిగే ఆనందమువలననే రూపము, వర్ణము, రేఖలు, కలయిక వల్ల వత్తురేంద్రియముద్వారా చిత్రకారుడు దర్శకుని ఆనందపరచుచున్నాడు. ఇది సారస్వతినైన విషయము ఒకానొక సంగీత విద్యాసంగుడు నాదాను సంగ్రాహముచేసి క్రొతలను తన్మయులను గానించ గలిగినట్లే ప్రజ్ఞాశంకుడైన చిత్రకారుడు కేవలము వర్ణ సంవిధానమువలనగాని లేఖారచనవలనగాని ద్రవ్య సమ్మోహితుని గావించగలడు. ఇటీవల సిద్ధి ద్రవ్యకు, చిత్రకారులకు, గూడ తగినశ్రమము అనుభవమున్నగాని వుదరుడు హైందవకళలో ఆధ్యాత్మికానుభూతి జీతముకంటెదీసి చెప్పదగిన దేశమయ్యి భేదముల నడుపరించి, నాయా భేదముల నడుపరించి, ఆయా రూపముల యొక్క అంగీక భంగిమలలోను హస్త విన్యాసములలోను క్రాస్త్ర సమ్మోతమును సాంకేతిక రచనాన్యాయములకును వాటి పరిజ్ఞానము లేనిదే అందరి సొగసు అర్థముగాదు. ప్రజాసంఘముండు ఆయా పౌరల సౌందర్యాన్ని కలముతక పెర్పించుటలో కల్పించిన ఉపమానములందరి భావములను ముందుగా నవగాహన మొనర్చు కొనవలసియున్నది. ముఖము నకు సంబంధించు, కన్నులకు కలకలేరెలా గళము నకు కంఠము, చెక్కులకు అడ్డములు, ఇత్యాదిగా చెప్పిన ఉపమానములు ఆయా అంగముల సందర్భ గరితుకు మరకా మాత్రములే లక్ష్మి, సరస్వతి,

దుర్గ మున్నగు దేవతల యొక్కయు, రామ, కృష్ణ, బుద్ధా ద్యవతారముల యొక్కయు యోగవిలాసములను వర్ణించుటలో ఆధ్యాత్మిక విద్యావర్ణనలైన ఋషుల భావావేశములను ఎల్లఱు గోచరించుట అవాఙ్మనన గోచరము. వర్ణనాతీతమునకు భగవత్వ్యయోగ విరూపణలో వాదనోటి మార్గప్రధాన, విద్యుల రీతియ, తారాకాంతులు మున్నగు యువనావములతో ఆ చిద్రూపులు కట్ట ప్రయత్నించిరి అట్టి ఆరాధక వ్యయోగ విరూపణలో చిత్రకారుని కూర్చి వాస్తవిక కాస్త్ర మూత్రములను కట్టుబడినంత మాత్రమున జాలదు. అట్టి యువాత్రి భావస్వరూపకమనూరించు వర్ణ సందిధానము, కూర్చి విద్యా సములన్న గాని చిత్రము రంజకము గాజాలదు ఇట్టి చిత్రరచనకు చిత్రకారునిలో తగినంత సంస్కృతి, అనుభవము అత్యంత వాంఛనీయములు లేనివాడు

|| ౩ || తరితెట్టి రామావాత్రుగారు ముఖమునకుదం ద్రుడు, వాసికకు నెత్తి పువ్వు, కన్నులకు రెండు చేతులు, చేతులకు రెండు కంఠకాండలు, కంఠమునకు కంఠము, చేతులకు శ్రీ కారములు మున్నగు వాటిని మార్చి వర్ణంగ్రముగా చిత్రించిన ప్రబంధకవర్ణక రయారగును అందుచేత నే భారతీయ కళలో వాస్తవిక

వ్యక్తసమకన్న ఆదర్శ మృగము ప్రాధాన్యత గలదు

వర్ణ సందిధానము అజంతా మున్నగుతోట అప్రతి మానమున కౌశల్య గానించిన చిత్రకారులెవరో వారి తీరికము తెట్టితో తెలియకుండ కాత గర్భమున విలీనమైపోయినది వారి కౌశల్యవర్ణనల గల వికాగితలో స్వీయచరిత్రలను తెల్పించుకొను తలంపు లేదు చిత్రకారుల చరిత్రతోకాటు ఆవాటి వర్ణలేన విధానములుగూడ తెలియరావన్నది ఉప లభ్యమైనంతవరకు అజంతా గుహల గోడలకు మట్టి, గోమయము, యాకుక, ఊక మున్నగు ద్రవ్యములను గలిపి దళముగా పూత తెట్టి గుహావిద్యులు ఉపరితల మును చదు నువరచేత వారని, వారిపైన మున్నము, ముద్ద పాదుములతో మరి పూత తెట్టి వర్ణచిత్రణమున కనువుగా ఫలకములను వీధివరచేత వారిని తెలియ మున్నది కొన్ని కనిజంబంబమైన కలాధాత్మ్యల నుండిరంగులను సమకూర్చుకొనెడి వారు. హరిదళము నుండి పసుపురంగు, లోహ మిక్రణములనుండి ఎరుపు, గోమయకన్నెలను, వారికి వర్ణపు కలలనుండి ఆకుపచ్చని రంగును, నీలపు రాగ్ననుండి నీలకర్మ మును, తియారుచేసెడి వారట ఆంధ్రదేశమున వర్ణ

హిందూ గంధివేష్టం

ఇది రక్తకృష్ణిని చేయు నిలక గల వస్తువులచే తయారు చేయబడినది సేతుములు, నిక్కాక విస్ఫుర్తున, కుక్కనవ్వము, అతిమాత్రము మొదలగు వాటిని ఖండించి, మంచి బలమును వీర్యవటుత్వమును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది అనేక వర్ణింపఁగలవు ౩ దివ్విలు చాలును

20 కులముల వచ్చి రు. 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము

పి. సి. ఏ. అండ్ కంపెని

అయ్యలపేట సహజం

పె రి కే టి, (తెలుగు కలా)

చేతి గడియారం

రు. 3/-లు మాత్రమే

రు. 3 లకు మాత్రమే గడియారం కొనుక్కొనండి. అందము, సాస్తవము 10 సం॥లు గ్యారంటీ ఇవ్వబడును నేడే వ్రాయండి

Jai Hind Watch Co.,

P B 97 (D-94/12) Amritsar

చిత్రము, దానికల్పము, కులకృత్తిగాగల కళాకారులలో కొందఱు చిత్రకారులు ముఖ్యులు వీరు చిత్రకాలమునండి హిందూ సంప్రదములలోను, మహామృదీయ సంప్రదములలోను అప్రసాద చిత్రకారులుగ నుండి వారిచ్చిన ముడి చూపులు నమస్కరించుచు చిత్రరచనలు చేయుచుండెడివారు జీవాలయములలో వాహనములు వీర్చించుట, రంగులతో పురాణ కథలను వ్రాయుట, అలంకరణములు చేయుట వారి ముఖ్య విధులు ఇంకొక కొందఱు చామ్యులని ప్రసిద్ధి కెక్కిన చిన్న కొయ్యలములలో వానపథ తీరచేయుచు ప్రతినించు శిల్పము లలినున్నది తమగా తయారు చేయుదురు అది అనేక జాతీయ అంకితాతీయ ప్రదర్శనములలో ప్రఖ్యాతి పొందినది

యావచ్చితములు, తప్పిదములు

యావచ్చితములు, తప్పిదములు వ్రాయుటలోను దవారతారి కేకలను తయారు చేయుటలోను వీరికి ప్రత్యేక ప్రవీణతగలదు ఇది రాజపుత్ర 'మినియే షన్సు' కు ఎందుకు తీసిపోవు వీరిలో కొందరు 18వ శతాబ్దమున కే విజయనగరము నేలిన వాడొక ప్రతినిధులతో నలవబోయి తింజాపూరు ప్రాంతములలో స్థిరనివాసము తీర్చుచుకొన్నట్లు తింజాపూరు మాన్యుస్క్రిప్టులందు గలదు. తేవాక్కి వీరభద్రదేవరాయలకు ముగ్ధ చిత్రములలోను కుంభకాగము రామస్వామి అలయములందు గల చిత్రములందును వీరి కళా నైపుణ్యము గాంచినట్లు వీరాపురము, పెద్దాపురము, సంస్థానీకుల పోషణలో నుండిన చిత్రకారుల రచనలు నేటికిని అద్భుతవృత్తు కొనకమ్మచున్నది మూర్తి కల్పనందును గల ప్రావీణ్యమెంతి గొప్పదో వర్ణ సంవిధానమందును రేఖారచనయందును వీరికి గల లాఘవమంతి విశేషమైనది వీరి చిత్రములలో రేఖలకు తీగముట్టి పక్షమందును, వీరి సంప్రదాయములలోని వర్ణ సంవిధానము సొగసు, రేఖా రచన యందలి వారి ప్రావీణ్యము మాత్రమునందలి పొందర్శము ఇందు గాంచినపుడు ఇటీవల ఇండియన్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఆర్ట్ ఇన్ యండిస్టిన్ (Indian Institute of Arts in Indus) తరపున పర్యటించిన వారును, ప్రసిద్ధకళా విమర్శకులైనను సుధాంకి కుమార రాయగారు కొందఱు కళా సంప్రదాయముల గురించి వ్రాసిన వారి వర్ణ సంవిధాన పద్ధతి పరాక్రమ పెరుగదని స్వతంత్రమైనదని నుడిచి యానానని ఇంగ్లీషును, తీగమరాణ్య, నీలిమండ్య, జంగాలీ శిల్ప, అరవిగము, గుడ్లమున్నగు ఖనిజపదార్థములనుండి రంగులను స్వయముగా చేసుకొందురు మీక, ఉదాత్త జగటుకతో కుంజలకు స్వయముగా

కట్టుకొనెదరు. రంగులు నేయుటకు ముందుగా గుడ్లకుగాని గోడలకుగాని చామ్యులకుగాని ముద్దతో పూత పూయుదురు. అతైన సఫేద (Zinc oxide) తో మలిపూతపూసిన మంచి ధావకృత్తు మృదును ఈ సఫేదలో కొద్దిగా నీలిమందు కలిపి ఏనుగుల రంగును, అంకికమ్మ తక్కువగా నీలిమందు కలిపి ఆ కాళపురంగు తయారుచేయుదురు ఇట్లే ఒక భాగము ఇంగ్లీషుమసకు 2 భాగములు నీమగుడ్డ కలిపి నూరిన మంచి ఎఱురంగు తయారగును ఇందులో కృత్త వర్ణములకు ముద్దకు బదులు సఫేద కలిపిన రంగు మోడిపోవును రేఖా రచనమున కుపయోగపడు నల్ల రంగు ఆముదన, కిరసనాయిలు దీపములనుండి వచ్చిన మనోతో కుమ్మరిలగునీళ్లు కలిపి తయారు చేయుదురు ప్రతికులకు, తీగ్గిరులను అలంకరణకై ఉపయోగించు బంగారు వర్ణము కుంజనపురేకుతో నేయుదురు ఈ కుంజనపురేకు వీరిలో కొందరు స్వయముగా గృహ పరిశ్రేషుగా తయారుచేసి కొందరు ఈ కుంజనపురేకుతో బటములకు చామ్యులకు అలంకరణములు చిత్రించుటలో వీరికి ప్రత్యేక ప్రావీణ్యముగలదు వీరి చిత్రములలో రంగులు, పొందనపురాదు, కొంత చెవక ఎంత కాలుమైనను కొత్త విగానంనును ఇట్టి ప్రత్యేక రెన్నుమాల బడినది

కాలక్రమమున కవిత్వము, సంగీతము, మున్నగు ఇతర కళలలో అంతే చిత్రించినలాగాను జాతీయత వశించి అగ్నిజీయ సంప్రదాయముల అంధాము కరణము మాత్రము చూచుచున్నాము ఉత్తమ చిత్రములు చూచి ఆనందించుటకు దిగిన సంస్కృతిగూడ పూర్తిగా మృగ్యమగుచున్నది జాతీయ సంప్రదాయములను భద్రపరచు కొనుటకు నేటి వీరిమా యుగముందలి కృత్రిమ ఆకర్షణలపై కొంత హెచ్చు తగ్గించి యధార్థ కళారాగవన పూనుకొంగునగాక

శ్రీ కామయ్యపి. నరయణరావుగవర్సి.

నైజాములో కొన్ని ఆంధ్ర సామంతరాజ్యములు

ప్రస్తుత నైజాము రాజ్యములో అర్ధభాగము నైజా ఆంగ్లాండీజనులలో నడుగు, చిరకాలము నుండియు ఆంగ్లాండీజదరిత్ర యధిష్టులగు నేయున్నది నైజాములో నున్నవిరిన రాజ్యములసర్కారులు, దత్తమండలములలోనివి, ఆంగ్లాండీజన రాజ్యములు నైజాములోనివి వ్యాపించి ప్రసిద్ధిగన్నవి. ముస్లియము (క్రీ. శ 1800—1800) లో నేంగ్

చాళుక్యుల తనవంతురము, వాదాత్ర మూడు కళ్యాణములు ఆంధ్రదేశమును నిరాఘాటముగ, పాలించిన రాజశత్రుల ముఖ్యరాష్ట్రము ప్రాజాపతి రాజధాని వరంగల్ యనబడు పీఠమును వికలానగరము రాజశత్రుల పీఠము రాజకొండ, దేవకొండ ముఖ్యపట్నములుగా కేలినందుచురాజులు సర్వదలలలో కొండవీడు, రాజమహేంద్రవరము, కొండవీడు రాజధానులుగా పాలించిన రెడ్డి పాత్రులులకు పను రావీరులు పీఠ రెడ్డి రాజ్యముపై తిరుతుగ దండయాత్రలు నల్పుచుండిరి

రాజశత్రులు, నిలలు, రెడ్డిరాజ్యములలో చిన్న సామంతరాజ్యము లకేకము లుండెను ఇది స్థానిక విషయము లన్నిటియందును స్వతంత్రములే గోప ప్రాజాపత్యులు (1 క 1190—1294) రాజశత్రులు సామంతులై వర్తమాన పురము (తద్దేవూరి) రాజధానిగా

1 V Yasoda De vs The hisfor of Andhra country. J A H. RS vol XIX p 23. 1186)

2 Kakatiya Sanchika API no 33

3 J A A R. SXIX p 40 4 309 of 5 283 of 1924

పాలించిరి పీఠ కామములు రెడ్డి, కామనికల్లుము లలో అంతఃపురము 12వ తరగతికి రాజశత్రులు సామంతులైన ముఖ్యుల వంశీకులతో సంబంధ బాంధవ్యములు పెరగిరి. గోపగర్వా రెడ్డి దుద్రుతు పీఠావతీయ దేవగిరి యాద్యులకుండి అనేక దుర్గముల దూర గొనెను. గోప బుద్ధారెడ్డి రాజ, విజయ ప్రభువులు సభాత్మక రాజులుగాయును—రంగవూడ రాజులుగాను—పూర్వ, ఉత్తర భాగములు—రచించిరి గోప విజయము రాజులుగాయు ప్రభావము వ్యాప్తి పొంది గట్టింపెను. ఇగోపవంశము మూడవూరులో సంవత్సరములు నిర్మించెను.

చాలారాజులు 12, 13, 14, 15 కళ్యాణములలో నతవాటి, విజయవాటి విషయముల పాలించిరి. పీఠ రాజధానులు నడిమిపట్న, విజయవాడ, విజయకొండ, చాలి రాజులు రాజశత్రులతో వియ్యవించిరి. చాలి పోతరాజు 3 (1 క 161—90) వలగానురాజు పక్షమున పల్నాటి యుద్ధములో (1 క 1178—) పాల్గొనెను 8 వారరాజు II (1190—99) నత వాటి విషయభీత్యల, త్యాగరాజు విజయకొండకును పోతరాజు II (1190—1280) వరసించా వర్తన విరుదు వహించెను. ముఖ్య పోతరాజు, మునుము గలవరి 1280—1298 (1 క 1) కలిసి రాజ్యహింస

చంటిపిల్లలు—లివర్ అండ్ స్ప్రింగ్

వ్యాధులను 'ఉదరాంతరి' అరికిముముగా నివారణజేయును మరియు పడుస్త అనానలు అనగా విలేచనము బాధతోను, బద్ధముగా ను అగట, అజీర్ణము, అననమునందు పుండ్లు నివారించును.

గర్భిణి స్త్రీలు—సునారూపముగా

ప్రసవించుటకు, ఆరోగ్యసంతానము కలుగుటకు 'అమృతసంతివిసి మూత్రలు' ప్రఖ్యాతిగాంచినవి. వేన్లు, వికారములు, సోమరితనము, నిద్రత్వము తగ్గించి ఉత్సాహము కలుగజేయును.

శ్రీ భుజంగ రాక్షసద్వకాల, ప్రాప్రయుటప్పు. పి. వేరయ్య తిలకపురాకృతపు, మాధ్యగోదావరి జిల్లా.

జీవాప్రదేమటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తూ ఉంటే.

తల్లికి క్షోభకాదు?

భారతీ-భారతాంబ తన

కుష్టు, బొల్లి సంతానం

కోసంబంతని ఉచారిస్తూఉందో?

ఇదుగోమా 32 సంవత్సరముల

అనుభవంతో ఇన్నాఉన్న అభయం

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి ఆంధ్ర కో.

చేసిరి మహా గణపతి బహుళః రెండవ పోతరాజు మునుపైయుండును ఇతని కాసనములు వేదాద్రి (1280 (క్రీ శ) 4వ మంచి పల్లెలలో గలవు అను మంచిపల్లి (1280) కళాసములూ రాజా మునుపచాగి గణపతి అని పేర్కొనబడియున్నాడు ఇతని మరొక కాసనము రిమధిరసమీపమున రెండుకూరులో అంజనేయస్వామి ఆలయములో యిటీవల క్రిందితీయబడిన కట్ట అడుగుల యెత్తుగల ముఖమంటప శిలపైగలదు ఇదికొలను శివేశ్వరేశ్వరకు (క్రీ మున్యు) మండలేశ్వర మున్యుచాగి గణపయ రాజుల దాసమును శివప్రభువుని కొలొని శివాలయ మిచ్చటితో? రెండుకూరులోనిరెన, నా కొలమున రెండుకూరునకు కొలొలను అను వామాంతరముండి యుండవలెను

రెండుకూరులో దొరికిన విగ్రహములు వీతారామ లక్ష్మీసులు, గరుడాస్వాదు, పవ్విదరు ఆస్వాదులు, యిద్దరు ద్వారపాలకులని

చాగిరాజులు కైవస పాసకులు వరసింహ కర్ణన విరుదాంకితులు కాన యీ విగ్రహములన్నియు, వారి కొలమునాటి యొక యాలయము—బహుళ శివాలయము—లోనివి యుండును ఇనటానే పూర్వము రెండు శివలింగములు, పానకట్టములు, విద్యాదేవ, శ్రీ విగ్రహములు దొరికినవి రెడ్డి రాజుల పాలన సైఖాము ఈ ప్రాంతములవరకు వ్యాపింపవలెనను, యీ విగ్రహములన్నియు శివపటి

రెడ్డినాటి వనట సమంజసముకాదు. అందువలన యీ విగ్రహములందు కాకతీయ శిల్పరాయణ లుండును కాని తర్వాతకాలపు విజయనగరశిల్ప విశిష్టత యుండుట అసంభవముగాదా!

పరిశ్రేష్ఠి రాజులు చట్టహాస, కొల్లిపాళ 700 రాష్ట్రములను, కొల్లిపాళ, విజయవాడ రాజధానులుగ పాలించిరి 12 వ శ్రీ అంతమున పరిశ్రేష్ఠి రాజ్యము కాకతీయ ప్రకాపకుడైన రాజ్యములో గలిసి టామెను?

నరసాటి రాజులు (క్రీ శ 1104—1249) మండపల్లి రాజధానిగ నరిపాటి నివసించుచు పాలించిరి మండపల్లి మధిరకు సమీపమున గలదు నరసాటి రాజులు ప్రారంభమున కర్నూటి చాళుక్యులకు, తర్వాత కాకతీయులకు సామంతుడైయుండిరి

యాదవరాజులు కాకతీయుల సామంతులై పాడుగల్లు రాజధానిగ పాలించిరి నిడు విష్ణు వంశోద్భవ, యాదవకుల తిలక, ద్వారకేశ్వరేశ్వరరాష్ట్రేశ్వర విరుదముల చార్లూరి కారపాటి దేవుడు శివగిరి యాదవ చక్రవర్తి సింగమదేవుని (క్రీ శ 1210—1247) పుత్రుడని బహుళః కైటగి యొక్క కవిన పోదకుడై, శివగిరి నిడి, కాకతీయ సామంతుడై యుండును ఇతని ప్రశస్తి సమస్త భవనాశ్రయ పృష్ఠీకలభ మహారాజధిరాజపరమేశ్వర పరమ పట్టాంక—కో ప్రారంభమగున కారపాటి గుడవు దేవి రాజప్రతినిధిగ నుండెను ఇతడు కాసనములో కనెనీన విజయములన్నియు లిండి సింగమదేవునినే గాన లిండి విజయములలో నిరికు పాల్గొనియుండి, తననిగా శివప్రభుని యుండును

కారదేవుని రాజధానియైన పాడుగల్లులోని చాయా సోమేశ్వరాలయము కొన్ని శిల్పనిచిత్రముల బావుచున్నది సంగీత రత్నాకర గ్రంథకర్త కారదేవుడ, పాసలు పారంగను సమకాలికుడై యాదవ సింగమదేవుని యాస్థానమందుండెను 9 150 సం॥ లకు పూర్వము రెండుకూరు పారంగ పట్టణమని జనబడుడి అదిట ప్రసిద్ధికై, వైష్ణవాలయము లుండెడివట 10 ఈ పారంగపట్టణమును పేరు పొన్నది యాదవరాజు కారపాటి పేరుమంటి వచ్చియుండును. అతని పేరనా పట్టణ నిర్మింపబడి యుండును

క్రీ వారణాసి యశోదాదేవి

- 4 309 of 1924
- 5 Bharati March 1952
- 6 Bharati March 1952
- 7 V. Yasodadevi The history of Andhra country
- 8 Telangana inscription I Kakattigahs. no 33 Hyd Arch Series no 13 II no 34
9. Sarangadeva Sarga for at nakara (1943) I Text p 10,
10. Bharati March (1952)

గ్రంథవిమర్శనము

రానున్న సంక్షోభం

ప్రిట్టర్స్ బర్న్, అక్షవాదం విద్యార్థినిగ్రంథ ప్రతులను ఇంటింటి విజ్ఞానముల, 16 శోమనీ విధి, మదరాసు వెల అరుదుపాడయె

ఇది ప్రపంచార్థిక మాంద్య వ్యూహాలు, కారణాలు నివారణోపాయాలు, మొదలైనవాటిని సరించి కూలంకషంగా, కుదిరితగిన దర్పించే గ్రంథము.

ప్రపంచార్థికమాంద్యాలకు కమ్యూనిస్టుల కొన్ని ప్రధాన కారణాలు, నివారణోపాయాలు నిర్వచిస్తూ, ఏటివిసరించి మార్క్సిస్టులు చెప్పినంత మాట్లాడలేకపోయినది ఆ ఆర్థికవేత్తలు. అయితే మొట్టమొదట వాళ్ళు ఏటివిసరించి ఎటువంటి కిలని చేసికొనినవారితో చాలామంది ప్రపంచార్థిక వేత్త రీతినిపూర్తిగా అవలంబించి ప్రపంచ సంక్షోభాలు కలిగించే ఈ ఆర్థికసమస్యలనుసరించి తీవ్ర పరిశోధనలు సాగించారు.

ప్రిట్టర్స్ బర్న్ ప్రపంచ విఖ్యాతిపొందిన రాజకీయార్థికవేత్త ఇరిషీ గ్రంథంలో 1929 లో సంధించిన ఆర్థికమాంద్యాలను సరించి, తర్వాత లంగా ప్రపంచంలో ఏర్పడిన రాజకీయార్థికసంక్షోభాలను సరించి, సోదాహరణంగా వివరించాడు.

అంతేగాక ప్రస్తుతం జోయ్ ఆర్థిక సంక్షోభం సరిగా సాధిస్తూన్నప్పుడు కాక కొన్ని కొత్త వాదనలు తొక్కగలదని కూడా సూచించాడు. దీని కోసం ఇతడు పేర్కొన్న సంఘటనలు, సూచించిన ప్రమాణాలు సామాన్యపాఠకులకు కూడా ములభంగా అవగాహన అవుతాయి.

అయితే ప్రిట్టర్స్ బర్న్ కేవలం కమ్యూనిస్టు పంథా ఒక్కటే ఇక ప్రపంచానికి కరణమునే తోరణీ అవలంబించడు. అయితే ప్రపంచార్థిక సమస్యల అవగాహనలో మాత్రం చాలావరకు ఇతడు మార్క్సిస్టులకు అవలంబిస్తాడు.

కాని ఈ సమస్యనివారణంకోసం ఇతడు సూచించే నివారణోపాయాలు చాలావరకు సోషలిస్టు పంథాలో నడుస్తాయి. ఇలాంటి ఆర్థిక సమస్యలను దయించినప్పుడు ప్రభుత్వమే కాగా కలగజేసుకుని, ఉత్పత్తి, పంపకము మొదలైన విషయాలలో సహజంలో సమస్యలకు కారణం అనిగట్టుకుంటూ సూచిస్తాడు. ప్రభావవంతమైన సామర్థ్యపద్ధతులవ్యాపారానికి ఇది అడ్డంకమని ఇతే దీక్షగ్రంథంలో ప్రతిపాదిస్తాడు.

మనదేశంలో అప్పుడే కొంచెం కొంచెం ఆర్థికమాంద్యమునకు కనిపిస్తున్నాయి. ఈ ఆర్థికమాంద్యాలకు సంబంధించిన సమస్యలన్నీ అర్థం చేసుకోవలసినవారి దిద్ది అవకాశపరచినందున గ్రంథము.

ప్రిట్టర్స్ బర్న్ విశ్వంగా అక్షవాదం కులభమైన జాతీయ చావువనోదంలో నడిచిపోతూ వున్నప్పుడు అంతా చూడగా ఉదించినట్లుంది. అట్టి అక్షవాద ఆర్థికాదిసాంకేతికపదాలకు కొత్తగా నిరసన సూచిన పదాలు సమకూర్చావు. ఇవ్వర చేర్చిన ఈ పదాల వివరణ, అనుబంధము పాఠకులకు కాగా సహజంగా ఉన్నాయి.

అక్షరము, ప్రగము, ముగ్ధత్రము మొదలైనవి ప్రసిద్ధాంగ్ గ్రంథాలతో కులభావములున్నాయి.

ఇలాంటి ఉత్తమ గ్రంథం ప్రచురించిన ఇంటింటి విజ్ఞానములవారు ప్రత్యేకంగా ఆధిపత్య సీయలు వీని ప్రదములైన ఇలాంటి ఉత్తమ గ్రంథాలింతో ఈ గ్రంథ మాలవాదు ప్రకటించగలరని ఆశిస్తాము.

తెలంగాణా తిరు తెన్నులు

‘దేశదీయుడు’

అనంబ ప్రచురణలు, ఏ 9 కిలో వారాణసు చూచే వైదరావార్ దక్కన్ లు రూపాయి.

రచయిత ఇటీవల తెలంగాణాలో ఏర్పడిన పరిస్థితులన్నీ విశ్లేషించి దృష్టితో వివరించాడు. ఇంతే కాక తేజా రూపంలో ఈ గ్రంథం రచించి, తొలిసారి పైన రచయిత తెలుగుభాష కాక కొత్త తెన్ను మూపించాడు.

ఈ రచయిత ప్రభావవంతమైనవాడై ప్రతి పక్షం అభిప్రాయాలు కూడా విశాలదృష్టితో పరిశీలించినట్లు కనిపిస్తుంది. ఇది తెలంగాణా సమస్యలో గవయమకోటి చాలావరకు సహకరిస్తుంది.

శ్రీ వావిళ్ల వెంకటేశ్వరశాస్త్రిగారి

వచ్చి పూర్తియైన వన్నానసంపుటము.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్, మద్రాసు.

దీనిలో, శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్య, మారే పల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారి, నిడుదిగోలు వెంకటరావు, శాస్త్రుని శివశంకరశాస్త్రి మొదలైన ప్రముఖులు ప్రాచీన శాస్త్రము పారస్థులకావాలి, శ్రీ వెంక

శ్రీశ్యరత్నాగారి వక్తృత్వార్థిసంబంధంలో అయిన ప్రముఖులు చేసిన ప్రసంగాలు ఉన్నాయి ఇది పరిస్థితి పరిశోధనలందు పరిశీలించవలసిన పరిచయ ప్రకారాదిగ చక్కగా ఉన్నది

గ్రంథ స్వీకృతి

అంద్రప్రదేశ్ సారము

చింతూరి పాపయ్యకృష్ణగారు. పండితులు, ఏ ఆంధ్రకావ్య, కావ్యవాద వల రూపాయలపైర ఇది ఇంటర్మీడియట్ లో ప్రత్యేకంగా తెలుగు తీరుమన్న విద్యార్థులకు ముఖ్యంగా ప్రత్యేకంగా ప్రకటనలు తెలుగువారికి ప్రత్యేకంగా అభ్యసించే విద్యార్థులకి బాగా ఉపయోగపడుతుంది

కోరాడ వంశవృక్ష

కోరాడవంశీయులు ఇది కోరాడవంశీశ్లోకము అభివృద్ధి వివరించే ప్రత్యేకము తెలుగునాటకాల వక్తృత్వం కోరాడ వంశీకారికాగలదు వలెనగు

సాన్నిధ్యము

తెలుగు శ్రీవిజయపురి వద్ద ఉన్నతపాఠశాల కదిరి, అవంతపురము

దీనిలో తొలి ప్రాసన కొన్ని ప్రశ్నలకు సమాధి, ప్రాస్తావికపద్యము; ఖండకృతములు ఉన్నాయి

అవధాన రత్నావళి

ప్రసాదవల్లి సంతక కృష్ణమూర్తి కదిరి, అవంతపురము

ఇది తొలి అయిన అవధానసందర్భాలలో రచించిన పద్యసంపుట అవధాన కవిత్వసంప్రదాయాలు తెలిసికోగోరవారికి ఉపయోగపడుతుంది.

తొలి మొగ్గ

మారుమూరి రామకృష్ణరాజు, అశ్రీయపురము. మొట్టమొదటిసారి. ధూ: వాలుగు అక్షరాలు.

ఇది సాంప్రదాయకమైన వృత్తాలలో రచించిన ఖండకావ్య సంతకము. రచయిత మూలములు విద్యార్థులకి ప్రత్యేకంగా ముద్రించారు. తొలివృత్తి కవిత్వములకు ఖండకావ్యరచన ప్రకంపనయంగా ఉన్నది చెప్పవచ్చును.

యాపాంతర కాముని, 1 వ భాగము

క సాంఘికరాత్రి, ప్రతులు కో. గంటి అన్నపూర్ణమ్, పాడుకూ, కృష్ణాపల్లె. వల. 0.4.0 ఇది అచ్చ తెలుగుపదావళి, కొన్ని సంస్కృత పదాలకుగల వేరు వేరుపాటలు విరివిగా ఉన్న ప్రత్యేకము విద్యార్థులకు వివరము కృతమిది.

శ్రీ వరసింహాశ్రమము

పంచాంగసంకలనం, చిత్తూరు వల. 0.4.0 గలంజిల్లా, ధూ: వాలుగు అక్షరాలు

దీనిలో వృద్ధిసాహిత్యము హరికృష్ణ సాంప్రదాయకావళిలో ప్రాసన మారుకండకావ్యములు ఉన్నాయి

లింగవస్త్రాలు

కర్ణాటకావళి కదిరి వరకన్నపట్ల, విశాఖ పటణంజిల్లా, ఇది తొలివృద్ధి పై శిశువారంలో రచించిన మూల సీమాలికలకలకు

మొట్టమొదటిసారి అయితే వల. 501 (రిజిస్టర్డ్) వాడిన ఏ రకమైన పాత్రయినా కావ్యతంగా వల్లబడుతుంది అట్లు రాలిపోతుందా చేసి, అందు మన నిమిషాటి ప్రంగలవాడు తెలిగట్టుచేస్తుంది సీమా వల. 18 రూ. 2.4.0 3 సీమలు (హరికృష్ణ) వల. రూ. 8/15/-

తొలి అద్భుతమైన మూలము ప్రపటలో వ్యాప్తి చేయబడుతున్నాడు, అందుకు గణితమును 15 సం. గారంటీచేయబడిన ఒక ఫాస్ట్ రిప్లవాబిల్, ఒక శత ప్రంగరము (మ్యాగిక్) ఒక సీమా-హాదా ప్రతి తంగా యవ్వదించుచున్నాము 8 సీమలు కొను వారికి 6 ఫాస్ట్ రిప్లవాబిల్ 6 ప్రంగరములు (మ్యాగిక్) ప్రతితం సరకు వచ్చుకపోతే ఖరీదు వాడము

తీర్తర ప్రత్యక్షరాలు ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి
LONDON COMMERCIAL Co,
P. B. 2 (D-9244) Amritsar

ప్రసిద్ధ ప్రాచీన వలకా గారుడు

అలెగ్జాండర్ డ్యూమా రచించిన

కౌంట్ ఆఫ్ మాంట్ క్రిస్టో

(రెండు భాగములు)

అనువాదం

సూరంపూడి సీతారామ్

ఆంధ్ర సాహిత్య సచిత్ర వారపత్రికనుండి పునర్ముద్రితము

సంపుటము ఒకటికి పూడున్నర రూపాయలు

అమ్మకమునకు నిర్దముగానున్నవి.

నిర్దముగా వున్నవి

తవ్వరపడుదు!!

టామ్సాయర్

(పిల్లలనవల)

రచన

మార్క్ ట్వేన్

అనువాదం

నంజూరి రామమోహనరావు

వెల రెండురూపాయలు

కాఫీలకు:

అంధ్ర గ్రంథమాల మద్రాసు—1.

అతని పాణాలన్నీ ఆమె మీదనే

అకసమానం, భార్య అమ్మ
వ్యూహం, అన్ని విధాలా తన
భార్యవలననే ఉండాలని అందుకు కారణం, ఆమె మెలకువతో ప్రవ
రిస్తుంది.

ఆమె చాలా చురుకైనది. ఉదయం వేళ భర్తకు ఆసనం కావలసిన
దుస్తులన్నీ తీసి సిద్ధంగా వుంచుతుంది. సాయంత్రం అతడు ఇంటికి
వేరుకోగానే దుదివంతమైన ఒక గ్లాసుకు 'టీ' చేరికొందిస్తుంది. ఆ
'టీ' చేయడానికి అట్టే ఖర్చు కూడా కాదు.

తియ్యని ఆమె చిరునవ్వువలన ఆమె చేతి 'టీ' కూడా అకడివి వా
నకం చేస్తుంది అందు చేత అతని మంచవాణాలు ఆమె మీదనే
పెట్టుకున్నాడు.

మంత్ర శక్తి నిచ్చే పానీయం
"టీ" త్రాగండి

పిల్లలలో "టీ" వడ్డించారితగ్గ ప్రయోజనముగలది

000 00

